

Vervolg van:

**Aanmerkingen over het recht gebruik van het Evangelie eenvoudig
afgeleid uit enige evangelische stoffen**

DEEL 2A

door Johannes Conradus Appelius
Dienaar des Woords te Zuidbroek en Muntendam

Opnieuw gezet in de huidige spelling, naar de uitgave van Weduwe Jurien Spandaw,
Groningen, 1762

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2005

Inhoud

Deel 2A

1. Op het boekwerk 5
2. Aanspraak 9
3. Voorrede 13
4. Aanmerkingen over Psalm 119:75 74
5. Aanmerkingen over 2 Korinthe 4:6 96

Deel 2B

6. Aanmerkingen over Jesaja 55:7 169
7. Aanmerkingen over Lukas 22:62 209
8. Aanmerkingen over Titus 3:8 230
9. Index 278

1. Op het boekwerk

Ad librum qui inscribitur Iohannis Conradi Appellii animadversionum Evangelicarum Vol. II Aeschyl. Altera nunc PROLES, FRATRIQUE simillima, salve! Gratia quam decorat, nobilitasque PATRIS. Nosceris, ut pares, DIVINA splendidus arte, O LIBER! AUCTORIS gloria digna TUI. Dulce opus, inceptum FRATRI, TU subvehis alte, Ut caeli placeat, pressa dolore, via. Scilicet, interimunt animos, et gaudia pellunt Crimina, verberibus mox abigenda bonis. Hinc DOMINUM celebras IUSTUM¹ simul atque FIDEM, Dum sapiens plectit, queis jubet esse bene. Ne pereant misere, moniti sed turgida ponant, Sic suboli GENITOR consulit ipse SUAE. Natorum sentit PIETAS, MEDICAMQUE, pudore Subfundens mentem, praedicat aequa MANUM. Fluctibus adversis, nullis mersabilis undis, Enatat, et crescit, quo magis acta, FIDES. LUX², orta ex tenebris, quae terrent, nubila clarat, Et portum monstrat, quem tetigisse salus. Splendescit mire VIRTUTUM GLORIA, quondam Obscurata, DEI, nunc manifesta FIDEI. Hanc JESUS CHRISTUS, mundi PARSOPTIMA factus Detectam pandit, solus IMAGO PATRIS. Quem simul adspexisse datur, mox cetera cuncta Subsidunt. Quid enim? GLORIA celsa fugat. Laetatur caelum, festivaque gaudia iungunt, Tantopere in terra quos beat unus AMOR. Exsultant, laudes quod qui supereminet omnes, Luce frui supera, mox propiore, dedit. Dona dei agnoscunt, MAIESTATEMQUE PATERNAM Mente timent casta, SPEQUE FIDEQUE colunt. Sic, ante aversos, componit CHRISTUS amicos Et terrae caelum reddit, utrique BONUS. Quin, OPIFER³ cunctis, servat, discrimine nullo, Quos scelerum peragit maxima turba reos. Quaeret opes caeli, sunestaque tela reponet, Qui vanus pridem, quique rebellis erat. Ad CHRISTUM fugiet, vox est miserantis AMORIS, Inpurus quisquis vivere purus avet. Pertulit ut JESUS, nulla est nunc NUMINIS ira: Invitat placidum, quem sua culpa premit. Resplendens pulchre totus, qui provolat illuc, Praesidioque potens, intemeratus agit. LEX illi SUPREMA placet, quam prona voluntas Mercedem cultus pendere cuique jubet. Hanc violasse videt: violatae poscere poenam Infestum NUMEN, fentis egenus opis. Quod caelum nescit, nescit quoque subdita terra, Auxilium confert SPIRITUS ipse DEI. Expediit HIC plane, quae sit patientis IËSU, Parentisque deo, gratia visque valens. Spectat inops, spectansque cupit, potiturque cupito: Namque opus absolvit CONDITOR omne SUUM. Integer obsequio CHRISTI, dirisque solutus, Omnia cui debet, denegat hicce nihil. Quae meruere necem, numquam placabilis, odit: Adlectat gratum semita pressa DUCI. Sit tamen¹, inprudens, ventoso ut turbine raptus, Deviet, infelix perque inimica ruat. Protinus insurgit, caecis quo conditur antris, Antiquus dominus, pestiser, atque furens. Per caenum erronem ducit, perque horrida spinis, Ut, lacer et foedus, turpiter iste cadat. Flammiser hunc oculus spectat, tollitque benigne, Inmemor irarum, semper amica manus. Maiorem captu, DIVINUM is sentit amorem, Solvitur in lacrimas, poenitet atque probri. Quae nocuere, fugit properus, PIETATE iubente, Consessusque reus, qui tueatur, habet. Sic quassata FIDES, SPERATA et gaudia durant, Aeternumque manet FOEDERE parta quies. O multum felix, quem, vita et pectore purum, Adsimilante DEO, noscere cuique datur! Hoc nihil est melius: nihil hoc ardentius ambit, Qui, CHRISTUM referens, non nisa recta probat. Virtutem sequitur

custos, fidusque satelles: Civis agit caeli, dum quoque terra tenet. Vera tuens, animus despectat inania rerum, Nec spatiis clausa deliciatur ope. Ut cuncta adfligant, inlaesum transigit aenum, Quaeque serat nullus, gaudia mente capit. Nam REGI servit, cui par, nihil estque secum dum: Prodocet hoc aequus FILIUS ipse PATRI. Quae loca sic digito leviter nunc quina notavi, LUCE TUE fulgent splendidiora, LIBER! Non cupidos CHRISTI, propriae sed laudis avaros, Excutis inplumes limine rite facro. Fastidis pariter, miscent qui SANCTA profanis, Atque cothurnati verba sonora crepant. Quosque trahit picto provectos gloria curru, Enecat, horrendum! TE monitore, lues. Nec palpans cuiuam, vultu nec territus ullu, Adferis ingenue iora sacrata DEI. LYNCEUS monstras, quae stet sententia dictis, Quemque usum fundant, mellea SUADA docet. PER TE, quod speret, multum miser atque fidelis; Indocilis, per TE, quod vereatur, habet. Spicula TU gestas, DIVINA expromta pharetra: O feriant FORTES, FORTE vibrata manu! TU, solida edoctus, vanae spectacula mentis Noxia proturbas, non revocanda bonis. Lampada TU praefers, sectans quam nullus oberret, Ardentem in CHRISTO, LUCE VIAQUE piis. TU IOSU meritis defers, quae gaudia tollunt, Confociantque animos, gratificante DEO. Dotibus inlustris CAELI, TU condita passim Eruis in lucem, quae didicisse iuvat. Hinc, veri rectique tenax, FIDUCIA regnat: Inploratus opem, SPIRITUS hancce tulit. Fers itaque et SAECLI DECUS, et PIETATIS HONOREM, A fera dignum posteritate coli. Qui, LIBER! ad superas tendis perducere fedes, Accelerato gradum: BELGICA tota cupit. Quin rogitat, curvo quisquis dignoscere rectum, Et, tritam SANCTIS, gestit inire viam. Ast ego quid stimulem? TU iam properare videris, Inpatiensque morae, me reticere iubes. Ergo progredere, et FRATRI mox iunctus amato, Quod PATER inponit, perforce prosper opus.

A. BUNING.

**Zegenwens aan de heer Johannes Conradus Appellius, schrijver van deze
Aanmerkingen.**

O te multa prole beatum! Het vall', wat vallen moet:

GODS KERK, op een ROTS
 Gevest, staat pal, en ziet haar lust
 Aan elk, die 't eeuwig heil,
 te onzinnig stout en trots,
 Bestrijdt, en stoort der VROMEN rust.
 Wel HEM, die SIONS bouw, met mond en pen, bedoelt,
 En spreekt naar 't hart van JESUS BRUID!
 Hij siert het HUIS, en weert al wat daartegen woelt:
 GOD kroon' zijn werk met zielen-buit!
 APPELLIUS! van GOD gekeurd, vol moed en kracht,
 Tot spijt der HEL, en 'S HEMELS vreugd,
 Gezegend werd ook dit uw SCHRIFT, ons toegebracht,
 Door 's HEEREN hand, een spoor ter DEUGD!

A. BUNING.

Aan de weleerwaarde geleerde en Godzalige heer Joh. Conr. Appellius; Predikant in Zuidbroek en Muntendam zijn evangelische aanmerkingen vervolgend.

Zo trekt Gij voort, en gaat, door heilig vuur gedreven,
 Met 't hemels licht van Gods genadeleer,
 Het ak'lig rijk der duisternis te keer.
 Zo geeft gij wederom bestier voor 't geestlijk leven
 Van Jakob nageslacht
 Dat op Jehovah wacht.
 Wat moet het Belial van grimmigheid doen zwellen,
 Dat uw pen, gelijk men dikwerf hoort,
 Zijn slangenrijk in Neerlands kerk verstoort!
 Wat zal 't zijn wreevlig hart, en afgunst, daaglijks kwellen,
 Dat ge uit een aarden vat,
 Ons levert zulk een schat!
 Wat moet de Wangunst zich voor ieder Christen schamen!
 Wanneer zij merkt dat Gij, van haar belaagd,
 Door uw geschrift het beste volk behaagt!
 Dit sterkt en troost het hart van hen, die riepen: "Amen!
 Gods zegen krone uw werk,
 Tot opbouw van Zijn kerk!"
 Zo scheurt Gods hoge hand de schaam'le praalgewaden,
 Waarmee de Nijd haar laffe laagheid dekt,
 En dus zich selv' wat ijd'le troost verwekt.
 Zo blinkt Gods hoog beleid in 's Hemels wijze paden,
 En maakt de waarheid vast,
 Schoon hel en afgunst bast.
 Vaar dan maar lustig voort, met mond en pen te lichten,
 Tot heil en nut van Neerlands Israël,
 Al raast de Vorst des afgronds nog zo fel.
 Hij licht geboeid, triumf!
 Maar Jezus keurt het stichten
 Van Zijne knechten goed.
 Leev lang! wees wel gemoed!

C.H. SWYGHUIZEN *Predikant in Groningen.*

2. Aanspraak

Aanspraak aan de gemeente te Zuidbroek en Muntendam, aan welke dit vervolg van Aanmerkingen wordt opgedragen in liefde.

Oprecht geliefde gemeente! Mijn blijdschap en mijn kroon! Ik ben er dan door de Goddelijke lankmoedigheid toe gekomen om, gelijk enige van U benevens verschillende anderen, van mij hartelijk begeerden de Aanmerkingen over het recht gebruik van het Evangelie te vervolgen, en heb het begin gemaakt van die stof, welke voor sommigen onder u voor enige jaren zozeer gezegend is geweest, en daarom ook door hen zo ernstig is begeerd. Het is op kosten van de Heere, en door Zijn versterkende goedgunstigheid gebeurd, dat ik dit vervolg onder zonderlinge verzegeling van de waarheid aan mijn gemoed, ten einde heb gebracht.

De vorige Aanmerkingen had ik aan onze broederen, de gemeente te Noordbroek, opgedragen, omdat zij de aanleiding gegeven hadden tot het uitgeven van die leerrede, waaruit de aanmerkingen geboren waren, en die in de eerste plaats tot hun opbouwning geschikt was. Ik oordeelde dat het allerbetamelijkst was dat ik nu dit vervolg aan u, op wie ik de nauwste betrekking op de wereld heb, opdroeg.

Ik heb hierbij niets anders te herinneren dan eenvoudig en oprecht te verklaren uit welk beginsel en tot welk einde deze opdracht aan u gebeurt. Het vloeit voort uit een innige ongeveinsde liefde en aankleving aan u, en uit een hartgrondige begeerte tot de zaligheid van uw zielen. Het gebeurt om daarvan een openlijk gedenkteken op te richten tot onderlinge opwekking om van elkaar, terwijl wij samenwonen, een aangenaam gebruik te maken. Dat u de arbeid, die ik onder u gedaan heb, en in Gods lankmoedige goedertierenheid nog doen mag, u tot uw zaligheid, in afhanging van de Heere, tot nut mag maken. En dat ik door uw zaligheid meer blijdschap en opwekking tot de arbeid ondervinden mag.

De Vader der barmhartigheid heeft mij het voorrecht geschonken dat ik aan alle gemeenten, waarin ik gediend heb, een bijzondere aankleving in liefde ondervonden heb. Ik kan uit eigen ondervinding niet zeggen hoe een gemoed, dat op zijn standplaats treurt en naar een andere hunkert, gesteld is. Zal ik mij iets dergelijks voorstellen, dan moet ik mijn verbeeldingskracht dwingen om uit de woorden en het gedrag van de anderen iets voor zich te halen, waarvan het zelf de aandoening nooit gehad heeft. Maar ik ken wel het tegendeel. Want de verplaatsingen van mijn gemeenten zijn onder die dingen geweest, tegen welke ik altijd op het meeste zorgde. Het is ook wel gebeurd dat ik er zodanig tegen geworsteld heb, dat ik mijn allerzachtmoedigste Heere daardoor noodzaakte om mij daarover zeer gevoelig te kastijden. Hoewel Hij door de teerste omhelzingen, die Hij mij daarna tot deze dag toe heeft laten ondervinden, duidelijk genoeg getoond heeft dat Hij het uit liefde tot mijn nut gedaan had. Opdat ik Hem zonder tegenweer met mij zou laten doen wat goed is in Zijn ogen. En sinds die tijd ben ik als een gegeseld en getroost kind innig bevreesd geworden om in dergelijke gevallen iets te zeggen te hebben, of mij door onbedachtzaamheid ergens in te mengen. Echter heb ik daardoor nooit mijn verkleefdheid aan enige gemeente kunnen verliezen. Want hoewel ik mij in dergelijke gevallen als leem in de hand van de Pottenbakker probeerde te gedragen, toch scheurde altijd een gedeelte van mijn hart

met een langdurige bloeding, wanneer de band tussen de gemeente en mij verbroken werd.

Maar hoe lief mij al mijn vorige gemeenten geweest zijn, zo moet ik toch in een eenvoudige oprechtheid belijden dat ik aan u in zo'n trap en mate verkleefd ben, als ik nog nooit ondervonden heb. Het strekt mij tot een aangename blijdschap dat ik in de arbeid aan uw zielen de beste tijd van mijn leven en mijn voornaamste krachten zo heb mogen besteden, dat een goede Voorzienigheid gelegenheid vond ze door ongeziene wegen opnieuw te sterken, op zo'n wijze dat ik kon zien dat de Heere het gedaan had. Deze verkleefdheid aan u is geen domme drift. Het ontstaat ook niet uit een enkele aangenaamheid van uiterlijke omstandigheden, die mij op vorige plaatsen ook niet hebben ontbroken.

Maar onder veelvoudige redenen is deze de voornaamste, namelijk dat deze gemeente mij een Bethel geworden is, waar de zeer lankmoedige, genadige en goedertieren Heere heeft gelieven met mij ellendige te zijn, Zijn genade in mijn onwaardigheid, en Zijn kracht in mijn zwakheid te openbaren. En omdat Hij mij de levendigste bewijzen heeft gegeven dat het Hem behaagde dat ik Hem hier zou dienen. Het werd mij door aanmerkelijke omstandigheden van de voorzienigheid zo duidelijk gemaakt dat ik, toen ik door u geroepen was, op Gods bevel moest heengaan, dat er niet de minste twijfel aangaande het welbehagen van de Heere in deze bij mij overbleef.

Uitgenomen één mijnheer die, toen ik op één van mijn vorige plaatsen, behalve de predikdienst, de schooldienst waarnam, onder mijn beste, ijverigste, zedigste en meest geliefde leerlingen was geweest, waardoor ik zo'n betrekking op zijn Weled. Achth. Gestr. gekregen heb dat ik nooit kan verliezen, maar die ik voordat deze plaats was opgevallen, in jaren niet gezien of gesproken had. Behalve deze ene mijnheer, zeg ik, was u allen mij volstrekt onbekend. Men had mij een indruk gegeven dat de boodschap die ik u brengen moest, en de wijze waarop ik mij verbonden achtte het te brengen, de meesten van u niet zeer aangenaam zou zijn. Ik kende mijzelf als een mens van wie het natuurlijk bestaan de innigste afkeer van alle twist en hardigheid had, en wie het aan wijsheid en kracht ontbrak om zich in een onbekende landstreek en in zo'n grote en een zo gestelde gemeente, naar behoren te gedragen. De Heere herinnerde mij in die omstandigheden dat Hij een stem bezat die met macht was, en die de sterke cederbomen verbreken kon, wat de eikenbomen die om de tuin geplant zijn mij, wanneer ik daar wandelde, gedurig te binnen brachten. Hij deed mij opmerken dat, wanneer Hij door de dienst van de apostelen mensen wilde grijpen, Hij hen als schapen onder de wolven zond om wolven door schapen te vangen. Hij drukte mij op het gemoed dat de roem van een bevelhebber onbegrijpelijk zou zijn, wanneer hij in staat was om door een gebrekkig wapentuig of dapperheid, een goed gewapend heirleger afbreuk te doen.

Het werd mij duidelijk gemaakt dat de Heere, Die ik dien, de bekwaamheid en de gewoonte heeft zulke wonderen te doen. Ik kwam dan tot u onder een zeer levendig gevoel van mijn ongeschiktheid en onwaardigheid, maar met grote moed en hoop op de wijsheid, macht en oneindige goedertierenheid van Hem Die mij gezonden had. Ik ben door deze hoop ook niet beschaamd geworden. Want op de eerste dag des Heeren na mijn bevestiging gaf de Heere mij een duidelijk teken dat Hij in staat was te doen wat ik van Hem hoopte.

Hij nam ook uw harten in Zijn hand, en vormde ze in een bestendige toegenegenheid tot de geringe persoon en dienst van mij, en heeft ze tot deze dag toe meer dan tien

jaren zonder storing laten duren. Hij schonk naderhand in de gemeente een bijkans algemene bedaarde bekommring aangaande de eeuwige staat van de zielen, waaronder verscheidene uit het rijk der duisternis in Jezus' koninkrijk daadwerkelijk zijn overgekomen, die nu hier of elders met meer of minder voorspoed op de weg des levens wandelen, of misschien het Lam voor Zijn troon eren. Hij heeft verscheidene gemoederen van onze tere jeugd geopend, opdat ik een open aarde zou vinden, waarin ik het zaad van de grondwaarheden zou inzaaien, in een gegronde hoop dat het daar misschien aan het wassen mocht komen, wanneer mijn beenderen verrot zijn.

Ook heb ik hier nog geen tijd gehad dat de Heere met Zijn zegen geweken zou zijn. Ik ontmoette gedurig, onder oude of jonge, enige zielen waar de Heilige Geest het aanvankelijke werk van overtuiging of van levendmaking tot geloof verricht, of waar Hij Gods kinderen onderwijst in hetgeen ze nog niet geweten hadden, ze bestraft, terughaalt, voortleidt of vertroost.

Onder dit alles schenkt mijn genadige Heere mij zoveel aangenaamheid naar ziel en lichaam, dat ik, zolang ik op Zijn aardboden, die nooit voor mij een woestijn van oordelen geweest is, gewoond heb, het nooit zo vreedzaam in mijn binnenste gehad heb, als hier in deze plaats.

Deze genadige wegen zijn de oorzaken van mijn teerste aankleving aan u, die door bijzondere ontmoetingen merkbaar vermeerderd is. Hoewel het mij alleraangenaamst geweest zou zijn dat ik onder u als een door andere gemeenten vergeten man in stilheid mijn werk mocht doen, toch konden enigen van u het niet laten, of zij moesten bij gelegenheden hun liefdeszorg aangaande een beroeping vriendelijk openbaren.

Hoewel het denkbeeld van zo'n geval, die ze mij daardoor veroorzaakten, mij zeer onaangenaam was, toch werd mijn verkleefdheid door de openbaring van hun wederliefde telkens levendiger. Wat zij gevreesd, maar ik niet gedacht, veel minder gehoopt had, is toch eindelijk meer dan eens gekomen, en heeft telkens tot een nieuwe aantrekking van de nauwe band moeten dienen.

Wanneer ik in de hoofdstad van een naburige provincie tegen mijn verwachting beroepen was, had de Heere, kort voor dat geval, mij in het bezoeken van de gemeente zo'n vatbaarheid voor de waarheid laten bespeuren, die mij tot een blijk strekte dat, als ik lust tot arbeid had, ik niet naar elders behoefde te gaan, maar hier nog werk kon vinden. Hierdoor werden de aandoeningen die mij anders in zulke omstandigheden eigen zijn, en nu zeer groot hadden kunnen worden, zeer gematigd. Omdat het mij direct toescheen dat ik, zoals ik het liefst wenste, in de gunst van de Heere, die mij beter is dan het leven, bij u mocht blijven. Na een bedaarde en rijpe overweging voor het aangezicht van de Heere nam ik dan dat besluit dat mij nog geen ogenblik berouwd heeft, en gelijk ik op goede gronden verzekerd ben, ook nooit berouwen kan. De Heere gaf ook daarop zichtbare tekens van goedkeuring, die ik telkens, wanneer ik mijn openbaar werk verricht, voor mijn aangezicht heb. De algemene toegenegenheid tot mijn persoon en dienst, die u bij die gelegenheid geliefde te openbaren; de bewijzen van Goddelijke goedertierenheid over mij, in en na die omstandigheden, zijn weer nieuwe aantrekkingen van die nauwe band geweest, waardoor ik aan u gestrengeld was.

Nog nadrukkelijker zijn de omstandigheden van een beroeping in onze stad, die kort daarop volgden, voor mijn ziel geweest. Wanneer een van mijn ouderlingen mij enige weken van tevoren de tijding bracht dat men naar alle menselijke waarschijnlijkheid bij een aanstaande beroeping daar het oog op mij zou vestigen, werd mijn ziel met een

onuitsprekelijke schrik bevangen, door een gestadige overpeinzing in wat voor knellende omstandigheden ik, ellendige, door zo'n weg kon raken. En hoewel ik mij met alle ernst probeerde voor te stellen dat deze kwelling een onbetamelijk vooruitlopen was, omdat de zaken wel anders konden uitvallen, en ik niet wist of ik zo lang leven zou, nam echter mijn benauwdheid zo toe dat ik van de plaats waar ik zat niet eens kon opstaan. Wanneer ik deze angst van mij aan een aanzienlijke en Godzalige boezemvriend, die uit de stad bij mij gekomen was, na enige dagen met benauwde tranen klaagde, gaf hij mij tot antwoord dat ik zo'n ontmoeting niet als een benauwende zaak, maar als een aangename opschikking diende aan te merken; wat mijn ziel als met een zwaard nog meer doorsneed.

Direct na het vertrek van die mijnheer dreef de grote angst mij in het eenzame om daar redding te zoeken, waar ik het meermalen gevonden had. Mijn knieën hadden de grond nog niet geraakt, toen mij de raad van Paulus, Hebr. 4:16, met een onuitsprekelijke kracht in mijn hart neerdaalde. Ik beschouwde God als gezeten op de troon der genade. Gelijk men zegt dat de ijdelheid op de troon zit, waar men niets dan ijdelheid ziet, en waar niets dan ijdelheid de heerschappij voert, zo merkte ik God aan op een troon der genade, waar niets dan genade wat te zeggen heeft. Ik mocht daarvoor neerknielen om barmhartigheid in mijn ellendigheid te verkrijgen, om genade die reeds bereid was, in mijn onwaardigheid te vinden en om hulp, wanneer het BEKWAME TIJD voor de Heere en mij zou zijn, te ontvangen.

Op die dag gaf de allerlankmoedigste en barmhartige Heere in het midden van mijn grootste slechtheden nog meer tekens dat Hij aan mij in mijn ellendigheid dacht. Toen ik daarna op een morgenstond wakker werd gemaakt, zonk mij met veel nadruk op het gemoed, hoe wonderbaarlijk God mijn smekingen, toen ik hierheen ging, gehoord had, en oneindig meer gegeven dan ik ooit had durven bidden of denken. Hij was immers altijd MET MIJ GEWEEST, als *mijn beste en getrouwste Vriend*, Die in alle gevallen mijn partij gekozen, en Zich mij en mijn zaken zo hartelijk had aangetrokken, als mijn *Beschermer* in gevaren; als mijn *Helper* uit noden; mijn *Trooster* in benauwdheden; mijn *Raadsman* in donkerheden; mijn *Wegwijzer* op onbekende wegen; mijn *Verzorger* en *Besteller* van overvloedig onthaal op alle plaatsen waar ik mij op mijn reis moest ophouden; en mijn *best Gezelschap* op mijn weg. Door het een en ander werd mijn gemoed met een vast vertrouwen vervuld, dat die God van Bethel gewis met mij zou zijn, en dat Hij Zelf mij zou helpen wanneer het BEKWAME TIJD zou zijn. Mijn ziel werd van die tijd af zo van alle angst en vrezes ontslagen, dat ik het nooit heb teruggezien. God liet Zijn aangezicht over mij lichten. *Laat ons dan met vrijmoedigheid toegaan tot den troon der genade, opdat wij barmhartigheid mogen verkrijgen, en genade vinden, om geholpen te worden ter bekwamer tijd.*

Ik kon nu alles wat men van de nominatie, beroeping en andere omstandigheden boodschapte, zonder enige benauwdheid aanhoren, uit een vertrouwen dat God Zelf mij uit deze omstandigheden zou helpen, wanneer het bekwame tijd zou zijn. Geen bekommering of zorg wilde op mij hechten, dan alleen deze dat ik mij door onbedachtzaamheid toch niet mengen mocht in dingen waartoe de Heere mij niet riep, tot storing van mijn vrede.

Allen die mij kenden konden het niet begrijpen hoe ik zo tevreden kon zijn. Geen wonder. Want ik zelf kon er geen begrip van maken, omdat ik zo'n gemoedstoestand in dergelijke gevallen nooit gekend had. Maar de Heere heeft het gedaan. Enigen dachten, echter zonder grond, dat mijn gemoed van mijn lieve gemeente los was

gemaakt. Maar God Die mij had opgewekt om op Hem te vertrouwen, heeft mij ook, toen het tijd was, naar mijn hoop zeer genadig geholpen. Hij verwekte in Zijn hoge voorzienigheid enige heren die het werk voor mij, die in stilte zat, opnamen en het daarheen brachten, dat mijn hoogst geëerde heren en burgervaders, de EDELE M.H.H. BURGEMEESTERS EN RAAD het besluit namen om de beroeping, waarover zoveel twist ontstaan was omdat men het niet eens kon worden of ik één of geen, en welke partij van de zogenaamde O. of N. studie wilde trekken, niet goed te keuren, met dit gevolg dat ik uit deze omstandigheden, zo gemakkelijk en veilig als het ooit gebeuren kon, werd uitgeholpen, zonder ooit aan enige twijfel, of ik mij ook vergrepen had, blootgesteld te kunnen worden, en dat er een van mijn innigst geliefde medebroeders, welke de eeuwige Wijsheid tot die post geschikter heeft gekeurd, in mijn plaats werd beroepen en goedgekeurd, die nu, Gode zij dank! met zoveel zegeningen bekroond wordt.

Dit is een van de aangenaamste en nuttigste ontmoetingen voor mijn ziel geweest welke ik ooit gehad heb. Want direct kwam mij te binnen dat ik door mijn slechtste en beste verrichtingen mij waardig had gemaakt om uit de gehele kerk en uit het land van de levenden, door een hoge hand, afgesneden te worden. Maar dat mijn Heere Christus Zich in mijn plaats had laten uitroeien, opdat, nu deze beroeping afgesneden is, al mijn zorgen afgesneden zouden worden, en ik in mijn Bethel zonder schudding zou blijven staan, en nog dieper wortelen. Mijn ziel wenst uit de binnenste grond van het gemoed de alleruitnemendste zegeningen over die heren, die de Voorzienigheid als middelen heeft gelieven te gebruiken, om deze zaak voor mij zo af te doen.

Door deze weg bent U, MIJN DIERBARE GEMEENTE! mij nog liever geworden. Temeer omdat u bij deze gelegenheid weer nieuwe blijken gaf dat mijn persoon en dienst u even aangenaam was. En omdat de Heere ook hierna nieuwe tekenen van Zijn goedkeuring genadig heeft gegeven. Wanneer na deze ontmoetingen weer twee andere gemeenten tegelijk hun genegenheid te kennen gaven om mij, ellendige, tot hun leraar te hebben, hebt u opnieuw getoond dat uw liefde nog niet verkoud was, en ik heb van mijn kant ook geprobeerd blijken te geven dat ik niemand liever dan u wenste te dienen, en de Heere heeft het tot deze dag toe door gewisse tekens genadig gelieven te openbaren, dat Hij over mijn verblijf bij u niet toornst.

Een ander, die geen belang heeft in onze ontmoetingen, mag deze aanspraak, die alleen tot U gericht is, ongelezen overslaan. Ik heb het nodig geoordeeld genoemde zaken te herinneren, niet om uw aandacht door een verhaal van zaken die u bekend zijn, af te matten, maar om u te tonen dat mijn tere aankleving aan u op gewichtige gronden steunt, en dat u van de oprechtheid en bestendigheid van mijn liefde jegens u, waaraan u nooit getwijfeld hebt, des te meer verzekerd mag zijn. En dit gebeurt niet om mij, geringe, bij u meer aan te prijzen, waartoe ik geen redenen of gelegenheid vind. Maar opdat u deze aangeboden aanmerkingen met des te meer aangenaamheid mag aannemen; er voor uw zielen een nuttig gebruik van maken; dat u mijn liefde niet mag verdenken wanneer ik ambtshalve iets zeggen, prediken of doen moet dat tegen uw verdorvenheden strijden mocht; maar dat u altijd verzekerd mag zijn dat een tere liefde tot uw zaligheid het beweegrad daarvan is.

De Heere zegene u in alles wat u dierbaar is, in allerlei opzichten! Hij late ook mijn geringe arbeid onder u tot eeuwige zegeningen verstrekken!

Dit wenst uit een oprecht gemoed, MIJN TEERGELIEFDE GEMEENTE! *Uw tot de dood beminnend dienaar*, J. C. APPELIUS.
Geschreven in mijn studeerkamer, 19 nov. 1761.

3. Voorrede

§ 1.

Gelijk ik, zeer ellendig mens, van mijn tere jonkheid af tot het tegenwoordig ogenblik toe, ontelbare, zonderlinge en zeer nadrukkelijke bewijzen gehad heb, dat ik door een hoge, wijze, verborgen, onbegrijpelijk genadige en onvermoeibaar getrouwe Voorzienigheid, niet alleen tegen alle waardigheid maar ook tegen mijn gedachten en genegenheden aan, wonderbaarlijk geregeerd wordt. En dat al mijn geluk alleen daarvan afhangt, dat zulke wijze, krachtige en goedertieren vleugels mij vrijwillig hebben opgenomen en bestendig dragen, zo heb ik dat ook op een nadenkelijke wijze in het schrijven van mijn geringe en eenvoudige aanmerkingen ondervonden. Het was nooit in de zin van de gedachten van mijn hart opgekomen dat ik ooit iets dergelijks schrijven zou.

Maar toen de Voorzienigheid mij geroepen had om in de naburige gemeente van Noordbroek een redevoering tot de bevestiging van een nieuw beroepen, geëerde medebroeder te doen, zo werd ik door verschillende omstandigheden gedurig aangeprikkeld om die leerrede uit te geven, of het misschien tot meerdere stichting van die geliefde gemeente dienen mocht. Gelijk ik in de aanspraak aan hen, die voor die redevoering is gedrukt, gemeld heb.

Ik had in het eerst geheel geen andere gedachten dan dat ik die enkele predikatie zo alleen zou uitgeven. Maar toen naderhand een zekere heer, met wie ik gemeenzaam en vriendelijk omga, mij vroeg of ik niet de ene of andere intree- of afscheidsrede daarbij wilde voegen, omdat een enkele leerreden anders zo snel versmeten werd, zo kwam mij dat in geen bedenking. Want het uitgeven van geschriften in de vorm van predikaties, en vooral het laten drukken van bijzondere intree- of afscheidsredenen heeft mij nooit de bekwaamste weg tot *algemene* stichting geschenen te zijn.

Bovendien dacht ik dat het om verschillende redenen mijn werk niet was om mij onder een uitgebreidere *drukpers* te begeven. Want ik vond genoeg te doen wanneer ik mijn tijd en krachten, die soms niet van staal en koper bleken te zijn, aan de uitgebreide dienst van mijn teergeliefde gemeente opofferde, en daarin alleen verteerde.

Het kwam mij echter bij die gelegenheid in de zin of het niet nuttig kon zijn wat eenvoudige aanmerkingen over de inhoud en het recht gebruik van het Evangelie, waarin veel zielen zo onbeschrijflijk donker zijn, erbij te voegen, niet alleen ten dienste van die gemeente voor welke ik die redevoering schreef, maar ook van verscheidene mij zeer dierbare, maar donkere zielen in die lieve gemeente welke de grote Herder van de schapen aan mijn opzicht had toevertrouwd, opdat Hij aan hen in mijn zwakheid en onwaardigheid Zijn kracht en genade zou openbaren.

Ik nam dat besluit, maar met dit vaste voornemen dat de aanmerkingen vooral niets groter dan de redevoering zelf zouden worden. Ik schreef dan die leerrede met de aanspraak, die ik naar dit voornemen inrichtte, en wat uitgebreider uitwerkte. Niet denkend dat ik in de aanmerkingen over de stukken, die in de aanspraak behandeld waren, zo breedvoerig zou kunnen handelen. Ik gaf de predikatie met de aanspraak aan de drukpers over, denkend dat ik die korte aanmerkingen gemakkelijk kon vervaardigen onder de tijd dat die beide stukken afgedrukt werden.

Maar toen ik aan het schrijven kwam, gevoelde ik een bijzondere aandrang om toch zoveel mij mogelijk was, duidelijk en grondig te handelen, opdat die gewichtige en dierbare waarheden door de eenvoudigen recht verstaan en met overreding geloofd mochten worden.

Toen ik dit probeerde, kreeg het werk de gestalte die het nu heeft. Maar onder het schrijven werd mijn eigen gemed bij verschillende waarheden zodanig bepaald en door de kracht daarvan zo geraakt, dat ik over de lengte of korthed, ik weet niet hoe, geen gedachten had.

Maar toen ik een groot stuk heen was, zag ik pas dat het werk ongemeen veel groter zou worden dan ik gemeend had. Wat nu te doen? De aanmerkingen in het geheel of ten dele laten liggen, kon niet gebeuren, omdat ik ze in de aanspraak, die reeds gedrukt was, genoemd had. Ik dacht het reeds bewerkte weg te gooien en het korter te maken. Maar dan werd ik zo stomp, omdat ik geen raad zag om dan zo duidelijk en grondig als de zaak vereiste, te handelen. Ik stond innig verlegen. Vooral wanneer mijn goede vrienden mij de korthed, die ik zelf zo hartelijk beminde, aanprezen. Ik stond verwonderd hoe ik in het schrijven zozeer was ingewikkeld. Ik had allerlei aandoeningen en bekommelingen hoe het met dit werk, en met mij die zich in nieuwe bezigheden had ingewikkeld, toch wel zou gaan.

Maar, het lag er toe, ik moest voortgaan. Ik dacht vaak: “ik mocht nu billijk onder en door die arbeid in zoveel overstelpende omstandigheden komen, dat ik nu tot het werk, waartoe ik rechtstreeks geroepen ben, naar lichaam en gemoed onbruikbaar werd. Met recht mocht de Heere alle woorden die van mijn lippen en uit mijn pen vloeiden vervloeken, omdat ze op die lippen en in die pen waren geweest. Ik wist geen andere weg dan mij te houden aan Hem Die een vloek was geworden, opdat de zegening van Abraham tot vervloekten zou komen, of op die grote kosten en door die betamelijke weg mijn ellendige persoon en werk in genade mocht aangenomen worden. De waarheden die ik schreef strekten mij dikwijls tot een verborgen en aandoenlijke bemoediging, wanneer ik uit de Schriften van het Oude en Nieuwe Testament op onwrikbare gronden ontdekte, dat de Heere in alle tijden op de grond van de voldoening van de Messias, Zijn kracht in zwakheid, en Zijn genade in onwaardigheid volbracht had.

§ 2.

De uitkomst heeft het ook geleerd dat de Heere nog diezelfde God is, Die de verklaringen van Zijn onafhankelijke genade, die in Zijn Woord gedaan zijn, tot de huidige dag toe aan de ellendigsten wil vervullen. Hij heeft mijn ellendige persoon en werk, omdat Zijn Zoon een vloek geworden is, nog niet vervloekt. Hij heeft de verzwakte lichaamskrachten onder en na het werk sterker gemaakt dan zij ooit geweest zijn. Hij heeft het gemoed dikwijls met aangenaamheid, vrede, troost en sterkte overgoten. Hij heeft het ellendig werk met meer zegen dan ik ooit gebeden heb of ooit had durven bidden of denken, zeer genadig achtervolgd.

§ 3.

Genoemde goedertierenheid van de Heere is de reden die mij bewogen heeft om op het ernstig verzoek van verscheidene, enige uren die zonder kwetsing van het geweten van de gewone zeer uitgebreide dienst in de gemeente, tot een geoorloofde ontspanning tot bewaring van de gezondheid overschoten, zorgvuldig samen te sparen en te besteden

tot het vervolg van de aanmerkingen, die de bescheiden lezer nu worden aangeboden. Of het Hem, Wiens genade en trouw onuitputtelijk en bestendig is, behagen mocht ook in deze zwakheid en ellendigheid Zijn kracht en barmhartigheid te openbaren, door het schenken van een genadige zegen aan onsterfelijke zielen, op zo'n wijze waardoor alle roem van het schepsel, dat het middel geweest was, voor eeuwig moet uitgesloten blijven, en de heerlijkheid van de Heere daarin zoveel te duidelijker, zuiverder en heerlijker doorstralen, hoe geringer, onbekwamer en onwaardiger het middel geweest is.

Want wanneer mij verzekerd werd dat de Heere mijn geringe pogingen aan verschillende zielen zegende, vond ik geen vrijheid het gedane verzoek te weigeren. Te minder omdat ik al tevoren door een bijzondere voorzienigheid onder de verbintenis gekomen was om nog enige stoffen bij de eerste te voegen, die echter om de haast die de drukker maakte direct niet konden volgen, en ook in het tegenwoordige stuk nog niet verhandeld zijn, maar als de goedheid van de Heere over mij langer mocht uitgestrekt worden, in een *slot van aanmerkingen* volgen konden. Immers, de grote goedertierenheid van de Heere aan mij, ellendige, van mijn jonkheid tot de huidige dag bewezen, verplicht mij boven alle mensen om al mijn krachten in de verkondiging van het Evangelie, op allerlei manieren die mij door God worden aangewezen, met een vrolijk hart te verteren. Ja, wanneer Hij, Die Zich voor mij in de vloek en in de dood begeven heeft, van mij vorderde dat ik mijn leven door arbeid in zijn dienst ten offer bracht, dan moest ik het een grote zaligheid achten dat ik op de kosten van Zijn vervloekte dood zo'n heerlijke dood sterven mocht.

Maar, nu de Heere dat niet vordert, en integendeel de vervallen krachten onder de arbeid meer en meer versterkt, diende ik immers met alle blijdschap mijn tijd en de door Hem verleende krachten maar samen te sparen, om ijverig voort te gaan op de weg die Hij mij Zelf gelieft aan te wijzen. Ach! Dat Hij, Die deze plicht mij heeft opgelegd, ook daartoe genade, zonder welke ik niets vermag, schenken mocht!

§ 4.

De bescheiden lezer zal, hoop ik, aan dit eenvoudige verhaal van de manier hoe ik aan het schrijven van deze aanmerkingen gekomen ben en daarin voortvaar, toch niet geërgerd worden. Mijn persoon en mijn gebeurtenissen mochten wel in een eeuwige vergetelheid begraven worden, als de volmaaktheden van de Heere, die daaraan verheerlijkt zijn, zonder de gedachtenis daarvan maar gedacht en geroemd mochten worden. Ik heb genoemde wegen alleen verteld opdat niemand denken mocht dat ik zo los heen op het schrijven was gevallen, om de wereld, die zo vaak over de last van de boeken die het dragen moet, beklaagd wordt, nog meer te bezwaren. En opdat men door zo'n oordeel de waarheden die ik verhandel toch niet op enige wijze benadelen mocht. Want hoewel ik schuldig ben mijzelf te verloochenen, mag, kan en wens ik echter omtrent de waarheid van het dierbaar Evangelie op geen enkele wijze onverschillig te zijn, maar moet er alles voor over hebben.

§ 5.

Maar eer ik de aanmerkingen zelf de bescheiden lezer ter hand laat komen, moet ik vooraf zijn aandacht tot overweging van twee zaken verzoeken.

De eerste raken enige algemenere gronden, die door hen die met het Evangelie voorspoedig wens te werken, onderscheiden dienden opgemerkt te worden. De

andere zijn ingericht om aan deze of gene nader bericht te geven van *enige handelwijzen* die ik in de uitwerking van de aanmerkingen en dit vervolg gehouden heb. Onder beide stukken heb ik naar mijn beste weten niet mijzelf, maar de waarheid en het welzijn van mijn naaste in het oog.

§ 6.

De *gronden* waarvan ik een weinig nader wens te spreken, zijn in geen geval enige nieuw uitgevonden bijzonderheden. Het zijn oude, bekende en zeer beproefde waarheden, die in Gods Woord duidelijk geopenbaard, en in de zuivere Hervormde kerk alom geleerd, beleden en ondervonden worden.

Ook onderwind ik mij niet er enig nader licht bij te zetten dan zij gehad hebben. Want ze zijn door alle godgeleerden, die de godgeleerdheid bedaard, zonder ongeoorloofde haastigheid en vooroordelen onderzoeken en grondig kennen, zo onderscheiden bekend, dat ik er geen woord van zou spreken als ik voor zulke lieden schrijven of spreken moest. Dan zou ik ook met al mijn aanmerkingen, welke niets dan oude en bekende waarheden behelzen, wel geheel thuisgebleven zijn.

Maar omdat ik met mijn aanmerkingen voornamelijk bedoel om eenvoudige zielen te stichten, en omdat velen van hen of geen vermogens of geen tijd of geen bedaardheid genoeg bezitten om deze gronden onderscheiden genoeg te onderzoeken en bijeen te brengen, zo heb ik het nodig geoordeeld ze tot dienst van de eenvoudigen, die er donkere of verwarde begrippen van mochten hebben, zo eenvoudig als mij doenlijk is voor te dragen. Ze zijn ingericht om aan te tonen *hoe iedereen die onder het Evangelie leeft, vrijheid heeft om van het Evangelie voor zichzelf gebruik te maken, en wat hij dient op te merken, wanneer hij zich overeenkomstig dat onwaardeerbaar voorrecht, betamelijk wenst te gedragen.*

Hiertoe zou nu in het bijzonder dienstig zijn dat een eenvoudige onderscheiden opmerkte:

- (1) waarin de natuur van het besluit bestaat.
- (2) Hoe Gods volmaaktheden, die door de zonde geschonden waren, door de gehoorzaamheid van Christus op aarde weer verheerlijkt zijn.
- (3) Waarin de uitwendige roeping bestaat.
- (4) Welk gebruik men van de doop moet maken, waartoe dan nodig is dat men weet: waarin de natuur van de kerk, van het verbond, van de sacramenten in het algemeen, en van de kinderdoop in het bijzonder, gelegen is.
- (5) Dan welke invloed de uitwendige predikdienst op de zaligheid van de zielen heeft.
- (6) En eindelijk waartoe de mens van nature onmachtig, en waartoe hij machtig is.

§ 7.

Die dan van het Evangelie van de zaligheid voor zichzelf een vrijmoedig en betamelijk gebruik wenst te maken, dient vooral ernaar te streven dat hij van de eigenlijke **natuur van het besluit** een waarachtig en onderscheiden begrip mag hebben, opdat hij zich door een verkeerd en ongeoorloofd starogen op het verborgen besluit niet laat aftrekken van het eenvoudig werken met het geopenbaarde Evangelie.

§8.

Het besluit is een enkele, eeuwige, inblijvende daad van Gods wijze, onafhankelijke, vrijmachtige en onveranderlijke wil, waardoor Hij bij Zichzelf heeft vastgesteld wat Hij in de tijd wilde werken of niet werken, toelaten of niet toelaten.

§ 9.

Men noemt het besluit een *eeuwige daad* van God omdat het van de volstreckte eeuwigheid, zonder enig begin, met de eeuwige, wijze, onveranderlijke en wezenlijke wil in God tegenwoordig is geweest. Het wordt een *inblijvende* daad genoemd in onderscheiding van andere, welke men de naam van *overgaande daden* pleegt te geven.

Onder een *overgaande* daad verstaat men de daad van diezelfde eeuwige, onveranderlijke wil, voorzover daardoor een werk *buiten God* tevoorschijn wordt gebracht. Hoewel de daad, als een werking van God aangemerkt, in God eeuwig en onveranderlijk is, zo is toch de *eerste uitwerking* ervan buiten Gods Wezen, in de tijd, en veranderlijk.

Een *inblijvende* daad daarentegen is de daad van diezelfde wezenlijke wil van God, voorzover de eerste en dichtstbijzijnde uitwerking ervan niet *buiten* maar *in God Zelf* plaats heeft. Ik zal de zaak met een voorbeeld ophelderen. De *schepping* is een overgaande daad van God, omdat daardoor de wereld buiten Gods Wezen in de tijd is voortgebracht. Maar het *besluit* om de wereld te scheppen is een inblijvende daad, omdat de eerste uitwerkingen daarvan niet iets buiten God daarstelde, maar alleen, om zo te spreken, veroorzaakte dat God door Zijn scheppende almacht de wereld in de tijd als een van Zijn Wezen onderscheiden schepsel, het aanzijn gaf. Want hoewel God van eeuwigheid besloten heeft de wereld te scheppen, is de wereld echter niet van eeuwigheid door dat besluit geschapen. Maar God heeft door dat besluit, om met een menselijke taal van God te spreken, een voornemen en door Zichzelf gemaakte regel gehad, naar welke Hij in de tijd werkte en de wereld voortbracht.

De overgaande en inblijvende daden zijn in God Zelf van elkaar niet wezenlijk onderscheiden. Want het is één en dezelfde eeuwige onveranderlijk werkende Wil, Die bij Zichzelf bepaald heeft wat Hij doen wil, en Die dit voornemen uitvoert. Maar wij noemen het onderscheiden daden omdat de uitwerkingen in waarheid onderscheiden zijn.

Het besluit is verder een *enkele* daad met opzicht op de werking van God, omdat de oneindige God niet door verscheiden, maar door *één en dezelfde daad* alles bij Zichzelf heeft vastgesteld. Want omdat God door Zijn allervolmaaktst verstand, dat Zijn Eigen macht en volmaaktheden volkomen kent, Zich alle mogelijke dingen tegelijk op eenmaal voorstelt, zo heeft Hij ook door Zijn eeuwige allervolmaaktste wil, alle zaken tegelijk met één enkele daad bepaald. De zaken die God heeft voorgenomen

in de tijd te werken of toe te laten, zijn wel zeer veel. Maar de daad die daaromtrent de bepaling gemaakt heeft, is één enkele.

Wanneer wij dan van verschillende besluiten spreken, dan gebeurt dat niet met opzicht op de verscheidene zaken waaromtrent de bepaling gemaakt is. Zij die ten opzichte van de besluitende daad van God spreken van een voorgaand en volgend, van een algemeen en bijzonder, van een besluit om alle gelovigen zalig te maken en van een ander om die en die dat geloof te geven en daardoor zalig te maken, als van verschillende besluiten, schijnen van Gods werken geen duidelijk en onderscheiden begrip te hebben, of ten minste tot een ongegrond begrip zonder nood de toevlucht te nemen om zwarigheden te ontgaan, die men op een betere manier gemakkelijk kan wegnemen. We kunnen, mogen en moeten de zaken die God besloten heeft te werken of toe te laten, goed onderscheiden, en op een onderscheiden manier schicken. We mogen wel zeggen en denken dat God alle gelovigen zaligmaakt, en alle ongelovigen verdoemt. Dat Hij het geloof en de bekering als de enige weg om zalig te worden heeft verordend, en tussen het geloof en de zaligheid, tussen het ongeloof en de verdoemenis, zo'n verband heeft gesteld, dat zij, die gelo ven, zalig zullen worden, en die niet geloven verdoemd zullen worden, en dat Hij Petrus het geloof geeft en door dat geloof ook zalig maakt. Want het Evangelie leert ons met uitdrukkelijke woorden dat God al deze dingen in de tijd werkt.

Werkt Hij deze dingen in de tijd, dan heeft Hij ook van eeuwigheid besloten dat Hij het zo wilde doen, aangezien Hij alle dingen werkt naar de raad van Zijn wil. Men zou ook de schikking van deze zaken, die God in de tijd naar Zijn eeuwige wil uitvoert, wel anders mogen inrichten, als men zich die zaken daardoor gemakkelijker, duidelijker en onderscheidener kon vertegenwoordigen en in het geheugen bewaren. Want het zou een twistgierig mens zijn die aan zijn naaste een som geld toegeteld had, met hem een hevige twist wilde aanvangen omdat hij de geldsoorten in een andere orde bij elkaar geteld had, omdat hij ze op die wijze gemakkelijker kon nagaan en overzien. Men zou het verder kunnen verdragen, wanneer iemand genoeg vond om het besluit te benoemen naar de verschillende zaken die God achtereenvolgens in de tijd uitvoert. En wanneer hij op deze wijze en uit dit beginsel, sprak van een besluit om allen die geloven zalig te maken, als hij onder zo'n spreken geen verderfelijke of Pelagiaanse dwalingen verborgen hield. Want zo meldt men van een besluit om de wereld te scheppen, daarop mensen te doen wonen, de val toe te laten, Christus te zenden, zondaars zalig te maken, en om Petrus in het bijzonder zalig te maken.

Maar hoewel wij de zaken die God bepaald heeft te werken, wegens onze eindigheid zo mogen schicken, en ze ons onder op zichzelf staande begrippen mogen voorstellen, ook het besluit daarnaar voorzichtig benoemen, echter zouden wij sterk dwalen wanneer wij ons wilden verbeelden dat de oneindige God, Die alle dingen tegelijk kent, en ze door geen op zichzelf staande denkbeelden beschouwt, de zaken Zich ook op zo'n wijze had voorgesteld, en de ene na de andere, eerst in het algemeen en op zichzelf staand, en dan in het bijzonder bepaald had. Ja, het zou nog ongerijmder zijn wanneer iemand zich verbeelde dat hij door zo'n ongegronde misvatting alleen vele zwarigheden moest oplossen, die op een meer gegronde manier weggenomen kunnen worden. Want de onveranderlijke God heeft alles door *één enkele* daad tegelijk bepaald.

Het eerste voorwerp waaromtrent het besluit onmiddellijk werkzaam is, is eigenlijk de werking van God Zelf, waardoor Hij in de tijd naar het besluit, als Zijn Eigen bestek, iets werkt of niet werkt, toelaat of niet toelaat.

§ 11.

En hieruit volgt dat de naaste enonmiddellijke uitwerking van het besluit niets anders is dan dat God zelf in de tijd dat alles, wat Hij besloten heeft te werken of toe te laten, ook zodanig daadwerkelijk uitvoert.

Om de zaak door voorbeelden op te helderen: het aanzijn van de wereld is geen onmiddellijk werk van het besluit, maar van de overgaande daad van de schepping, naar het eeuwig besluit. Het geloof, de rechtvaardiging en de bekering zijn geen onmiddellijke voortbrengsels van de eeuwige verkiezing, maar van de herscheppende, rechtvaardigende en bekerende voorzienigheid, in de tijd, die God naar Zijn eeuwig voornemen uitvoert. Want God heeft de wereld door Zijn besluit niet voortgebracht, maar door Zijn scheppende almacht. En de mensen ontvangen het geloof, de rechtvaardiging, en de bekering niet onmiddellijk door het besluit, maar een overgaande daad van de vernieuwende, rechtvaardigende en bekerende voorzienigheid moet tussenbeide komen, en die genaden naar het voornemen van de verkiezing uitwerken.

§ 12.

Die nu de eenvoudig verklaarde natuur van de besluiten onderscheiden inziet, en met zijn hart gelooft, moet ook de *volgende waarheden* als volkomen zeker vrijwillig toestemmen.

Het besluit is uit zijn aard verborgen, en kan door geen mens geweten worden als God het niet openbaart. Want het is een inblijvende vrijmachtige daad van God. Deze openbaring kan gebeurend door de voorzeggingen in de Heilige Schriften; door de daadwerkelijke uitvoering van de voorzienigheid, vanwaar men tot de eeuwige daad van het besluit veilig mag besluiten; of ook door een onmiddellijke ingeving van de Geest, wat geen mens kan begeren zonder God moedwillig enondankbaar te verzoeken.

Is het besluit een inblijvende daad, die het werk dat God Zelf verricht, tot zijn eerste en onmiddellijk voorwerp en uitwerking heeft, dan is het wel een regel waarnaar de Heere Zich in Zijn werken richt, Ef. 1:11, maar het is *geen regel* van ons doen en laten, waarnaar wij ons moeten schikken. Deut. 29:29. Hierom kan een mens iets doen dat God besloten heeft toe te laten, en daardoor zwaar zondigen; of ook voornemen iets te doen dat niet gebeuren zal, en toch daarmee niet zondigen. 1 Kon. 8:18, 19.

Onze enige regel is de geopenbaarde wil van God, waardoor Hij ons bekend maakt wat wij doen of laten zullen. Onze plicht hangt niet af van het besluit van de Heere, maar van Zijn gebod aan ons. Hoewel God besloten had om iemand in het ongeloof naar zijn zin te laten heenwandelen, dan blijft hij toch tot het geloof verplicht, omdat God het hem geboden heeft. Wanneer wij weten willen of wij tot Jezus mogen komen, moeten wij niet onderzoeken of God besloten heeft ons het geloof te geven, maar wij moeten zien of het ons in Zijn Woord ook geboden is.

De voorname werkzaamheden, die wij omtrent de besluiten beoefenen moeten, bestaan in de volgende stukken. Wij moeten geloven dat God alles wat Hij doen of toelaten wil, van eeuwigheid met de hoogste wijsheid en goedheid heeft bepaald, en

het zeker zal uitvoeren. Wij moeten ons daarover verblijden, omdat het op de allerbeste wijze bepaald is. Maar wat God in het bijzonder omtrent ons of anderen besloten heeft, mogen wij zolang het niet geopenbaard is, niet nieuwsgierig onderzoeken, veel minder vermetel en zonder grond bepalen. Daarom zou het, om een voorbeeld te noemen, een schandelijke zaak zijn wanneer iemand nieuwsgierig onderzoeken wilde of hij uitverkoren was, of God het ook besloten had hem uit een ziekte weer te herstellen, of wanneer hij zelfs verder wilde gaan en naar loutere gissingen daarvan denken: “het zal niet, of het zal welbesloten zijn”. Wil hij betamelijk handelen, dan moet hij bedenken dat God hem geboden heeft als een verlorene tot Christus te komen, Die ook de kracht daartoe aanbiedt, of dat hij in ziekte verplicht is uit gehoorzaamheid aan God middelente gebruiken, en de uitkomst in de hand van de Heere te stellen.

Maar heeft God door voorzeggingen geopenbaard welke beloften Hij wil schenken, of welke straffen Hij wil toezenden, dan moeten wij verzekerd zijn dat het zo gebeuren zal als het voorzegd is. Wij moeten de beloften met lijdzaamheid tegemoet zien en de straffen vrezen. Heeft de Heere door de uitvoering van de voorzienigheid geopenbaard wat Hij besloten had te werken of toe te laten, dan moeten wij Hem over Zijn werken loven; in het beschikken van zegen Zijn goedheid; in de straffen Zijn gerechtigheid; en in het toelaten van de zonde Zijn rechtvaardigheid aanbidden, zonder enige schuld van de zonde, die nooit uit God maar altijd uit ons is, op Hem te willen werpen. Want niet het besluit of de toelating, maar Gods gebod blijft onze verplichtende regel.

Is het besluit een inblijvende daad, die buiten God niets onmiddellijk uitwerkt, dan *wordt geen mens door enig besluit gedwongen* of verhinderd, of de natuur van enige zaak daardoor veranderd. Hoewel de vaten van de barmhartigheid verkoren zijn, kunnen zij echter door de verkiezing niet gedwongen worden tot bekering, en ook niet tegen hun wil getrokken worden. Maar als ze door bekerende genade veranderd zijn, bekeren ze zich van harte vrijwillig. Hoewel de vaten des toorns verworpen zijn, worden zij echter door die inblijvende daad niet gedwongen tot de zonde en het verderf, en ook niet verhinderd in de bekering. Maar omdat ze rechtvaardig aan zichzelf gelaten zijn, zondigen ze moedwillig tegen Gods genoeg, alleen omdat hun eigen natuur daar lust toe heeft. En ze worden niet omdat ze verworpen zijn, maar omdat ze gezondigd hebben, naar mate van de zonde, rechtvaardig gestraft.

Is het besluit een inblijvende daad, die buiten God niets onmiddellijk uitwerkt, en die daarom ook niemand dwingt of ergens in verhindert, dan moet ook volgen dat een mens, die verstandig handelt, over de besluiten *geen zwaarigheid kan maken*, als hij aangaande de voorzienigheid, die de eerste uitwerking van de besluiten is, er geen vinden kan. Als iemand niet zeggen kan dat God hem in de weg van de voorzienigheid tot zonde dwingt, omdat hij voelt dat hij het vrijwillig doet -. Of ook dat God hem genade weigert, omdat Hij die welmenend aanbiedt en de zondaar het uit eigen traagheid en ongezindheid laat varen, zo kan hij ook niet zeggen dat het besluit hem tot zonde zou dwingen, of genade weigeren. Want het besluit is niets anders dan een eeuwige inblijvende bepaling van wat de Heere wil werken of toelaten.

§ 13.

Daarom mag men uit al het gezegde met volkomen zekerheid besluiten:

- (1) dat alle zwarigheden, uitvluchten, moedeloosheden of werkeloosheden, die de mensen uit de besluiten trekken, ongegronde zaken zijn, die men uit een verkeerd begrip of uit een verdraaiing van het besluit voortvloeien.
- (2) Ook ziet men hieruit hoe verkeerd zij handelen, die de behandeling van de besluiten, die zo duidelijk in Gods Woord geopenbaard zijn, liever wilden overslaan om de mensen niet moedeloos of wanhopig te maken. Ze dienden er integendeel maar naar te streven dat zij en hun medemensen ze duidelijk verstonden. Dan zouden veel zwarigheden door deze waarheid weggenomen worden.
- (3) En eindelijk blijkt daaruit zeer duidelijk en overtuigend dat zij zeer onverstandig handelen, die gedurig starogen op het verborgen besluit, en zich daardoor van het eenvoudig werken met het Evangelie laten afhouden, of die de duidelijke verklaring van het Evangelie in twijfel trekken, omdat zij de verborgen dingen van de Heere niet kunnen inzien. Laat toch de verborgen dingen voor de Heere, en houdt u zich toch aan de duidelijke verklaringen en besturingen van het Evangelie. Probeer u naar die te gedragen, dan zult u zalig worden, en daaruit aangaande de verborgen raad van God, wat Hij aan u wilde doen, nader en zekerder licht ontvangen, namelijk dat Hij van eeuwigheid had voorgenomen u door de weg die in het Evangelie geopenbaard is, zalig te maken.

§ 14.

Wenst iemand het Evangelie grondig te verstaan, en daarvan voor zichzelf een vrijmoedig gebruik te maken, dan diende hij ook een duidelijk begrip te hebben, **hoe en tot welk doeleinde alle volmaaktheden van God, die door de zonde geschonden waren, door de gehoorzaamheid van Christus op aarde weer verheerlijkt zijn.** Hiertoe zou nu dienstig kunnen zijn dat men zich de volgende waarheden duidelijk en onderscheiden voorstelde.

§ 15.

God is een noodzakelijk, volmaakt, wijs, heilig, rechtvaardig en onveranderlijk Opperwezen. Hij kan daarom niets tegen Zichzelf doen. Maar Hij moet in al Zijn werken, overeenkomstig al Zijn volmaaktheden tegelijk, handelen en Zijn Eigen eer en heerlijkheid bedoelen. Ik stel de meeste waarheden zonder wijdlopinge bewijzen neer, omdat ze door alle rechtzinnigen als voldoende bewezen en volstrekt zekere waarheden, zonder enige twijfel, worden aangenomen. Hij kan Zich nooit anders naar buiten openbaren dan Hij naar waarheid in Zichzelf bestaat, volmaakt, heilig, rechtvaardig, waarachtig en onveranderlijk. Hij kan daarom nooit toelaten dat Hij van Zijn doeleinde verstoken wordt. Hij kan Zich nooit verloochenen.

§ 16.

God heeft de wereld geschapen en de mens als een redelijk schepsel, met Zijn beeld, daarin geplaatst. De gehele wereld in het algemeen, en de mens in het bijzonder, moeten als schepsels van hun Schepper in alle opzichten volstrekt afhangen.

§ 17.

Het eerste doeleinde, waartoe God de wereld geschapen heeft, is geweest dat het een toneel zou zijn waarop Hij Zijn deugden en volmaaktheden vertonen wilde. En het eerste doeleinde, waartoe Hij de mens op deze wereld plaatste, bestond hierin dat de mens Zijn deugden en volmaaktheden, die Hij daarop vertoonde, zou kennen, erkennen, aanbidden, prijzen en verheerlijken.

§ 18.

Toen de zonde in de wereld kwam, werd er de allerschrikkelijkste verwarring ingevoerd. De aarde werd ongelukkig veranderd in een akelige woestijn, waarin, tegen het eerste doeleinde waartoe het geschapen was, alle volmaaktheden van God werden overzien, verdraaid, verloochend, bestreden en geschonden. De mens werd tot het eerste doeleinde waartoe hij geschapen was, om God zijn Schepper te kennen, te beminnen en te dienen, om in eeuwige zaligheid met hem te leven, niet alleen onbekwaam, maar ook daar lijnrecht tegen strijdig, blind, vijandig, ongehoorzaam en oproerig. En deze verwarring en verwoesting was zo groot dat het door geen schepsel, en ook niet door enige weg die in de natuur van de schepsels gegrond of bekend was, veranderd, verbeterd of weggenomen kon worden. Het moest tengevolge de wetten van de natuur, uit zijn eigen aard hoe langer hoe erger worden.

§ 19.

Omdat God nu volmaakt wijs, heilig, rechtvaardig en onveranderlijk is, en omdat Hij Zichzelf en Zijn volmaaktheden beminnen en verdedigen moet, daarom moest Hij

een oneindige afkeer van zo'n wereld hebben, en van de mensen die daarin waren, en ook naar buiten openbaren, op zo'n wijze dat Zijn volmaaktheden, die verloochend en geschonden waren, weer geopenbaard en verheerlijkt werden.

§ 20.

De eerste weg die iemand in de zin kon komen, scheen te zijn dat God die verwoeste wereld en die verdorven mensen tot hun eerste niet deed terugkeren, in Zijn toorn. Maar dan zou het doeleinde van het werk van de Heere ook geheel vernietigd zijn geworden. Dit strijdt geheel tegen Gods wijsheid, heiligheid, rechtvaardigheid en onveranderlijke waarheid. Daarom scheen de heiligheid en rechtvaardigheid van God te vorderen, dat de gehele aarde in en hel veranderd werd, waar Zijn deugden door die verdorven zondaars eeuwig te straffen, dan zodanig weer vertoond zouden worden, dat zij, die God door de zonde verloochend hadden, door de straffen moesten opmerken hoe die Schepper was, Die zij bestreden hadden.

Maar omdat God de wereld had geschapen om niet alleen Zijn heiligheid en gerechtigheid, maar ook Zijn goedheid en algenoegzaamheid te openbaren, daarom zou Hij door die weg het doeleinde van de schepping niet bereikt hebben. Ook was die weg niet bekwaam om Gods heiligheid en gerechtigheid zodanig als die in God is, te verheerlijken. Want al was de gehele wereld in de ijselijkste hel veranderd, en al moesten alle mensen in een nimmer eindigende eeuwigheid de uitlating van Gods heiligheid door de verschrikkelijkste straffen voelen, dan zou het toch maar een eindige vertoning van genoemde volmaaktheden zijn, die daardoor niet zoals ze in God zijn, dat is als oneindig, geopenbaard konden worden.

Misschien kon iemand in de zin komen: de Heere mocht al die zonden vergeven, de mensen opnieuw scheppen, en tot het einde waartoe zij geschapen waren bekwaam maken. Maar dit strijdt tegen de Goddelijke volmaaktheden. Want dan zou Hij Zijn heiligheid en rechtvaardigheid verloochend, en de mensen gelegenheid gegeven hebben om te denken dat Hij zo hoog, heilig, rechtvaardig en waarachtig niet is, als Hij in waarheid is. Dat te doen is God onmogelijk.

Ook zou iemand op deze gedachten kunnen komen: zou God zo'n verdenking van Zijn heiligheid en gerechtigheid, die uit het vergeven van de zonden zonder voldoening volgde, niet hebben kunnen verhoeden door Zijn heiligheid en rechtvaardigheid onmiddellijk aan de mensen te openbaren? Maar zo'n gedachte zou de ongerijmdheid zelf zijn. Want hoewel God zo'n openbaring van Zijn rechtvaardigheid door woord of ingeving gegeven had, zo zou toch die daad van vergeving en herschepping zelf, die zonder voldoening gebeurd was, niet bekwaam zijn om Gods heiligheid en rechtvaardigheid te vertonen, en het zou zo tot verduistering van Zijn heerlijkheid zijn. Daarenboven had God de wereld niet geschapen om er Zijn volmaaktheden alleen door woorden of ingeving op te verheerlijken, maar ook door Zijn daden of werken. Eindelijk was zo'n openbaring door woord of ingeving niet bekwaam om Gods geschonden volmaaktheden, zoals ze in God zijn, te verheerlijken. Want alle woorden en bevattingen zijn eindig. Zo was het dan voor alle schepselen onmogelijk een weg uit te denken waardoor de volmaakt wijze, heilige, rechtvaardige en onveranderlijke Schepper het doeleinde van de schepping bereiken zou; de verdorven wereld met Zijn heilige handen zou dragen; het tot een toneel van Zijn heerlijkheid maken; en de verdorven mens zonder kwetsing van Zijn volmaaktheden tot Zijn gemeenschap toelaten zou.

§ 21.

Maar wat bij alle schepsels onmogelijk was, is bij God mogelijk. Hij heeft naar Zijn ondoorgrondelijke wijsheid een weg uitgevonden waardoor Hij uit de akeligste duisternis, het heerlijkste licht tevoorschijn brengt. Waardoor Hij zonder krenking van één volmaaktheid een verdorven wereld draagt, en het tot een veel heerlijker toneel van Zijn volmaakheden maakt, dan het zonder de zondeval geweest zou zijn. En waardoor Hij aan allerlei zondaren vele weldadigheden bewijst, en Zijn uitverkoren volk alles schenkt wat zij tot zaligheid en Godzaligheid nodig hebben.

Hij heeft Zijn Eigen Zoon, Die naast de Vader ende Geest een waarachtig, eeuwig, oneindig Goddelijk Persoon is, in een waarachtig, volmaakt heilig menselijk lichaam en ziel, tot één Persoon op het allernauwste verenigd, in deze ellendige wereld gezonden. Deze Jezus is een oneindige Persoon. Alles wat aan Hem is, en alles wat Hij geleden en gedaan heeft, is wegens de oneindige waardigheid van Zijn Goddelijkheid van een oneindige waarde. Hij heeft de last van de oneindige toorn van God tegen de zonde die op aarde bedreven was gedragen, en alle straffen, die de allerswaarste en meeste zonden kunnen verdienen, vrijwillig uitgestaan en doorgestaan. Hij heeft de wet, die een vertoning is van Gods volmaakte natuur, die het mensdom door de zonde overtreden en geschonden had, door een volmaakte gehoorzaamheid op aarde onderhouden en geëerd.

Alle rechtzinnige leraars geloven, belijden en prediken, gelijk zij onder aanroeping van Gods Naam betuigd hebben toen zij de catechismus onderschreven, dat de toorn die Christus droeg, *tegen de zonde van het ganse menselijke geslacht ontstoken was*. En het is ook even zo zeker dat Christus die wet, *welke door de zonde van het ganse menselijke geslacht overtreden en onteerd was*, onderhouden en volkomen verheerlijkt heeft. *Elk gedeelte* van het lijden van Jezus, zelfs het allerminste, en elk gedeelte van Jezus' doende gehoorzaamheid, was *van een oneindige waarde*, omdat het een lijden en doen van de oneindige God was. De waarde ervan kon door een ander gedeelte van lijden en doen niet vermeerderd worden.

Vraagt men: "waarom was dan één druppel bloed of één daad van Christus niet genoeg tot voldoening? Waarom heeft Hij dan zoveel geleden en gedaan? Was dat dan overtollig, gelijk de roomsen spreken?" Ik antwoord: het minste lijden en doen van Christus heeft door het overige lijden en doen niet de minste grotere waarde gekregen. En toch was het andere niet overtollig, maar tot voldoening voor de uitverkorenen volstrekt noodzakelijk.

De grond van deze noodzakelijkheid is niet in een mindere of meerdere waarde, maar in de volgende zaken gelegen.

De mens had met ziel en lichaam in allerlei gevallen en op allerlei manieren gezondigd en de wet overtreden. Nu eisten de Goddelijke volmaakheden niet alleen een lijden en doen van een oneindige waarde, maar ook zo een, dat geschikt was om Gods ongenoegen tegen *allerlei zonden*, in *allerlei gevallen*, die met ziel en lichaam gepleegd zijn, te openbaren, en waardoor de heerlijkheid van de wet in *al* zijn eisen, in *allerlei* opzichten vertoond kon worden.

Het was ook niet genoeg dat God Zelf Zijn heerlijkheid in Jezus' lijden en gehoorzaamheid aanschouwde. Maar het moest ook zo ingericht zijn dat engelen en mensen, vooral zondaars, die zalig zouden worden, daarin de ijselijkheid van allerlei zonden, de vreselijkheid van Gods toorn, de heerlijkheid van de wet, en de

betamelijkheid van allerlei gehoorzaamheid, op een allerduidelijkste wijze zouden opmerken en gevoelig ter harte nemen. Want God wordt op aarde verheerlijkt, niet alleen wanneer Hijzelf, maar ook wanneer redelijke schepsels Zijn heerlijkheid erkennen. En zo is de eigenlijke reden, waarom Christus op zoveel manieren en malen met herhaling geleden en gehoorzaamd heeft, niet daarin te zoeken dat Hij aan het voorgaande daardoor een nieuwe trap van waarde, om voor meer mensen genoegzaam te zijn, zou bijzetten, maar alleen hierin dat Zijn lijdende en doende gehoorzaamheid, waarvan elk stuk een oneindige waarde bezat, bekwaam zou zijn om de toorn van God tegen *allerlei* zonden, en om de heerlijkheid van de wet in *allerlei* geboden en gevallen maar het leven te vertonen¹.

Ik wil niet zeggen dat het tot voldoening voor die zonde nodig zou zijn dat Christus datzelfde soort van stoffelijke straffen die alle bijzondere zonden verdienen in alle omstandigheden, leed, of dat Hij alle bijzondere geboden in alle bijzondere omstandigheden stoffelijk onderhield. Het was genoeg dat Hij zo'n lijdende en doende gehoorzaamheid betaalde, waaruit men duidelijk genoeg kon zien hoe God tegen allerlei zonden in het bijzonder toornde, en hoe noodzakelijk elk gebod in het bijzonder gehoorzaamd moet worden. En hieraan voldoet de gehoorzaamheid van Christus op de allervolmaaktste wijze. Want, om maar een voorbeeld te noemen, hoewel Christus al die stoffelijke straffen, die sommige mensen door het zondigen tegen het huwelijk over zich brengen, niet ondergaan heeft, en hoewel Hij de huwelijksplichten niet stoffelijk betracht heeft, heeft Hij toch door Zijn gehoorzaamheid voor zulke zonden genoeggedaan, en de ongehoorzaamheid vergoed. Op zo'n wijze dat men uit verschillende stukken van Zijn gehoorzaamheid op het allernadrukkelijkst kan zien hoezeer de Heere tegen zulke zonden verbolgen is, en hoe heilig zulke geboden zijn.

§ 22.

Door deze komst en gehoorzaamheid van Christus in de wereld zijn alle volmaaktheden van God volkomen verheerlijkt. Men ziet hieruit, opdat ik dit in het voorbijgaan aanmerk, dat zij die de gewoonte hebben om in hun predikaties over bijzondere stukken van Jezus' lijden, in de betooglijke toepassing, zoals het veelal genoemd wordt, onderscheiden aan te tonen hoe Christus voor die en die bijzondere zonden geleden of de wet onderhouden heeft, aan de gemeente geen ongegronde bespiegelingen voordragen, gelijk sommigen zich wel eens verbeelden, die niet voldoende tijd, moeite of bedaardheid besteden om over de zaken uit zekere en goed begrepen gronden, langzaam en grondig te oordelen. Nee. Ze handelen zeer verstandig, naar de natuur en het oogwit van Jezus' lijden, zoals het een verstandig dienaar van het Evangelie betaamt te doen. Ze zijn ver van die ongegronde gedachte alsof dat gedeelte van Jezus' gehoorzaamheid alleen tot voldoening voor die zonde, welke zij dan noemen, geweest zou zijn. Ze geloven dat de gehele gehoorzaamheid van Christus samenhangt, als een rok die zonder naad geweven is, en tot bedekking van elke zondaar nodig is. Maar zij tonen in dat bijzonder stuk van Jezus' gehoorzaamheid aan, hoe daaruit *in het bijzonder gezien kan worden* dat ook Christus voor die zonden betaald heeft, en hoe verschrikkelijk *die en die zonde* is, tegen welke God in dat gedeelte van Jezus' lijden Zijn toorn zo bijzonder en nadrukkelijk of bij herhaling geopenbaard heeft.

God en alle geboden van Zijn heilige wet, die door de zonde van het menselijk geslacht geschonden waren, zijn opnieuw op het allerhoogste verheerlijkt. Ze zijn alle tegelijk in een oneindige Persoon en in een gehoorzaamheid van een oneindige waarde, in hun gehele luister vertoond. Enige Goddelijke deugden, die de mensen voor de zondeval niet bevindelijk zouden hebben kunnen kennen, gelijk de wrekende gerechtigheid en vergevende barmhartigheid, worden hier ook in het toppunt van hun oneindige heerlijkheid tentoongesteld, doordat de Heere een oneindige Persoon voor de zonde gestraft, en tot een Zaligmaker aan de allerellendigsten gegeven heeft. Ze verschijnen hier in de allervolmaaktste overeenstemming. Men kan ze hier nu duidelijker en nadrukkelijker ontdekken dan voor de zondeval mogelijk zou zijn geweest.

En zo is uit de Gods volmaaktheden verloothenende duisternis van de zonden, door de tussenkomst van Jezus en Zijn gehoorzaamheid in de wereld, een luisterrijker licht tot meerdere verheerlijking van God en Zijn wet tevoorschijn gekomen. Nu voldoet de wereld aan zijn oogwit waartoe het geschapen was. Het is het heerlijkste toneel geworden waarop alle volmaaktheden in en door de menselijke natuur op het allerluisterrijkste verheerlijkt zijn, en nog dagelijks verheerlijkt worden. Nu is Gods toorn, die tegen de zonde van het gehele menselijke geslacht ontstoken is, zo heerlijk geopenbaard, dat geen hogere openbaring daarvan mogelijk is. Nu is de heerlijkheid van de wet zo hoog en duidelijk vertoond, dat geen mens, die de gehoorzaamheid van Christus naar waarheid inziet, het verachten kan.

Met deze verheerlijking van de hoogste volmaaktheden is God nu volkomen tevreden. Hij eist geen andere van de zondaar om hem daarop in Zijn gemeenschap te laten. Hij wil maar dat een zondaar deze verheerlijking erkent, en daarin een welgevallen neemt, dan zal hij zalig worden.

Hoe? Moet dan een mens, die zalig wenst te worden, ook God door gedachten, woorden en werken niet nog verheerlijken? Ja. Maar niet als een grond om recht tot de zaligheid te ontvangen. Maar om zijn zaligheid zelf, die in de verheerlijking van God gelegen is, daadwerkelijk te genieten; en als een bewijs dat hij de weg, waardoor hij tot eer van God zalig zal worden, geestelijk kent en waarachtig omhelst. Nu kan God op een betamelijke wijze een zondige aardkloot verdragen, omdat het een toneel is, waarop Zijn Naam zo luisterrijk is verheerlijkt. Nu kan God zonder krenking van Zijn volmaaktheden, aan zondaren, ook aan de booste die verloren gaan, vele weldadigheden bewijzen, omdat Hij Zijn gerechtigheid in Zijn Zoon op aarde zo luisterrijk verheerlijkt heeft, dat geen mens wettige redenen vinden kan om God wegens deze goedheid van Hem van onheiligheid of onrechtvaardigheid te verdenken. Nu is Hij, als een God Die door de dood van Zijn Zoon verzoend is, genaakbaar voor zondaren, zelfs voor de allerellendigste, in de zaliging van wie Hij door deze weg zoveel te luisterrijker verheerlijkt kan worden, hoe groter hun ellendigheid geweest is. Nu kan Hij naar waarheid bekend laten maken in de wereld dat die scheidsmuur tussen God en de zondaar, die de zonde in de wereld had gebracht, door de gehoorzaamheid van Zijn Zoon is weggenomen, zodat Hij nu voor de allerellendigsten genaakbaar is. Nu kan God vijanden tot Zijn gemeenschap nodigen, wederbaren, om niet rechtvaardigen, heiligen en zaligmaken. Nu is alles bereid. Matth. 22:4. Niemand behoeft iets toe te brengen.

Ik kan mij bijkans niet indenken dat iemand, die de naam van een christen draagt, zo afkerig van Christus zou zijn, dat hij zwaarigheid wilde maken om genoemde zaken als

gevolgen van Jezus' komst en gehoorzaamheid aan te merken. Ik althans ben in mijn ziel op de allerduidelijkste gronden verzekerd dat deze zondige wereld onmogelijk een ogenblik had kunnen staande blijven, of dat God aan een zondaar een enige lichamelijke weldaad had kunnen bewijzen, als Jezus niet in de wereld gekomen zou zijn. En mijn ziel wordt met een innig genoegen en zaligheid overgoten wanneer ik overdenk dat de gehele wereld, alle redelijke, ja redeloze schepselen elk ogenblik van hun bestaan, en alle goedertierenheden die hen bewezen worden, aande komst van mijn grote Heiland verschuldigd zijn. Ook zullen alle mensen het buiten twijfel eens gewaar worden. En het zal de rampzaligheid, voornamelijk van hen die onder het Evangelie verloren gaan, onvoorstelbaar verzwaren wanneer zij in het eeuwig verderf zich te binnen zullen brengen dat zij die Jezus, van Wie zij zoveel goeds in de wereld genoten hebben, ondankbaar hebben verworpen.

§ 23.

Elke leraar in Nederlands kerk, die geen lichtvaardig of huichelachtig mens is, en de formulieren van onze kerk met een welberaden en waarachtig gemoed onderschreven heeft, gelooft, belijdt en predikt als een zuivere waarheid dat de voldoening van Christus *voor alle mensen genoegzaam is*. Want zo luiden de woorden van onze zeer verstandige vaders, en daarom ook van elke oprechte leraar van onze kerk, in het OORDEEL OVER DE BEKENDE VIJF HOOFDSTUKKEN, in de leer van het tweede hoofdstuk, art. 3. *Deze dood van den Zoon Gods is de enige en volmaakte offerande en genoegdoening voor de zonden; van oneindige kracht en waardigheid, overvloediglijk genoegzaam tot verzoening van de zonden DER GANSE WERELD*. Art. 4. *En deze dood is daarom van zo grote kracht en waardigheid, omdat de Persoon, Die dien geleden heeft, niet alleen een waarachtig en volkomen heilig mens is, maar ook de eniggeboren Zoon van God, van éézelfde eeuwig en oneindig wezen met den Vader en den Heiligen Geest, zodanig als onze Zaligmaker wezen moest. Daarenboven, omdat Zijn dood is vergezelschap geweest met het gevoel van den toorn Gods en van den vloek, dien wij door onze zonden verdiend hadden*. Art. 6. *Doch dat velen, door het Evangelie geroepen zijnde, zich niet bekeren, noch in Christus geloven, maar in ongeloof vergaan, zulks geschiedt niet door gebrek of ongenoegzaamheid van de offerande van Christus, aan het kruis geofferd, maar door hun eigen schuld.*"

De gehoorzaamheid van Christus is daarom, naar de belijdenis van alle hervormden, gegrond op de duidelijke leer van de Heilige Schriften, voldoende en gepast voor *zondaars*, die alle volmaaktheden van God hebben verloochend, tegen alle geboden zwaar gezondigd, er geen één van gehouden, en nog steeds tot alle boosheid geneigd zijn. Die zich aan de ijselijkste, zwaarste, meeste zonden, op de booste, hardnekkigste wijze hebben schuldig gemaakt. Die de allerzwaarste straffen hebben verdiend. Die niet het minste licht, leven of gezindheid tot het goede en hun zaligheid hebben. En die van alle recht en vermogen tot overtuiging, geloof en bekering ten enenmale ontbloot zijn. Het is *genoegzaam* voor *alle* zondaars die op de wereld ooit geleefd hebben, leven, of ook nog zullen leven. Ja, al was het menselijk geslacht op aarde bij miljoenen vermenigvuldigd, dan zou het geen grotere of meerdere gehoorzaamheid tot zaliging nodig hebben. Want er is geen grotere dan oneindige, gelijk die van onze Zaligmaker is, kan zijn. Deze zou voor hen *allen* genoegzaam en gepast zijn.

Ik zeg: het is, op zichzelf bezien, voor hen allengoegzaam en gepast. Want de Goddelijke heiligheid, gerechtigheid en wet is door Hem zodanig verheerlijkt, dat ze niet in het allerminste verduisterd zouden worden wanneer alle zonden van allen, zonder de minste straf van de zondaar, vergeven werden, en wanneer zij allen overtuigd, bekeerd en gezaligd werden. Voor alle zonden van allen kan geen grotere straf gevorderd worden, omdat ze geen grotere verdienen kunnen dan Christus uitgestaan en doorstaan heeft. Alles wat zij allen tot hun zaligheid nodig hebben, overtuiging, geloof, bekering, heeft Christus voor zulke zondaars als zij zijn, verdiend. Wanneer zij allen tot Hem kwamen, dan zouden ze gewis zalig worden. Alle mensen die onder het Evangelie leven, hebben vrijheid en zijn verplicht deze genoegzaamheid en gepastheid voor hen in het bijzonder te erkennen, en tot Hem te komen, gelijk wij straks nader hopen te zien. En allen die daadwerkelijk tot Hem komen, *hoedanig* of *hoeveel* ze ook mogen zijn, zullen gewis volkomen zalig worden.

§ 24.

Maar heeft dan Christus, toen Hij Borg werd en de oneindige gehoorzaamheid betaalde, het *oogwit* of *voornemen* gehad dat alle mensen door Zijn gehoorzaamheid zalig zouden worden?

Wanneer iemand zoiets wilde denken of zeggen, die zou daardoor de Opperste Wijsheid en de allergetrouwste Zaligmaker van gebrek aan wijsheid, macht en trouw beschuldigen, omdat Hij metterdaad het tegendeel doet. Wij kunnen aangaande het voornemen en de bedoeling van Christus uit de daadwerkelijke uitvoering een allerzekerst besluit maken. Want Zijn wijsheid, macht en getrouwheid laten het niet toe dat Hij in de uitvoering, anders dan Zijn doelwit geweest is, handelen zou. Zo kunnen wij verzekerd zijn dat de Opperste Wijsheid met Zijn gehoorzaamheid bedoeld heeft alle volmaaktheden van de Godheid en van de wet, die op aarde door de zonde geschonden waren, door Zijn gehoorzaamheid op aarde weer te verheerlijken; opdat de wereld gespaard en gedragen zou worden; opdat God aan alle inwoners van de wereld vele weldadigheden zou bewijzen; opdat aan alle mensen die onder het Evangelie leven een genoegzame en gepaste weg van zaligheid welmenend aangeboden werd; en eindelijk opdat die weinig bepaalde personen, die de Vader Hem tot Zijn Eigen volk en werkloon gegeven had, daardoor *daadwerkelijk* zalig zouden worden. En zo heeft Hij als de Borg en het Hoofd van deze uitverkorenen *in hun plaats* gestaan, hun rantsoen betaald, voor hen het recht tot de zaligheid, de Geest van de overtuiging, van het geloof en van de bekering verdiend, opdat Die in hen *allen* en in hen *alleen* dat geloofkrachtadig werken zou.

§ 25.

Maar als de gehoorzaamheid van Christus voor alle mensen genoegzaam is, hoe komt het dand dat de meesten niet daadwerkelijk zalig worden?

De eerste oorzaak van dit allergrootste ongeluk is niet in enige ongenoegzaamheid van Christus, enook niet in enig besluit of daad van God die het hen zou weigeren of verhinderen, maar in de staat, natuur en moedwillige boosheid van de mens zelf. Die de openbaring missen, genieten de vruchten van Jezus' gehoorzaamheid, die voor hen zowel als voor alle andere mensen genoegzaam en gepast is, niet, omdat ze het niet kennen. Want hoe zullen zij in Hem geloven van Wie ze niet gehoord hebben? En niemand van hen zal op de jongste dag kunnen bewijzen dat er enige reden is, welke

God verplichten kon om aan zulken, die moedwillig van Hem afgefallen zijn, het natuurlicht zelf misbruiken, en in duisternis en dwaling genoeg vinden, het Evangelie tegen wil en dank te laten verkondigen. Niemand zal dan kunnen zeggen dat hem ongelijk gedaan is. Ze hebben het door hun bestaan en zonden verdiend, dat God hen in duisternis laat heenwandelen.

Maar die onder de verkondiging van het Evangelie verloren gaan, worden de vruchten van de voor hen genoegzame en welmenend aangeboden gehoorzaamheid van Christus niet deelachtig, omdat zij door hun eigen blindheid, boosheid en zondenliefde, welke niemand in hen gewerkt heeft, en waartoe zij door niemand gedwongen worden, maar die zij uit en van zichzelf bezitten en moedwillig openbaren, het aanbod van de zaligheid versmaden en in Christus niet geloven.

Maar waarom worden zij, die uitverkoren zijn, daadwerkelijk zalig? De eerste oorzaak is niet dat hen de zaligheid door een verborgen besluit, tegen wil en dank zou opgedrongen worden, maar omdat zij uit een inwendig beginsel van harte gewillig in Christus geloven, en de genoegzame gerechtigheid kennen, erkennen en voor zich in het bijzonder omhelzen. Hebben zij dit geloof, of een geschiktheid daartoe, dan uit zichzelf, boven anderen die verloren gaan? Ach! nee. Want ze zijn geen greintje beter, maar vele van hen zijn in trap erger en ongeschikter dan anderen. Maar de eerste oorzaak van het geloof is de krachtadige werking van de Geest van het geloof. Waarom werkt de Geest in hen het geloof eerder dan in anderen? Gebeurt dit misschien omdat zij de Heilige Geest minder tegenstaan, of omdat de Heilige Geest tevoren zag dat zij geloven zouden? Ook niet. Want zij, die de heftigste tegenstand boven anderen boden, worden wel eens door de overwinnende kracht van de Geest tot het geloof gebracht. Dit is in Paulus immers buiten alle tegenspraak gebleken. En dat de Heilige Geest het geloof, dat *Hij in hen werken moet* in hen van te voren zou zien, en daardoor dan bewogen worden om het in hen te werken, is een onbegrijpelijke ijdelheid, zonder zin. Maar de eerste oorzaak is de onafhankelijke vrijmachtige bepaling van de Geest.

Waarom werkt Hij het geloof ook niet in het hart van hen die verloren gaan? Is hun hart misschien al te onvatbaar voor het geloof, of hun tegenstand te groot; reikt Jezus' gehoorzaamheid zover niet toe; of is de kracht van de Geest uitgeput; of zijn zij het minder waardig dan de uitverkorenen? Geen van deze dingen kunnen daarvan de ware reden zijn. Want de waarheid en kracht van Jezus' gehoorzaamheid en de Geest kennen geen grenzen. En hoewel het hart van hen, die verloren gaan, in waarheid voor het geloof onvatbaar is, en zij de werking van de Geest onwaardig zijn, echter zij ze niet onvatbaarder en onwaardiger dan anderen die behouden worden. Hun onvatbaarheid en onwaardigheid is ook wel een reden waarom zij niet zeggen kunnen dat hen onrecht geschiedt, maar in geen geval een reden waarom de Heilige Geest hen voorbijgaat. Want zij, in wie Hij het geloof werkt, waren ook onvatbaar en onwaardig, ja nog onvatbaarder en onwaardiger. Maar de eerste oorzaak hiervan is het wijs, vrijmachtig en onafhankelijk welbehagen van Vader, Zoon en Geest.

Geschiedt aan hen daardoor geen ongelijk? Hoe zou dat kunnen zijn, omdat moedwillig afgefallen zondaars geen grond hebben waarop de Heilige Geest verplicht zou zijn in hen te werken? Hebben zij geen recht; is de Geest aan hen niets verplicht, hoe zouden ze dan kunnen zeggen dat Hij hen ongelijk doet, wanneer Hij hen voorbijgaat? Wordt hen dan daardoor geen onrecht gedaan dat de Geest het geloof in anderen werkt, die niet beter maar erger zijn, en hen die beter zijn in trap, voorbijgaat?

Geheel niet. Want door de goedheid van de Geest omtrent de uitverkorenen, krijgen ze geen waardigheid waarom Hij aan hen meer verplicht zou zijn. Wanneer een rijke man een bedelaar, die hem naar het leven had gestaan, tot een betoning van zijn goedheid een rijke gift in huis bracht, zouden dan andere bedelaars, die hem slechts de glazen hadden ingeslagen, kunnen zeggen dat zij nu ook recht hadden, en hij verplicht was om ook bij hun huizen rond te gaan, en hentegen wil en dank rijke geschenken in huis te werpen, of dat Hij bij gebrek daarvan, hen groot ongelijk aandeed?

Is het dan tenminste geen aanneming van de persoon, wat God Zelf afkeurt? In geen deel. Het is een betoning van onafhankelijke, rechtvaardige vrijmacht, maar geen onbetamelijke aanneming van de persoon. Want zo'n laster bestaat eigenlijk hierin, wanneer een mens, die aan allen eveneens verplicht is, iemand om enige ongegronde redenendie daar een plaats in hebben, voortrekt tot nadeel van het recht van een andere. Van zo'n doen is immers in het werk van de Geest geen zweem te vinden. Hij is aan niemand verplicht. Hij bewijst aan de uitverkorenen genade. Maar niet om enige ongegronde reden in hen te vinden, en ook niet tot enig nadeel van enig mens. Want welk nadeel heeft een ongelovige van het werk van de Geest in een uitverkorene? Voordeel hebben velen ervan. Want de uitverkorenen worden door dat werk van de Geest toegerust om hen naar ziel en lichaam veel goedheden te bewijzen. En het nadeel dat er uit komen mocht, doen de onbekeerden zichzelf immers aan, zonder enige reden, door eigen schuld en boosheid.

Kan de algemene aanbieding van de voor allen genoegzame gehoorzaamheid van Christus aan allen die onder het Evangelie leven, met de waarheid, oprechtheid en welmenendheid van God gevoeglijk overeengebracht worden, als de Heilige Geest in hun hart het geloof niet werkt? In alle delen voorzeker. Want het algemeen aanbod verklaart niet dat God voorgenomen heeft dat de Heilige Geest in het hart van hen allen het geloof zou werken, maar dat Christus' gehoorzaamheid voor ieder van hen in het bijzonder genoegzaam, gepast en noodzakelijk is; dat God een ieder vrijheid geeft en verplicht om het als zodanig te erkennen, en er voor zichzelf gebruik van te maken; en dat allen die er een welgevallen in nemen, zalig zullen worden. Deze dingen blijven immers zekere, welgemeende, oprechte waarheden, hoewel de Heilige Geest in hen allen het geloof niet werkt.

Maar waartoe dient dit aanbod dan, als de Heilige Geest in hen het geloof niet werkt? Is het dan niet tevergeefs? Welke nuttigheid komt daaruit? Gewis, het is niet tevergeefs, maar heeft uitnemende nuttigheden. Want allen en een ieder in het bijzonder krijgt daardoor een grondig en wettig recht om voor zichzelf er gebruik van te maken, gelijk wij in het vervolg nader hopen te zien. Het is voor de uitverkorenen een heilzaam middel om er daadwerkelijk, vrijwillig en gegrond mee te werken. En eindelijk dient het opdat zij, die dat aanbod en het recht dat zij daardoor gekregen hebben, niet willen gebruiken, zoveel te overtuigender zouden zien hoe groot hun boosheid is, en dat zij door eigen schuld moedwillig verloren gaan.

Als Jezus' gehoorzaamheid voor alle mensen genoegzaam en gepast is, strijdt het dan niet tegende Goddelijke *wijsheid*, *gerechtigheid* en *goedheid*, dat er een zondaar verloren zou gaan? Dan zou immers Gods *wijsheid* een gehoorzaamheid hebben beschikt, die alle einden waartoe het bekwaam was, niet bereikte. Dit schijnt geen wijsheid te zijn, omdat de wijsheid niets vergeefs doet. De *gerechtigheid* die door

de gehoorzaamheid van Christus genoeg verheerlijkt is, zou zich dan nog zonder noodzaak in het verderf van de verdoemden openbaren, en zo tweemaal betaling vorderen, wat onrechtvaardig is. De *goedheid* zou dan aan allen de zaligheid betamelijk kunnen meedelen, en het doet het niet, wat geeneigenschap van de goedheid is. Zijn dit geen onoplosbare zwaarigheden? Of zou men ook eindelijk moeten komen tot het gevoelen van de *Origenisten*, dat alle mensen toch eindelijk zalig zullen worden? Zij die niet gewend zijn tot op de grond van de zaken door te dringen, mochten zich misschien verbeelden dat ze hier onoplosbare zwaarigheden gevonden hadden, of ook tot het verschrikkelijk gevoelen van de *Origenisten* overzakken. Maar zij die voorkomende zaken bedaard onderscheiden, en grondig plegen te behandelen, kunnen de zwaarigheid zonder zo'n verderfelijke dwaling gemakkelijk oplossen. Om de ongegrondheid van genoemde zwaarigheden grondig in te zien, moet men de aandacht op de volgende gronden vestigen.

- (1) Omdat God een enkelvoudig Wezen is, daarom kunnen Zijn eigenschappen niet vaneen gescheiden worden. En omdat Hij daarenboven een noodzakelijk allervolmaaktst Wezen is, daarom kan de ene volmaaktheid in God zonder de andere niet zijn. De ene kan tegen de andere niet strijden. En de ene is in God even zo noodzakelijk als de andere. Hierom is het dat God, Die wegens Zijn hoge volmaaktheid niets tegen Zichzelf kan doen, in al Zijn werken niet naar één volmaaktheid alleen, maar naar al Zijn volmaakheden tegelijk beschouwd, Zijn handelingen schikt.
- (2) Omdat God het allervolmaaktste beste Wezen is, daarom volgt, (a) dat het de hoogste wijsheid is wanneer alle wegen en handelingen zijn ingericht om alle volmaakheden van God op het luisterrijkste te verheerlijken. (b) En daarom moet ook de hoogste rechtvaardigheid eerst en meest met het recht, dat God toekomt, overeenstemmen. (c) Ook moet daarom de hoogste goedheid aan zichzelf eerst geven wat het toekomt.
- (3) Omdat alle schepsels door God geschapen zijn, en alles wat zij zijn en hebben van God hebben, daarom komt hen niets anders toe dan wat tot verheerlijking van alle volmaakheden van God dienen kan. En de hoogste wijsheid, rechtvaardigheid en goedheid vordert dat niet de Heere aan hen, maar zij aan de Heere ondergeschikt zijn.
- (4) Eindelijk dient men aan te merken dat eenzelfde zaak tot verscheiden aan elkaar ondergeschikte einden kan dienen. Men kan ook één en dezelfde zaak op verscheidene manieren beschouwen. Men kan het door aftrekking, op zichzelf bezien, en ook in zijn betrekking op één, meer of alle omstandigheden en einden aanmerken. Iets kan naar waarheid op zichzelf aangemerkt, tot één of ander einde voor iemand genoegzaam zijn, hoewel het zo niet is in andere omstandigheden of tot andere einden. Wat ik door aftrekking op zichzelf beschouw is even zo waar en zeker, als wat ik in betrekking op alle einden en omstandigheden overweeg. Die het ene zegt, spreekt zowel waar, welmenend en oprecht, als die het andere bekendmaakt.

Uit deze gronden zal de gemaakte zwaarigheid nu vanzelf zeer duidelijk, natuurlijk en gemakkelijk opgelost kunnen worden. Immers, hieruit ziet men dat het niet tegen de hoogste *wijsheid* strijdt, een gehoorzaamheid te bezorgen die voor allen genoegzaam is, zonder dat de daadwerkelijke zaligheid van allen daarop volgt. Want wanneer wij zeggen dat de gehoorzaamheid van Christus voor allen genoegzaam en

gepast is, dan beschouwen we het *op zichzelf*, ten opzichte van wat de mensen tot rechtvaardiging, heiliging en zaliging, *ook op zichzelf aangemerkt*, nodig hebben. En dit is immers een zekere waarheid. Want wanneer alle mensen die bezaten, dan zouden ze zalig worden, en ze zouden niet anders daarbij nodig hebben. Maar wij merken ze dan niet aan in alle opzichten, omstandigheden en einden, zodat de zaligheid er daadwerkelijk uit volgt. Want daartoe is niet alleen een oneindige gehoorzaamheid nodig, maar die ook daarenboven *geordineerd is* voor allen.

§ 26.

En in deze opzichten is de oneindige gehoorzaamheid van Christus niet genoegzaam om alle zondaars in de zaligheid *daadwerkelijk* in te brengen, niet uit gebrek van waarde, maar omdat die verordining tot dit einde geen genoegzame openbaring van al de *Goddelijke volmaaktheden* dienen zou, gelijk wij dadelijk zullen zien.

Deze dingen zijn niet strijdig tegen elkaar, alsof ik zei dat Christus' gehoorzaamheid tegelijk genoegzaam en niet genoegzaam was. Want ik zeg beide dingen in een verschillend opzicht, waarom ze gevoeglijk samen kunnen gaan. Mocht iemand denken: "dan is het toch tevergeefs dat God een gehoorzaamheid bezorgd heeft, die voor allen genoegzaam is, entoch de daadwerkelijke zaligheid van allen niet teweeg brengt". Ik antwoord: in geen deel. Want de Goddelijke wijsheid kon geen andere gehoorzaamheid uitvinden, die voor één genoegzaam was, of het moest zo voor allen zijn. Want een enige zondaar heeft een gerechtigheid van oneindige waarde nodig. En een gerechtigheid van oneindige waarde moet noodzakelijk voor allen genoegzaam zijn. En hoewel de zaligheid van allen er daadwerkelijk niet uit volgt, daarom is het echter niet tevergeefs. Het kan tot andere doeleinden dienen, die meer met de Goddelijke volmaaktheden overeenstemmen, namelijk om hen die verloren gaan de afgrond van hun boosheid, waardoor ze moedwillig verloren gaan, te ontdekken. Ja, het was betamelijk dat de hoogste wijsheid zo'n gehoorzaamheid neerzette, die voor allen in waarheid genoegzaam was, en waarop de zaligheid van allen niet daadwerkelijk volgde.

Het eerste, dat het niet anders kon dan voor allen genoegzaam zijn, hebben we gezien. Maar waaruit volgt het laatste? Hieruit. Als de gerechtigheid van Christus tot daadwerkelijke zaliging van alle mensen geordineerd was, dan zou de *vrije goedheid* van God niet genoegzaam geopenbaard zijn geworden. Dit zal misschien sommigen vreemd toeschijnen. Ze zullen zeggen: "dan werd de goedheid van God immers groter". Ik antwoord: de wezenlijke goedheid van God kan op zichzelf niet groter en niet kleiner worden. Het wordt alleen groter naarmate zijn eigenschap duidelijker gezien wordt. Nu zou de wezenlijke eigenschap van de goedheid door de daadwerkelijke zaliging van alle mensen niet duidelijk geopenbaard zijn geworden. Want men had kunnen denken dat er iets in God of in de mens was, dat God noodzaakte om zondaars te zaligen, en dat Hij niet anders kon, waaruit dan volgde dat het geen enkele vrije goedheid was. Maar wanneer nu de meesten door hun eigen schuld verloren gaan, en de uitverkorenen daadwerkelijk zalig worden, dan wordt de vrije goedheid daardoor zoveel te heerlijker openbaar gemaakt, dat is, groter in onze erkenning. Want daardoor wordt het zoveel te duidelijker openbaar, dat er niets in God of in de mens is, waarom Hij genoodzaakt zou zijn een enige zondaar te behouden. Hoe duidelijker dit nublukt, zoveel te duidelijker ziet men dat de zaliging van de uitverkorenen, uit kracht van Christus' voldoening, een oneindige vrije

goedheid is die God daarom bezitten moet. En hieruit volgt dan verder dat, èn het verderf van hen die verloren gaan, ènde zaliging van de uitverkorenen, beide moetendien om de Goddelijke *goedheid* te openbaren, die zonder het eerste in de wereld bedekt of niet duidelijk genoeg geopenbaard, en zonder het laatste verloochend zou worden. Waaruit men ziet dat zij, die zich verbeelden dat uit de oneindige goedheid de zaliging van allen volgen moet, of dat het verderf van zovelen tot verduistering van de goedheid dient, zich van Gods volmaakheden ende verheerlijking daarvan geen duidelijke begrippen maken. Omdat nu God in al Zijn werken de verheerlijking van al Zijn deugden tegelijk bedoelt, en omdat de hoogste wijsheid zich dat beste einde voorstelt, daarom volgt dan ook dat de hoogste wijsheid een gehoorzaamheid betamelijk neerzette, die wel voor allen genoegzaam was, maar waaruit de zaliging van allen niet daadwerkelijk volgde, opdat de vrije goedheid door de zaliging van enigen, met voorbijgaan van anderen, des te duidelijker geopenbaard werd.

Ik denk dat een ieder die maar langzaam denkt, zijn gedachten bij elk stuk bepaalt, en de zaken eenvoudig samenhechten kan, van de zekerheid van de zaken volle overtuigd moet zijn. Maar is iemand te haastig, of wegens zijn aard, of wegens gebrek van tijd, of heeft iemand zo'n maat van redelijkheid niet dat hij de samenhang tussen genoemde zaken kan inzien, of vindt iemand geen genoeg in het bewijzen van zaken, of denkt iemand dat het voor hem niet nodig of stichtelijk is, dan kan hij deze bladen immers gemakkelijk overslaan. Ik dacht dat ik aan God, aan de waarheid en mijn naaste schuldig was, in deze tijd, omdat allerlei mensen deze zwaarigheid misbruiken om de gronden van de zaligheid te ondermijnen, dit bewijs zo eenvoudig uit zijn eerste gronden af te leiden.

Om deze reden zal ik nu ook, hoewel wat korter, bewijzen dat de zaliging van de weinigen tegende Goddelijke *rechtvaardigheid* niet strijdt, hoewel de gerechtigheid van Christus voor allen genoegzaam is. Want Gods gerechtigheid is het Goddelijk Wezen, voor zover het in al Zijn doen met het recht van God en van Zijn schepsels overeen moet stemmen, en een ieder geven wat hem toekomt. Het recht dat God toekomt vordert dat al Zijn deugden verheerlijkt worden, en al Zijn schepsels daaraan dienstbaar zijn. De zondaars die verloren gaan hebben geen recht of wettige grond waarop de zaligheid hen zou toekomen. Maar hun verdorven natuur en daden hebben een recht of wettige grond, waarop hen de verdoemenis toekomt. Omdat nu Gods heiligheid, rechtvaardigheid, goedheid en wijsheid, zoals wij gezien hebben, door hun verdoemenis verheerlijkt worden, en omdat God hen daardoor geeft wat hen volgens hun natuur en daden toekomt, daarom strijdt het immers niet tegen de rechtvaardigheid van God, wanneer Hij de meeste zondaars verdoemt.

Maar eist God dan niet tweemaal betaling, omdat Christus een gehoorzaamheid heeft aangebracht die voor allen genoegzaam is, en omdat Christus de toorn van God, die tegen de zonden van het gehele menselijke geslacht ontstoken is, heeft uitgestaan en doorgestaan? Geheel niet. Want omdat Christus die toorn niet gedragen heeft, met dat oogwit dat alle mensen de zaligheid daardoor daadwerkelijk deelachtig zouden worden, en omdat zij, die verloren gaan, de aangeboden gerechtigheid niet daadwerkelijk aannemen, maar versma den, daarom hebben zij voor hun personen geen daadwerkelijk aandeel aan de gerechtigheid en voldoening van Christus. En ze worden rechtvaardig gestraft, temeer omdat zij de aangeboden gerechtigheid van Christus verwerpen.

Even gemakkelijk kan men het ook met de *goedheid* van God overeenbrengen. Gods goedheid is eigenlijk Gods Wezen, voorzover Hij alles wat tot de gelukzaligheid van Hem en van Zijn schepselen dienen kan, in Zichzelf overvloedig bezit, en overeenkomstig Zijn volmaaktheden uit *Eigen beweging* vrij en niet ingehouden aan Zijn schepsel te genieten geeft. Nu zou de daadwerkelijke zaliging van alle mensen geenduidelijke vertoning van deze goedheid zijn. Want omdat God door zo'n weg, gelijk wij boven gezien hebben, niet genoeg openbaren zou dat Hij niet ingehouden, uit Eigen beweging Zijn volk zalig maakt, daarom zou de geheel volkomen zaligheid, die in de erkenning en aanbidding van de Goddelijke volmaaktheden eigenlijk gelegen is, en in het bijzonder gelegen is in de erkenning dat God de zondaar uit Eigen beweging, om niets dat in het schepsel is, heeft aangezien, in de wereld niet genoten worden.

Want dunkt u, zou dat een volkomen openbaring van goedheid zijn, waardoor God Zijn Eigen volmaaktheden verborgen hield, en geen mens een geheel volmaakte gelukzaligheid schonk? Als men zegt: "Gods goedheid wordt aan hen, die onder het Evangelie verloren gaan, toch niet verheerlijkt". Immers ja. Evenals de gerechtigheid aan hen die zalig worden, zo wordt ook de goedheid aan hen die verloren gaan, ten toon gesteld. Is het geen vertoning van de goedheid dat Hij een genoegzame en allergepaste gerechtigheid van Zijn Zoon, oprecht en welmenend aanbiedt aan zulke bozen die het moedwillig versmaden? Is het niet een vertoning van goedheid dat Hij zolang aanhoudt, de zondaar achterna loopt, en door zoveel weldadigheden, op kosten van de dood van Zijn Zoon, gedurig uitlokt?

Daarenboven moet men de werken van God samen nemen, en met elkaar vergelijken, wanneer men van de verheerlijking van de Goddelijke volmaaktheden recht wil oordelen. Mocht het blinde, van God en zijn eigen zaligheid afkerige vlees nog een andere zwaarigheid, die mij nu niet te binnen komt, opperen, dan kan en moet die noodzakelijk uit de gelegde gronden vanzelf vervallen, evenals de genoemde.

§ 27.

Die nu God, de waarheid, de waarachtige zaligheid en de Hervormde kerk met een ongeveinsde liefde bemint, moet een strelende zaligheid in zijn ziel gevoelen, wanneer hij overweegt hoe alle waarheden van onze kerk, en in het bijzonder van de genoegzaamheid van Jezus' gehoorzaamheid en de bijzondere genade, met elkaar tot verheerlijking van God en tot zaligheid van de allerellendigsten, zo lieflijk en gegrond overeenstemmen.

§ 28.

Nu moet ik dit betoog, dat Gods onkrenkbare volmaaktheden, en wet die door de zonde geschonden waren, door de gehoorzaamheid van Christus weer op het hoogste verheerlijkt zijn, en dat deze gehoorzaamheid op zichzelf beschouwd voor alle mensen genoegzaam is, tot zijn eigenlijk *oogwit* brengen.

Het is geen nodeloze of nutteloze redevoring. Maar het is een nodige en nuttige waarheid, die men onderscheiden diende te verstaan en grondig te geloven, als men van het Evangelie van de zaligheid een grondig, voorspoedig, bestendig en vrijmoedig gebruik wenst te maken. Want veel verlegen zielen durven op het aanbod van het Evangelie tot de Heiland niet te naderen, en ook niet de goederen van verlichting, rechtvaardiging en bekering, die Hij welmenend aanbiedt, vrijmoedig aan te nemen. Waarom niet? Ze denken: "ik heb tegen alle Goddelijke volmaaktheden en

geboden, en tegen de gehele aardkloot die onder mij als een ondraaglijke ballast zucht, al te zwaar, te veel, ente lang gezondigd. Christus heeft voor de uitverkorenen voldaan. En ik weet niet of ik daaronder behoor. Gods deugden zouden verdonkerd worden, wanneer mij genade bewezen werd. Hoe zou zo één als ik ben, dan tot Christus durven komen en de aangeboden goederen voor mij aannemen? Die zijn gepast voor andere mensen, die wat beter zijn, maar niet voor zo éénals ik ben. De taal van Kaïn, waarop een oude kerkleraar dit antwoord: *mentiris Cain! gij liegt Kaïn!* met reden gaf; namelijk, “mijn misdaad is groter dan dat zij mij vergeven wordt”, zweeft hen in de gedachten. En hierom laten zij het Evangelie varen, en maken zich aan de zwaarste ongerechtigheden schuldig.

Die nu maar een weinig oordeel heeft, kan gemakkelijk zien dat al deze zwarigheden uit duisternis en ongelooft aangaande de bovengenoemde waarheid voortvloeien. Want, geloofden zij dat Gods volmaaktheden en wet, die door de zonde van het menselijke geslacht geschonden zijn, door de gehoorzaamheid van Christus zo hoog verheerlijkt waren, en dat die gehoorzaamheid voor alle mensen genoegzaam en gepast was, en hen betamelijk en welmenend aangeboden kon worden dan zouden al deze zwarigheden vervallen. En zij, omdat ze deze genoegzaamheid in zouden zien, zouden zich niet kunnen weerhouden daarvan voor zich te kiezen, en daadwerkelijk tot Christus te komen. Ik besluit daarom met alle recht en reden dat zij, die van het Evangelie een voorspoedig, grondig, en vrijmoedig gebruik wensen te maken, voor alle dingen naar een duidelijk begrip en een levend geloof van genoemde waarheden moeten streven.

§ 29.

Tot een voorspoedig en vrijmoedig gebruik van het Evangelie voor zich in het bijzonder, wordt nu verder vereist dat men ook op goede gronden een onderscheiden begrip heeft van **de uitwendige roeping** van allen die onder het Evangelie leven.

§ 30.

Iedereen die maar enige maanden, zonder altijd te slapen of wat anders te denken, in onze kerken, wanneer daar gepredikt of gecatechiseerd werd, verkeerd heeft; of die maar een klein onderwijsboekje met een vluchtig oog heeft doorgebladerd, kan niet onkundig zijn dat de hervormden van een *uitwendige* en *inwendige*, van een *algemenere* en meer *bijzondere* roeping spreken.

§ 31.

Men *roept* iemand aan tafel, wanneer men hem die daar niet aan was, met hoorbare en verstaanbare woorden bekend maakt dat de tafel gereed is, en dat hij, als het hem belieft, vrijheid had of verplicht was om aan te zitten, en de opgediste spijs en drank naar zijn noodzaak en genoeg te gebruiken. Zo'n roeping kan men ook een *nodiging* noemen. Want iemand aan tafel te roepen of te nodigen is één en hetzelfde. Alleenschijs de nodiging een aandrang van het voorstel door ernstige en vriendelijke gebaren en krachtige beweegredenen duidelijker aan te tonen. Wanneer men iemand die van zichzelf geen recht tot de tafel had, aan die tafel roept, opdat hij naar welgevallener gebruik van maakt, dan zegt men ook dat men hem de tafel heeft *aangeboden*, dat is, een recht en vrijheid gegeven had om er gebruik van te maken. En wanneer een vader aan zijn ongehoorzaam kind dat van de tafel geweerd was, of een koning aan een onderdaan, de tafel aanbiedt, dan wordt daaruit niet alleen een *vrijheid*, maar ook een *verplichting* geboren. Want het gezag van vader en koning legt op hen een verbintenis om wat hij hen voorstelt te gehoorzamen. En, hoewel een vader of koning iets nodigend of biddend voorstelt, dan wordt toch de verbindende kracht door die vriendelijkheid niet verminderd, maar veeleer merkbaar vermeerderd; naar het bekende spreekwoord dat de verzoeken van de heren krachtige en vriendelijke bevelen zijn.

Daarom zijn dan *roeping*, *nodiging* en *aanbieding* verscheiden uitdrukkingen die wat het wezen aangaat *één en dezelfde zaak* te kennen geven. Maar men dient hier goed aan te merken dat de begrippen van roeping, nodiging en aanbieding wezenlijk onderscheiden zijn van het *daadwerkelijk* gebruiken, bezitten en ondervinden. Want iemand kan wel de roeping, nodiging en aanbieding aan de tafel van een heer hebben, en echter nog niet gekomen zijn, gegeten hebben of verzadigd zijn, maar zelfs die roeping, nodiging en aanbieding verstandeloos en ongehoorzaam versmaden. En hoewel deze zaken wezenlijk onderscheiden zijn, kunnen zij echter samengaan. En de eerste zijn de gronden van de laatste. Want wanneer een belapte bedelaar zonder roeping of aanbieding aande tafel van een heer wilde vallen, dan zou men hem met recht door harde middelen naar buiten brengen. Maar wanneer hij op de roeping, nodiging en aanbieding van de heer zelf daaraan ging zitten, dan had hij even zo'n wettig recht tot die tafel als de grootste heer. En die heer die hem genodigd had zou tegen die bedelaar niet alleen, maar ook tegen zichzelf zondigen en onrecht doen, als hij die bedelaar van daar wilde drijven.

§ 32.

Deze opheldering van de woorden, op zichzelf en in onderscheiding van andere beschouwd, zal nu kunnen dienen om de *natuur* van de uitwendige roeping zoveel te gemakkelijker te verstaan. Het bestaat in de *verkondiging* van het Evangelie, dat door verstaanbare woorden bekend maakt dat Gods volmaaktheden en wetten, die door de zonde geschonden waren, door de gehoorzaamheid van Christus op het hoogste zijn verheerlijkt. Dat God Die in de gehoorzaamheid van Zijn Zoon een volmaakt genoeg neemt, nu voor zondaren, hoe ze ook mogen zijn, genaakbaar is om goddelozen te rechtvaardigen, te bekeren en te zaligen. Dat deze gehoorzaamheid voor *alle mensen* zonder onderscheid *genoegzaam* en *gepast* is; dat God een ieder, tot wiens ogen of oren dit Evangelie mocht komen, *waarachtig, welmenend en oprecht vrijheid geeft* door vriendelijke beweegredenen, nodigt, ja krachtig verplicht om deze gehoorzaamheid van Christus als nodig, gepast en genoegzaam voor zichzelf te erkennen, om daarvan, en van al de goederen die daardoor aangebracht zijn, door de rechte weg van een armoedig geloof vrijmoedig gebruik te maken. En dat allen die deze gehoorzaamheid met zijn vruchten als noodzakelijk, gepast en genoegzaam voor zich erkennen, en met verloochening van eigen gerechtigheid, kracht en zin, vrijwillig omhelzen, eeuwig zalig zullen worden.

§ 33.

De *inhoud* van de uitwendige roeping van het Evangelie, en van de verkondiging daarvan, bestaat nu niet in een verklaring dat Christus Zijn gehoorzaamheid volbracht zou hebben, met dit voornemen dat Hij alle mensen daadwerkelijk zalig wilde maken. En ook niet in een verzekering dat alle mensen er daadwerkelijk aandeel aan hebben, of zeker aan zullen krijgen, en zo ook daadwerkelijk zalig worden. Ook niet in een verplichting dat zij dit geloven zouden. Want het Evangelie getuigt duidelijk genoeg het tegendeel. Maar de inhoud van de uitwendige roeping bestaat eigenlijk in de volgende zaken.

- (1) Gods volmaaktheden en wetten die door de zonde geschonden waren, zijn door de gehoorzaamheid van Christus, dat een oneindige waarde bezit, op het allerhoogste verheerlijkt.
- (2) God is daardoor met een zondige vijandige wereld verzoend. Hij heeft een volkomen genoeg in de gehoorzaamheid van Zijn Zoon. Hij eist geen andere of meerdere verheerlijking van Zijn deugden tot verwerving van de zaligheid. Hij is nu genaakbaar voor de grootste zondaren. Alles wat tot zaligheid en Godzaligheid nodig is, is daardoor verworven. Alle dingen zijn nu gereed. Matth. 22:4.
- (3) Omdat de gehoorzaamheid van Christus een oneindige waarde bezit, daarom is het niet alleen voor allen noodzakelijk, maar ook *voor alle mensen* die er geweest zijn, zijn of zijn zullen, *overvloedig genoegzaam* en bij uitnemendheid *gepast*.
- (4) Aan een ieder tot wiens ogen of oren het Evangelie komt wordt dit *bekendgemaakt* en vrijheid gegeven, ja, hij wordt op het allervriendelijkste door de nadrukkelijkste beweegredenen *genodigd* en onder de *verplichting* gebracht om van deze gehoorzaamheid en al de vruchten ervan, een spoedig en vrijmoedig gebruik voor zichzelf te maken, Matth. 22:4.
- (5) Een ieder die de noodzakelijkheid, genoegzaamheid en gepastheid van Christus' gehoorzaamheid voor zichzelf erkent, en het met al zijn vruchten zonder enige uitzondering, armoedig, vrijwillig en oprecht omhelst, heeft reeds vergeving

van zijn zonden, en het recht tot het eeuwige leven in bezitting, en zal eeuwig zalig worden. Job. 3:36.

§ 34.

Wat de uitwendige roeping *omtrent deze waarheden doet*, bestaat in de volgende stukken.

- (1) Het maakt genoemde waarheden door openbare, verstaanbare en goed bepaalde woorden *bekend*.
- (2) Het *biedt* ze aan en *nodigt* daartoe, dat is, het schenkt *vrijheid* en brengt onder *verbintenis* om het voor zichzelf te gebruiken.
- (3) *Het spoort daartoe aan* door zeer nadrukkelijke beweegredenen. En deze daad is (1) *Goddelijk*, (2) *waarachtig*, (3) *welmenend*, (4) *oprecht* (5) en zeer *welgevoeglijk*.

Het is *Goddelijk*. Want die roeping gebeurt in Gods Naam en plaats. 2 Kor. 5:18-21. En daarom heeft het *een Goddelijk gezag*. Het is *waarachtig*. Want alle stukken die deze roeping bekend maakt, zijn de allerzekerste, gegrondste *waarheden*. En wat de uitwendige roeping daaromtrent doet, gebeurt niet in schijn, maar *waarachtig*. Het is hierom ook *welmenend* en *oprecht*. Want alles wat de uitwendige roeping bekend maakt, en alles wat het daaromtrent doet, wordt in oprechtheid *welgemeend*. God meent het wel terdege, dat Hij alle zondaren die onder het Woord leven, vrijheid geeft en onder de verbintenis brengt om in Zijn Zoon te geloven. Hoewel Hij om gewichtige redenen wegens Zijn volmaaktheden niet voorgenomen heeft om alle mensendaadwerkelijk zalig te maken, wat Hij daarom ook niet verklaart. Hij meent het echter terdege dat het een betamelijke plicht van allen is om in Christus te geloven, wat op zichzelf beschouwd Hem ten uiterste aangenaam is. En dat, als alle mensen die plicht betrachtten, zij dan ook allen zouden zalig worden, gelijk zij die het metterdaad oefenen, ook zeker en daadwerkelijk zullen ondervinden. Het is eindelijk ook *welgevoeglijk*, omdat het met de redelijke natuur van de mensen overeenstemt, waarmee God niet als met stokken en blokken wil handelen; en omdat het dienstig is tot de allerbetamelijkste einden zoals wij straks nader zullen zien.

§ 35.

De *personen* die door het Evangelie zodanig uitwendig met een Goddelijk gezag, waarachtig, welmenend, oprecht en welgevoeglijk geroepen en genodigd worden, zijn *alle mensen* zonder onderscheid, tot de ogen of oren van wie het Evangelie komen mocht. Ongodisten, deïsten, naturalisten, Joden, heidenen, Turken, alle secten van de christenen, de grofste of de bescheidenste zondaars, verstokte vijanden, dode zorgelozen, die geen stip van ware overtuiging hebben, die zichzelf bedriegen, huichelaars, of enige andere soort van mensen die onder het bereik van het Evangelie komen. Dit is het echte en algemene gevoelen van onze zuivere Hervormde Nederlandse kerk, wat iedereen die daar als een verkondiger van het Evangelie dienen wil, onder ede en ondertekening van zijn hand, beloven moet te zullen leren. (Goede voorzienigheid van God!) Want zo spreken onze Dordtse vaders in het hoofdstuk bovenaangehaald: § 5. “*Voorts is de belofte des Evangelies, dat een iegelijk, die in den gekruisigden Christus gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe; welke belofte aan alle volken en mensen, tot welke God naar Zijn*

welbehagen Zijn Evangelie zendt, zonder onderscheid moet verkondigd en voorgesteld worden, met bevel van bekering en geloof.”

Zou ik al die Schriftuurplaatsen aanhalen waar deze waarheid geleerd wordt; waar dit gebod aan de dienaren van het Evangelie wordt aanbevolen; en waar Christus en Zijn apostelen het Evangelie zodanig verkondigd hebben, dan zou het gewis een ruime plaats beslaan. En ik zou onnodig werk doen omdat de voornaamste door allen die een samenstel van de Godgeleerdheid geschreven hebben, bijeen worden gebracht. Ik zal nu maar enige aanhalen tot dienst van hen die wegens gebrek aan vermogens, tijd, boeken of lust zich in geen Godgeleerdheid, en ook niet in de Heilige Schriften geoeffend hebben. Want aan hen die onder deze ongelukkigen niet behoren, kunnen ze niet onbekend zijn en zou deze aantekening niet nodig zijn.

- (1) De Heiland gebiedt Zijn apostelen dat ze een ieder die hen ontmoette, zelfs hen waarvan Hij zeker wist dat ze niet zouden komen, de boodschap zouden brengen: *alle dingen zijn nu gereed. Komt tot de bruiloft*. En dat ze hen daartoe nodigen, en zelfs *dwingen* zouden. Matth. 22:1-11. Hij zendt Zijn dienaars in de gehele wereld om het Evangelie te prediken aan *alle creaturen*. Al ontmoetten zij dan wanschepsels, die zich door de zonde zodanig ontmenst hadden dat anderen van hen onder de naam van schepsels spraken: dan moesten ze toch aan zulke ellendige creaturen het Evangelie ook verkondigen. Mark. 16:15.
- (2) Christus Zelf nodigt de *einden der aarde*. Jes. 45:22. Hij heeft het Evangelie aan *de verstokte Joden* met tederheid verkondigd. Matth. 23:37. Hij nodigt de *blinden* die niet wisten dat zij ellendig waren. Openb. 3:17.
- (3) De apostelen hebben het Evangelie naar hun last aan *een ieder* die hen ontmoette, aan *verstokte Joden* en aan *blinde woeste heidenen* zonder enig onderscheid of zwarigheid vrijmoedig verkondigd. 2 Kor. 5:19-21. Hand. 3:26; 17:30. Alle zwarigheden die tegen deze waarheid gemaakt kunnen worden zijn al voor vele tijden door onze Godgeleerden duidelijk en grondig genoeg weggenomen, toen zij de nietigheid hebben aangetoond van de tegenwerpingen, die de vijanden van de waarheid uit onze leer van de uitwendige roeping tegen de bijzondere en overwinnende genade inbrachten

§ 36.

Het *eerste einde* en *resultaat* van deze uitwendige roeping is nu niet om de mensen het hart te veranderen. Hiertoe is deze roeping niet genoegzaam, maar wordt de almachtige, onweerstaanbare scheppende kracht van de Geest vereist. Echter is het niet *onnodig* of *vruchteloos*, maar allersgeschiktst tot zeer *nodige en nuttige einden*.

Het dient om alle mensen een grondig en wettig *recht, vrijheid* en nadere *verplichting* te schenken, om van Christus en al Zijn goederen voor zichzelf een vrijmoedig *gebruik* te maken. Want alle mensen die door het Evangelie geroepen worden, komt in deze zin de belofte toe, naar het getuigenis van Petrus, Hand. 2:39. Ze hebben de belofte wel niet in bezitting, zolang ze het niet daadwerkelijk aannemen. Maar zodra het hen door de verkondiging van het Evangelie is aangeboden, komt het hen toe, voorzover ze recht en vrijheid hebben om het door de rechte weg, op de rechte wijze voor zichzelf te gebruiken. Want een som geld, dat een rijk mens op tafel had geteld, en waartoe hij een behoeftige man had geroepen en uitgenodigd om het voor zich weg te nemen en te gebruiken, komt zeker die behoeftige toe; hoewel hij het niet in een daadwerkelijke bezitting heeft of de vrucht ervan geniet, eer hij het daadwerkelijk aanneemt en

gebruikt. En wanneer die arme dat geld door onachtzaamheid, hovaardigheid of bevreesdheid mocht laten liggen of versmaden, dan had hij een goed dat hem toekwam, verzuimd of versmaad tot verzwaring van zijn ellendige staat.

Het is zo met de belofte van het Evangelie eveneens gelegen. De grond nu waarop de mensen, die onder het Evangelie leven, recht en vrijheid hebben om Christus met al Zijn goederen aan te nemen, is niet in enige gestalte van armoede, licht, overtuiging of iets anders, maar enkel en alleen in de vrije roeping, aanbieding en nodiging van het Evangelie gelegen. Zonder dat *kan* of *mag* niemand, hoe arm hij is - maar daarop *mag* en *moet* iedereen, hoe verstokt hij is, tot Christus komen. Erkenntenis van zonde, armoede van geest en waarachtige overtuiging zijn *welwegen* en *beweegredenen* zonder welke niemand van dat aanbod gebruik zal maken. Maar het zijn geen *gronden* die hem *recht* en *vrijheid* geven. Want ook een geruste en blinde, die niet weet dat hij ellendig is, krijgt door de roeping vrijheid om van Christus voor zichzelf tot verlichting gebruik te maken. Openb. 3:17, 18.

Een eenvoudige zal misschien de zaak door de volgende gelijkenis het eenvoudigst verstaan kunnen. Een bedelaar die tot een volle tafel geroepen wordt, heeft buiten alle twijfel recht en vrijheid om aan te zitten, en de opgediste spijs voor zichzelf te gebruiken. Zijn armoede en zijn honger kan wel een *beweegreden* zijn dat hij direct aangaat en eet, maar deze dingen zijn geen *gronden* die hem recht en vrijheid tot die tafel geven. Dat recht en vrijheid hangt enkel en alleen af van de roeping, aanbieding en nodiging van hem, aan wie de tafel toekomt. Al was die bedelaar nog zo arm, dan mocht hij toch niet aanzitten als de eigenaar hem niet nodigde. Maar wanneer hij genodigd is heeft hij recht en vrijheid om aan te zitten, al was hij niet eens echt arm, of al had hij geen honger. Hoewel hij van zijn recht geen gebruik zou maken als hij geen honger maar walgen voelde.

De roeping is verder ingericht om *de heerlijkheid van Christus*, van Wie de gehoorzaamheid van een oneindige waarde en voor zo veel en allerlei mensen tegen alle zonden genoegzaam is, alsook om de *grote goedertierenheid van de Heere*, Die Zijn Eigen Zoon niet alleen heeft overgegeven, maar ook aan zovelen welmenend en in waarheid een wettig recht schenkt om van Hem gebruik te maken, zeer heerlijk te *openbaren*.

Het is verder bekwaam om een zondaar al *zijn uitvluchten en verschoningen* op een zeer gegronde wijze *te benemen*. En om *de boosheid van de menselijke natuur*, die een welmenend aangeboden Zaligmaker uit eigen blindheid en afkerigheid van de hand wijst, overtuigend *bekend te maken*. En om die waarheid dat *de schuld* van het verderf alleen *bij de mensen* is, ontegenzeggelijk *te bewijzen*. En om de *mond* van alle verdoemden tegen God voor eeuwig *te stoppen*.

Het is voor alle *uitverkorenen* die overtuigd en bekeerd zullen worden, bekwaam om hen onder de bewerking van de Heilige Geest recht *in de engte te drijven* en hen van hun blindheid, schuld, vijandschap en onmacht op het allernadrukkelijkst *te overtuigen*. Want, wordt hen de Zaligmaker met alle genadegoederen in het Evangelie zo duidelijk verkondigd en zo welmenend aangeboden met een wettig recht om van Hem gebruik te maken, dan blijkt de grootheid van hun rampzaligheid daaruit ontegensprekelijk. Vooreerst zo, kunnen zij niet anders dan door zo'n wonderweg, door zo'n Profeet, Priester en Koning verlicht, gerechtvaardigd en bekeerd worden, hoe onbegrijpelijk groot moet dan hun blindheid, schuld, vijandschap en onmacht zijn!

Daarna ook op deze wijze. Wordt hen een allergepaste Zaligmaker in het Evangelie zo duidelijk geopenbaard, zo vrij, ruim en welmenend aangeboden en geschonken om Hem voor zich vrijmoedig en wettig te gebruiken, hoe groot moet die blindheid zijn die dat niet kan verstaan! En hoe groot moet die boosheid dan zijn, die aan Hem geen welgevallen kan nemen, maar liever naar andere middelaars zoekt om tot ontering van alle Goddelijke volmaaktheden zalig te worden! Hoe groot moet die schuld zijn, die zich door de overtreding van de wet vervloekt heeft gemaakt, en daarenboven de welmenend aangeboden verzoening versmaadt! En hoe groot moet eindelijk die onmacht zijn, die zo'n zaligheid niet kan beminnen of omhelzen!

Het is verder in een waarachtige overtuiging *de eerste zekerste grond* waarop een zondaar met Christus voor zichzelf aan het werken kan, mag en moet geraken, omdat zijn recht er toe daarin alleen gegrond is, zoals wij zojuist gezien hebben. Want is een zondaar niet overreed dat hij vrijheid heeft om Christus voor zichzelf aan te nemen, dan zal hij met Hem niet kunnen of durven werken, of al zijn werkzaamheden zullen losse, ongegronde enkrachteloze slingeren zijn. Wil hij zijn recht daartoe gronden op de verkiezing, dan zal hij zich aan vermetelheid schuldig maken, en zich in een zee van werkeloze twijfelmoedigheden storten. Of probeert hij het te vestigen op enige gestalte van overtuiging, verbreking of armoede, dan zal hij niet alleen zeer lomp dwalen, zoals wij boven hebben gezien, maar zich ook in zulke zwaarigheden wikkelen, die hij niet te boven zal komen. Want het zal gedurig twijfelachtig zijn of zijn overtuiging en verootmoediging wel recht is.

Daarenboven, hoe zal een bekommerd mens, die zeker weet dat hij nog niet recht overtuigd of verootmoedigd is, het maken? Zal hij lijdelijk werkeloos wachten totdat God hem die geeft, of zal hij er ernstig naar zoeken? Is het laatste zijn onvermijdelijke plicht, waar zal hij zich dan heen wenden? Zal hij het bij zichzelf zoeken, om het door dringen en dwingen uit te persen? Zal hij het alleen bij de wet of enig middel zonder Christus zoeken? Of zal hij zich tot hen wenden, die zorgvuldig zijn om het Evangelie voor hem te verbergen, opdat ze hem toetovertuiging en bekering zouden brengen door hem onbarmhartig toe te voegen: "u bent onbekeerd, een kind des toorns, een bedrieger, nog niet op de eerste graad van overtuiging. U bent nog blind, en kunt nog niet verstaan wat men u zegt. Wilt unapraten leren? Ga heen, zoek de weg, leer wat anders, kom dan terug", en dergelijke worden meer. Ik beken dat deze mensen veelal zeer vrijmoedig zijn om zich vele dingen aan te matigen. En dat zij zich heimelijk verbeelden dat zij door zulke dingen de mensen tot verootmoediging moeten leiden. Maar ik denk toch niet dat iemand van hen zo vrijmoedig zal durven zijn om het openlijk uit te spreken dat de bekommerden tot hen moeten komen om van hen de ware overtuiging en verootmoediging, zonder Christus, die zij met het Evangelie zorgvuldig verbergen, *door zulke behandelingen* te zoeken.

Moet dan niet een bekommerd mens erkennen dat niemand anders dan Christus de ware overtuiging en verootmoediging kan geven? Moet hij het dan niet bij Hem zoeken, en daarom ook daartoe met Christus werkzaam worden? Maar hoe nu? De ware overtuiging en verootmoediging is een voorwaarde en grond, waarvan iemands recht afhangt om met Christus te werken voor zichzelf, en een bekommerde die niet recht overtuigd of verootmoedigd is, moet met Christus werkzaam worden om recht overtuigd te worden! Voeg deze stelling eens samen, als u kunt. Ze zijn onbestaanbaar met elkaar. Één moet gelochend worden. Ik denk niet dat iemand

zo onkundig of vermetel zou willen om de laatste stelling te ontkennen, tegen zoveel uitdrukkingen en vermaningen van de Heilige Schriften. Daarom ziet men dan dat een gestalte van overtuiging of verootmoediging de grond niet zijn kan, waarop iemand met Christus werkzaam zou worden voor zichzelf. Er blijft dan niets anders over dan dat de uitwendige roeping een vaste grond is, waarop een zondaar met Christus voor zichzelf werkzaam wordt.

Het is verder een *middel* waardoor een overtuigde zondaar onder de werking van de Geest *voor omzwerfen* bij gebroken bakken, *voor wanhoop* en andere gevaren kan *bewaard* worden, en spoediger *tot doorbraak komen*.

De uitwendige roeping is eindelijk nuttig om *Gods twijfelmoedige kinderen aan het werk te helpen*. Want hoewel het zeer ellendig met hen is, en hoewel zij niet weten of hun werk in waarheid is, maar naar de linkerzijde overzakken, dat het waarschijnlijk bedrog zal zijn, daarom kunnen ze toch volstrekt verzekerd zijn dat zij in het bijzonder geroepen en bedoeld worden, in welke beklaglijke toestand ze ook mochten zijn, om zo ellendig en bedrieglijk ze ook zijn tot Hem te komen. En dat zij een wettig recht hebben om van Christus tot verlossing van alle zonden en bedriegerijen voor zich in het bijzonder gebruik te maken, enkel op die grond dat het Evangelie Christus daartoe aanbiedt, en hen onder de vriendelijkste nodigingen vrijheid geeft en verplicht. Ach! dat Gods sukkelende kinderen dit meer in het oog hadden en levendiger geloofden. Ze zouden dan aan het werken met Christus komen, en door die weg tot een gegronde vastigheid geraken.

Deze roeping is ten laatste zeer gepast om Gods zonen en dochters, die in een vergelegen land hun goed verteren, *weer thuis te roepen*. Want wanneer zij, al waren ze reeds bij een burger van dat vreemde land, waar ze geen burgerrechten hadden, voor knechten verhuurd, in die gesteldheid maar bedaard bedachten waartoe zij geroepen werden, en wat hen al werd aangeboden, dan zouden ze zich spoediger van daar moeten maken.

Zie, mijn zeer geliefde lezer! Zulke uitnemende nuttigheden heeft de uitwendige roeping in de wereld! Waar blijven zij nu die zich verbeelden dat een zeer ruime verkondiging van het Evangelie eenen vrijmoedige aanbieding van Christus aan allende men ontmoet, een ongegronde, lichtvaardige, nutteloze, gevaarlijke en schadelijke handelwijze is? Gewis, het zou menige dienaar van het Evangelie, die de hem toevertrouwde boodschap kent en die zijn Heere en zijn medemensen in oprechtheid bemint, een aangename zaak zijn wanneer hij een stem bezat die alle einden van de aarde kon bereiken. Hij zou met volkomen blijdschap en verzekerde vrijmoedigheid de gehele aardkloot overroepen, en aan elke creatuur de inhoud van het Evangelie verkondigen. Maar wanneer hij bevindt dat zijn zwakke stem maar aan één plaatsje verbonden is, dan verblijdt hij zich dat de stem van zijn Heere tot aan de einden van de aarde kan raken. Jes. 45:22.

§ 37.

Dan, zo dierbaar en nuttig deze einden en vruchten van de roeping zijn, zo groot moest de bekommring van dienaren en gemeenten ook zijn, dat zij er geen tegennatuurlijk misbruik, maar een recht en betamelijk *gebruik* van mochten maken. Het zou een allerverschrikkelijkste zaak zijn wanneer een dienaar van het Evangelie deze waarheid wilde misbruiken om de mensenzorgeloos en werkeloos te maken. Wanneer hij onbekeerde of onbekommerde mensen wilde toeroepen dat zij daadwerkelijk

aandeel aan Christus hadden, of vertrouwen moesten dat zij in hun staat zalig zouden worden. God behoeft een ieder voor zo'n wonderlijke verdraaiing van de rechte wegen van de Heere!

Nee, hij moet met veel bekommring, voorzichtigheid en wijsheid deze waarheid zo proberen toe te dienen, dat het bekwaam mag zijn als een gepast middel de voorgestelde doeleinden naar de verschillende toestand van de mensen die hem ontmoeten, te bereiken. Hij moet het met wijsheid en voorzichtigheid gebruiken, dat de mensen hun verderf leren kennen, in de ware engte raken, hun uitvluchten verliezen, van zichzelf en het schepselafgestoten worden, in ware armoedigheid van geest tot Christus komen, de gehele aanbidding omhelzen, zich als goddelozen en krachtelozen om niet laten rechtvaardigen en heiligen, de Heiland beminnen, in Zijn geboden en rechten wandelen, uit struikelingen, donkerheden en afzwerpingen voortdurend en spoedig terugkeren, en onvermoeid naar volmaaktheid jagen. Uit dit gezegde kan men ook gemakkelijk besluiten welk gebruik ieder mens, die geroepen wordt, daarvan maken moet, zodat het onnodig is om het hier opnieuw in de bijzonderheden te herhalen.

§ 38.

Die wat van de uitwendige roeping tot hiertoe gezegd is in een bedaarde overweging neemt, moet met gevoelige smart in zijn binnenste doorstoken worden. En het meest gematigd en zacht gemoed heeft waakzaamheid nodig om in geen driften of scherpigheden te vervallen, wanneer men het bestaan en gedrag van sommige personen met de genoemde duidelijke en zekere waarheden vergelijkt. Helaas! De ongelukkige neiging om een verbroken werkverbond op te richten, en de God ontierende dwaling dat Christus door een onvolkomen voldoening God alleen *verzoenbaar*, om door de mens *daadwerkelijk* verzoend te worden, gemaakt zou hebben, is tot in het binnenste van het hart van de mensen, tot in mergen benen doorgedrongen!

Zij, die in de bevatting zeer rechtzinnig zijn, en zich er het meest op toeleggen om in de oefening met hun bevatting overeen te stemmen, bevinden toch vaak tot hun innigste schaamte en smart dat hun ongelukkige natuur, eer zij er aan denken, in de eigen oefening of in de besturing van de mensen daarheen helt. Ze zien dikwijls geen raad om zichzelf daarvoor te behoeden. Maar ze moeten met sterke zuchtingen en tranen smeken dat hun getrouwe Heere hen toch krachtadig weerhoudt en bewaakt, dat zij tot die Hem ontierende en de zielen bedervende dwalingen niet vervallen mogen.

Maar anderen, zelfs van hen die tegen een werkverbond en de remonstranten dikwijls zo wild en woest schreeuwen, arbeiden met een opgeheven hand om het Evangelie te bestrijden, en genoemde neiging en dwaling, onder een dwaze verbeelding van meer licht, geestelijkheid en getrouwheid, voor te staan en onbesuisd door te drijven. Horen zij dat een dienaar van het Evangelie naar de hem gegeven last het Evangelie aan alle creaturen zonder onderscheid verkondigt, dan denken zij niet alleen, maar spreken het ook dikwijls zeer trots uit: "de man is te algemeen. Zou hij in de grond wel zuiver zijn aangaande de bijzondere genade?" Of wanneer men zeer zacht en bescheiden wil zijn, dan beklagt men hem dat hij zo duister is, geen licht heeft, al te goedaardig is, de zielen al te zacht pleistert, en half gebakken christenen maakt. Maar zij denken niet dat zij al deze beschuldigingen inbrengen tegen de Heiland, Die zo'n verkondiging van het

Evangelie geboden heeft, tegen het Evangelie, en tegen de gehele Hervormde kerk, die deze waarheid gelooft en openlijk belijdt.

Maar hoe handelen zij dan? Ontmoet iemand hen, dan onderzoeken ze of hij recht ontdekt, overtuigd en verootmoedigd is. En ze meten naar hun gemaakte meetlat hoeveel trappen hij gekomen is, en hoever hij nog van de eigenlijke diepte mag zijn. Bespeuren zij dat die ellendige nog niet recht overtuigd en verootmoedigd, of nog zo diep niet is als zij denken dat hij zijn moet, dan zijn ze zeer zorgvuldig dat ze hem niets van het Evangelie, of van Christus, of van de verzoening vertellen. Ze denken, “dat past voor zulken nog niet. Men moet niet pleisteren eer men wonden heeft. Hij mocht gerust worden, of wat leren praten, als wij hem van het Evangelie vertelden. Wij willen getrouwer handelen dan anderen.”

Hoe moet men dan doen? Men moet de mensen ontdekken, overtuigen en verootmoedigen. Waardoor? Door de wet, of liever door een harde behandeling, zonder juist de eis van de weg medelijdend en vriendelijk open te leggen en aan te dringen. Men stelt hen hun onbekeerde staat met uitdrukkingen die op verachting, toorn en onbarmhartigheid lijken, streng voor ogen. Men schildert hen Gods toorn, de hel, de verdoemenis onder vreemde uitdrukkingen en gelijkenissen af. Men roept hen toe dat ze arm, overtuigd en verootmoedigd moeten worden. Spreekt men van een Schriftuurplaats waar van belasten, beladenen en vermoeiden gesproken wordt, dan maakt men van die uitdrukkingen zulke hooggaande bepalingen, die de spreker zelf of enig mens in de wereld nooit naar waarheid ondervonden heeft. Men voegt daar dan bij: “zo moet u ook zijn, of het Evangelie raakt u niet”.

Wie moet hier niet verschrikken over zo'n onbedachtzame tegenspraak tegen het Evangelie? Vraagt een zondaar: “hoe kom ik daartoe?”, dankrijgt hij tot antwoord: “wilt u wat praten leren? U mag toezien. Ga heen. Kom naderhand eens terug.” Wat is het gevolg van deze tegen-evangelische handelwijze? Dit. Sommigen worden met een onherstelbare vijandschap tegen de gehele weg van zaligheid hoe langer hoe meer vervuld. Anderen komen op de gedachten dat er een nieuw werkverbond is, waar overtuiging en verootmoediging, uit zichzelf te oefenen, de voorwaarden zijn om tot Christus en God te komen, of waar enige gestalten vereist worden om God, Die nauwelijks verzoenbaar geworden is, daardoor daadwerkelijk te verzoenen, en tot een betere toegenegenheid tot zich te veranderen. Nog anderen vallen aan het dringen en dwingen om zich te verootmoedigen. Enigen zien hier geen raad toe, en worden voor altijd wanhopig en werkeloos. Er zijn er ook die zich enige beroering hebben opgedrongen, en daarop een bedrieglijke hoop van zaligheid bouwen, zonder waarachtige verootmoediging, geloof en bekering. Velen worden met medelijden omtrent zichzelf aangedaan, omdat ze iets moeten doen wat ze niet kunnen, en waartoe hen geen weg aangewezen wordt. Ze verschonen zichzelf en geven God de schuld.

Om de ongegrondheid en schadelijkheid van deze handelwijze, alsook wat daarin goed of kwaad is, zoveel te duidelijker in te zien, zal ik daar eens tegenover stellen het eenvoudige gedrag van iemand die het Evangelie naar het hem gegeven voorschrift verkondigt.

- (1) Hij probeert zijn naaste tot een waarachtige armoedigheid, overtuiging, geloof, bekering, Godzaligheid en zaligheid te leiden.
- (2) Hiertoe probeert hij in afhangende van het licht en de kracht van de Heere, wet en Evangelie beide als gepaste middelen, elk in zijn orde en plaats, met wijsheid, voorzichtigheid en vriendelijk medelijden te gebruiken.

(a) Hij maakt bekend dat het mensdom door Adams val zeer ongelukkig is geworden, en verklaart de diepe rampzaligheid van de mensen, naar vermogen, duidelijk, grondig en krachtig. Hij gebruikt hiertoe de wet. Hij legt zijn geestelijke eis en verplichtende kracht grondig open. Hij vergelijkt het mensdom in het algemeen, of hem met wie hij spreekt in het bijzonder, met deze algemene regel. Hij toont de ongelijkvormigheid, walgelijkheid, schuld en onmacht aan.

(b) Hij verkondigt de hoogheid, heiligheid, rechtvaardigheid en onveranderlijkheid van God, Die niet anders kan dan willen dat aan Zijn gerechtigheid genoeg geschiedt. Hij bewijst de onmacht van het gehele schepsel om daaraan te voldoen.

(c) Hij stelt hem voor dat Christus volmaakt betaald heeft. Dat God daardoor ten volle verzoend is met zondaren. Dat het, omdat het oneindig is, voor allen, ook voor hem tot wie hij spreekt in het bijzonder, volkomen en alleen genoegzaam is. Dat daardoor alles bereid is wat hij tot overtuiging, geloof, bekering en zaligheid nodig heeft; licht tegen blindheid; gerechtigheid tegen schuld; kracht tegen onmacht; waarheid tegen bedrog. Dat Christus Zelf dit alles wil toepassen aan ellendigen. Dat deze Christus met al deze goederen hem welmenend wordt aangeboden. Dat hem daardoor recht, vrijheid en verplichting gegeven wordt om zoals hij zich bevindt tot Christus te mogen en te moeten komen. En dat hij, als hij komt, niet zal uitgestoten, maar aangenomen en gezaligd worden.

(d) Hij herinnert dat het niet genoeg is dit recht en vrijheid te hebben, maar dat men het ook gebruiken moet om Christus en Zijn goed in een daadwerkelijke bezitting te ontvangenen waarachtig te genieten. Hiertoe is nu nodig dat men zijn rampzaligheid onderscheiden, levendig en bevindelijk kent. Dat men de noodzakelijkheid, genoegzaamheid en gepastheid van Christus, in het Evangelie aanboden, op dat getuigenis van God inziet en onbepaald, vrijwillig, oprecht omhelst, tot rechtvaardiging en heiligmaking. Tot welke werkzaamheden de zielen doorgaans trapsgewijs, de ene spoediger, de andere langzamer, de ene onderscheidener, de andere verwarder, de ene met veel beroeringen, de andere bedaarder, geleid worden.

Vraagt een zondaar: “hoe kom ik tot een levendige erkentenis van mijn zonden?”, dan antwoordt een rechte verkondiger van het Evangelie: Christus heeft daartoe ook de middelen en de Geest van de overtuiging verdiend, Die het onder die gepaste middelen werken wil. U hebt ook recht om die Geest van Hem te begeren. Gebruik de middelen. Ik zal u naar vermogen proberen tot besturing te zijn. Lees de geestelijke inhoud van de wet. Sta bij elk gebod stil. Vergelijk u er mee. Bedenk wat een heerlijk aanbod u in het Evangelie gedaan wordt. Zie! Hoe blind, boos en verdorven is ons hart dat wij daarvoor zo onvatbaar, blind, ongelovig en ongezind zijn? Probeer deze dingen onder zuchtingen tot Christus om de Geest, veel te overdenken.

Vraagt een ander: “hoe kom ik toch tot het geloof in Christus?” Een dienaar van het Evangelie antwoordt: dit is een gave van God. Christus heeft ook de Geest van het geloof verdiend. Hij wordt u ook aangeboden. En u hebt ook recht en vrijheid om die Geest van Christus, in erkentenis van uw onwaardigheid, te begeren. Gebruik de middelen waaronder de Heilige Geest het geloof pleegt te werken. Onderzoek het getuigenis van het Evangelie. Streef naar een duidelijk en grondig begrip ervan. Probeer dat getuigenis als waarheid te erkennen, en overeenkomstig zijn aard daarmee te werken, enz.

- (3). Door zo'n handelwijze wordt het werkverbond, en de dwaling alsof een verzoenbare God door de zondaar daadwerkelijk verzoend moest worden, geweerd. Het genadeverbond wordt zuiver gehouden. De zondaar wordt alle uitvlucht genomen, en hem de schuld alleen gelaten. De verdorvenheid en boosheid van de mens, die voor zo'n Evangelie onvatbaar is, die alleen daarom verloren gaat omdat hij geen lust in die weg heeft, en die de middelen niet eens gebruiken wil, wordt op het nadrukkelijkst getoond. De zondaar wordt in de engte gedreven. En, als de Geest er onder belijft te werken, worden zondaars op een gegronde wijze tot overtuiging, geloof en bekering geleid.

Nu geef ik het aan het onpartijdig oordeel van de bescheiden en waarheid beminnende lezer over, of de handelwijze die zwaarigheid maakt het Evangelie aan iedereen te verkondigen, en die zich verbeeldt dat men Christus en het Evangelie zorgvuldig verbergen moet totdat de mens door de wet en onbarmhartig strenge behandelingen eerst recht verootmoedigd is, wel in waarheid zoveel inzicht, geestelijkheid, zuiverheid, getrouwheid en nuttigheid bezit, als velen zich verbeelden. Komt dat met het gebod van Christus, en het voorbeeld dat Christus, Zijn profeten en apostelen ons gegeven hebben, wel overeen? Onze catechismus behandelt wel de wet als een middel om een zondaar achter een grondige kennis van de ellendigheid te brengen, afzonderlijk, omdat hij alle dingen niet tegelijk kan zeggen, echter verbergt hij het Evangelie niet, maar maakt integendeel er het eerste begin van, in de eerste vraag. Moet genoemde handelwijze, die met verberging van het Evangelie de mensen gedurig voorhoudt dat ze overtuigd en verootmoedigd moeten worden eer zij met het Evangelie moeten werken, een arme zondaar niet op die onzuivere gedachten brengen dat er een nieuw werkverbond plaats heeft, waar overtuiging en verootmoediging door de kracht van de wet zonder Christus de voorwaarden zijn. En dat er een wet is die zonder Christus zover levend kon maken, dat men recht overtuigd en verootmoedigd wordt? Dient het niet om de mens, die gevoelt dat de wet zonder Christus tot overtuiging krachteloos is, van de rechte weg van de overtuiging af te houden?

De onpartijdige lezer gelieve toch te oordelen, of de ruimste verkondiging van het Evangelie aan allerlei soorten van mensen met de bovengenoemde voorzichtigheid toegediend, wel zo onbedachtzaam, gevaarlijk, schadelijk en duister is, als vele mensen zichzelf en anderen wijs proberende maken? Of het niet, integendeel, dezelfde handelwijze is die Christus en Zijn apostelen Zelf gehouden, en aan alle verkondigers van het Evangelie tot navolging voorgeschreven hebben? Of het niet de veiligste, voorzichtigste en krachtigste weg is om een zondaar alle uitvlucht te benemen, hem zijn boosheid op het grondigste te ontdekken, in de engte te drijven, en als de Heilige Geest er onder werkt, tot een allerdiepste verootmoediging, tot een levend geloof en waarachtige bekering voorspoedig te leiden? Is het dan niet een teken van een beklaglijke duisternis, geesteloosheid en onbedachtzaamheid, om het op het allereerste te noemen, wanneer men voor zo'n handelwijze schrikt, en het tegen probeert te gaan?

Men ziet uit het gezegde hoe allergevaarlijkst het is wanneer de mensen hun eigen bevattingen en schikkingen zo haastig goedkeuren, en tot een leidsman voor zich en hun naaste stellen. Vooral wanneer een schadelijke meesterachtigheid, scherpheid, onbarmhartigheid en voortvarendheid daaronder komt. Ach! Dat ieder mens toch meer aan zichzelf wantrouwe, zijn eigen wijsheid, bevassing en zin verzaakte, en in een

niet ingebeeelde maar waarachtige verootmoediging zich als een nederige leerling aan het geopenbaarde Woord van de waarheid vasthield, onder ootmoedige smekingen dat de Geest van de waarheid hem toch in en naar de waarheid leiden mocht!

§ 38.

Het wordt tijd dat ik dit geheel betoog vande uitwendige roeping, dat ik wat breder behandeld heb omdat het mij van het uiterste gewicht schijnt te zijn, nu nader tot zijn eigenlijk *oogwit* breng. Het is ingericht om eenvoudige zielen grondig te besturen dat zij òf bij aanvang òf bij voortgang, van het Evangelie van de zaligheid een gegrond, krachtig, vrijmoedig en bestendig gebruik mogen maken, wat zonder een duidelijk begrip en vast geloof van de natuur en het doeleinde van de roeping, niet goed gebeuren kan. Want zeer veel zwarigheden, die de zielen verhinderen om op die grote zaligheid, die hen verkondigd wordt, acht te hebben, ontstaan uit duisternis in deze waarheid. Veel gerusten blijven in hun staat werkeloos omdat zij denken: “het Evangelie raakt mij niet”. Anderen blijven in diepe moedeloosheden en wanhoop krachteloos neerzitten, omdat zij denken: “het Evangelie en Christus is alleen voor uitverkorenen, waarlijk overtuigden, van wie het werk in waarheid is. Maar ik weet niet of ik uitverkoren ben. Ik ben nog niet overtuigd. Ten minste, ik weet niet of ik waarachtig overtuigd en genoeg verootmoedigd ben, en ook niet hoe ik er toe zal komen”. Hierom is het dat zij het Evangelie laten varen, en gedurig starogen of ze uitverkoren en recht overtuigd zijn, en of hun werk in waarheid is. Ze matten zich af in allerlei krachteloze woelingen. En ze vrezen voor het Evangelie alsof het hen kwaad zou doen. Ongelukkige mensen die deze ellendigen daartoe aanleiding geven, of daarin proberen te stijven! Maar al deze zwarigheden zouden vervallen, en het Evangelie zou hen onbegrijpelijk aangenaam zijn, wanneer zij maar duidelijk zagen en grondig geloofden dat de uitwendige roeping aan een ieder de vrijheid geeft die wij boven verklaard hebben, en nu niet opnieuw herhalen.

A. § 39.

Het zou eveneens tot dit einde zeer nuttig kunnen zijn dat men **een duidelijk, onderscheiden en grondig begrip van zijn doop had, en inzag hoe men daarmee recht moet werken**

§ 40.

Wenst een eenvoudige daartoe te geraken, dan diende hij op het recht begrip van deze zaak wat meer prijs te stellen, en aan de onderzoeking ervan wat meer tijd, moeite en zorg te besteden, dan sommigen plegen te doen, die een al te korte adem hebben. Hij behoorde langzaam en niet met sprongen te gaan, en vooral aan geen eigen bevattingen en vooroordelen al te zeer te kleven. Het zou daartoe zeer nuttig kunnen zijn, wanneer men in een bijzondere en bedaarde overweging nam, (1) welke de eigenlijke natuur van de *kerk*, (2) van het *verbond*, (3) van de *sacramenten* in het algemeen, (4) en van de *kinderdoop* in het bijzonder was.

§ 41.

De kerk, de uitverkoren en geroepengemeente van de Heere, het lichaam van Christus, het huis, de tempel en de stad van God, is eigenlijk die gehele menigte van waarachtig gelovige en bekeerde zondaren, die door de Geest, Die in Christus en al die leden is, en door het levend geloof, waardoor Christus in hen woont zodat Hij in hun hart een gestalte heeft en zij weer metelkaar aan Christus hangen, en al hun gerechtigheid, kracht en zaligheid uit Hem als de enten uit de stam zuigen, waarachtig, geestelijk, bovennatuurlijk en allernauwst met Christus en elkaar zijn verenigd of samengevoegd tot één geestelijk lichaam.

§ 42.

Het eigenlijk *wezen* van de kerk bestaat daarom in een geestelijke en hemelse *maatschappij* en burgerschap, waar *verschillende personen*, namelijk Christus als het Hoofd en de gelovigen als leden van de maatschappij, niet alleen door een loutere betrekking of toestemming, gelijk man en vrouw, koningen en onderdanen, maar voornamelijk door *twee* zakelijke, waarachtige, geestelijke bovennatuurlijke *banden*, *de Heilige Geest* en de door Hem gewerkte hebbelijkheid van het *zaligmakend geloof*, zijn samengevoegd, om naar zekere heilzame wetten de eer van de grote Koning en de zaligheid van alle leden door wonderlijke wegen te bevorderen.

§ 43.

Er is, als men nauwkeurig denken en spreken wil, maar *één* kerk. Misschien denken enigen zich een tweërlei kerk in, een uitwendige en inwendige. Ze verstaan wellicht door de *uitwendige* kerk alle uiterlijke belijders, zowel onbekeerde als bekeerde, tot welke alle uiterlijke godsdienstige oefeningen van belijdenis, van het gebruik van het Woord en vande sacramenten, zouden behoren. En de *inwendige* bestaat mogelijk, naar hun bevassing, in de ware begenadigden, die in de uitwendige kerk verspreid zijn, en tot welke alle geestelijke verborgen inwendige goederen behoren. Maar dit begrip schijnt niet nauwkeurig te zijn. Die de geschillen nagaat die wij met de roomsgezinden

over de leden van de kerk hebben, zal gemakkelijk zien dat daarvoor geen voldoende grond in de Heilige Schriften is, en dat er verschillende ongerijmdheden uit volgen moeten. Wanneer men de zaak in de grond beziet, is er maar *één* kerk, tot welke niet alleen de verborgen geestelijke verbondsgoederen, maar ook alle *uitwendige* godsdienstoefeningen van belijdenis, van het gebruik van het Woord en van de sacramenten behoren. Want deze zijn *uitwendige* goederen en verrichtingen van de *inwendige* kerk.

Evenwel spreekt men zeer gevoeglijk en op zekere gronden van een inwendige en uitwendige kerk. Maar men wil er geen twee onderscheiden kerken, die uit verschillende personen bestaan, door te kennen geven. Even zo weinig als Paulus, wanneer hij van zijn uitwendige en inwendige mens spreekt, van twee eigenlijk en van elkaar persoonlijk onderscheiden mensen spreekt. Maar gelijk Paulus door de inwendige en uitwendige mens één en dezelfde persoon verstaat in zijn verschillende opzichten, zo is ook de inwendige en uitwendige kerk één en dezelfde waarachtige kerk van Christus, die ten opzichte van zijn inwendige verborgen vereniging met Christus en met elkaar, de inwendige genoemd wordt, en ten opzichte van de openbaring van deze inwendige gesteldheid naar buiten, de uitwendige wordt genoemd.

§ 44.

De eigenlijke *leden* daarom, van de inwendige en uitwendige kerk, zijn alleen de waarachtig *begenadigden*. Hoewel onbekeerde belijders onder de ware leden verkeren; de uitwendige oefeningen met hen waarnemen, hoewel op een geheel andere manier; daardoor verschillende voorrechten genieten; op hen een zekere betrekking hebben; en ook door ons als waarachtige leden aangemerkt en behandeld mogen, en soms moeten worden, omdat wij, die geen onmiddellijke hartekenners zijn, naar belijdenis en gedrag van het binnenste van de naaste moeten oordelen; echter zijn ze geen waarachtige leden, zowel niet van de inwendige als van de uitwendige kerk. 1 Joh. 2:19.

§ 45.

Hoewel de waarachtig *begenadigden* alleen de eigenlijk leden van de inwendige en uitwendige kerk zijn, zijn er toch verschillende onbekeerden, die op de *inwendige en uitwendige kerk* verschillende *betrekkingen* hebben, en daardoor grote voorrechten genieten. Ik zal de zaak met enige voorbeelden ophelderen.

De eigenlijke echtgenoten zijn geen andere dan man en vrouw. Echter kunnen verschillende andere personen, de kinderen van de echtgenoten, de vorige kinderen van de vrouwen, hun dienstboden, bloedverwanten en goede vrienden die met hen omgaan, verscheidene betrekkingen op de echtgenoten hebben, en uit het huwelijk verschillende voordelen trekken. De leden van een maatschappij zijn alleen die mensen, welke door de wetten van de maatschappij daadwerkelijk aan elkaar verbonden zijn. Toch kunnen ook andere mensen die geen leden zijn, op die maatschappij zekere betrekkingen hebben, onder de leden verkeren, sommige zaken met hen doen, verschillende voorrechten uit de maatschappij genieten, door anderen die niets anders dan het uiterlijk gedrag kunnen weten, zonder schuld of misdaad van de groetenden, als leden gegroet en behandeld worden, ja, eindelijk in de maatschappij zelf als ware leden aangenomen worden.

De mensen die dergelijke betrekkingen op de kerk hebben, en daaruit verschillende voorrechten genieten, zijn, om maar enige te noemen, de *kinderen* van de leden van de kerk, of die van anderen *in zijn schoot geboren* worden, en mensen die zich uiterlijk *erbij voegen*, met hen verkeren en omgaan.

Ik zal eerst spreken van *de kinderen van de waarachtige leden* van de kerk. De betrekking van de kinderen op de maatschappij waarin hun ouders zijn, is zeer verscheiden. In een wettig huwelijk worden zij naar de wet van de natuur in de ouders gerekend, en hebben een natuurlijk recht op de ouderlijke goederen. In sommige burgerlijke maatschappijen hebben de kinderen uit kracht van de geboorte van hun ouders hetzelfde burgerrecht, en worden als leden van de maatschappij geboren. In andere maatschappijen zijn de kinderen geen eigenlijke leden, maar genieten de voorrechten van de maatschappij middellijk, door hun betrekking op hun ouders die er de eigenlijke leden van zijn. Echter kunnen zij naderhand ook tot leden aangenomen worden.

Maar hoe is het dan met de kinderen van de gelovigen, ten opzichte van die geestelijke en hemelse maatschappij van de kerk gelegen? Zo. Omdat het telen van kinderen eigenlijk als een gevolg van de natuurwet, en niet van de wet van het genadeverbond, op zichzelf beschouwd, aangemerkt kan worden, daarom komen de kinderen van de gelovigen, zoals alle andere kinderen, in de staat van de natuur en van de toorn ter wereld. Ef. 2:3. En zo zijn ze in *eenvolstrekke zin* geen *eigenlijke leden* van de kerk. Want een eigenlijk lid van de kerk moet door de inwoning van de Heilige Geest en de door Hem ingeschapen hebbelijkheid van het geloof met Christus en de overige leden geestelijk en waarachtig verenigd zijn. Dit kunnen de kinderen door de natuurlijke geboorte uit gelovige ouders, die alleen natuurlijk, naar de natuurwet gebeurt, niet deelachtig worden. En omdat de eenmaal ontvangen vereniging met Christus niet weer verloren kan worden, daarom blijkt het ook bij de uitkomst. Want veel kinderen van de gelovigen leven en sterven zonder Christus.

Dat hen zolang zij onmondig zijn het geloof van de ouders toegerekend zou worden, en zij door dat geloof in Christus gerekend zouden worden, schijnt mij alleen uitgedacht te zijn om zekere zwarigheden door nieuwere, en nog grotere, weg te nemen. Ik vind in de Heilige Schrift geen grond dat het gebrekkig geloof van enig mens aan iemand anders, wie hij mag zijn, toegerekend zou worden. Immers, in het genadeverbond heeft Jezus de eer alleen dat Zijn heilige hebbeligheden, daden en lijdingen aan anderen tot zaligheid toegerekend worden. Ja, wanneer men naar de eigenlijke begrippen van genoemde stelling zoekt, dan bevindt men dat het woorden zonder zin, ja tegenstrijdigheden zijn.

Maar omdat de kinderen als gevolg van de natuurweg natuurlijkerwijs tot hun ouders, waaruit ze geboren zijn, als hun vlees en bloed en hun voornaamste goed en schat in de wereld behoren, daarom hebben zij door deze natuurlijke betrekking op de ouders, die leden van de kerk zijn, ook een zekere betrekking op die kerk gekregen, welke weliswaar niet zaligmakend, maar toch voor hen van een uitnemende nuttigheid kan zijn. Want:

- (1) vooreerst zijn ze in de *uiterlijke schoot van de kerk* geboren, en het Hoofd, en de overige leden van de kerk die met de ouders als medeleden verbonden zijn, hebben op de kinderen van de gelovigen, als op het voornaamste en dierbaarste goed van hun medeleden, een nauwe betrekking. Door deze betrekking worden

ze kinderen en een goed van de gehele kerk. Zoals de vorige kinderen van een vrouw de kinderen van een man worden door de huwelijksverbintenis van hun moeder. De gehele kerk is verplicht zich hun toestand aan te trekken, voor hen te bidden, en voor hun heil te zorgen. Deze kinderen verkeren onder de leden van de kerk, en genieten onder hun opwassen de openbare en bijzondere genademiddelen.

- (2) Daarenboven heeft God, wat hier het voornaamste is, niet uit kracht van een toegerekend geloof van de ouders, maar uit kracht van Zijn vrije en onafhankelijke goedheid aan de leden van de kerk zeer dierbare beloften geschonken, niet alleen voor hun personen, maar ook voor hun zaad. Gen. 17:7. Hand. 2:39. Hij belooft hen niet dat Hij alle kinderen, hoofd voor hoofd, wil zaligmaken en bekeren. Maar Hij belooft dat Hij zulke kinderen van de toorn, naar Zijn vrijmachtig welbehagen uit kracht van Jezus' lijden, dood en begrafenis, kan en wil afwassen van de schuld en smet van de zonden, en tot Zijn kinderen aannemen. Hij schenkt de leden van de kerk recht en vrijheid om hun kinderen op die grond aan Hem, met onderwerping aan Zijn vrijmachtige bijzondere bepaling, vrijmoedig aan te bieden en op te dragen. Hij verplicht hen om hun kinderen niet alleen als hun, maar ook als het goed van de Heere voor Hem op te voeden.
- (3) Eindelijk schenkt Hij de kinderen, wanneer ze tot hun jaren komen, vrijheid om van deze belofte voor zich in het bijzonder gebruik te maken, onder toezegging dat zij, als ze daarop tot Hem komen, niet zullen worden uitgeworpen, maar tot daadwerkelijke leden van de kerk aangenomen worden. En zo worden zij uit kracht van deze betrekking op de kerk van de baarmoeder af op God geworpen, en van de buik van de moeder af is Hij in een zeker opzicht hun God, Die Zich aan hen verbonden heeft en aan Wie zij verbonden zijn. Ps. 22:11. Als ik niet vreesde dat ik al te lang mocht zijn, dan zou ik dit stuk kunnen ophelderen met zekere vrijwillige beloften, die een vermogende man aan zijn vrouw, ten opzichte op haar vorige kinderen die uit een ander huwelijk geboren zijn, en dus ook aan die kinderen zelf, gedaan heeft.

Hoewel de uiterlijke *mondbelijders* die onder de leden van de kerk verkeren, geen eigenlijke leden van de kerk zijn, zoals we boven hebben gezien, hebben echter ook deze verschillende nuttige betrekkingen erop. Een vriendin van een bruid, die lang met haar omgang heeft gehad, kan door die betrekking op de bruid ook een betrekking op dat huwelijk ontvangen, en daaruit veel voorrechtentrekken, hoewel zij aan de betrekking van echtgenoot geen aandeel heeft. Want zij kan in datzelfde huis met de bruid of vrouw omgaan, verschillende vrijheden, geschenken en beloften ontvangen, je het zou aanleiding kunnen geven dat zij, omdat zij aan de man kennis gekregen heeft, na het overlijden van de vrouw hem tot een wettige echtgenoot werd.

Het is ook zo, in enige opzichten, met de uiterlijke mondbelijders in de kerk gelegen. Hoewel zij geen eigenlijke leden van de kerk zijn, hebben ze toch verschillende betrekkingen op de leden van de kerk, en dus ook op de kerk zelf. Ze zijn met de leden van de kerk opgevoed. Ze hebben met elkaar onder diezelfde genademiddelen verkeer. Ze voegen zich uiterlijk bij en onder hen. Ze hebben in dat huis een zekere omgang. Want Johannes getuigt dat zij, die van hen uitgegaan waren, wel niet als echte leden in hun gemeenschap geweest waren, maar dat zij toch *met* hen, en in zekere andere opzichten onder hen en in hun maatschappij geweest waren, omdat hij anders niet zou kunnen zeggen dat ze van hen waren uitgegaan. 1 Joh. 2:19. Ze zijn daarom *bijwoners* van de heiligen en van Gods huisgenoten. Ef. 2:19. Hoewel deze

betrekking niet zaligmakend is, is het toch zeer nuttig. Want zij genieten eveneens vele uiterlijke verschoningen en weldadigheden, die God aan een plaats waar de leden van Zijn kerk wonen, schenken kan. Ze hebben gelegenheid om de gangen die de Koning in Zijn huis heeft, en het bestaan van de rechte leden omtrent Hem uit hun belijdenis en gedrag te vernemen. Ze genieten de genademiddelen. Ze worden uitwendig welmenend geroepen. De belofte komt hen toe. Ze hebben de beloofde zaken weliswaar niet in een daadwerkelijke bezitting, maar de belofte komt hen toe, voorzover hen recht en vrijheid geschonken is om het voor zich in het bijzonder, door de rechte weg en op de rechte wijze te gebruiken, gelijk wij boven uit de Theologie van Petrus, Hand. 2:39, gezien hebben. En zo kan deze betrekking op de kerk een middel zijn dat zij ook tot echte leden van de inwendig een uitwendige kerk aangenomen worden.

Laten we nu ook eens bezien welke betrekking de *kinderen*, die uit zulke bijwoners en uiterlijke mondbelijders geboren zijn, op de waarachtige kerk hebben. Omdat de kerk een *maatschappij* is, die een inwendige en uitwendige vorm of gestalte heeft, en omdat de ouders van deze kinderen onder de leden van de kerk verkeren, en zich in zijn uiterlijke vorm ophouden, daarom worden zij als het ware *in de uitwendige schoot* van de kerk geboren. Alle waarachtige leden van de kerk krijgen daardoor een bijzondere betrekking op hen. Want wanneer een persoon, die met een vrouw lang had omgegaan en als bijwoneres verkeerde, in het huis en op de schoot van die vrouw een kind ter wereld bracht, dan zou deze vrouw en haar man op dit kind een andere betrekking hebben, dan op de kinderen van anderen die buiten hun huis geboren waren. Hoewel dat kind geen kind van die huisvrouw was. Ze zouden zich de opvoeding en het welzijn van dat kind aantrekken. Ze zouden aan dat kind beloften en geschenken doen. En er zou geen ongerijmdheid in zijn wanneer man en vrouw beide het als hun eigen kind aannamen, of het iets in een testament vermaakten.

Het is ook zo met de betrekking van de kinderen, van welke ik nu spreek, op de waarachtige kerk, in sommige opzichten, gelegen. Alle waarachtige leden van de kerk moeten zich deze kinderen aantrekken als kinderen die in hun maatschappij, in hun huis, op hun schoot geboren zijn. Ze moeten voor hun opvoeding en welzijn zo goed zorgen als voor die van de kinderen die uit hun eigen lichaam geboren zijn. Ze zijn eveneens een goed dat de gehele kerk toekomt. God, de Man van de kerk, heeft ook naar Zijn onafhankelijk welbehagen aan deze kinderen de belofte geschonken, welke hen evengoed toekomt als hen die uit ware leden onmiddellijk geboren zijn. De Heere eigent ze Zich toe als kinderen die voor Hem zullen bewaard en opgevoed worden, opdat Hij er tonelen van Zijn volmaaktheden van maken kan, op die wijze die Hij bij Zichzelf bepaald heeft. Dat ook deze kinderen de belofte toekomt, en dat zij aan God in een bijzondere zin eigen zijn, is een waarheid die zo duidelijk in Gods Woord geopenbaard is, dat de schranderste, wanneer hij ook studeerde om tegen te spreken, er niets dat enige schijn heeft tegenkan inbrengen. Want Petrus leert met de allerduidelijkste en eenvoudigste woorden *dat aan de kinderen van de Joden, die de Heere der heerlijkheid gekruisigd hadden, en van allen die God roepen zou, de beloften en het verbond toekwam, en dat zij kinderen van de profeten waren.* Hand. 2:39; 3:25. De Heiland Zelf verklaart dat de kinderen die tot Hem gebracht werden, zonder onderzoek of zij van gelovige dan ongelovige ouders geboren waren, het koninkrijk toekwam, en Hij verzegelde het door oplegging van de handen. Matth.

19:13-15; Mark. 10:13-16. Hij gaf tot een reden van welgevoeglijkheid waarom die vrouw, welke achttien jaren door de satan gebonden was geweest, van die band losgemaakt werd, dat zij een dochter van Abraham was. Luk. 13:16. Welke beschrijving daar niets schijnt te betekenen dat zij uit gelovige ouders geboren was, of het geloof van Abraham daadwerkelijk bezeten zou hebben, maar dat zij eveneens behoorde tot die kinderen, aan welke de belofte van Abraham toekwam. De Heere getuigt dat de afgodische Joden, die in de uiterlijke gemeenschap van de kerk verkeerden, hun kinderen *aan Hem gebaard* hadden, en dat ze dus *Zijn* kinderen geslacht en aan de afgoden geofferd hadden. Ezech. 16:20, 21. Niet alleen de kinderen die uit Abrahams lijf geboren waren, maar ook die welke hij met zijn geld van anderen *gekocht* had, en die in zijn huisgezin ingelijfd waren, haddendaardoor zo'n betrekking op de kerk en het verbond gekregen, dat zij ook besneden en voor het zaad van Abraham gehouden moesten worden. Gen. 17:12, 13, 23. Paulus leert dat een ongelovige man of vrouw door de betrekking op een gelovige vrouw of man zodanig geheiligd is, dat hun kinderen ook *heilig* zijn. 1 Kor. 7:14. Hier verstaat de apostel door het woord "heilig" geen inklevende heiligheid of vernieuwing van het hart. Want hoe zou een ongelovige man of vrouw zonder geloof inwendig geheiligd of vernieuwd kunnen zijn? Maar het woord "heilig" betekent hier naar zijn gewone betekenis een *afzondering*, waardoor iemand betrekking en een zeker recht op de heilige kerk en het heilige verbond deelachtig is. En in deze zin zijn de kinderen, die in de schoot van de kerk of geboren of overgenomen zijn, heilig. Niet dat zij inwendig vernieuwd zouden zijn, maar voor zover zij van de kinderen van de ongelovigen buiten de kerk afgezonderd zijn, aan de Heere toegewijd zijn, en zekere betrekking op de kerk, het verbond en de beloften hebben.

Als iemand probeerde de kracht van de bijgevoegde bewijzen, door een uitvlucht van het Oude Testament ontleend, te ontzenuwen, die zou daardoor bij alle verstandigen, die gewend zijn de zaken grondig en langzaam te onderzoeken, weinig uitrichten. Want het is zeker dat uit kracht van het Oude Testament in een bepaaldere zin genomen, aan Abrahams kinderen naar het vlees enige aardse en schaduwachtige voorrechten toekwamen, die onder het Nieuwe Testament hebben opgehouden, en waarvan men daarom geen besluit kan maken tot de kerk van het Nieuwe Testament.

Maar dit heeft niet de minste invloed op de bewijzen die boven bijgebracht zijn. Want dat aan de kinderen van de Joden, die in de uitwendige schoot van de kerk verkeerden, de belofte toekwam, heeft niet de minste betrekking op het Oude Testament in een engere zin genomen. Want het was reeds afgeschafte toen Petrus dit sprak, en omdat hij daar geen melding maakt van de beloften van het Oude, maar van het Nieuwe Testament, die door de doop verzegeld werden, en van de zegeningen die Christus na Zijn opstanding zou meedelen, daarin dat Hij een ieder afkeert van zijn boosheid. Christus maakt ook geen gewag van de goederen van het Oude Testament, maar van het koninkrijk der hemelen. Matth. 19. En hoewel de besnijdenis ook enige betrekking op het Oude Testament, in een bepaaldere zin genomen, gehad heeft, was het echter ten aanzien van zijn voornaam wezen eens sacrament van het genadeverbond. Rom. 4:11. Dat voorts het manlijke, dat Abraham met geld gekocht had, ook besneden werd, schijnt eerder tegenover de aard van het Oude Testament, nauw genomen, te staan, dat toen nog niet volkomen was opgericht, dan daaruit voort te vloeien. Eveneens behoort men de uitdrukking dat de kinderen van de afgodische Joden aan de Heere geboren en Zijn kinderen waren, even zo weinig uit het

Oude Testament te verklaren als de uitdrukking van Paulus, dat de ongelovige man en zijn kinderen, door het huwelijk met een gelovige vrouw, heilig waren. 1 Kor. 7:14. Een bedaard gemoed dat met enig vermogen om grondig te oordelen begaafd is, en dat de genoemde bewijzen langzaam overdenkt en onpartijdig weegt, zal daarom volkomen verzekerd moeten zijn dat de kinderen van uiterlijke mondbelijders op de kerk en zijn belofte een betrekking hebben, die wel op zichzelf niet zaligmakend is, maar toch zeer gewichtig, dierbaar en nuttig is.

B. § 46.

Het andere stuk dat men onderscheiden dient te begrijpen wanneer men van de sacramenten in het algemeen en van de kinderdoop in het bijzonder naar waarheid wenste te oordelen, is **de eigenlijke natuur van het genadeverbond**.

§ 47.

Dit verbond is een onderhandeling tussen God en de uitverkoren zondaar, waarin God, Die in Christus met zondaren verzoend is, eerst op de enige grond van Christus' voldoening aan de uitverkoren zondaar alles wat tot zijn zaligheid naar ziel en lichaam in tijd en eeuwigheid nodig is, door het Evangelie welmenend aanbiedt, alle denkbare zwaarigheden oplost, en hem door de Heilige Geest krachtdadig verlicht en trekt, waardoor de getrokken zondaar aan zijn kant dat gehele aanbod vastberaden, vrijwillig, ongedwongen en onbepaald inwilligt.

§ 48.

Dit verbond is door alle tijden *één en hetzelfde*, wat het wezen ervan aangaat. Hoewel de bedeling ervan naar verschillende tijden door een zonderlinge Goddelijke wijsheid geschikt werd. Onder de wet had er een oud verbond plaats, dat aan het genadeverbond wel ondergeschikt endienstbaar was, maar in een nauwere zin genomen, van het genadeverbond wezenlijk was onderscheiden. Want de goederen ervan waren aards en voorbeeldig, waaraan niet alleen begenadigden maar ook onbegenadigden als eigenlijke bondgenoten deel hadden. Sommigen noemen dit een *uitwendig* verbond. Maar dit is onder het Nieuwe Testament geheel afgeschaft, zodat er geen zweem van zo'n uitwendig verbond meer te vinden is.

Na Christus' verhoging heeft alleen het *nieuwe verbond* plaats. Men kan deze uitdrukking van een nieuw verbond, in een ruimere of in een engere zin opvatten. In de laatste zin verstaan sommigen daardoor het verbond voorzover het de vruchten, die uit de *daadwerkelijk volbrachte* verzoening en verhoging van Christus voortvloeien, aan zondaren mededeelt. Deze vruchten zijn, wanneer men ze nauwkeurig beschouwt, maar grotere en aangamere trappen van de wezenlijke goederen van het genadeverbond. Daarom is het nieuwe verbond van het genadeverbond op zo'n wijze als het oude was, niet onderscheiden. Het is eigenlijk gesproken maar een ruimere, heerlijkere en aangamere trap van het genadeverbond, dat door alle tijden geweest is. Het smelt daarmee als in één verbond samen. Uit het gezegde volgt dat er nu maar *één verbond* plaats heeft. Wij weten nu niets van een uitwendig verbond, hoe genaamd.

§ 49.

Het verbond waarvan wij nu spreken is een *geestelijk* verbond, in onderscheiding van het oude. Hierom worden de staat en de goederen ervan veelal onder de benaming van een koninkrijk der hemelen voorgedragen. Maar men moest dit in geen geval zo op zichzelf staand beschouwen, alsof het geen opzicht zou hebben op de *lichamen* van de bondgenoten, of op enige *lichamelijke weldaden*. Het sluit maar alleen uit de aardse dingen van Kanaän, van de aardse voorrechten en plechtigheden, als bijzondere schaduwachtige goederen van het oude verbond. Anders heeft dit verbond ook betrekking op de lichamen van de bondgenoten, die van God zijn, en het belooft hen ook zo veel aardse goederen als hun betrekking en omstandigheden tot de

godsdiens en de zaligheid nodig hebben. In dit geestelijk verbond hebben ook lichamelijke plechtigheden van wassingen en maaltijden plaats, niet zoals in het oude verbond om op een lastige wijze onder een juk te houden en toekomende zaken voor te beelden, maar als aangename en gemakkelijke schilderijen, waardoor de Heere Zijn onvatbare en grove kinderen aangaande verleden, tegenwoordige en toekomende weldaden onderwijzen en verzekeren wil.

§ 50.

De *goederen* die God in dit verbond belooft en aan de bondgenoten meedeelt, zijn van verschillende soorten. (1) Er zijn *geestelijke* en *lichamelijke*, in *dit* en het *toekomende* leven te genieten. (2) Er zijn beloften die de bondgenoten voor hun *eigen personen* hebben. Er zijn ook andere, die zij hebben met opzicht op *hun zaad*, op hun *bijwoners*, en op *de wereld*, op welke zij een bijzondere betrekking hebben, welke God hen ook door de profeten van te voren al heeft laten verkondigen.

§ 51.

De eigenlijke *bondgenoten* die daadwerkelijk in het verbond staan en aan de goederen ervan daadwerkelijk aandeel hebben, zijn geen andere dan *waarachtig begenadigden*, die door de trekkende genade het verbond oprecht en onberouwelijk hebben ingewilligd. Alle onbekeerde mensen zijn geen eigenlijke bondgenoten, hoe men hen en het verbond beschouwen mag. Ze zijn geenuitwendige bondgenoten van een uitwendig verbond. Want zo is er geen. En van het wezenlijk geestelijk genadeverbond kunnen ze geen bondgenoten zijn, omdat ze het nooit hebben ingewilligd. Toch kunnen zij op het genadeverbond een zekere *andere betrekking* hebben, uit kracht van de vrije roeping van God, of ook uit kracht van hun betrekking op de eigenlijke bondgenoten. Ik bedoelen recht, vrijheid en verplichting om het verbond en alle goederen daarvan voor zich in het bijzonder door de rechte weg en op de rechte wijze aan te nemen en te gebruiken. Ook kunnen hen verscheidene voorrechten uit dit verbond toevloeien. Ik hoef deze dingen nu niet bijzonder te verklaren, omdat ze uit hetgeen wat boven van de uitwendige roeping en de leden van de kerk gezegd is, duidelijk en grondig genoeg verstaankunnen worden.

DE SACRAMENTEN

C. § 52.

Onder die dingen welke de gemeente vande Heere kunnen dienen tot onwaardeerbare nuttigheden, troost, moed en opwekking, wanneer ze recht gebruikt worden, moet men met het grootste recht **de sacramenten** tellen.

Immers, de dierbare Heiland heeft geoordeeld dat het van zo'n gewicht is, dat Hij in de laatste nacht van Zijn leven, toen Hij als het ware op Zijn sterfbed lag, entoen Zijn ziel in de allergewichtigste arbeid die er mogelijk is, begrepen was, Zich met de instelling daarvan bezig heeft gehouden Het blijkt ook uit die helse sluwheid en boosheid, die de erfvijand van alles wat wezenlijk nuttig kan zijn, heeft ingespannen om door zijn werkingen op de verdorvenheid van de mensen deze springaders van troost en opwekking te stoppen, te verderven, en tot zijn eigenlijk doeleinde onbruikbaar te maken. Ik zal nu niet spreken van zijn arglistigheden die omtrent de gewone en buitengewone sacramenten van de oude dag gepleegd zijn. Waartoe had hij de Joden, om maareen voorbeeld te noemen, omtrent de koperenslang al niet vervoerd! 2 Kon. 18:4.

Laten we nu onze aandacht maar bij die van het Nieuwe Testament bepalen. Wat een onheilen heeft hij daaromtrent al niet in de wereld gebracht! Wat een helse sluwheid en arbeid moet hij al niet besteed hebben om de bloeiende gemeente te Korinthe in zo'n wanorde te brengen! Wat een twisten heeft hij aangaande dit stuk niet van tijd tot tijd op de baan gebracht! Want omdat hij weet dat er niets te bedenken is dat de verdorven gemoederen meer kan bederven, en van de waarheid en de zaligheid meer aftrekken, dan opgeworpen twistingen. En omdat de mensen onder zulke krakelen de meeste nijdigheid, vijandschap en hovaardigheid openbaren, endaar door het meest aan hem gelijk worden, die door hovaardigheid, vijandschap en nijdigheid schijnt gevallen te zijn, daarom heeft hij ook al zijn arglistigheid samengespannen om, zoals over alle waarheden die het meest nodig en nuttig zijn, zo ook over de heilige sacramenten de allerhardnekkigste twistingen te verwekken.

Onder zo'n verderfelijke oorlog misleidt hij de mensen om van het rechte spoor van de waarheid, en van het rechte gebruik daarvan, dan ter rechterhand, dan ter linkerhand ongelukkig af te dwalen. Hoe kon het mogelijk zijn dat de roomsgezinden die, hoe blind zij ook zijn mochten, toch redelijke mensen waren, tot zulke redeloze en tegennatuurlijke misvattingen aangaande de sacramenten vervallen waren, indien de god van deze eeuw geen buitengewone listen gebruikt had om onder een rechtvaardige toelating van een wrekende gerechtigheid, hen zo redeloos te maken? Tot welke ongerijmdheden heeft hij onze broeders, die met ons uit Babel zijn uitgegaan, weten te vervoeren! En waartoe heeft hij het onder ons, die in de belijdenis omtrent deze zaak zo zuiver zijn, toch aangaande de daadwerkelijke oefening weten te brengen! Hoe menig een gedraagt zich alsof de sacramenten van geen kracht, nuttigheid of troost waren, omdat hij het gebruik ervan òf geheel veracht òf uit een enkele gewoonte tot wereldse doeleinden waarneemt! Hoe menige oprechte van hart spreekt of gedraagt zich in zijn haasten zo, alsof de verwaarlozing van de sacramenten een bijzonder teken van teerheid was! Hoe weinig zijn er die de geestelijke en heilige kunst verstaan om ze tot die einden, waartoe de Heere ze verordend heeft, te gebruiken! Hoe veel van Gods dierbaarste kinderen ontmoet men, die zich door de sacramenten duister,

verward, moedeloos en werkeloos maken, hoewel zij toch tot het tegendeel zijn ingesteld! Want wanneer sommigen troost, moed en opgewektheid bezitten, dan kunnen zij dit direct verliezen zodra zij maar horen dat het gebruik van een bondszegel wordt aangekondigd. Ze naderen tot de tafel van de Heere alsof het een valstrik was, die een jalouse God gespannen had om hen daar te vangen, en wegens deze en gene gebreken dood te slaan, als Uzza toen hij de ark aanraakte. Na het gebruik pijnigen ze zich om uit eigen kracht zonder Christus heilig te wandelen, alsof ze een sacrament van het werkverbond genoten hadden. Of ze beangstigen zich met die verschrikkende gedachte dat zij zich een oordeel gegeten en gedronken hebben. Hebben ze een ongewone ontmoeting, of bejegenet enige tegenheid hen, dan denken ze zeer haastig: “dit is een teken van Gods toorn en ongenoegen over het misbruik van het sacramenten, en een bewijs dat ik mij een oordeel gegeten heb”.

Sommige oprechte, ernstige, Godzalige en graag getrouwe knechten van de Heere zien het gewicht en de nuttigheid van de sacramenten zeer levendig in. Ze wensen hun medemensen tot een Godzalig gebruik daarvan op te wekken, en tot een levendige voorbereiding, betrachtning en nabetrachtning te besturen. Gewis een betamelijke en prijselijke zucht!

Maar terwijl ze dit heilzaam oogwit proberen uit te voeren, laten ze zich tot onoplettendheid en onvoorzichtigheid vervoeren. Ze schrijven grote verhandelingen, waar ze zich inlaten in vele zaken, die wel op zichzelf gewichtige en zeer nuttige waarheden zijn, maar die echter op de bondszegels geen rechtstreekse betrekking hebben. Tenminste, wanneer zij iemand in de zelfbeproeving wensen te besturen, dan vermenigvuldigen ze de kentekens onbedenklijk. Willen zij iemand aangaande de voorbereiding handleiding geven, dan vermanen zij om het verbond plechtig te vernieuwen, op zo'n of zo'n plechtige wijze; in deze of die nauwkeurige bepaalde orde, langs welke de Heilige Geest toch alle zielen niet wil leiden; onder deze en die gemoedsgestalten, waaronder velen zijn welke juist niet vooraf ondervonden, maar door middel van het sacrament als de vrucht ervan gezocht moeten worden. Proberen zij tot het daadwerkelijk gebruik een getrouw onderricht te geven, dan maken ze een groot en nauwkeurig bepaald register van plichten, werkzaamheden, gestalten, zielszuchtigen en gebeden, die iemand dan betrachten moet. Want hij denken, begeren en zuchten moet bij het ontwaken, onder het aankleden, onder het gaan naar de kerk, wanneer hij daar komt, zitten gaat, het Woord hoort, weer opstaat, naar de tafel gaat, zich weer neerzet, naar huis gaat, en nog bijzonderder. Ze vergaderen hier veel dingen bij elkaar, die wel op zichzelf bezien zeer nuttig kunnen zijn, maar geen rechtstreekse betrekking op het sacrament hebben, en waarin de vrije Geest alle begenadigden naar dat voorschrift in geen geval leiden wil. In de behandeling van de nabetrachtning geven ze een breed vertoog van de plichten van de Godzaligheid en een verbondsmatige wandel. Maar sommigen vergeten ondertussen eenvoudig en verstaanbaar aan te wijzen hoe men het bondszegel daartoe van achteraf verstandig en gelovig gebruiken moet.

Wat is nu het gevolg hiervan? Dit. Velen, die omtrent het gebruik van het bondszegel met hun gemoed wensen te handelen, nemen zo'n verhandeling voor zich. Sommigen die het aan tijd of opgewektheid ontbreekt, zien geen raad om dat door te lezen. Ondertussen worden ze daarover verschillende beschuldigingen en verborgen kwellingen gewaar. Alsof ze zich nu niet recht konden voorbereiden. Anderen zetten

er zich toe om het van voren tot achteren met meer of minder spoed en oplettendheid door te lezen. Enigendenken dat zij nu die gehele voorbereiding hebben afgelegd, die in hun ogen zoveel te beter is geweest, hoe langer het stuk was dat zij doorlazen. Maar verschillende van Gods donkere kinderen hebben zich door het lezen van zoveel soortenkentekens en plichten, zodanig afgearbeid en in verwarring gebracht, dat zij wanneer ze het sacrament gebruiken zullen, reeds afgemat en voor een bedwaard werken met het sacrament onvatbaar zijn geworden.

Er zijn ook zeer oprechte, maar eenvoudige Godzaligen, die menen dat zij al die voorgeschreven werkzaamheden, zuchtingen en gebeden in de voorbereiding en de betrachtting, maar de voorgeschreven orde onder het ontwaken, kleden, kerkgaan enz., nauwkeurig moeten opvolgen. Ze zijn daar zeer op gezet. Maar het behaagt de vrijmachtige Geest hen anders te leiden. Ze konden in die trein van plichten niet binnen raken. Wat nu? Bij het ontwaken, onder het kleden, of tenminste onder het kerkgaan zitten ze al in de diepste moedeloosheid, en daardoor ook in werkeloosheid, angst en verschrikkingen, omdat ze zo niet werken, zuchten en bidden konden, zoals ze gelezen hebben dat zij moesten doen. Onder de predikatie hebben ze het gehoor al geheel verloren. Onder het gebruik van het sacrament blijven ze met een dodelijk beangste ziel zitten, of ze naderen met zo'n gejaagd hart, dat ze geen tekens zien, geen verklaring van de dienaar horen, en ook niet met enige waarheid werken kunnen. Wanneer zij de volgende dagen aan het gebruik van het bondszegel denken, zijn ze al in de uiterste beklemdeheid en schrikken tegen het gebruik van een sacrament, dat pas over enige maanden weer gebeuren moet.

Dit is het natuurlijk gevolg van een handelwijze die wel met een goed en heilzaam oogwit ondernomen werd, maar die met geen behoorlijke wijsheid is uitgevoerd. Ik zal deze zaak eens, omwille van de eenvoudigen, met een gelijkenis ophelderen.

Stel voor dat een geliefde vriend zeer ziek en bovenmate zeer verzwakt is. Een ervaren dokter had voor hem zeer gepaste geneesmiddelen samengesteld, die tot zijn versterking dienen zouden. Een welmenende vriend vervoegde zich bij hem om hem tot een vaardig gebruik van die geneesmiddelen op te wekken en te besturen. Hij wilde dat goede oogwit nu op deze wijze uitvoeren. Hij bracht een menigte bewijzen bij, waaronder veel donkere endubbelzinnige waren, om die zwakke te overreden dat hij nog leven had, en daarom middelen kon gebruiken. Hij deed hem een breed verhaal van veel verrichtingen die verschillende mensen volgens hun plicht betrachten, en waaronder zeer vele waren die op de geneesmiddelen geheel geen betrekking hadden, en die niet door zwakkere, maar sterkere mensen waargenomen konden worden. Hij vermaande de zwakke dat hij toch trachten mocht voor het gebruik van de medicijnen die sterkte te ondervinden, die door het gebruik van het geneesmiddel als een vrucht gezocht moest worden. Hij wekte hem op om verschillende bezigheden in het huis naarstig waar te nemen, die goed en nuttig op zichzelf waren, maar geen opzicht op de geneesmiddelen hadden. Hij schreef die zwakke van die bezigheden een zekere orde voor, waarnaar hij zich moest gedragen. Het gevolg van deze voorbereiding was nu dat die zwakke, die door het horen van die lange voorbereiding nog meer verzwakt was, van zijn bed of zijn stoel opstond om al die voorgeschreven bezigheden naar de genoemde volgorde waar te nemen. Maar hij werkte zich zodanig buiten adem dat hij, toen de geneesmiddelen kwamen, in zwijm was gevallen, of wegens moedeloosheid geendruppel in kon nemen. Want hij dacht dat het hem toch geen nut zou kunnen doen, omdat hij zich niet goed had voorbereid.

De genegen lezer gelieve zich toch niet te ergeren dat ik nu en dan enige gelijkenissen gebruik, die wat eenvoudig mochten schijnen. Het gebeurt alleen om enige eenvoudige zielen, die geen bekwaamheid, geduld of onpartijdigheid genoeg bezitten om de voorgestelde zaken na te gaan of spoedig genoeg te vatten, eenvoudig bij de hand te nemen, bij de zaken stil te houden, en hen ze duidelijker te doen bevatten had kunnen voorbereiden zoals hem was voorgeschreven. De onbevooroordeelde lezer gelieve nu eens te oordelen of die goede vriend zijn goed oogwit wel goed had uitgevoerd. En of dit wel een nuttige voorbereiding van een zwakke geweest was, tot het gebruik van versterkende geneesmiddelen. Het is evenzo gelegen met de zaak van welke wij boven spraken.

Mogelijk konden deze gedachten in het hart van een haastige lezer opkomen: *“wilt u eigenzinnig mens de nuttige arbeid van zulke grote mannen, met wie u in een jaar niet te noemen bent, veroordelen? Of wilt u dat men de sacramenten zonder voorbereiding zo lichtvaardig gebruiken mag?”*

Laat dat ver van mij zijn, en van allen die de waarachtige Godzaligheid beminnen! Ik erken met een ootmoedig en gewillig hart de uitnemende voortreffelijkheid van deze mannen boven mij, geringe. Ik zou mijzelf met de grootste verfoeiing veroordelen, als het in mijn gedachten opkwam dat men zonder voorbereiding tot het gewichtige gebruik van de sacramenten zou snellen.

Ik wenste alleen dat ik, en iedereen met mij, hij zij dan boven of naast mij, de opwekkingen en besturingen tot de voorbereiding tegen het gebruik van de sacramenten zodanig probeerde in te richten, als ze het allerbekwaamst zijn om het beste eigenlijkste oogwit, dat door Christus Zelf bedoeld is, het eenvoudigst, gemakkelijkst, krachtigst, veiligst, bestendigst, en allerspoedigst te bereiken.

En nu durf ik aan elke onpartijdige lezer vrijmoedig in overweging te geven, of niet de volgende handelwijze daartoe veel gepaster is dan de voorgaande.

Laat men aan iemand die zichbeproeven zal, de drie wezenlijke kenmerken, uit de natuur van onze godsdienst opgemaakt, eenvoudig, kort en duidelijk voorstellen ter beproeving.

- ? Laat men hem verklaren, ter voorbereiding, de eigenlijke natuur en het oogwit van het sacrament. En laat men hem een eenvoudige bericht geven hoe het sacrament als een middel om dat einde te bereiken, eenvoudig gebruikt moet worden. Laat men hem herinneren dat hij deze dingen in het oog probeert te houden, en dat hij aanhoudend zucht dat de Heere hemgenade schenkt om het sacrament als een middel tot dat einde eenvoudig te gebruiken.
- ? Laat men hem opwekken dat hij onder het gebruik bij de natuur van dat geestelijk versterkende middel probeert te blijven, opdat de Heilige Geest door daaronder te werken hem daardoor mag opleidentot de zaken en einden, naar het oogwit van de Insteller daarin bedoeld, zonder zich in enige zaken die op het sacrament geen betrekking hebben, of in enige volgorde van werkingen eigenwillig in te dringen. Maar laat hem zich overgeven aan de vrijmachtige leiding van de Geest, onder een ootmoedige opvolging in alles waarbij de Geest hem door dat versterkende middel het meest wil bepalen. Hetzij bij zijn verderf dat zo'n wonderweg tot verzoening vereiste. Hetzij bij de noodzakelijkheid, genoegzaamheid en gepastheid van die

dood die daar wordt afgeschilderd. Hetzij bij de dierbaarheid van de zalige genadegoederen die daar worden uitgebeeld. Hetzij bij de welmenende getrouwheid van God, dat daar met een eed wordt bevestigd. Of hetzij bij onze verplichting om ons op die eed te verlaten, en om alles wat wij in onze rampzaligheid tot zaligheid nodig hebben, ootmoedig, vrijmoedig en bestendig uit Jezus' verzegelde volheid te zoeken, en met een kinderlijk vertrouwen te verwachten.

- ? Laat men hem tot nabetrachting proberen te verklaren dat het sacrament geen zegel van het werkverbond is, onder het gebruik waarvan men verklaart heeft dat men uit zichzelf Godzalig wil leven. En dat het sacrament ook de Middelaar Zelf niet is, waarvan men het verwachten moet wat men bij de Middelaar zoeken moet. Maar dat het een sacrament is van het genadeverbond, waardoor God ons verklaart en verzekert dat Hij ons in onze ellendigheid en onwaardigheid uit Jezus' volheid alles geven wil wat wij tot zaligheid en Godzaligheid nodig hebben, maar uit onszelf niet kunnen voortbrengen. Opdat wij onder oude of nieuwe schuld en ellendigheden niet bezwijken zouden, maar op Gods verklaring en onderpand gedurig zouden aankomen, om uit Jezus' volheid te nemen genade voor genade, en door die weg toeter van Jezus, in een echte evangelische Godzaligheid, ijverig, krachtig en voorspoedig te zijn.

Oordeel nu, bescheiden lezer, of deze eenvoudige en korte handelwijze niet meer met de natuur van de sacramenten en met het voorbeeld van Christus en van de apostelen, en van de vroegere christenen overeenkomt, en even ernstig, getrouw en nuttig is als die waarvan wij boven spraken. Deze laatste uitstap heb ik maar in het voorbijgaan gedaan, om een opkomende tegenbedenking te beantwoorden, in een gegronde overreding dat het ook in de hand van de Heere nuttig kon zijn.

Mijn voornaam oogwit, waarvan ik niet al te ver moest afwijken, was eigenlijk aan te tonen op hoe veel manieren een bekhaglijke donkerheid over de troostrijke sacramenten is verspreid. Wat mag toch de oorzaak van deze donkerheid zijn? Is de natuur van de sacramenten zelf misschien zo ingewikkeld, duister en verheven, dat men ze zo bezwaarlijk vatten kan? In het allerminste niet. Want de hoogste Wijsheid heeft ze ingesteld om de eenvoudigsten daardoor op de allerduidelijkste en eenvoudigste manier te onderwijzen. Hiertoe zou hij immers geen ingewikkelde, duistere en onvatbare zaken verordenen. Ook worden ze inderdaad zo duidelijk en verstaanbaar bevonden, dat zij aan velen al te eenvoudig schijnen, wanneer men de aard ervan openlegt, zoals het eigenlijk is.

Maar de voornaamste oorzaken zijn de volgende. Zeer veel mensen hebben de gewoonte dat ze zichzelf van voorkomende zaken vooraf enige begrippen of vooroordelen maken, of door anderen gemaakte gretig overnemen. In plaats dat zij de zaken zelf voor zich zouden nemen om die onderscheiden en uit vaste gronden te beschouwen en te onderzoeken, zo vestigen zij al de aandacht op hun donkere en verwarde begrippen en vooroordelen. Onze verdorven natuur is aan zo'n schadelijke hoogmoed onderhevig, dat de allernuttigste dingen, wanneer zij eenvoudig en gewoon zijn, het niet kunnen behagen. Het moet iets ongewoons en verhevens hebben. Moet het van eenvoudige gewone zaken handelen, dan wil het dat toch zo doen dat het gewone ongewoon, en het allereenvoudigste toch wonderlijk geleerd en verstandig

schijnt. En hierdoor gebeurt het dat mende eenvoudigste zaken verduistert, wanneer men ze verklaren wil.

Sommigen laten zich door de veelvuldige geschillen die erover gemaakt worden, en door gedwongen schoolse leerwijzen en uitdrukkingen, zodanig in de war brengen dat ze op de eenvoudigste zaken zelf geen goede acht kunnen nemen. Maar de allervoornaamste oorzaak is dat de vorst der duisternis, die de grote nuttigheid van de sacramenten inziet, onder een hoge, heilige en rechtvaardige toelating van de voorzienigheid, zodanig op de verdorven neigingen en gemoedsdriften van allerlei mensen weet te werken, dan eens als een verscheurende leeuw, dan eens als een engel des lichts, om hen dan dooreen twist, dan door een zucht om wat bijzonders te hebben, en dan door een eigenwillige teerheid en een onvoorzichtige ernst, van de eenvoudige natuur en oogmerken van de sacramenten af te trekken. Opdat van de dood van de Zaligmaker, Die hem de kop verbroken heeft, toch geen luisterrijke gedachtenis gehouden wordt, en opdat onsterfelijke zielen de duidelijkheid, de vastigheid, de troost en de aandrang tot Godzaligheid, die zij door het middel van de sacramenten genieten konden, toch derven mogen. Heeft de satan in alle tijden zozeer tegen de sacramenten gewoeld, en heeft hij het daartoe weten te brengen waartoe het nu gekomen is, dan moet gewis het rechte begrip en gebruik van de sacramenten, ook in het oordeel van de satan, een ongemene invloed op de Godzaligheid en zaligheid van de mensen hebben. Want een arglistige vijand zal zulke grote en aanhoudende krachten niet tegen een geringe, maar tegen de gewichtigste zaken inspannen.

Hoe zal nu iemand, die het door een hoge voorzienigheid duidelijk aangewezen en geboden wordt dat hij van de natuur van de sacramenten zal handelen, zich toch daaromtrent gedragen? Zal hij bij zichzelf denken: "er is over dit stuk al zoveel geschreven, gewreven, gesproken en getwist, dat men niets anders zeggen kan dan reeds gezegd is. Moesten enige stukken aan een eenvoudige wat eenvoudiger voorgedragen worden, laat dat door anderen gebeuren, die meer verstand hebben dan ik. Mijn spreken en schrijven zal toch geen ingang vinden. Zeer velen zouden mij niet willen begrijpen, en een verdenking of ongenoegen tegen mij opvatten, wanneer ik iets voorstelde dat met hun bevattning niet overeenkwam. Er konden nieuwe twisten ontstaan, waarin ik sne ller ingewikkeld dan uitgewikkeld kon worden. De satan, de wereld en de tijden zijn verdorven en boos. Ik zal mij liever stil houden, en naar mijn licht de waarheid voor mijzelf maar proberen te gebruiken." Zal men, zeg ik, zich met zulke gedachten er afmaken, de satan, enige, zelfs goede mensen, het ongeloof, de eigenheid, de gemakkelijkerheid en het beeld van Kain, schijnen deze dingen in te fluisteren en aante raden. In de eerste opslag schijnen enige vandeze gedachten een goede schijn te hebben. Maar als ze wat nauwkeuriger beschouwd zijn, zou zo'n gedrag op een huurling lijken. Joh. 10:12.

Maar hoe zal hij, die tot genoemde zaken geroepen wordt, dan doen? Mij dunkt, hij zou betamelijk handelen wanneer hij zich op de volgende wijze probeerde te gedragen. Hij diende vooraf met de uiterste zorg en nauwkeurigheid te onderzoeken of de Heere, Die over hem het gebied voert, hemdaartoe ook geroepen heeft. Opdat hij zich in geen zaken zonder een uitdrukkelijke roeping mocht begeven. Is hij van zijn roeping verzekerd, dan behoorde hij door geloof, aanhoudende gebeden en oplettendheid ernstig te strijden dat hij zijn eigen begrippen, neigingen en verdorven eierzucht, benevens alle mensengunst, uit liefde tot zijn Heere en de waarheid, hartelijk en

bestendig verloochenen mocht. Hij moest met voorbijgaan van alle twisten en verschillende bevattingen, zijn gemoed bij de waarheid bepalen om het uit het enige en zuivere beginsel van Gods Woord op te zoeken, naar de leiding daarvan duidelijk, onderscheiden en grondig te vatten, en daarvandoor de verzegelde kracht van de Geest volstrekt verzekerd te zijn. Het zou betamelijk zijn dat hij streefde naar een opgewekte liefde jegens God, de waarheid en het wezenlijk heil van Gods dierbare kinderen. Ook zou het zeer nuttig zijn dat hij de eenvoudige waarheid aantrok als zijn pantser, en zich onder de dekking en besturing van de grote Leraar der gerechtigheid met een nauwe, vertrouwelijke en bestendige aankleving en vasthouding begaf. Dat hij vandaar de satanonverschrokken onder het oog zag, en tot ieder mens, hoe ook gezind, welke God hem doet ontmoeten, met de naakte waarheid, vriendelijk, verdraagzaam en vrijmoedig naderde. En dat hij eindelijk de eenvoudige waarheid met de uiterste voorzichtigheid en een nederige vrijmoedigheid duidelijk voordroeg, bij de stukken ontleedde, en uit onbetwistbare gronden langzaam afleidde, alsof er nooit twist over in de wereld geweest was. Voor het overige diende hij ernstig te zoeken dat God hem genade gaf om alles wat hem omwille van de waarheid mocht overkomen, zeer gewillig op zichte nemen, en zonder roepen en schreien geduldig te verdragen, met een innerlijke blijdschap dat hem ook overkomen mag wat aan de Zaligmaker en de waarheid gebeurd is.

Ik smeed de Vader der barmhartigheid in de Naam van Zijn Zoon Christus Jezus, dat Hij genoemde gestalten ook in mijn hart krachtadig schept, bestendig bewaart en levendig opwekt, wanneer ik op Zijn roeping van de sacramenten of enige andere waarheid spreken of schrijven moet!

Na deze voorbereiding, die niet gebeurd is om het werk maar wat groter te maken, of de aandacht van de lezer te vermoeien, en waarvan ik op goede gronden verzekerd ben dat het, als het goed begrepen is, zeer nuttig kon zijn, ga ik nu over om tot dienst van de eenvoudigen ook iets van de natuur van de sacramenten te vermelden.

§ 53.

Sacramenten zijn:

(1) lichamelijke, zichtbare, geheiligde plechtigheden, op het bevel van de Heere en naar Zijn voorschrift waargenomen, om de bondgenoten daardoor (2) hun onderlinge gemeenschap aan Jezus' lijden, en alle goederen van het verbond die in dat lijden gegrond zijn, (3) te betekenen en te verzegelen, (4) tot (a) gedachtenis van Jezus' lijden, (b) tot versterking van het geloof, (c) tot nadere verbintenis aan God en de medegelovigen, (d) en zo tot bevordering van een ijverige, gemoedigde en nauwkeurige evangelische Godzaligheid.

§ 54.

Tot de natuur van een sacrament behorendan deze zaken.

- (1) Een lichamelijke zichtbare plechtigheid;
- (2) geestelijke onzichtbare zaken, die door de zichtbare plechtigheid worden uitgebeeld;
- (3) de betrekking die dat teken op de betekende zaak heeft;
- (4) en eindelijk het juiste oogwit van deze gehele handeling. Als iemand deze vier zaken duidelijk en onderscheiden inziet, en ze dan verstandig samenvoegt, dan

heeft hij een duidelijk en volledig begrip van de natuur van de sacramenten. En hij zal daaruit alle andere vragen die daaromtrent gemaakt mochten worden, zeer grondig kunnen beantwoorden. Ik zal nu tot dienst van de eenvoudigen ieder stuk afzonderlijk, zo kort en eenvoudig als mij mogelijk is, opnieuw opnoemen.

§ 55.

De eerste zaak die tot de natuur van een sacrament behoort is een *lichamelijke plechtigheid*. Ik versta daardoor een plechtig godsdienstig gebruik van een lichamelijke zichtbare zaak, op het bevel en naar het voorschrift van Christus.

§ 56.

Deze plechtigheid wordt waargenomen om daardoor *geestelijke en onzichtbare dingen* af te schilderen. Men kan ze gevoeglijk tot twee hoofdstukken brengen.

- (1) Tot het *lijden van Christus* met de dierbare vruchten daarvan,
- (2) en tot de *daadwerkelijke gemeenschap* die de bondgenoten daarmee hebben. Alle sacramenten, niet alleen die van het Nieuwe Testament maar ook de buitengewone en gewone van het Oude Testament, schilderen naar het leven af het *lijden en sterven van de Middelaar*, benevens de zalige *genadegoederen* die daardoor aangebracht zijn, door Christus het nieuwe testament in Zijn bloed genoemd, Luk. 22:20, de vergeving van de zonden, heiligmaking, bewaring, vertroosting en heerlijkmaking. Maar deze dingen worden daar niet in het afgetrokkene, op zichzelf afgeschilderd, maar in hun *betrekkingen* die ze op de bondgenoten hebben. De sacramenten beelden ook uit het *aandeel* dat de bondgenoten aan Jezus' lijden ende vruchten daarvan daadwerkelijk ontvangen hebben. Ik wil juist niet zeggen dat de eerste uitdrukking van de sacramenten zou zijn: u hebt waarachtige genade, of, uw werk is waarheid. Maar de eerste verklaring van de sacrament is dat zij, die de eigenschappen van de bondgenoten bezitten, ook een waarachtig daadwerkelijk aandeel aan Jezus' lijden met de vruchten daarvan hebben, en het als hun eigen rechtmatig bezeten goed, vrijmoedig en ongestoord mogen gebruiken.

Dit is een van de allerduidelijkste waarheden voor welke de allerduidelijkste en krachtigste bewijzen zijn. Want:

- (1) de gehele plechtigheid, die door de opperste Wijsheid naar de aard van de zaak ingericht is, geeft dit allerduidelijkst te kennen. Daar wordt het water of brood en wijn niet alleen aangeboden, maar ook daadwerkelijk op de bondgenoten gegoten, of hen als hun eigen spijs endrank in handen gegeven, en zij ontvangen en gebruiken het als hun wettig eigen goed.
- (2) De Heiland en Zijn apostelen stellen deze waarheden ook zo begrijpelijk voor, dat er niemand met enige reden aan zou kunnen twifelen. De Heiland zegt uitdrukkelijk: deze drinkbeker is het nieuwe testament in Mijn bloed, dat voor u vergoten wordt. Luk. 22:20. Filippus zeide tot de kamerling: *indien gij van ganser harte gelooft, zo is het geoorloofd*. Hand. 8:37. Wordt nu tot een rechtmatig gebruik van de doop van een oudere gevorderd dat hij gelooft, dan moet in het sacrament niet alleen het aanbod, maar ook het daadwerkelijk aandeel aan de genadegoederen, dat met het geloof onafscheidelijk vergezelschap gaat, uitgebeeld worden. Want het aanbod mag ook geschieden aan mensen die het

geloof nog missen. Paulus getuigt, dat Abraham het teken der besnijdenis heeft ontvangen tot een zegel der rechtvaardigheid des geloofs, dat hem niet alleen aangeboden werd, maar daadwerkelijk *was toegerekend*. Rom. 4:11. Diezelfde apostel noemt het brood en de drinkbeker *de gemeenschap* van het lichaam en bloed van Christus. 1 Kor. 10:16.

- (3) De eigenschap van een zegel, dat Paulus aan de sacramenten uitdrukkelijk toeëigent, brengt het mee. Want men verzegelt geen huwelijkscontract om te bevestigen dat het huwelijk door de bruidegom is aangeboden, maar dat het daadwerkelijk gesloten is, en welk daadwerkelijk aandeel de ondertrouwd en aan elkaar en hun goederen hebben. Men verzegelt in een koopbrief niet zozeer dat een stuk land goed is, en tot verkoping wordt aangeboden, of dat het hen zal toebehoren die de bedongen gelden daarvoor betalen zullen, maar dat de koop gesloten is en het die persoon daadwerkelijk en wettig eigen is.
- (4) Ook zou men het voornaamste deel van de kracht en de troost van de sacramenten wegnemen, als men meende dat het alleen de dierbaarheid, gepastheid en de aanbiedingen van de genadegoederen, op zichzelf bezien, bevestigden. Want een koopbrief, waarin mijn persoonlijk wettig aandeel aan een stuk goed verzegeld wordt is gewis veel beter dan een ander, waarin alleenbevestigd wordt dat het goed aan ieder te koop welmenend wordt aangeboden, zonder iets van het rechtmatig aandeel, dat ik er op heb, te melden.
- (5) Op genoemde gronden heeft de Hervormde kerk deze waarheid ook ten allen tijde beleden, en aan zijn dienaren te leren voorgeschreven. Want de catechismus leert in de 75e vraag dat het heilig avondmaal aan elke oprechte christen *vermaant en verzekert dat hij aan de enige offerande van Christus en aan al Zijn goed GEMEENSCHAP HEEFT*. En de oude Godzalige Nederlanders beleden in hun belijdenis, die zij als de voornaamste schat hun nakomelingen hebben overgeërfd, art. 35, dat onze Zaligmaker Jezus Christus het sacrament van het heilig avondmaal verordend en ingesteld heeft om HET GEESTELIJK LEVEN van hen DIE HIJ REEDS WEDERGEBOREN HEEFT te voeden en te onderhouden. Mocht misschien iemand vrezen dat sommigen, die niet weten of zij waarachtige genade bezitten, dan tegen het gebruik van de bondszegels al te bevreesd mochten opzien, ja geheel daarvan afgeschrikt worden, die gelieve toch aan te merken dat men deze vrees en zwaarigheid zeer grondig kan wegnemen, zonder juist de daadwerkelijke gemeenschap aan de genadegoederen uit de betekende zaken van de sacramenten weg te werpen. Laat men proberen zulke geslinderde zielen duidelijk en grondig te bewijzen dat de verzekerde bewustheid van de genadestaat tot het wezen van de genade niet behoort, maar alleen een aangenaam gevolg is, dat God aan allen in diezelfde mate niet gelieft te schenken. Laat men proberen hen verstandig te overreden het daarom niet nodig is tot het gebruik van de bondszegels te denken of te zeggen: “ik weet dat ik een bondgenoot ben, of waarachtige genade heb”. Maar, dat men de wezenlijke eigenschappen van de bondgenoten in zich bevindt, gelijk onze catechismus met een zonderlinge wijsheid doet. Want op de vraag, “voor wie is het avondmaal des Heeren ingesteld?” antwoordt hij niet: “voor bondgenoten, begenadigden, die durven zegen dat ze genade hebben”. Maar hij beschrijft de bondgenoten van de wezenlijke eigenschappen. Want veel eenvoudigen weten wel en durven wel te zeggen dat zij die eigenschappen bezitten, zonder echter te

durven denken of belijden dat zij bondgenoten zouden zijn. Het gaat hen als sommige eenvoudige kinderen, die wel zeggendurven dat zij vijf guldens in de hand hebben, maar niet dat ze een dukaat zouden bezitten, omdat het laatste begrip, dat toch hetzelfde betekent, voor hen zo begrijpelijk niet is, en in de verbeeldingskracht wat hoger schijnt dan het eerste. Laat men proberen hen die eigenschappen, wel niet te laag, maar ook niet te hoog of te donker, voor te stellen. Laat men hen verklaren de drie eigenschappen van de catechismus, naar de regelmaat van de Heilige Schriften. Laat men hen bewijzen dat ze een waar aandeel aan alle genadegoederen hebben, en de sacramenten rechtmatig kunnen gebruiken, als ze het wezenlijke van deze eigenschappen bevinden, al was het met veel inmengsels van het tegengestelde, en onder vele vrezes. Laat men proberen hen duidelijk te verklaren en grondig te bewijzen, dat een ieder die bekent dat hij tot de ware kerk behoort, uit verschillende gronden verbonden is om het aanbod van het Evangelie te omhelzen, en Christus' dood in het avondmaal op de rechte wijze te verkondigen. Dat hij geen vrijheid heeft zich, onder welk voorwendsel het mag zijn, daarvan te onthouden. Dat hij ook niet mag besluiten op de verkeerde wijze, zonder geloofsvereniging met Christus, de sacramenten te gebruiken. Maar dat men de aangeboden genade op staande voet omhelzen moet, om Christus daadwerkelijk aan te nemen. En dat men het sacrament direct gebruiken kan, al had men op dat ogenblik, wanneer het sacrament uitgedeeld wordt, voor de eerste maal van zijn leven het verbond ingewilligd. Op deze wijze zouden alle zwarigheden bondiger kunnen oplossen en dichter bij de natuur van de sacramenten, bij de leer van Christus, van de apostelen en van de Hervormde kerk blijven, dan wanneer men de daadwerkelijke gemeenschap van de bondgenoten aan de genadegoederen van de betekende zaken van de sacramenten wilde uitsluiten. Uit het gezegde kan men dan ook in het voorbijgaan aanmerken dat de *sacramenten*, aan ouderen toegediend, wat *nauwer* bepaald moeten zijn dan de *verkondiging van het Evangelie*. Want het Evangelie verzekert ook wel dat zij, die genoemde eigenschappen bezitten, een daadwerkelijk aandeel aan Jezus en aan al Zijn goederen hebben, zoals de sacramenten doen, Joh. 3:36. Maar het gaat ook nog verder, en het biedt Christus en al Zijn goederen aan de ijselijkste zondaren aan, tot bekering en rechtvaardiging, Jes. 55:7. Maar de sacramenten die door ouderen te gebruiken zijn, bepalen zich alleen tot *hen* die genoemde eigenschappen hebben, om hen van hun *aandeel* aan Jezus' goederen en van Gods welmenendheid om hen daardoor te voeden, te verzekeren. Het Evangelie moet aan alle creaturen verkondigd worden, Mark. 16:15. Maar wie zal durven zeggen of kunnen bewijzen dat men aan alle ouderen, aan wie men het Evangelie mag verkondigen, ook de sacramenten mag toedienen? Immers, de Hervormde kerk gelooft dat men vele mensen van het gebruik van de bondszegels weren moet. Zie de Heidelbergse Catechismus, in de 82e vraag en antwoord.

§ 57.

Het derde stuk dat men in een sacrament moet aanmerken, is de *betrekking* welke de uitwendige plechtigheid op genoemde geestelijke zaken heeft.

Deze is tweeledig. Het eerste is (1) *een teken* (2) en *een zegel* van het laatste. Rom. 4:11.

Het is een *teken*, dat is, een zaak die als een bekwaam middel die onzichtbare dingen in gedachten brengt, en door zeer eenvoudige overeenkomsten gemakkelijker en duidelijker doet bevatten. Gods onmondige kinderen wonen hier in een lichaam, en gaan dagelijks met lichamelijke dingen om, waardoor zij aan het zienlijke en zinlijke zo gewend zijn dat het hen moeilijker valt met onzichtbare dingen te werken. De dood van Jezus, de vruchten daarvan, Gods genade en trouw, en de gemeenschap van de gelovigen daaraan, zijn nu alle onzichtbare zaken. De Heere laat ze wel in het Woord verklaren en aan het gehoor brengen. Maar dan moet het verstand zich ook nog met afgetrokken denkbeelden ophouden. Want de woorden die men hoort of leest zijn niets anders dan tekens van afgetrokken denkbeelden. Wat doet nu de Heere? Hij komt de grofheid van Zijn kinderen te hulp, en laat hen die onzichtbare dingendoor bekwame schilderijen voorstellen aan het gezicht, de reuk, smaak en het gevoel, zoals door het Woord aan het gehoor, om hun ziel die door de inwoning in het lichaam aan het zinlijke gewend is, door alle zintuigen tegelijk op te leiden tot een gemakkelijk verstand ervan. Hij handelt als eentere vader, die zijn klein kind door eenvoudige schilderijen vermakelijk onderwijst en opwekt, omdat het voor afgetrokken redeneringen nog niet vatbaar is. O! Onbegrijpelijke neerbuiging van een Goddelijke barmhartigheid tot Zijn lage kinderen! De lichamelijke plechtigheid van het sacrament is verder van de geestelijke dingen een *krachtig zegel*. Men gebruikt een zegel in twee soorten gevallen. Òf om een zaak *te merken* opdat het met geen andere vermengt of ons afgenomen wordt, maar dat wij het spoedig als de onze bekennen kunnen. Òf ook om een zaak *te bevestigen*. In *beide* opzichten zijn de sacramenten zegels. Die een sacrament op een wettige wijze ontvangen heeft, draagt daardoor een zichtbaar *merkteken* van de Allerhoogste, als Zijn Eigen verzegeld goed, waarin Hij groot belang stelt, dat Hij als het Zijne bekent, en wat Hij voor Zich zorgvuldig bewaard wil hebben. Maar voornamelijk zijn de sacramenten zegels van *bevestiging*, waardoor Hij de verklaring, die in het Evangelie gedaan is, bekrachtigt, en tot die persoon in het bijzonder bepaalt. Het is eenonderpand dat God die persoon in handen geeft, om hem te verzegelen en te verzekeren dat, zo zeker hij dat zichtbaar teken ontvangt en voor zich vrijmoedig gebruiken mag, hij ook zo zeker mag zijn dat God hem de gemeenschap aan Jezus' lijden en de vruchten daarvan geschonken heeft, en daarbij volharden zal, opdat de bondgenoot daarvan voor zichzelf een vrijmoedig gebruik maakt, eveneens alsof dat zichtbare teken de onzichtbare zaak zelf was, en of hij de onzichtbare dingen zoals die tekenen, zien, smaken en gevoelen kon. Om deze reden dragen de lichamelijke tekens de naam van de betekende zaak zelf. Matth. 26:26, 28; Luk. 22:10.

§ 58.

Het vierde stuk dat men in een sacrament onderscheiden beschouwen moet, is het *doeleinde* en het *oogwit*, waarom God die onzichtbare dingen door zulke zichtbare plechtigheden laat afschilderen en verzegelen.

Dit einde is zeer gewichtig en verscheiden. Vooreerst wil God daardoor de *gedachtenis* van Jezus' offer in de kerk levendiger houden. Want in het offer van Jezus zijn al Gods volmaaktheden luisterrijker verheerlijkt dan in de schepping, onderhouding en regering van de gehele wereld, met al zijn schepselen. Het offer van Jezus is de enige grond van alle troost en van alle echte Godzaligheid, dat God behagen kan. Want hoe levendiger men daarbij bepaald wordt, zoveel te kinderlijker,

ijveriger en krachtiger is het gemoed om God in alles uit wederliefde welbehaaglijk te zijn. Hierom is het offer van Jezus het allergewichtigste stuk dat er zijn kan. Het is daarom allerbetamelijkst dat het in een allerlevendigste gedachtenis bewaard wordt. Dit gebeurt wel enigszins door de verkondiging van het Evangelie, maar nog veel krachtiger door de sacramenten, waar de opoffering van Christus, Zijn lijden, kruisiging, bloedvergieten en dood als in een zichtbaar schilderij voor de ogen wordt afgetekend. Ook leert de ondervinding dat er oneindig minder aan Jezus' dood gedacht zou worden dan nu nog gebeurt, als er geensacramenten werden gebruikt. En het is een zonderlinge voorzienigheid, die zodanig voor de sacramenten gewaakt heeft, dat er nog altijd enige uitbeelding van Jezus' lijden in is overgebleven, hoezeer ze ook anders bedorven mochten zijn. De sacramenten dienen ten andere om het zwakke geloof van Gods donkere en twijfelmoedige kinderen *te versterken*. Als *tekenen* zijn ze ingericht om de lome aandacht van het zwakke geloof bij de hand te nemen en bij die onzichtbare dingen te bepalen, en om het donkere, verwarde en trage geloof tot een duidelijke, onderscheiden, vaardige en gemakkelijke beschouwing van die onzichtbare zaken op te wekken. Als *zegels* zijn ze geschikt om aan vreesachtigen en geslingerden aangaande hun aandeel aan de genadegoederen, aangaande de getrouwheid van God, en aangaande hun vrijheid om in hun rampzaligheden daarvan gebruik te maken, meer vastigheid bij te zetten. Ze zijn zegels waardoor zij hun recht, tegen de satan, het ongeloof en allen die het hen betwisten willen, in het Goddelijk gericht bewijzen, en het hardnekkigste pleit winnen kunnen, als konden ze niets anders te voorschijn brengen. Ze zijn krachtige aanprikkelingen om toch in alle ellenden vrijmoedig tot God om hulp te naderen, en het van Hem lankmoedig te verwachten. Want men heeft daarvan een zichtbaar zegel en onderpand in handen. De sacramenten verstrekken ten derde om de Godzaligen *nauwer aan God en aan elkaar te verbinden*. 1 Kor. 10:17. Want is God zo genadig dat Hij over de ellenden van Zijn kinderen niet toorn, maar integendeel alles doet om hen te verstaan te geven en te verzekeren dat Hij al hun zonden vergeven heeft, en gestadig vergeven wil, op de onwaardeerbare kosten van Jezus' offer, en dat Hij hen met Christus alle dingen geschonken heeft, wiens gemoed zou dan door een vertoog van zulke dingen niet innerlijk aan die Heere kleven? Kent men Godzaligen waarin wij zo veel gebreken tegenkomen dat ons gemoed een weinig van hen verwijderd en de band van de liefde een weinig lossier geworden is, dan moet het gemoed gewis weer nader komen en de verslachte band weer nauwer toekrimpen, wanneer men in het gebruik van de sacramenten bemerkt dat wij daar ook belijden midden in de dood te liggen, dat die ellendige zijn leven zoekt waar wij het wensen te vinden, en dat een verzoende Vader hem daar ook eveneens een onderpand van de vergeving van de zonden geeft. Welk kind zou deze dingen levendig kunnen inzien, en toch vreemd, ongehind, onbarmhartig en onvergevend tegen zijn ellendigste broeder blijven? Eindelijk bedoelen de sacramenten *de troost en de Godzaligheid* door deze dingen op het nadrukkelijkst te *bevorderen*. Want wanneer het gemoed bij Jezus' offer bepaald is; het geloof meer aangewakkerd werkzaam is; en de band van betrekking op God en zijn kinderen nauw is toegehaald, dan is er gewis ook meer troost en vrede in het binnenste, en dan gaat de oefening van de Godzaligheid allerteerst, ijverigst, gemakkelijkst, aangenaamst en voorspoedigst voort.

§ 59.

Die deze vier stukken nu goed begrepen heeft en samenhecht, zal niet alleen een duidelijk en volledig begrip van de natuur van de sacramenten hebben, maar hij zal ook de *overige vragen*, die daaromtrent gemaakt worden, gemakkelijk en grondig kunnen beantwoorden.

§ 60.

Vraagt men: “met welke *bedoeling* moet iemand de sacramenten gebruiken?” Het antwoord is: niet om de zaligheid te verdienen, zijn zonden te verzoenen, en ook niet om daardoor als een middel bij aanvang bekeerd te worden. Maar zijn doelwit moet met de natuur en met het doelwit van de sacramenten overeenkomen. Hij moet er naar streven dat hij door het gebruik van het sacrament, Jezus’ *dood* mag *verkondigen*, dat hij *in het geloof versterkt* mag worden, dat hij *nader aan God en de medegelovigen verbonden*, en in de ware *Godzaligheid* meer en meer *verlevendigd* wordt.

§ 61.

Hoe moet men het sacrament *gebruiken* om die einden daardoor te bereiken? Men moet niet begeren dat God bij het gebruik van de bondszegels ons deze vruchten onmiddellijk, of door het te binnen brengen van enige beloftenissendie op de sacramenten geen direct betrekking hebben, schenken zou. Want het zou een onbetamelijke verzoeking van God zijn, wanneer een hongerige aan tafel ging zitten met begeerte dat God hem daarom onmiddellijk zonder de spijze zou verzadigen. Maar men pleegt doorgaans te antwoorden dat men de sacramenten *sacramenteel* gebruiken moet. Maar deze uitdrukking is voor eenvoudigen wat donker. Men verstaat daardoor dat men de sacramenten *overeenkomstig zijn natuur en oogwit, als sacramenten gebruiken* moet, om daardoor, als door middelen, de begeerde einden te bereiken. Die dan de sacramenten recht en sacramenteel, zoals men het pleegt te noemen, gebruikt, die is innig begerig om een levendige inleiding in Jezus’ lijden, naar een meerdere versterking in het geloof, naar een nauwere verbintenis aan God en de gelovigen, en naar een voorspoedigere oefening van de Godzaligheid. Hij durft God niet te verzoeken dat Die hem deze dingen bij gelegenheid van de bondszegels onmiddellijk, of door het indachtig maken van enige Schriftuurplaatsen, schenkt. Maar hij merkt de sacramenten aan als gepaste middelen, waardoor de Heere dit middellijk gelieft te werken. Bevindt men dan dat zijn gemoed bij Jezus’ lijden en dood zo niet bepaald kan worden; dat het geloof verzwakt, de band van betrekking op God en de gelovigen te zeer verslapt, en de oefening van de Godzaligheid niet voorspoedig gaat, dan gebruikt hij het sacrament in hoop dat de levendige afbeelding van Jezus’ lijden, van de goederen daarvan, en van de gemeenschap van de gelovigen, een middel mag zijn waardoor hij in die zaken levendiger ingeleid mag worden. Hij vestigt zijn ogen en aandacht op die uitbeelding. Hij gebruikt het in hoop dat dit onderpand een middel mag zijn om zich op Gods zeggen vrijmoediger te verlaten. Hij zoekt als een redelijk mens zich te binnen te brengen wat Jezus hem daarbij endaarvoor heeft toegezegd. Maar hij merkt zichtegelijk aan als een eenvoudige, die de natuur, de rechten en het gebruik van verzegelde brieven niet goed begrijpt, daarenboven door sluwe vijanden omgeven is, die hem willen misleiden, en die daarom een Advocaat bij

de hand heeft, opdat Die hem de zaken nader uitlegt en in het recht gebruik bestuurt. Hierom geeft hij zich voor, onder en na het gebruik, aan de getrouwe leiding van de Advocaat, Voorspraak en Trooster, de Heilige Geest over, dat Die hem bepaalt bij de bijzonderheden van die verzegeling van de Allerhoogste, en hem het rechte gebruik daarvan leert maken.

Een verstandige christen probeert niet alleen het genoemde gebruik van de sacramenten te maken, op die tijd wanneer ze hem toegediend worden, maar ook naderhand, vooral in tijden van duisternissen en aanvechtingen. Want het is hier ook met de sacramenten als met verzegelde brieven gelegen. Ze zijn niet alleen van kracht op dat uur, wanneer het zegel er wordt aangehangen. Ook behoeft men niet te denken dat ze maar nietswaardige prulbrieven zijn, omdat de wettige bezitter ze in dagen of weken niet inziet. Maar ze doen over jaren nog grote kracht, bijzonder wanneer onrechtvaardige mensen hen het wettig eigendom van het verzegelde goed betwisten willen. Roept men dan een getrouwe advocaat, die pleegt de verzegelde brief in gedachten te brengen, en hoewel men er in maanden niet aan gedacht had, weer voor de dagte doen komen, verschillende zaken daaruit voor te lezen, en de kracht van het wettige zegel te verklaren, met het gevolg dat de bezitter daarvan moed vat en het gewichtige pleit op dit enig blijk, in een rechtvaardig gericht met alle kosten voorspoedig wint. Zo kan men ook van de sacramenten, al had men in verscheidene maanden er niet aan gedacht, een zeer voordelig gebruik maken in de zwaarste duisternissen en aanvechtingen, wanneer de satan en het ongeloof ons het wettig aandeel aan Christus en Zijn goederen betwisten willen, en de vrijheid om ze voor ons te gebruiken, wanneer de Voorspraak, de Heilige Geest er dan bijkomt, bij de inhoud en de kracht van de sacramenten bepaalt, en daarop voor de troon doet pleiten, met het troostrijk gevolg dat hij als een heerlijke overwinnaar zeer gemoedigd uit zijn binnenkamer treedt, en van zijn goed een ongestoord, vrolijk gebruik maakt.

§ 62.

Wat is de *rechte vrucht* van de bondszegels? Wanneer men *door het gebruik* van de bondszegels die *doeleinden verkrijgt*, waartoe ze waren ingesteld en gebruikt moesten worden. Want men geniet de rechte vrucht van de spijs of een medicijn, wanneer men door het gebruik ervan de uitwerking, waartoe zij geschikt waren, ondervindt. Zo bestaat de vrucht van de sacramenten niet hierin dat men daardoor *andere goederen* dan men gehad heeft, ontvangen zou. Maar dat men de goederen, waaraan men een wettig aandeel heeft, *duidelijker inziet*, aangaande het aandeel meer *bevestigd* wordt, en men vervolgens de *bedoelde einden* ondervindt. Ook is de eigenlijke vrucht van de sacramenten geen gestaltelijke verruiming, die veroorzaakt is bij gelegenheid van het sacrament, of onmiddellijk of door een te binnen komende en voorgestelde opwekkende uitdrukking. Hoewel zulke dingen aangenaam en nuttig kunnen zijn, kunnen ze echter ook schadelijk zijn. Ze zijn immers geen eigenlijke vruchten van het bondszegel, omdat ze daaruit niet voortvloeien. Want het kon zeer schadelijk zijn wanneer iemand bij het maken van een verzegeling verkwikkend getraakteerd werd, met het gevolg dat hij, omdat hij zich met zijn verkwikkend onthaal vermaakt, minder acht had op de natuur, de kracht en het gebruik van de verzegeling. Want als hij die verkwikking snel verloren heeft, kon hij naderhand die bestendige nuttigheid van zijn verzegeling niet trekken, die hij gehad zou hebben als hij, wanneer hij minder verkwikt was, meer acht op de natuur, kracht

en het gebruik van de verzegeling gehad had. Immers, wanneer een hongerige aan een tafel door een wonderwerk, of door een heimelijk ander medicijn verzadigd of vervrolijkt werd, dan zou dat wel een aangename zaak kunnen zijn. Maar men kon het echter niet als een vrucht van de spijs en drank op tafel aanmerken, omdat het daaruit niet was voortgekomen. Ten laatste moet men de rechte vrucht van de sacrament niet stellen in de ding die men, door de bondszegels bemoedigd, bij de Middelaar moet zoeken. Want het zou een zeer schadelijke dwaling zijn wanneer iemand zich verbeeldde dat hij door het sacrament zoveel kracht moest hebben, dat hij nu zonder Christus getroost en gemoedigd zou kunnen overwinnen en deugden betrachten. Want de sacramenten dienen maar als middelen om hen te verklaren en verzekeren dat hij dit alles van de Middelaar zoeken en verwachten moet. Maar die de rechte vrucht uit de sacramenten trekt, voor die zijn de bondszegels door de bewerking van de Heilige Geest middelen geweest, door het gebruik waarvan hij of onder het ontvangen of naderhand in tijden van aanvechting, is opgeleid om aan Jezus' lijden, dood en de vruchten daarvan bedaad, geestelijk en levendig te gedenken; om meer licht, vastigheid en vrijmoedigheid van het geloof in de toenadering tot Christus te ondervinden; en om een nauwere verbintenis aan God en Zijn volk, benevens een levendigere oefening van de Godzaligheid te ervaren, door het opgeklaarder inzicht in die geestelijke zaken, en door het vrijmoediger gebruik maken van de Middelaar.

§ 63. Wat zijn de meest gepast *woorden* die eendienaar bij de toediening van de sacramenten gebruiken moet? Die op het sacrament betrekking hebben, de natuur en het oogwit daarvan duidelijk verklaren, en die geschikt zijn, niet om de gebruiker van het sacrament tot andere nuttige dingen te leiden, maar om hem te besturen dat hij nu en naderhand met het sacrament overeenkomstig de aard daarvan mag werken. Immers, van zulke hebben Christus en de apostelen zich bediend, die door alle dienaren veilig gevolgd kunnen worden. Ik wil echter niet zeggen dat een dienaar van de sacramenten aan diezelfde woorden gebonden zou zijn. Maar, dat hij zulke gebruikt, die tot diezelfde einden bekwaam zijn. Ze zijn dan veel of weinig, ze zijn dan Schriftuurlijke uitdrukkingen of ook betamelijke woorden van de dienaar zelf, naar de vatbaarheid van de gebruikers ingericht.

§ 64. Wat is de beste *voorbereiding* voor het gebruik van de sacramenten? Een ernstige *beproeving* of men die drie wezenlijke merktekens bevindt, die een rechte gebruiker bezitten moet. Een ernstige *strijd* dat hij, die ze bevindt te missen, ze direct deelachtig mag worden om het sacrament ook op de rechte wijze te gebruiken. Een naarstige *waakzaamheid* om zich in geen arbeid of gestalten, welke van het bondszege l kunnen aftrekken of in verwarring brengen, onbedachtzaam in te wikkelen. Al was het ook dat ze op zichzelf beschouwd goed waren, en door anderen, die wat sterker zijn, zonder schade konden waargenomen worden. Een bedaarde en onderscheiden *overweging van de natuur en het oogwit van de sacramenten*. Eindelijk een *aanhoudend gebed* dat God ons Zijn Geest en genade geeft, opdat wij het sacrament overeenkomstig zijn aard mogen gebruiken.

§ 65. Wat zijn de beste gestalten *onder het gebruik* van de bondszegels? *Bedaardheid*. Een aandachtige *beschouwing van de uitwendige plechtigheid*. Een bedaad *luisteren*

naar de *verklaring* die ervan gedaan wordt. Een stille *overweging* onder het een en het ander, van *de natuur* en *het oogwit* van het bondszegel. Een geestelijke *opklimming* door deze middelen tot de geestelijke zaken. En een ootmoedige *opvolging* van de leiding van de Geest, waardoor meneenvoudig daarbij blijft staan waarbij Hij bepaalt; en waardoor men zich in een eenvoudige oprechtheid zodanig voor Gods aangezicht gedraagt als men zich bevindt; zonder zich in iets eigenzinnig te willen indringen.

§ 66.

Wat is een geschikte *nabetrachting* van de sacramenten? Sommigen antwoorden: een *verbondsmatige wandel*. En ze verstaandaardoor dat men nu door eigen licht, gerechtigheid en kracht, zonder als een blinde, schuldige en krachteloze weer tot Christus te moeten komen, de zonde bestrijdt, overwint en alle deugden betracht. Gewis een wettisch misbruik tegen de natuur van het geradeverbond en tegen het oogwit van de sacramenten. Maar de rechte nabetrachting is in de volgende zaken voornamelijk gelegen. Men *herinnert* zich, en probeert door de Geest in de zin van de gedachten van het hart te bewaren, wat God in het bondszegel *verklaard* heeft. Men wordt daardoor liefelijk aangespoord om voor die Heere welbehaaglijk in alles te *wandelen*. Men *nadert* op de verklaring van de Heere, die in en door de bondszegels gedaan is, met vrijmoedigheid tot Jezus' *volheid*, en zoekt daar alles wat men tot zaligheid en Godzaligheid nodig heeft. Wil de satan en het ongelooft ons in tijden van donkerheid en aanvechting influisteren dat wij na deze of gene zwakheid, met dit of dat gebrek, schuld en machteloosheid niet mogenterugkomen, of een gunstige aanneming mogen hopen, dan wordt men op de juiste tijd, dat is dikwijls wanneer de nood op het hoogste is, door de Advocaat, de Heilige Geest, bij het bondszegelbepaald. Men grijpt daarop moed. Men weerstaat de duivel, het ongelooft, of andere mensen die hen helpen willen. Men nadert weer op die verklaring tot God. Men pleit daarop. Men wordt geholpen. En men wint de pleit tegen onze vijanden.

§ 67.

Wie zijn de *wettige gebruikers* van de bondszegels? Ik vraag opnieuw: welke vrouw is de wettige houdster van het huwelijkscontract, en welke man is de wettige houder van een verzegelde koopbrief? Zou het ook naar uw gedachten, een vreemd, lichtvaardig vrouwspersoon, of een vijand zijn, die de aangeboden koop met voeten vertrappt had? U zegt: geheel niet. Want geen vrouw heeft een wettig recht op de verzegelde huwelijksbrief, dan zij die het daarin beschreven huwelijk, of enige tijd tevoren, of op die dag toen de brief gemaakt werd, gesloten heeft. En niemand komt de verzegelde koopbrief toe, dan die de koop die daarin vermeld is ook gesloten heeft. Breng dit tot de voorgestelde vraag over. Dan zult u zelf uw vraag beantwoorden. Iedere mens die in de kerk verkeert, is verplicht om de aangeboden zaligheid te omhelzen, alle ordeningen die door Christus in Zijn kerk gemaakt zijn, en daarom ook de verkondiging van Jezus' dood in de bondszegels, op de rechte wijze waar te nemen. Niemand mag voornemen dat hij zich daarvan onthouden wil. Niemand mag besluiten het op een huichelachtige wijze te doen. Die het nog niet recht doen kan, moet proberen daartoe in staat te raken, waartoe hem alles wat hij nodig heeft, in het Evangelie welmenend wordt aangeboden. Willigt hij het aanbod van het Evangelie, op het ogenblik dat de bondszegels worden uitgedeeld,

welmenend in, dan mag hij het op dat ogenblik ook gebruiken. Die het nog niet gedaan had, mocht ook wel aan die plaats gaan, en zien of het gedrag en het geluk van de bondgenoten een middel tot zijn opwekking mocht zijn, om de aangeboden genade mede oprecht in te willigen, en zo het zegel eveneens te ontvangen. Maar blijft iemand in zijn ongeloof, dan heeft hij in die staat geen recht om het bondszegel voor zich te nemen. Doet hij het, dan doet hij kwaad. Want hij neemt huichelachtig aan wat hem niet toekomt. Laat hij het, dan doet hij kwaad. Want hij weigert de aangeboden genade te omhelzen, en de ingestelde ordeningen van Christus op de rechte wijze waar te nemen. Men dient hier vooral een nauwkeurig onderscheid te maken tussen een *recht* en *geen recht*, een *gelovig* en *ongelovig* gebruik, alsmede tussen *kunnen* en *moeten* of *verplicht* zijn. Een begenadigde die de eigenschappen van de bondgenoten bezit, hoewel hij geen ruimte mocht hebben om van zichzelf te denken dat hij een bondgenoot zou zijn, is niet alleen *verplicht* de sacramenten te gebruiken, maar *kan* het ook op een betamelijke wijze doen. Een gedoopte onbekeerde zondaar is weliswaar niet *bekwaam* om de sacramenten op de rechte wijze te gebruiken. Toch is hij verplicht om het niet ongelovig, maar gelovig te doen. Dit kan men uit Matth. 28:19 ontegenzeggelijk bewijzen. Want daar verklaart de Heiland zeer duidelijk dat zij, die in de Naam van de Drieënige God gedoopt zijn, ook verplicht zijn om alle instellingen, welke God in de kerk gemaakt heeft, te onderhouden. Hij zegt: *leert hen onderhouden alles wat Ik u geboden heb*. Omdat Hij nu Zijn apostelen geboden had de sacramenten tot Zijn gedachtenis te gebruiken, daarom volgt immers dat zij dit aan de gedoopten ook leren te onderhouden, of, wat hetzelfde is, in Zijn Naam gebieden moesten. En dit moeten niet alleen de apostelen, maar ook alle evangeliedienaars die de doop bedienen, zeer zorgvuldig nakomen. Als een evangeliedenaar een mens die alleen gedoopt is, te verstaan gaf dat hij niet zondigde wanneer hij zich van de tafel van de Heere onthield, dan zou hij in zijn haasten een oorzaak zijn dat veel zondaars zorgelozer werden, en hij zou een voornaam gebod van Christus ontbinden. Want een gedoopte die niet onderhoudt wat hem te onderhouden geleerd of geboden wordt, moet voorzeker geacht worden zwaar te zondigen. Maar, mag men dan wel censuur over ergerlijke personen oefenen? Zeker. Maar men verklaart door de censuur op geen enkele manier dat die ergerlijke mensen niet verplicht zouden zijn om het sacrament gelovig te gebruiken. Maar alleen dat zij het niet mogen misbruiken. Heeft dan Christus het Heilig Avondmaal niet alleen voor Zijn gelovigen verordeneerd? Immers ja. Hoe kan men daarmee nu overeen brengen dat ongelovigen ook verplicht zouden zijn om het gelovig te gebruiken, en dat zij zondigen zouden wanneer zij het niet doen? Zeer gevoeglijk. Want hij heeft geordeneerd dat het sacrament tot Zijn gedachtenis *gelovig* gebruikt zal worden. Dit *kunnen* Zijn gelovigen alleen doen. Hij heeft het niet voor ongelovigen verordeneerd om het door ongeloof te misbruiken. Toch kan het gevoeglijk samengaan dat een gedoopt ongelovig mens verplicht is en blijft om het ook gelovig, op de rechte wijze, te gebruiken. Want de plicht van de mens hangt immers niet van zijn krachten, maar van de geboden van de Heere af. Vraagt men: “wat is het grootste kwaad? Het doen of het laten?” Ik oordeel dat zulke vragen niet nuttig, maar zeer schadelijk zijn. Want velen zoeken daardoor maar een bedeksel om het een of ander kwaad ongestoorder te bedrijven. Het is beide kwaad. Niemand mag een minder zedelijk kwaad kiezen om een groter te ontwijken. Hij moet goed doen. Zegt men: “door zo'n handelwijze zou men de mensen zeer verlegen maken.” Even daartoe is het ook ingericht, opdat zorgeloze mensen mochten

ontwaken, en in ware verlegenheid over hun beklaglijke toestand ernstig strijden om de bondszegels op de rechte wijze te gebruiken. Immers, de gerechtigde gebruikers, voor wie Christus de bondszegels heeft ingesteld, zijn naar de leer van de Heilige Schriften en van de Hervormde kerk, wedergeboren mensen, die het geestelijk leven en de wezenlijke eigenschappendaarvan bezitten. Het kan ook niet anders zijn omdat in de bondszegels niet de waarheid op zichzelf bezien, maar het aandeel van de bondgenoten aan Christus en Zijn goederen verzegeld wordt, zoals wij boven grondig genoeg bewezen hebben. Vraagt men: “moeten zij, voor wie de sacramenten zijn ingesteld dan denken en zeggen: ik ben wedergeboren?” Dan hoef ik maar te wijzen op wat boven, blz. 48, gezegd is. Meent men dat men door deze leer verschillende mensen de middelen tot bekering ontnemt, en maar gelegenheid geeft om zorgelozer te worden, dan antwoord ik dat de Heilige Schriften en de Hervormde kerk, die deze leer verkondigen, dat niet bedoeld hebben. Het doet ook niets minder dan dat. Het laat aan de onbekeerden alle gepaste genoegzame middelen die God tot hun bekering en opwekking verordend heeft, de ernstige verkondiging van het Evangelie, en het gebruik van de doop die hen in de kindsheid met vele gronden toegediend is, waarvan dadelijk nader. Verachten zij deze middelen, dan kan men zich weinig voordeel beloven, wanneer men een middel, dat God tot versterking van de bekeerden verordend heeft, zo probeerde te schikken dat men de versterkende kracht voor de bekeerden voor een groot gedeelte eruit wegnam, opdat het een nieuw middel voor onbekeerden zijn mocht, die de middelen niet achten die eigenlijk voor hen verordend zijn. Ook is er geen reden van vrees dat men iemand door deze leer omtrent het recht gebruik van de sacramenten zorgelozer zou maken. Want een ieder moet zich uit andere en zekerder gronden verplicht achten tot het rechtmatig gebruik. Nog minder grond heeft men om te vrezen dat men door genoemde leer vele donkere begenadigden, die niet weten dat zij genade hebben, in verwarring zou brengen, of tot het rechte gebruik van de bondszegels onvrijmoedig maken. Want de merktekens waaruit men weten kan of men een sacrament op de rechte wijze kan gebruiken, zijn zo eenvoudig, dat de donkerste begenadigde, wanneer hij maar bedaard is, als het verstandig voorgesteld is, gemakkelijk in zich vinden kan.

KINDERDOOP

D. § 68.

Wat ik van de natuur van de sacramenten in het algemeen herinnerd heb, oordeel ik deels dat het tot mijn tegenwoordig oogwit nodig is, en deels dat het bij deze gelegenheid tot nut van sommige donkere zielen genoemd mag worden. **Ik ga nu verder om nog iets van de *kinderdoop* in het bijzonder te spreken, waartoe het voorgaande voor het grootste gedeelte een voorbereiding geweest is.**

§ 69.

Men zou het op de volgende manier kunnen beschrijven. (1) Een plechtige, heilige en beknopte indompeling van jonge kinderen van de gemeente, aan wie de belofte toekomt, (2) waardoor het wettig aandeel aan de belofte, die God uit vrije goedheid gegeven heeft, dat Hij op grond van Jezus' dood en opstanding ook een God van het zaad van de gemeente wil zijn, en deze kinderendes toorns tot Zijn kinderen aannemen wil en vanschuld en smet wil wassen, (3) eerst aan de gemeente en daarna aan het zaad als het tot jaren van onderscheid gekomen is, (4) wordt betekend en verzegeld, (5) teneinde (a) de *gemeente* deze gedoopte kinderen, als Gods verzegeld goed zou aanmerken, ze zorgvuldig voor de Heere bewaren en opvoeden, en met volle vrijmoedigheid benevens een betamelijke onderwerping aan Gods bijzondere bepalingen, het nodige voor hen te zoeken, (b) en teneinde deze *gedoopte kinderen*, als ze tot jaren van onderscheid gekomen zijn, van de hen toekomende belofte een vrijmoedig en spoedig gebruik zouden maken.

§ 70.

Zal iemand die in zijn kindsheid gedoopt is van zijn doop een recht gebruik maken, dan dient hij eerst verzekerd te zijn dat de doop van de kinderen door God ingesteld is. Hoewel velen die buiten ons zijn, en sommige donkere onder ons, zich inbeelden dat deze waarheid òf onmogelijk òf zeer bezwaarlijk bewezen kan worden, zo schijnt het mij echter toe dat wij, God zij dank! voor deze troostrijke waarheid zulke duidelijke en zekere bewijzen hebben, die bekwaam zijn om een ieder die goed kan oordelen, en die door geen ongegronde vooroordelen of twijfelzucht bedwelmt is, daarvan zodanig te overreden, dat er niet de minste twijfeling in zijn gemoed kan overblijven. Mij zijn een goed aantal van zulke bewijzen bekend.

Ik zal echter nu maar drie bijbrengen, die (1) van de *besnijdenis*, (2) van de *betrekking* van de kinderen, (3) en van het *gedrag van Christus* ontleend zijn.

Ik zeg, het eerste is van de *besnijdenis* ontleend. Ik vooronderstel de volgende waarheden. De kinderen zijn onder de tijd van de verwachting op Gods uitdrukkelijk bevel besneden. De besnijdenis is afgeschaft, en de doop daarvoor in de plaats gekomen. Dit behoeft ik niet door lange redevoeringen te bewijzen, omdat het vanzelf duidelijk is. Want zijn er niet onder het Oude Testament twee gewone sacramenten geweest, de besnijdenis en het pascha? Zijn die niet afgeschaft? Hebben wij onder het Nieuwe Testament daarvoor niet twee andere, de doop en het avondmaal gekregen? Is dan niet het avondmaal in plaats van het pascha gekomen? In plaats van wat is dan de doop gekomen? Iedereen antwoordt: *in plaats van de besnijdenis*. Verder. De besnijdenis was zowel een sacrament van het genadeverbond als de doop.

Rom. 4:11. Besnijdenis en doop hebben daarom als sacramenten van het genadeverbond hetzelfde wezen. Op deze gronden besluit ik nu zeer eenvoudig, duidelijk en onweersprekelijk aldus:

Is het eerste bondszegel van het genadeverbond, de besnijdenis, op uitdrukkelijk bevel van God ook aan het zaad van de gemeente bediend, dan moet volgen dat het zegel dat daarvoor in de plaats gekomen is, ook op Gods bevel aan de kinderen van de gemeente bediend moeten worden, zolang er geen uitdrukkelijk tegenbevel of een gegronde reden, die niet tegen de besnijdenis gold, tegen de doop in Gods Woord te vinden is. Omdat nu de doop van de kinderen in Gods Woord nergens verboden is, en ook geen zwaarigheid, die tegen de besnijdenis niet zou gelden, tegen de doop gemaakt kan worden, daarom volgt dat de kinderevengoed op Gods bevel gedoopt moeten worden, als zij daarop besneden zijn. Ik zal dit bewijs tot dienst van de eenvoudigen met een gelijkenis ophelderen. Stel eens, een rijke man had een arme weduwe met vele kleine kinderen een huis vergund, onder uitdrukkelijke verklaring dat zij en haar kinderen het voor niets mochten bewonen. Diezelfde heer vond het na verloop van tijd goed die weduwe in plaats van het eerste huis een andere ter bewoning te verlenen. Mocht dan die weduwe haar kinderen niet evengoed in dit laatste huis als in het eerste meenemen, zolang die heer de kinderen niet door een uitdrukkelijke verandering of bepaling had uitgesloten? En als nu zo'n bepaling of verandering niet gemaakt was, mocht men dan uit kracht van de nadere verklaring die omtrent het eerste huis gedaan was, niet volkomen zeker zijn dat nu, niet alleen de weduwe, maar ook haar kinderen naar het goedvinden van de eigenaar dit laatste huis bewoonden, hoewel de heer bij verwisseling van de huizen de kinderen niet uitdrukkelijk opnieuw genoemd had? Of denk u in, een welmenende dokter had aan een zieke vrouw, die verschillende zieke kinderen had, een medicijn beschikt, met uitdrukkelijke last dat niet alleen de moeder maar ook de kinderen daarvan zouden gebruiken. Hij zond de andere dag een ander medicijn om in plaats van het eerste te gebruiken, zonder iets aangaande de kinderen te laten weten. Volgde het dan niet uit de eerste bepaling dat ook de kinderen van het laatste, zowel als de moeder, gebruiken moesten? Wat zou u van een moeder denken die haar zieke kinderen nu niets van het medicijn wilde geven, maar het voor zich alleen wilde behouden, omdat de dokter bij het laatste medicijn de kinderen niet uitdrukkelijk genoemd had, zoals bij het eerste, voor welk het laatste in plaats gekomen was? U zou zeggen: die vrouw was al te eenvoudig, te vreesachtig of te bedwelmd, en zij deed zich en haar kinderen niet goed. Wat zegt u dan van hen die zwaarigheid omtrent de kinderdoop maken, omdat Christus bij de instelling van de doop de kinderen niet uitdrukkelijk genoemd heeft, zoals bij de besnijdenis gebeurd is, voor welke de doop in de plaats is gekomen? Het andere bewijs is van de *betrekking van de kinderen op de kerk en de beloften* genomen. Ik vooronderstel hier weer de volgende waarheden. De kerk bestaat uit Godzalige mensen. Hun kinderen hebben, als hun voornaamste goed, een nauwe betrekking op hen, en zo op de kerk. God heeft aan de gemeente niet alleen voor hun eigen personen, maar ook voor hun zaad beloftengeschonken. De beloften komen daarom aan de kinderen mede toe. Gen. 17:7. Matth. 19:14. Hand. 2:39. Ik besluit nu hieruit, op de betamelijkheid van de kinderdoop, zo.

Mag dan het aandeel aan de belofte, dat de kerk voor zijn zaad heeft, niet evengoed betekend en verzegeld worden, als het aandeel van de beloften voor de eigen persoon van de ouderen? Temeer daar dat in het genadeverbond, op Gods bevel,

eeuwenlang gebruikelijk is geweest, en de Heere daaromtrent nooit enige verandering heeft gemaakt. Ik zal de zaak weer met een gelijkenis ophelderen, opdat eenvoudigen het bewijs des te gemakkelijker bevatten mogen. Denk u in dat een rijk mens aan een ouder persoon en aan een onmondig kind een erfenis vermaakt had. Mocht nu de erfenis van het kind niet evengoed door een wettig zegel bevestigd worden als de erfenis van de oudere? Immers ja. Maar het onmondig kind begrijpt niets van het zegel, en ook niet hoe men daarmee moet omgaan. U zult antwoorden: toch is het zegel voor hem nodig en nuttig. Want zijn ouders of voorstanders zullen daarvan gebruik maken tegen boze mensen die dit erfgoed betwisten willen, en het kind als het tot jaren van onderscheid gekomen is, zal het zeer goed begrijpen en gebruiken kunnen. Maar zou het niet beter zijn dat de verzegeling van de erfenis van het onmondig kind uitgesteld werd tot de tijd dat het er zelf over oordelen kon? In het minste niet. Want wanneer de testamentmaker het erfgoed van de onmondige in die tere kindsheid al heeft laten bevestigen, dan blijkt het des te duidelijker dat hij geen voorwaarde om recht tot het erfgoed te hebben, die van het kind zou afhangen, verwacht heeft. En hoe ouder de verzegeling is, zoveel te nuttiger kan het in veel gevallen zijn. Ze begreep de spreker het immers, Ps. 22:10, 11, waar hij zegt: *Gij zijt het immers, die mij uit den buik hebt uitgetogen; die mij hebt DOEN VERTROUWEN, zijnde aan mijner moeders borsten. Op U ben ik geworpen van de baarmoeder af; van den buik mijner moeder aan zijt Gij mijn God.* Het derde bewijs doet het *gedrag van de Heiland* ons aan de hand, in Matth. 19:13-15, Mark. 10:13-16 aangetekend. Er waren mensen die òf hun òf andere kinderen tot de Heiland brachten. De apostelen schijnen toen in een ongestalte gestaan te hebben, die nu hen aankleeft die omtrent de kinderdoop onnodige zwarigheden maken. Ze probeerden dit te beletten, terwijl ze misschien dachten: “die kindertjes hebben nog geen verstand, en begrijpen niets van wat onze Meester omtrent hen doet of zegt. Waartoe dan het brengen van zulke kinderen? Het is beter dat men ouderen, die begrijpen kunnen wat Hij zegt en doet, tot Hem leidt.” Maar de Heiland Zelf bestond geheel anders. Hij nam het gedrag van de apostelen *zeer kwalijk*, zoals Hij buiten alle twijfel het gedrag van hen, die in dit stuk op de donkere apostelen lijken, nu ook nog zeer kwalijk neemt. Hij gebod dat de kinderkens tot Hem gebracht zouden worden, zonder te onderzoeken of de ouders, van wie ze onmiddellijk geboren waren, waarachtige genade bezeten hadden. Hij nam ze op Zijn armen. Hij drukte ze aan Zijn gezegende borst. Hij verklaarde dat *hen het koninkrijk der hemelen toekwam*. Hij bevestigde dit door een buitengewoon zegel teken van de oplegging van de handen. Uit dit gedrag van de Heiland besluit ik nu op de allerwettigste wijze aldus. Heeft de Heiland Zelf verklaard dat aan de kinderen het koninkrijk der hemelen toekomt, en heeft Hij hun aandeel aan deze belofte door de oplegging van de handen verzegeld, waarom zou men aangaande de verzegeling van diezelfde waarheid door het gewone bondszegel zwarigheid maken? Temeer daar dit op Gods uitdrukkelijk bevel eeuwenlang in de kerk gebruikelijk is geweest, en de Heere daaromtrent nooit enige verandering gemaakt heeft. Ik vertrouw dat een ieder, die enig vermogen heeft om de samenhang in te zien tussen zekere gronden en de besluiten die daaruit wettig afgeleid zijn, en die door geen vooroordelen of vreesachtige bedwelmingen verhinderd wordt om zijn vermogen te gebruiken, van de betamelijkheid en gegrondheid van de kinderdoop in zijn ziel verzekerd zal zijn, zo gauw hij de voorgestelde bewijzen met een bedaard en waarheidlievend gemoed heeft overgelezen en recht begrepen.

§ 71.

De zaak nu die in de kinderdoop wordt uitgebeeld en verzegeld, is *in geen geval* dat het kind dat gedoopt wordt, reeds *genade*, rechtvaardiging en heiliging zou *bezitten*, of in het toekomstige in een daadwerkelijke bezitting ontvangen. Want dat is in Gods Woord niet gegrond en wordt door de dagelijkse ondervinding tegengesproken. Maar de betekende zaken in de kinderdoop zijn de volgende.

- (1) Eerst wordt het lijden, dood, begraving en opstanding van Christus, met de daaruit voortvloeiende vruchten, de afwassing van de zonden, dat is de wegneming van de vuile schuld, smet en kracht van de zonde, in de rechtvaardiging en heiligmaking, daar zeer levendig uitgebeeld. Rom. 6:3-6. Hand. 22:16.
- (2) Daarna de *belofte* dat God op de betamelijke grond van Jezus' dood en opstanding, niet alleen van de gemeente maar ook van hun *zaad een God wil zijn*. Dat Hij zulke toornkinderen wil aannemen tot Zijn kinderen, en ze van schuld en zonde wassen. Want in de besnijdenis, die aan Abraham zelf werd gegeven, werd uitgebeeld dat de Heere een God van Abraham was. Maar in de besnijdenis die aan zijn zaad bediend werd, werd afgeschilderd dat de Heere een God van zijn zaad wilde zijn. Gen. 17:7. Intussen blijkt het uit de onbepaalde uitdrukkingen en uit andere nadere verklaringen dat God niet belooft ieder kind in het bijzonder tot de daadwerkelijke zaligheid te zullen brengen. Want God wil daaromtrent Zijn onafhankelijke vrijmacht behouden, waaraan de gemeente zich billijk onderwerpen moet.
- (3) Toch wordt deze belofte niet op zichzelf staand en onzeker hier voorgesteld. Maar hier wordt ook uitgebeeld het *daadwerkelijk aandeel* dat de gemeente, en ieder kind dat gedoopt wordt, voor zijn hoofd mede *aan de gedane belofte* aangaande het zaad van de gemeente heeft. Hoewel het kind de beloofde zaken nog niet in bezitting heeft of geniet; en hoewel de meeste kinderen het door schuld van hen en van hun ouders ook nooit genieten, toch *komt* zowel de *gemeente* als de gedoopte *kinderen*, een ieder in het bijzonder en hen allen in het algemeen, *de belofte toe*. Dat is, Jezus' dood en opstanding met alle vruchten daarvan wordt hen aangeboden. Hoewel ze van nature kinderen des toorns zijn, hebben toch de gemeente, en de kinderen als ze tot jaren van onderscheid gekomen zijn, *recht, vrijheid* en *verplichting* om van die belofte eenrechtmatig gebruik te maken. En elk kind dat, wanneer het tot zijn jaren gekomen is, de belofte gelovig omhelst, kan verzekerd zijn dat het de beloofde zaken zelf daadwerkelijk deelachtig is, en eeuwig genieten zal. Deze zaak wordt, God zij dank! met zulke duidelijke woorden in de Heilige Schriften voorgesteld, dat men geen duidelijkere bedenken kan. Gen. 17:7. Mark. 10:14. Hand. 2:39.

§ 72.

Op genoemde geestelijke dingen heeft de kinderdoop de *betrekking* van *een teken* en *een zegel*. Het is *een teken* op die wijze die wij boven van de sacramenten in het algemeen genoemd hebben. De kinderdoop is ook een *zegel*.

- (1) Een zegel van *onderscheiding*. Een *merkteken* dat God op de kinderen laat zetten, dat zij *Hem toekomen*, en Zijn wettig verzegeld goed zijn, dat Hij voor Zich zorgvuldig bewaard wil hebben.

- (2) Een zegel van *bevestiging*, waardoor God het aandeel aan de belofte, boven beschreven, bekrachtigt.

Het is zo'n teken en zegel (1) eerst *voor de gemeente en elke oudere* in het bijzonder, aan welke God zo'n belofte aangaande hun zaad gedaan heeft. Want de besnijdenis, die toegediend was aan de kinderen die in Abrahams huis waren, was voor *Abraham* een zegel dat de Heere een God van zijn zaad wilde zijn. Gen. 17:7-13.

(2) Daarna is de kinderdoop een teken en een zegel voor iedere *gedoopte* in het bijzonder, waarvan hij, als hij tot meerdere jaren gekomen is, een verstandig gebruik dient te maken.

§ 73.

Het *doeleinde* van de kinderdoop is in het algemeen hetzelfde dat wij boven, aangaande de sacramenten in het algemeen, hebben aangewezen. In het bijzonder bedoelt God door de doop van de kinderen:

- (1) Zijn *bijzonder recht* op hen openlijk te tonen en te bekrachtigen.
- (2) Daarna wil Hij daardoor de gemeente en de kinderen tot gelovige werkzaamheden *opwekken* en daarin *versterken* en *besturen*. Hij wil daarin duidelijker tonen en nadrukkelijker bekrachtigen, dat de gemeente met al zijn toornkinderen, maar ootmoedig en vrijmoedig, echter met een betamelijke onderwerping, mag naderen en voor hen gebruik van de belofte maken. En dat de gedoopte kinderen de gedane belofte voor zichzelf maar vrijmoedig gebruiken mogen. Hierom heeft de voorzienigheid het bestuurd dat de naam van de kinderen bij de doop plechtig genoemd moet worden, opdat die persoon die deze naam draagt, zou denken dat de belofte hem in het bijzonder eveneens toekwam, en opdat hij gelegenheid zou hebben om, zo vaak zijn naam genoemd of geschreven wordt, aan de verklaring waarbij die naam hem plechtig gegeven is, te gedenken.
- (3) En daardoor is de doop eindelijk ingericht om de gedoopte kinderen aan *de Heere* en Zijn *gemeente nader te verbinden*.

§ 74.

Uit de waarheden die ik van de kerk, van het verbond, van de sacramenten in het algemeen, en van de kinderdoop in het bijzonder, tot hier toe niet zonder gewichtige inzichten genoemd heb, kan men nu met grond en voldoende veiligheid en zekerheid, alle vragen die aangaande de kinderdoop gedaan worden, beantwoorden.

§ 75.

Wat is *de grond* waarop de doop aan de kinderen betamelijk bediend kan worden?

- (1) *Niet* een daadwerkelijke of vooronderstelde *wedergeboorte* van de kinderen die men zaldopen. Ook niet het waarachtige *geloof* van de ouders, uit wie de kinderen *onmiddellijk* geboren zijn. Want de Heilige Schriften geven ons nergens aanleiding om dat te denken, maar wel om van het tegendeel verzekerd te zijn. En als het waarachtige geloof van de ouders, waaruit de kinderen geboren zijn, de grond zou zijn waarop de kinderen gedoopt mogen worden, dan zouden de meeste begunadigden voorzeker ongedoopte mensen zijn, en van al de troost, die men door het middel van de doop genieten kan, beroofd zijn. Want zeer veel Godzaligen zijn geboren uit ouders, waarvan men niet kan denken dat zij het

ware geloof bij de doop van hun kinderen, of ooit, bezeten hebben. Daarom zou die doop zonder grond, onwettig, en geen doop zijn, als de genoemde stelling doorging. En omdat zij, die in hun kindsheid gedoopt zijn, niet opnieuw herdoopt worden, zo zouden deze dan zonder grond, kwalijke en ongedoopte mensen zijn. Hoe ongegrond en schadelijk is dan die stelling, welke sommigen met een goede ijver menen staande te moeten houden! Men kan ook het *uitwendig lidmaatschap* tot het avondmaal van de ouders van de kinderen, voor geen grond van de doop houden, omdat voor zo'n gevoelen zowel in de Heilige Schriften als in de natuur van de zaak, geen enkele grond te vinden is. Evenzo is het gelegen met het geloof van de voorouders, dat sommigen in Abraham of misschien veiliger in Noach zoeken.

- (2) Maar de enige grond waarop de kinderen gedoopt kunnen worden is dat hen naar Gods vrijmachtige en ongebonden bestelling, *de belofte toekomt*. Want zo gauw iemand een wettig eigendom aan een zeker goed heeft, kan het ook wettig verzegeld worden. Hand. 2:38, 39.

§ 76.

Wat moet men *bedoelen* wanneer men de kinderen laat dopen? Het doeleinde moet buiten alle twijfel naar het oogwit van de kinderdoop zelf ingericht zijn. Men moet voorzeker de kinderen *niet* laten dopen om aan een loutere *gewoonte* te voldoen; om de kinderen een *bekende naam* te geven; of dat ze bij verarming, bij erfenissen, of bij vergevingen van ambten een *geëist doopcedel* zouden kunnen tonen. Het moet ook niet gebeuren opdat door dat *uiterlijk waterbad zelf* hun zonden zouden weggenomen en zij gezaligd worden. *Maar* het moet gebeuren teneinde (1) de Heere *Zijn merk en teken* er op mocht zeggen, (2) en dat men voor de gemeente en de kinderen een middel *tot versterking* en nadere *verbintenis* aan de Heere en Zijn volk mag ontvangen.

§ 77.

Waarin bestaat *het rechte gebruik* van de kinderdoop? Dat men daardoor als een gepast middel de bedoelde einden onder de bewerking van de Heilige Geest probeert deelachtig te worden, zoals boven van de sacramenten getoond is.

§ 78.

Wat is de rechte *vrucht* van de kinderdoop? Niet een *nieuw recht* op een *nieuwe zaak*, dat men tevoren niet gehad heeft. *Maar meer licht, vastigheid, opgewektheid* en *bestendigheid* om van ons recht, in weerwil van al onze vijanden, een recht gebruik te maken.

§ 79.

Wat is de rechte *voorbereiding* tot de kinderdoop? Geen twist over namen. Geen zoek naar zogenaamde rijke, vermogende en aanzienlijke doopgetuigen, waarvan men rijke giften of aanzienlijke bevorderingen verwachten kan. Geen moeite om het kind, waarvoor, als zijn gewaad naar zijn natuur en de aard van de doop geschikt zou worden, een zak en bestrooiing met as zeer gevoeglijk passen zou, wild, prachtig en kostbaar op te sieren. Maar een naarstige *strijd* in een geschikt gebruik van middelen, en in het gebed, om de *natuur* en het oogwit van de kinderdoop goed te

verstaan en om zich overeenkomstig deze dingen *voor, onder en na* de doop *goed te gedragen*.

§ 80.

Wat zijn betamelijke *gestalten onder de kinderdoop*? Opnieuw *bedaarheid*. Een onderscheiden, levendig *inzicht* in, en vrijwillige *bekentenis* voor God en de gemeente van *de diepe ellendigheid* van het kind. Een *beschouwing* van de plechtigheid, en voorts dat boven, § 65, genoemd is.

§ 81.

Waarin bestaat de rechte *nabetrachting* van de kinderdoop?

(1) De *ouders* en de gehele gemeente dienen:

(a) zich dagelijks *te herinneren* dat God Zijn *merk en zegel* op de gedoopte kinderen heeft gezet, en dat zij het verzegelde goed van God en van de kerk zijn. Die gedoopte kinderen in zijn huis, onder zijn opzicht en om zich heeft, die heeft allergewichtigste personen om zich. Hij behoort met de uiterste zorgvuldigheid *toe te zien* dat hij zich aan hen *niet vergrijpt*; dat hij *ze niet verwaarloost*; dat hij hen niets laat zien en horen wat hun zeden kan bederven; dat hij hun heil naar ziel en lichaam bevordert, en dat hij hen navolgbare voorbeelden in het goede geeft. Hoe kwalijk zou een vorst het nemen wanneer een onderdaan een kostbaar paard, waarop die vorst zijn wapen had laten branden, en dat hij hem tot voeding en bewaring had toevertrouwd, door wreedheid wilde mishandelen of door onoplettendheid wilde verzuimen! Hoe kwalijk neemt het dan de Koning van alle koningen, en de Heere van alle heren, wanneer mensen Zijn verzegeld goed, de gedoopte kinderen, onder welke Hij verschillende vaten van barmhartigheid heeft, en tonelen waarop Hij de gehele rijkdom van Zijn volmaaktheid vertonen wil, zou mishandelen, verzuimen, of door kwade voorbeelden bederven!

(b) De gemeente en de ouders moeten verder op de verklaring die door God gedaan is, en op de grond van Jezus' dood en opstanding, voor de gedoopte kinderen met *vrijmoedigheid* en onderwerping *tot God gaan*; het nodige smeken, in vertrouwen dat God het niet kwalijk neemt wanneer zij met hun adderengebodsels tot Zijn voeten komen aanslingeren. En zij behoren met de uiterste zorgvuldigheid hen alle middelen tot bekering toe te dienen.

(2) De *gedoopte kinderen*, wanneer ze tot het gebruik van de rede gekomen zijn,

(a) moeten zich gedurig *herinneren* dat zij het *merk en zegel* van God dragen, en dat zij de allerverschrikkelijkste zonde zouden doen wanneer zij dit merkteken van de Allerhoogste van zich scheuren, en het merk van de satan, van de wereld en van de begeerlijkheden liever wilden dragen.

(b) Ze dienden gedurig *te bedenken* dat ze niet alleen *recht en vrijheid* hebben, maar ook *verplicht* zijn om te geloven dat hen *de belofte toekomt*, in die zin die wij meermalen gezien hebben.

(c) Ze behoren daarvan een spoedig, vrijmoedig en verstandig *gebruik te maken* tot overtuiging, geloof, bekering en Godzaligheid. Wanneer de satan, onverstandige mensen en het ongeloof hen in verwarring willen brengen, of zij ook tot de Heiland mogen komen, dan moeten zij *pleiten op de verklaring van*

God die in hun doop gedaan is, en zij zullen het geding in het Goddelijk gericht winnen.

- (d) Bevinden zij een oprechte inwilliging van het gehele verbond, dan mogen zij op de verklaring die in de doop gedaan is, *verzekerd zijn* dat God hen reeds daadwerkelijk van hun zonden, uit kracht van Jezus' dood en opstanding, gewassen heeft en gedurig wassen wil, zo vaak zij terwijl ze bemorst zijn, ootmoedig terugkomen.

§ 82.

Eindelijk, een gewichtige vraag, WELKE KINDEREN HEBBEN RECHT TOT DE DOOP?

Gewis, alle kinderen aan welke *de belofte toekomt*. Aan welke kinderen komt de belofte toe? Niet aan die buiten de gemeenschap van de kerk, onder heidenen, Joden en Turken zijn, en die tot de belofte niet geroepen zijn, maar aan *alle kinderen van de gemeente*. Welke is de gemeente? Het lichaam van alle ware begenadigden, die door de Geest en het geloof met Christus en elkaar op het allernauwste verenigd zijn. Zie boven § 41-44. Welke zijn de kinderen van de gemeente? Alle kinderen waarop de maatschappij van de *gemeente, als op zijn zaad, een nauwe betrekking heeft*. Maar welke zijn die kinderen? Niet alleen die uit gelovige ouders *onmiddellijk* geboren zijn, maar ook die *in zijn schoot* uit bijwoners *gesproten zijn*, en die de kerk naar alle billijke wetten *in zijn huis tot bezorging heeft opgenomen en aangenomen*, en voor welke de Heere de gemeente naar Zijn vrijmacht *eveneens de beloften geschonken heeft*. Laat men met onpartijdige *bedaardheid* herlezen wat boven, § 45, 50, 51, dienaangaande uit onwrikbare gronden duidelijk verklaard en wettig bewezen is. Dan zal het gemoed door de waarheid overgehaald worden; alle zwaarigheden uit de kinderdoop weggenomen worden; de waarheden van de kinderdoop met zichzelf en andere waarheden lieflijk en grondig overeenstemmen; en de ware Godzaligheid nadrukkelijk bevorderd worden. § 83. Ik moet nu nog aantonen hoe de doop, waarvoor wat van de kerk, het verbond en de sacramenten in het algemeen gezegd is, maar gediend heeft tot verklaring en bewijs, een grote en krachtige *invloed* heeft op het *recht gebruik van het Evangelie*, waartoe dit gedeelte van deze voorrede is ingericht. Ik zal dit zeer kort kunnen doen. Want dit stuk heeft onder het lezen van het voorgaande, een opmerkende reeds vanzelf in de ogen geblonken. Want veel mensen steken in zorgeloosheid, zonder zich met het Evangelie te bemoeien. Anderen worden door allerlei behandelingen, redeneringen en verzoeken van het Evangelie afgeschrikt, en storten in een moedeloze werkeloosheid neer, omdat ze denken dat het Evangelie voor hen niet zal zijn omdat ze niet weten of ze uitverkoren zijn, Christus voor hen gestorven is, en ze genoeg verbrijzeld zijn, enz. Inplaats van met dit Evangelie te werken, houden ze zich op met allerlei gissingen aangaande de verborgen dingen van Gods besluit, en de bijzondere bedoeling van Christus' voldoening. Wordt hen de lieflijke uitnodiging van het Evangelie voorgehouden, dan luisteren ze liever naar de trouweloze getrouwheid van hen die henongelukkig proberen te overreden dat de verkondiger van het Evangelie een algemene man is, die geen licht heeft, of door onbedachtzame goedaardigheid er los over heen loopt, en met loze kalk pleistert. Ze proberen zichzelf te verbreken zonder iets te vorderen. Ze hebben nergens een vaste grond, waarvan ze beginnen kunnen. Ze zijn voor het Evangelie meer bevreesd dan voor de ijselijkste leugen van de aartsleugenaar. Maar al deze zwaarigheden zouden direct en ten enenmale vervallen, wanneer men maar een duidelijk begrip van de doop had, en naar behoren daarmee kon werken.

E. § 84.

Omdat God, Die met redelijke mensen op een redelijk wijze handelt, het Evangelie waardoor Hij zondaars tot de Zaligmaker wil leiden, niet alleen onfeilbaar heeft laten beschrijven, maar **ook door een plechtige verkondiging tot Zijn gezegende doeleinden wil laten toepassen, onderde verborgen bewerking van Zijn Geest**, daarom is het ook nodig dat hij, die een aan God behaaglijk gebruik van het Evangelie wenst te maken, van de *betrekking* die de *verkondiging* van het Evangelie *op de zaliging van de zielen* heeft, duidelijk, onderscheiden, grondig, en naar waarheid denkt.

Ik heb over deze zaak in de aanmerkingen over Zacharia 3:4, 5, § 8, 13, 37, V, // zo gesproken dat een bedoord onbevooroordeeld mens, die de eerste beginsels van de waarheden kent en bij hetgeen hij langzaam leeft zijn gedachten pleegt te hebben, de rechte mening daarvan gemakkelijk zal kunnen vatten. Ik zal er hier maar een korte melding van maken, om de voornaamste stukken, die tot het recht gebruik van het Evangelie nodig en nuttig zijn, bij elkaar te hebben.

§ 85.

Ik versta door de *Evangelie-* of - *predikdienst* een werk dat door mensen die daartoe door God geroepen zijn, op het bevel van de Heere, in Zijn Naam en plaats, en naar Zijn voorschrift zorgvuldig en getrouw wordtwaargenomen, om de inhoud van het Evangelie in het openbaar en bijzonder aan allerlei mensen overeenkomstig hun staat, of tot ontdekking of tot geloof, rechtvaardiging, heiliging, vertroosting en verruiming, als een middel duidelijk, onderscheiden, grondig en ernstig voor te dragen, te verklaren, te bewijzen, en tegen alle tegenstand van satan, vaneigenwijze duistere mensen, van de verdorvenheid en het ongeloof van de spreker en van de hoorders, onbezweken en bestendig, moedig aan te dringen, met ootmoedige onderwerping aan de Geest, dat Hij, terwijl Hij naar Zijn vrijmacht daaronder werkt, de zielen voor de inhoud van het Evangelie vatbaar maakt, en al die vruchten waartoe Hij het verordend heeft, krachtdadig doe ondervinden.

§ 86.

Genoemde Evangelie- of predikdienst is dus een *middel* door God Zelf ingesteld, met een Goddelijke wijsheid en goedheid, om het *Evangelie* en de *vruchten* daarvan aan onsterfelijke zielen betamelijk *toe te dienen*, zodat alle zaligmakende genaden eveneens *als gevolgen* en *resultaten* van de Evangeliedienst, namelijk middelijkerwijs, aangemerkt moeten worden. Deze waarheid is zo duidelijk in Gods Woord en de natuur van de zaak geopenbaard, dat hij, die het niet heeft opgemerkt, òf Gods Woord niet heeft gelezen, òf wanneer hij aan zulke plaatsen kwam, zijn lichaams- en gemoedsogen beide sterk toegedaan moet hebben om toch niet te zien. Want Paulus getuigt uitdrukkelijk dat men zonder *gehoor en prediking niet geloven kan*. Rom. 10:14, 17. Hij belijdt zonder de nederigheid of Gods genade te benadelen, dat hij geestelijke mensen door het Evangelie *geteeld en gebaard heeft*. 1 Kor. 4:15. Filem. :10. Gal. 4:19. God Zelf getuigt dat de dienaars van het Evangelie *er vele rechtvaardigen, de zonden vergeven, de vuile kleren uitdoen*, en Zijn volk *vertroosten of verruimen*. Dan. 2:3. Joh. 20:23. Zach. 3:4. Jes. 40:1. Ik beken dat er vele vermetele en voortvarende mensen zijn. Maar wie zou zo vermetel durven zijn dat

hij al deze uitdrukkingen voor woorden zonder zin, of als verwarde wettische begrippen, zou uitmaken?

§ 87.

Maar hoewel de Evangeliedienst een noodzakelijk gepast *middel* is, en hoewel alle zaligmakende genaden waarachtige vruchten ervan zijn, is *dat alleen* echter niet voldoende om die vruchten voort te brengen, en ook is het niet de *voornaamste werkende* oorzaak daarvan. Want de Evangeliedienst doet niets anders dan de waarheden, en daardoor de zaken uit welke de vruchten voortvloeien, aan het verstand voor te stellen, te verklaren, te bewijzen, en door beweegredenen aan te dringen. Maar het kan het gemoed niet levend maken om die zaken te zien, daarmee te werken, en de kracht ervan te ondervinden. Dit is het onmiddellijk werk van *de Heilige Geest* daaronder. Echter doet de Heilige Geest dit niet *zonder* of *voor* die middelen, maar *er onder*. Daarom zijn de zaligmakende genaden een waarachtige vrucht, *en* van de *Evangeliedienst* als een *middel*, *en* van *de Heilige Geest* als de *werkende Oorzaak*. Dit kan zeer lieflijk samengaan. Om een geval te noemen. Tot wegneming van de schuld van een bedrukt geweten en tot verruiming van een benauwd gemoed, wordt vereist dat de vrijsprekende verklaring van het Evangelie aan zo'n beangste duidelijk en krachtig wordt voorgehouden, en dan de bewerking van de Geest om op die toegediende verklaring bedaarde acht te hebben, het goed te begrijpen, levendig te geloven, en de kracht daarvan te ondervinden. En op deze wijze is het wegnemen van de schuld van het geweten, en de verruiming van een benauwd gemoed een vrucht *en* van de Evangeliedienst als een middel, *en* van de Heilige Geest als de voornamste werkende Oorzaak. Het zou daarom een schandelijke en schadelijke verdraaiing van de rechte wegen van de Heere zijn, wanneer iemand begeerde dat God zo'n benauwd gemoed zonder de toediening van het verruimend Evangelie eerst onmiddellijk verruimde, en dat men dan met het Evangelie aankwam. Hoewel ik niet ontken dat vele duistere zielen zo buitensporig handelen, en anderentrouweloos genoeg zijn om hen onder de schijn van bijzonder licht en getrouwheid, daarin te stijven en tegen de rechte wegen van de Heere zwaarigheden in te boezemen, tot een bewenenswaardig nadeel van een waarachtige Godzaligheid. Wat zou mijn beminde lezer toch denken van iemand die zwaarigheid maakte om de herstelling van de gezondheid ook als een middellijke vrucht van de geneesmiddelen aan te merken, omdat ons leven en gezondheid van de Heere afhangt. En van iemand die alle zieken, onder het voorgeven van een bijzondere wijsheid, heiligheid en getrouwheid vermaande, dat zij geen druppel van de toegediende geneesmiddelen gebruiken moesten, eer God Zelf hen door een aangename herstelling verkwikt had, opdat zij toch niet bedrogen mochten worden, en ook niet een door de dokter opgedrongen gezondheid voor een echte, van God Zelf geschonken, aanzien? Gewis, de allerbescheidenste en zachtste man zou zich niet kunnen weerhouden van te denken, als hij het niet zeggen wilde, dat zo één door zijn ingebeeld licht en verstand, duister en verstandeloos, en door zijn ingebeelde getrouwheid, trouweloos geworden was.

§ 88.

Die dan van het Evangelie een recht gebruik wenst te maken, en de kracht daarvan bij aanvang of voortgang in zijn ziel te ondervinden, dient duidelijk op te merken:

- (1) dat de Evangeliedienst een door God ingesteld middel is, zonder welke de Heere in Zijn gewone weg niet wil werken. Hij moet er grote prijs op stellen en God ernstig smeken dat Hij in Zijn krachtige voorzienigheid de geschiktste dienaars tot hem zendt, en hen in hun werk recht verlicht, opwekt, getrouw en onversaagd maakt. Hij behoort naar de zaken die ze hem voordragen zo bedaard en eerbiedig te luisteren, alsof God Zelf tot hem sprak. Want zij verkondigen het Evangelie in Gods Naam en plaats. Hij is niet verplicht wat zij zeggen op hun gezag, zonder onderzoek van de waarheid, aan te nemen. God behoede alle zielen voor zo'n paapse lichtvaardigheid! De gewone dienaars zijn feilbare mensen. Maar een ieder is verplicht hen te horen, hun zeggen te onderzoeken, de gronden en bewijzen die zij bijbrengen te toetsen, en dan de waarheid te omhelzen en te gebruiken. Niet omdat de dienaar het zegt, maar omdat men met zijn eigen ogen inziet dat de gronden die hij als een middel ons aanwees, en de waarheid die daaruit afgeleid werd, onbedrieglijk zijn.
- (2) Men is verder verbonden, in een levendige erkenning van eigen blindheid en krachteloosheid, en in een levendige overreding van het onvermogen van de dienaar om ons hart te verlichten of levend te maken, naar de verlichtende en levendmakende kracht van de Heilige Geest, Die op Jezus' uitgestane vloek aan vervloekte blinde heidenen geschonken zal worden, te zoeken, te zuchten en te wachten.
- (3) Men moet beide zaken in de rechte orde samenvoegen. Wenst een ongelovige het geloof deelachtig te worden, dan moet hij nooit in zijn hart laten opkomen dat de Heilige Geest het hem zonder of voor de Evangeliedienst inschept, en ook niet dat de Evangeliedienst het zelf zonder de Geest in hem voortbrengt. Maar hij moet de Evangeliedienst gebruiken, onder innige zuchtingen om de scheppende kracht van de Geest. Wenst een benauwd en geslingerd gemoed van zijn benauwdheden en slingeren ontdaan en verruimd te worden, dan moet het nimmer tot die verderfelijke dwaling vervallen dat de Heilige Geest hem zonder of voor de toediening van het Evangelie zou verruimen, en ook niet dat de Evangeliedienst het zonder de Geest zou doen. Maar men dient de toegediende verklaring van het Evangelie bedaard op te merken, en om de bewerking van de Geest in Jezus' Naam ootmoedig te smeken.
- (4) Die in het rechte gebruik van het Evangelie voorspoedig wenst te zijn, behoort tegen alle stellingen, besturingen en mensen, die hem aangaande genoemde zaken proberen in verwarring te brengen, uit wat voor beginsel het ook voortkomt en onder welke voorwendsels het ook mocht zijn, als tegen zeer schadelijke verzoekers te waken. Werden genoemde waarheden recht begrepen, geloofd en geoeffend - gewis de vrucht van het Evangelie zou middelijkerwijs ruimer, aangener en krachtiger zijn.

F. § 89.

Eindelijk zou het zeer nuttig zijn om van het Evangelie een betamelijk gebruik te maken, dat men de waarheden van de *plicht, onmacht en macht van de mens duidelijk en onderscheiden inzag.* Want vele mensen verwarren zich ongelukkig door verwarde begrippen van deze zaken, en maken zich voor het recht gebruik van het Evangelie onvatbaar.

§ 90.

Plicht betekent eigenlijk *een zedelijke betrekking*, die op zekere gronden steunt, waardoor het recht en billijk is dat men iets doet of lijdt. Men neemt dit woord soms voor *de zaken* waartoe men verplicht is, soms voor *die betrekking* op de zaken zelf. Ik zal hier van de plicht in de *laatste zin* spreken. Er ligt op *alle mensen* die onder het Evangelie leven, niet alleen op *bekeerden* maar ook op *onbekeerden*, niet alleen op *onbekeerden* maar ook op *bekeerden*, een *plicht*, dat is betrekking, waardoor het recht en billijk is dat zij alles wat God hen bekend maakt voor waarheid houden, en alles wat Hij hen gebiedt gewillig opvolgen en tot uitvoer brengen. Daarom zijn ze ook verplicht het Evangelie dat hen verkondigd wordt aan te nemen. En het ongeloof omtrent het Evangelie is de zwaarste zonde, die dan ook tegen de grootste plicht moet strijden. Aangezien er geen zonde kan zijn waar geen plicht plaats heeft. De *grond* van deze verplichting is in geen geval gelegen in de *macht of onmacht* van de mens. Maar het ligt in de *betrekking* die de mensen als schepsels op God als hun *Schepper en Gebieder* hebben, en in *de wil* van God, die aan hen bekend gemaakt is. Zo uitgebreid, onveranderlijk en krachtig deze grond is, zo uitgebreid, onveranderlijk en krachtig moet ook de plicht zijn die daarop steunt. Ieder mens immers, die tegen zijn plicht handelt, hij magdan machtig of onmachtig zijn, maakt zich aan een schrikkelijk kwaad schuldig, dat naar de onveranderlijke natuur van God òf in de mens òf in een borg gestraft moet worden. Omdat de plicht zijn grond niet heeft in de macht of onmacht van de mens, en *in wezen daarvan onderscheiden* is, daarom handelen zij zeer onvoorzichtig en gevaarlijk, die de plicht met de macht verwarren; en die van de macht van de mens tot zijn plicht, of ook van zijn plicht tot zijn macht, een lichtvaardig besluit willen maken. Want hoewel de gehele wereld door de zonde onmachtig is geworden om het Evangelie op een geestelijke manier uit zichzelf te gebruiken, blijft het echter daartoe verplicht, wanneer het hem bekend wordt gemaakt. En hoewel hij verplicht is, toch is hij ook van nature onmachtig.

§ 91.

Macht betekent soms een *recht* om iets *te mogen* doen, maar soms de *kracht* of een *hebbelijk vermogen* waardoor men in staat enbekwaam is om iets door de gewone voorzienigheid ook te *kunnen* doen. Ik spreek hier van de macht *in de laatste zin*. *Onmacht* is een beroving van die *macht*, of dat hebbelijk vermogen dat er *moest zijn*. Alle mensen zijn door de ongelukkige zondeval tot al het geestelijk goed volkomen onmachtig geworden. Ze bestaan omtrent geestelijke goede werken niet als een stok en blok. Want die zijn met geen verstand en wil begiftigd, en ook daartoe niet geschapen of verplicht. Ze hebben ook geen gelijkheid met *een sterk mens*, die in een kuil gebonden is, en vermogen genoeg in zich heeft, maar door de banden weerhouden wordt om dat vermogen te oefenen. Men kan de staat van een natuurlijk

mens ook niet vergelijken met *een oog* dat door blinddoeking, door vliezen erop, of door enige andere ziekte onmachtig is om de voorgestelde voorwerpen te zien. Maar hij heeft overeenkomst met een *dode mens* en een dood oog, die het hebbelijk leven en vermogen om te werken en te zien verloren hebben, terwijl ze in zware *ketens van de dood* gekluisterd liggen. In zekere zin is de staat van een natuurlijk mens erger dan van een stok en blok, van een dood mens en oog. Want het gemis van het gezicht is in een stok geen zonde, omdat hij daartoe niet geschapen was, of verplicht is. Hij kant zich ook niet tegen het gezicht. Een dood mens en oog maakt ook geen opstand tegen het leven en het gezicht. Maar een onmachtige zondaar mist niet alleen het vermogen om iets geestelijks te doen, maar hij heeft ook een boze macht en gedurig dringende drift om er zich tegen te kanten. De onmachtige mens heeft de wezenlijke vermogens, het verstand en de wil behouden, zoals in een dode mens de leden waarmee men werkt, en in eendood oog alle vliezen en vochten die voor het gezicht nodig zijn, nog over kunnen zijn. Een mens die tot al het geestelijke goed onmachtig is, blijft toch een redelijk schepsel, en wordt in geenredeloos beest veranderd. Hoewel hij zich door de drift van de zonde de rede bedwelmen laat, en redelozener dan beesten handelt, heeft hij echter het vermogen van de rede in meerdere of mindere trap. Immers, hoewel een mens gestorven is, heeft hij toch daarom alle menselijke eigenschappen niet verloren, en is ook niet in een steen veranderd, zoals het door een bovennatuurlijk oordeel aan Lots vrouw gebeurde. Maar een onmachtige zondaar heeft die eigenschap en dat *geestelijke leven*, of hebbelijk vermogen van verstand, wil en alle andere krachten verloren, die nodig zijn om uit een inwendig beginsel waarachtige geestelijke dingen te verrichten. Hij heeft andere boze neigingen daarvoor in de plaats gekregen, die rechtstreeks tegenover deze geestelijke macht staan.

§ 92.

Hoewel de natuurlijke mens tot alle geestelijk goed dood onmachtig is, is hij toch tot natuurlijke dingen niet onmachtig. Want hij heeft een natuurlijk leven en een ware natuurlijke rede overgehouden.

- (1) Hij is machtig *burgerlijke* bezigheden en deugden te doen.
- (2) Hij heeft ook macht om in de gewone voorzienigheid de middelen van de genade *als middelen* te gebruiken, wat sommigen een kerkelijk goed plegen te noemen. Immers kan een natuurlijk mens, die door een bovennatuurlijk oordeel aan *buitengewone* banden van de satan en van de zonde niet is overgegeven, zich door de krachten die hij heeft in een gewone voorzienigheid onthouden van zulke grote ongerechtigheden die het geweten verwoesten. Want men ontmoet in zoveel heidenen en onbekeerde mensen, die niet de minste stip van het geestelijke leven hebben, daarvan de levendigste voorbeelden. Hij heeft het vermogen om *de ware letterlijke zin* van het Evangelie te onderzoeken en te vatten, de verkondiging ervan *bij te wonen*, met Godzaligen van zijn toestand te spreken, en om in eenezame plaats zijn knieën dagelijks te buigen, en daar te zeggen wat hij van zichzelf denkt. Hij kandit niet op een geestelijke wijze verrichten, maar hij kan het *als gepaste middelen* gebruiken, die God onafhankelijk genadig pleegt te zegenen. Hiertoe heeft hij door de gewone voorzienigheid de kracht en het vermogen, zoals in zo velen die het geestelijk leven missen, blijkbaar is. Hij is *verplicht* die kracht naarstig en aanhoudend daartoe aan te wenden, zoals een huisman verbonden is zijn kracht tot de akkerbouw te besteden, hoewel hij het niet geestelijk kan

doen. Hij moet het niet doen om die arbeid streng te eisen, met God te twisten, of daarin zorgeloos te blijven hangen. Maar hij dient dit aan te merken als voorgeschreven betamelijke middelen, met eendiepe verwondering over de Goddelijke goedertierenheid, die hem daartoe vrijheid en krachten verleent, en die dat ellendig werk zo lankmoedig verdraagt. Neemt hij deze middelen ernstig waar, dan behoort hij God te rechtvaardigen, wanneer Hij om de aanklevende boosheden alle zegen van die middelen onthouden wilde. En hij moet het als een onbegrijpelijke goedertierenheid aanmerken, wanneer de Heere een zegen daarop wilde schenken. Neemt hij die middelen niet waar, dan gebeurt dat niet *uit onmacht* maar uit een boze moedwilligheid, waardoor hij de krachten die hij in waarheid heeft niet gebruikt. Zoals een gezonde huisman die de akkerbouw verzuimt, het niet doet uit onmacht maar uit onwil. Zijn verdoemenis zal zwaarder zijn dan het zou zijn als hij de middelen gebruikt had. Want dat moedwillig verzuim van zijn krachten zal hem in de eindeloze eeuwigheid de allerpijnlijkste overdenking opleveren. Volhardt iemand lange tijd in zo'n moedwillige verachting van de middelen, dan kan God door een *buitengewoon oordeel* het zodanig toelaten dat hij zelf door de misselijkste redeneringen zich van deze kracht voor een groot gedeelte moedwillig berooft, en in een antichristelijke blindheid, verstoktheid en boosheid daarheen wandelt. Vergelijk hiermee de gelijkenis, het bestaan en de uitkomst van de boze en luie dienstknecht, Matth. 5:24-29.

§ 93.

Deze drie stukken van de plicht van de mens, van de onmacht tot elk geestelijk goed, en van de macht om de middelen te gebruiken, diende men zorgvuldig samen te voegen. Dan zou men voor vele misdragingen omtrent het Evangelie bewaard worden. Men zou het Evangelie ijveriger en betamelijker gebruiken, en door de gewone goedertierenheid meer zegen bespeuren.

§ 94.

Ik heb, bescheiden lezer! van de genoemde Evangeliegronden wat uitvoeriger en eenvoudiger gehandeld, omdat ze mij van het uiterste gewicht toeschenen te zijn, en door verschillende mensen niet recht opgemerkt, geloofd en gedaan worden, tot onuitsprekelijke schade van de waarachtige Godzaligheid. Sommigen hebben geen gelegenheid gehad over die zaken bedaard en onderscheiden na te denken. Andere zijn te stomp om het uit de Heilige Schriften bijeen te zoeken. Er zijn er ook die door hun voortvarend bestaan, door hun verkleefdheid aan hun vooroordelen en zelfgekozen leidingen van anderen, of door het duister en onvoorzichtig spreken, er bevreesd voor zijn. Men vindt ook die uit toeneiging tot de ene, en uit afkeer van de andere partij of personen, een ordentelijke strijd daartegen voeren, menend dat zij God een dienst doen wanneer zij anderen tegen het eeuwige Evangelie en de gegronde toediening daarvan, als tegen lichtvaardige en schadelijke dingen waarschuwen. Ik heb daarom in eenvoudigheid van mijn hart, en in aankleving aan Christus, uit liefde tot God, de waarheid en mijn naaste, met een innig medelijden omtrent hen die achter de waarheid niet zijn, of het eigengereid en meesterachtig bestrijden, geprobeerd naar mijn vermogen de rechte gronden eenvoudig te verklaren en grondig te bewijzen. En omdat sommige mensen voor de waarheid zo schichtig zijn, dat zij direct zouden

weglopen of in schadelijke ongestalten vervallen wanneer het zo opeens voor hun aangezicht kwam, daarom heb ik mij proberen te gedragen als iemand die ergens een onaangename tijding moet brengen, of een waardig persoon tot mensen die voor hem uit vooroordelen bevreesd zijn, met voorzichtigheid moet geleiden, en die daarom die tijding en die persoon, dan eens van ver, dan eens terzijde, dan eens in die betrekking, en dan eens in een andere, laat zien om de gemoederen op de gemakkelijkste voor te bereiden. Hierom heb ik op verschillende plaatsen van één en dezelfde zaken moetenspreken, maar altijd in een andere betrekking en met een ander doelwit, zonder een nodeloze langdradige herhaling, welke ik innig haat en vlied. En daaruit is het ook voortgevloeid dat ik hier endaar enige verschoning van de lezer gevraagd heb, dat niet gebeurd is uit lafhartigheid of begeerte naar mensengunst, maar alleen dat een lezer toch niets in zijn haasten verkeerd mocht opvatten, om van de waarheid afkerig te worden.

III. § 95.

Om deze redenen moet ik eindelijk, op de wenk van de Goddelijke voorzienigheid, nog nader verslag doen van enige van mijn handelwijzen die ik in het vervaardigen van mijn vorige aanmerkingen, en van dit vervolg zelf gehouden heb.

Ik doe dit opnieuw niet om mijn handelwijze aan enig mens aan te prijzen, of van iemand voor mijn persoon en gering werk enige gunst of voorspraak te verzoeken. Het behoorde mij genoeg te zijn wanneer ik voor mijn doen maar goede gronden had, waarop ik voor God en mijn geweten verzekerd kan zijn dat ik zo moest, en niet anders mocht doen; hoewel alle mensen anders dachten. Maar ik spreek van die dingen, en zal er een eenvoudig oprecht verslag van doen, opdat *de waarheid* die ik behandeld heb *omwille van mij niet verachtelijk wordt*, en opdat ik *mijn medemens*, bijzonder jonge Nazireeërs, die aangaande de zaken waarvan ik spreken zal enige donkerheid kunnen hebben als dit geschrift in hun handen kwam, *bij deze gelegenheid tot nut mocht zijn*.

A. § 96.

Vooraf moet ik herinneren dat ik van geen zaken gehandeld heb dan waarvan ik *op duidelijke en onwankelbare gronden in mijn gemoed verzekerd was, dat ze in Gods onfeilbaar Woord gegrond, en door de zuivere Hervormde kerk altijd gekend, geloofd en beleden waren*. Ik heb de samenhang tussen die waarheden en hun gronden, eer ik ze voorstelde, ook zo duidelijk en onderscheiden ingezien, dat ik altijd in staat mocht zijn ze, met de gaven die mij genadig verleend mochten zijn, aan een ieder die er enige donkerheid omtrent hebben mocht, nader te verklaren, en tegen iedereen die lust had het te bestrijden, bedaard maar zeer gemoedigd te verdedigen. Hoewel ik omtrent mensen die uit onbedachtzaamheid, vooroordelen, verkleefdheid aan eigen begrippen en leidingen, uit factiezucht, twistzucht en heerszucht hun eigen bevattingen liever hebben dan de waarheid, een zucht gevoel die Paulus vermeldt, 2 Thess. 3:1, 2 en Rom. 15:30, 31. Want zulken, wanneer hen de mond al gestopt is, willen toch aan de waarheid geen hulde doen, maar zijn gewoon te schelden; wat nergens anders toe dient dan dat zij zichzelf meer verblinden, anderen tot verkeerdheid verzoeken, of op het beste dat zij anderen, die zij aanvallen, in geduld en medelijden omtrent hen oefenen. Ik ben immers daaromtrent zeer zorgvuldig geweest. Want ik ken maar mijn oordeel geen groter en schadelijker lichtvaardigheid en onbedachtzaamheid dan wanneer iemand, uit welk beginsel het ook mag zijn, aangaande de gewichtigste stukken die Gods Woord, volmaaktheden, de weg van het leven, de zaligheid en de Godzaligheid raken, op de preekstoel of in geschrift iets wilde voordragen waarvoor hij geenzekere en goed begrepen gronden zou hebben. Want hoewel ik onze genadige en lankmoedige Heere in geen geval met die Zaleucus vergelijk, die naar het verhaal van Polybius een wet gegeven had dat de advocaten met koorden om hun halzen zijn wetten verklaren moesten, en dat hij die aan de wet een verkeerde draai gaf, in de vergadering op staande voet met die koorden gestraft zou worden, echter oordeel ik dat wij meerdere, gewichtigere en betere redenen hebben om voor een verkeerde uitleg van Gods dierbaar Woord meer te vrezen dan genoemde advocaten voor de verdraaiing van Zaleucus' wetten. Hoewel ik naar waarheid belijden kan dat ik geen zaken heb voorgedragen dan zulke, van de

waarheid waarvan ik op goede en duidelijk begrepen gronden in mijn gemoed verzekerd ben dat ze de zuivere waarheid zijn, in de natuur en openbaring gegrond, en door de Hervormde kerk beleden, durf ik echter niet te zeggen dat ik daarvan onder de beste uitdrukkingen en in de geschiktste orde gehandeld heb; veel minder dat ik het iedereen direct zou kunnen doen begrijpen. Want hoewel het eerste stuk met de waarachtige geestelijke armoede en nederigheid bestaanbaar is, en iedere dienaar van het Evangelie daartoe verbonden is, zou het toch een schandelijke verwaandheid zijn wanneer iemand voorgaf dat hij in woorden niet had gestruikeld. Want zo één moet naar de uitspraak van Jakobus volmaakt zijn. Ik heb wel al mijn krachten ingespannen om de betekenis en de gronden zo duidelijk aan te wijzen, dat ze ook door de eenvoudigsten, wanneer ze bedaard acht gaven, gemakkelijk begrepen mochten worden, en met overreding geloofd worden. Toch denk ik niet zonder reden dat niet alleen kwaadwillige vijanden van de waarheid, maar ook sommige echte en oprechte Godzaligen, aan wie mijn ziel in onze algemene Heere innig verbonden is, in de vorige aanmerkingen en in dit vervolg, vooral over 2 Kor. 4:6, wel enige stukken mochten ontmoeten, die hen uit verschillende beginselen in de eerste opslag duister, vreemd, ja zeer onaangenaam konden voorkomen. Hoewel het mij nu in mijn binnenste zeer zou doen, wanneer ik iets zou schrijven, spreken of doen, waaraan de minste van Gods echte kinderen zich met reden kon ergeren, niet alleen uit een tere liefde tot de stichting en troost van de allergeeringste, maar ook uit aanmerking van de ontzaglijke waarschuwing van hun medelijdende Heere, Matth. 18:6; toch heb ik aangaande dit bovengenoemde stuk goede moed. Want ik ben volstrekt verzekerd dat men Gods lieve kinderen van harte lief moet hebben, maar dat men ook de liefde jegens hen aan de liefde en de gehoorzaamheid jegens Christus en de waarheid ondergeschikt moet maken. Die Gods echte kinderen in oprechtheid lief heeft, moet zich niet uitleggen om hun donkerheden en ongestalten ongemoeid te laten of te strelen, wat in de grond bezien geen liefde maar haat zou zijn; maar dat zij in de kennis van de waarheid en de echte Godzaligheid naar onze enige regel meer en meer mogen toenemen. Bedoelt nu iemand hun wasdom, dan moet hij hen immers iets voorhouden waarvoor zij nog zo vatbaar niet zijn, als men wenst dat zij worden mochten. Ook is er met oprechte Godzaligen, wanneer zij niet al te ver van huis zijn, goed te doen te hebben, in ieder geval oneindig veel beter dan met anderen. Want ze zijn niet alleen redelijke mensen, maar ze hebben ook een geestelijk leven dat uit de waarheid is, de stem van Jezus hoort, kent en bemint, en bij de waarheid waaruit het geboren is, ook leven moet. Hoewel het door de verdorvenheid eens een tijdlang dwars gezeten mocht worden, heeft het echter ook zijn tijden wanneer het wat meer de overhand krijgt. Hieruit gebeurt het dan dat iedereen die de waarheid aan zijn zijde heeft, dit geestelijk leven ook voor zich heeft. En wanneer hij maar moedig en lankmoedig genoeg is, dan zal hij ook eindelijk met de waarheid en het geestelijk leven van Gods kinderen, over hun verdorvenheid zegepralen. Mocht het dan gebeuren dat iemand, zelfs van Gods levende kinderen, hier iets ontmoette dat hem in de eerste opslag donker, vreemd en stotend voorkwam, dan verzoek ik zeer vriendelijk dat men toch, als het mogelijk is, zich op de volgende manier gedraagt. Laat men proberen met zijn gedachten en oordeel niet haastig, maar langzaam voort te gaan. Laat men proberen elk begrip dat voorgesteld wordt, eerst op zichzelf *duidelijk* en *onderscheiden* te vatten. Laat men dan proberen de *grond* waaruit een begrip of stelling afgeleid wordt, eveneens onderscheiden op te merken en goed te begrijpen.

Laat men dan afzonderlijk de *samenhang* beschouwen tussen de waarheid ende grond waaruit het afgeleid is. Laat men geen stuk *uit zijn verband* rukken, maar laat men de zaken overwegen *in hun verbintenis* op elkaar en op andere waarheden die genoemd worden. Mocht het gebeuren dat men de eerste maal, wegens gebrek van tijd en geduld, of wegens ongewoonte van zo'n handelwijze, er nog niet recht achter kwam, laat men dan de waarheid en zichzelf de liefde bewijzen dat men bij de duistere en vreemde zaak een teken zet. Laat men ze wegleggen voor een andere tijd. Laat men ze dan op de genoemde manier weer proberen te overwegen. Ik ben verzekerd dat zo'n handelwijze niemand, niet in de tijd en niet in de eeuwigheid, berouwen zal, en dat menigeen bevinden zal dat vele zaken die hem eerst donker en vreemd voorkwamen, duidelijke en zekere waarheden zijn. Het kon gemakkelijk gebeuren dat iemand door zo'n handelwijze een of ander vooroordeel, een aangename gestalte die niet op voldoende grond steunde, of een gedachte dat hij verder gevorderd was dan hij nu bevindt, moet laten varen. Maar dit zou in werkelijkheid geen verlies, maar een grote winst zijn, wanneer men een gegronde waarheid voor een vooroordeel, een gegronde gestalte vooreen ongegronde ongestalte en een ootmoedige poging om verder te komen, voor een verheven gedachte van reeds zover te zijn, door genoemde handelwijze in de plaats kreeg.

B. § 97.

Verschillenden hebben mij zeer dikwijls ernstig onderhouden waarom ik toch *mijn gevoelen* aangaande de zogenaamde *Oude of Nieuwe studie* niet duidelijker heb geuit, wanneer zich in het vervaardigen van mijn aanmerkingen goede gelegenheid daartoe scheen voor te doen, en wanneer men mij daartoe opzettelijk aanzocht. Sommigen hebben mij daarover met een broederlijke scherpte bestraft, omdat ze dachten dat ik door zo'n gedrag tot allerlei verdenkingen en misduidingen gelegenheid gegeven zou hebben, ende waarheid benevens mijn goede vrienden, anderen, en mijzelf in enige ellenden gebracht zou hebben. Hoewel ik geleerd heb zulke bestraffingen met een volkomen stilzwijgen en een bedaard gemoed te verdragen, wanneer ik maar gronden voor mijn doen mocht hebben die in de vierschaar van God en van mijn geweten niet veroordeeld werden. En hoewel ik van voornemen geweest ben om deze ontmoeting, zonder een woord daarvan te melden, in stilheid voorbij te gaan, heeft het mij echter uit een bedaarde vergelijking van de wegen van de voorzienigheid met elkaar toegeschenen dat de Voorzienigheid mij riep om mij bij deze gelegenheid daarover uit te laten. Omdan daaraan niet ongehoorzaam te zijn, zal ik alleen tot die einden, die ik boven in § 95 genoemd heb, van dit stuk een eenvoudig en oprecht verslag doen.

Er is in waarheid enig verschil tussen de godgeleerden in onze kerk, dat men de Oude en Nieuwe studie, of **Coccejianerij en Voetianerij** pleegt te noemen. Ik heb dit verschil ook geprobeerd naar mijn vermogen onpartijdig en grondig te onderzoeken. Het schijnt mij toe dat, wanneer men daarover naar waarheid wil oordelen, men niet zo zeer zien moet welke begrippen, spelingen of uitdrukkingen van enige bijzondere stukken of plaatsen deze of gene, die zich tot een of andere partij rekent, in het bijzonder mocht hebben. Want men zou dan zoveel studies moeten maken als er bijzondere personen zijn geweest. Maar het schijnt mij toe dat men onderzoek moet doen naar die zaken die *tot het samenstel* behoren, dat de ene partij in onderscheiding van, en tegenstelling tegen de andere, heeft aangenomen, en

die daarom aan *allen* die zich voor deze of gene partij verklaren, in dat opzicht eigen zijn. Want onder beide partijen zijn altijd zeer geleerde, verstandig en Godzalige mannen geweest, die hun bevattingen en leidingen geprobeerd hebben in een samenstel te brengen.

Het gehele verschil bestaat dan in *twee stukken*, waarvan het *eerste*, dat de grond van het andere is, ziet op het *samenstel* van de godgeleerdheid, en het *andere*, dat daarop gebouwd is, op de *uitlegging* van het *profetische* Woord. *De uitlegging van het vierde gebod* is maar een bijzonder stuk, dat op het samenstel van de ene of andere studie *geen noodzakelijke* betrekking heeft. Want een ieder die de zaken in de grond doorziet, en om redenen maar zeggen wil wat hij denkt, zal het graag toestemmen dat iemand het gehele samenstel van de ene of andere studie op een zeer verstandige wijze staande kan houden, entoch het vierde gebod òf op deze òf ook op de tegengestelde manier verklaren. *De onrust* die over de verklaring *van de rustdag* in de wereld is gekomen, schijnt mij een nauwere en meer natuurlijkere samenhang te hebben met de onrustige studie en het samenstel van de satan omdoor nodeloze driften uit de nuttigste zaken alle nuttigheid weg te roven, en met de verwarde begrippen van onrustige mensen, dan met het eigenlijke samenstel van de Oude of Nieuwe studie.

Het *voornamelijk* wezen van het eerste stuk, waaruit alle andere volgen, bestaat eigenlijk in een verschillende *schikking van de gedachten* aangaande de *testamenten*, en de daadwerkelijke uitvoering daarvan door de *verbonden*. De ene partij *onderscheidt de testamenten en verbonden*. Het meent dat een *testament* is de eeuwige, vrije en onveranderlijke wil van God om aan zekere bepaalde mensen zekere goederen te geven. Het denkt dat *een verbond* eigenlijk is de *daadwerkelijke uitvoering* van een testament, op een verbondsmatige wijze. Het onderscheidt verscheidene testamenten, niet alsof ook in God verscheidene daden van bepalingen plaats hadden, maar met opzicht op voorwerpen en goederen, door *één* eeuwige daad van God bepaald. Het spreekt van een testament van de Vader en van de Zoon. Het onderscheidt een *algemeen testament* der genade, en een *Oud en Nieuw testament*, die als aanhangsels of codicillen aan het testament der genade wel ondergeschikt zijn, maar toch in wezendaarvan verschillen. Want zij behelzen goederen die tot het wezen van de zaligheid, die uit het testament der genade vloeit, niet volstrekt noodzakelijk zijn. Naar deze bevattingswijze van de testamenten schikt het dan ook het begrip van de verbonden, het verbond der verlossing, het genadeverbond, het Oude en het Nieuwe verbond. Het meent dat deze schikking van de gedachten het meest overeenkomt met de natuur van de zaak, en met de duidelijkste uitdrukkingen van de Heilige Schriften, die men op deze wijze, naar zijn mening, zonder verwringing in zijn eigenlijk verband met het oogwit en de samenhang heeft kunnen verklaren. De andere partij oordeelt dat *testament en verbond* in de Heilige Schriften altijd hetzelfde betekenen, en daarom ook nooit als onderscheiden behandeld moeten worden. Het stelt *één* testament en verbond der genade. Wat de eerste partij het Oude verbond van Sinäi en het Nieuwe verbond als onderscheiden verbonden pleegt te noemen, begrijpt hij als onderscheiden bedelingen van het genadeverbond, waarvan de eerste plaats heeft gehad van het paradijs tot de komst van Christus. Hij oordeelt dat deze schikking van de gedachten de oudste, eenvoudigste en gemakkelijkste, endaarom ook de beste is. Wanneer ik dit geschil tussen beide partijen met bedaardheid beschouw, komt het mij zo voor. Ze geloven, belijden en leren *dezelfde zaken*. Maar ze *schikken* het in een

verschillende orde, onder verschillende benamingen, die meer of minder met de uitdrukkingen van de Heilige Schriften overeenkomen. Maar geen schikking of benaming is zodanig dat hij het wezen van de waarheid zou benadelen, of in enig gevaar brengen. Opdat eeneenvoudige dit geschil gemakkelijk en duidelijk begrijpen mag, zal ik het door een gelijkenis proberen op te helderen. Stel het volgende geval. Een grote koning had door zijn staatsdienaars aanzekere knechten grote sommen geld latentotellen, opdat ze het aan zijn behoeftige onderdanen tot bevordering van hun welzijn zouden uitdelen. Een ieder van die knechten had diezelfde som in drie geldsoorten ontvangen, zoals zijn mededienstknechten die ook gekregen hadden. Enige van deze knechten, die dachten dat de staatsdienaars die hen het geld hadden toegeteld, de geldsoorten met bijzondere namen afzonderlijk hadden opgenomen, vonden goed die penningen ook in drie rijen, elk bij zijn soort, onder verschillende benamingen uit te tellen. Maar andere knechten meenden dat het gemakkelijker was voor zich en voor de onderdanen, en dat het beter was omdat men die gewoonte allang gehad had, dat zij die geldsoorten onder elkaar in twee rijen telden met een algemene benaming. Maar enige van deze knechten die wat eigenwijs endriftig waren, en anderen die met een geest van blinde ijverige navolging bezielde waren, maakten met elkaar daarover twee groepen, naar de naam van een aanvoerder. De ene groep wilde volstrekt dat men het geld op de eerste manier zou tellen, omdat het hen zo was toegeteld, en omdat men zo de soorten die voor verschillende personen geschikt waren, gemakkelijker afzonderlijk bewaren kon. Dezen noemden de anderen, die met hen in het tellen niet overeenstemden, onverstandige, stijfhoofdige en verwarde mensen. Maar de andere groep eiste even zo volstrekt dat men het geld op die wijze als zij deden, uittellen zou, omdat men jarenlang die gewoonte gehad had, en de eenvoudige onderdanen het gemakkelijker konden natellen. Dezen noemde de voornoemden, die met hen in de manier en schikking van geld tellen niet wilden overeenkomen, nieuwelingen, die wat nieuws wilden invoeren om onder zoveelsoorten en benamingen de arme onderdanen iets gevaarlijks in de hand te stoppen, of van het geld iets onder te drukken. Beide groepen kwamendaarover in de grootste onenigheden, behalve dat zij met elkaar overeenstemden om een derde soort van medeknechten, die liefst hun vrijheid in het tellen hielden en aan anderen wilden laten, zonder met die redeloze twist van doen te hebben, met vereende macht als twijfelaars, lafhartige, bedekte of bedrieglijke mensen verdacht te maken. Hoewel ze allen knechten van één koning waren, tot hetzelfde werk uitgezonden waren, probeerde echter de ene partij de andere te onderdrukken, entoonden in dat stuk meer ijver dan in het tegengaan van de vijanden van de koning. Ze brachten verder de arme onderdanen van de koning, die deze twist moesten aanschouwen, eveneens in verwarring. Enigen van hen dachten dat het een geschil over de wezenlijke belangen van het koninkrijk moest zijn, omdat die verstandige knechten er anders zo'n hevige twist niet over maken zouden. Anderen schreeuwden uit een blinde ijver dat ze voor die partij waren. Anderen weer dat zij het met de anderen hielden. Sommigen werden zo verbijsterd dat zij uit de hand van die knecht, die tot hen gezonden was, geen penning wilden ontvangen omdat hij hen het geld naar de gewoonte van de anderen niet wilde toetellen. Velen van hen werden door die driftigen twist zo vervoerd dat ze zich alleen met zulke krakelen ophielden, het toegetelde geld lieten liggen, en in armoede omkwamen. Wat moest nu een bedaard aanschouwer, en de koning zelf, van zo'n handel van zijn knechten en

onderdanen toch denken? Evenzo is het nu in waarheid met de twisten over de Oude en Nieuwe studie gelegen.

Het andere stuk, dat de verklaring van het profetische Woord betreft, moet weer niet naar een of andere verklaring van deze of gene bijzondere plaatsen, en ook niet naar de buitensporigheden van één of ander dertel of plomp mens die zich tot deze of gene partij rekende, beoordeeld worden, maar naar het samenstel van uitleggregels die deze of die partij aangenomen heeft, en door *allen* die niet door een onverstandige drift, maar met oordeel het zijn toegedaan, worden opgevolgd. Ik geef toe: dit geschil dat op het eerste steunt, scheen in de eerste opslag wat gewichtiger te zijn dan het eerste. Niet zozeer wegens het gemaakte samenstel van uitleggregels zelf, maar wegens het misbruik dat enige dartele of plumpe verstanden daarvan maakten in het mishandelen van de Heilige Schriften, waarvoor een edel gemoed altijd met vrees en beven probeert aangedaan te zijn, tegen het bepaalde oogwit van de Geest op één of andere wijze rechtstreeks strijdig. Maar dit geschil is minder gewichtig geworden sinds de werkelijk grote, diep en grondig denkende VITRINGA daarover geschreven heeft. Hij heeft geschreven op zo'n wijze dat zij, die de duisternis van Grotius beminnen, en zij die, terwijl zij van Coccejus' geleerdheid en Godzaligheid niets hebben, zijn naam en handelwijze probeerden te misbruiken, en ook zij die, terwijl ze van Voetius' geleerdheid en godsvrucht niets bezitten, zijn naam en handelwijze probeerden te misbruiken, niet langer enig vijgenblad konden vinden om zich te bedekken, wanneer zij de profetische geschriften tegen het eigenlijk oogwit van de Geest of een of andere wijze lichtvaardig of plomp verdraaien willen. En sinds die tijd is dat geschil, God zij dank! zo verminderd dat sommige aangaande dat in verbijstering zijn geraakt, en nauwelijks langer weten wat in dit stuk of Coccejaans of Voetiaans zal zijn. Men mag ze in die nuttige verbijstering ook maar laten. Het is voorwaar veel beter dat iemand een ernstig gezetheid heeft uit hoogachting voor de Heilige Geest en Zijn Schriften, om de eigenlijke mening van de Geest te vinden, en dat hij zich daartoe naar het voorbeeld van genoemde grote *man*, eenvoudig bedient van de uitleggregels die de Geest Zelf, sprekend door de profeten, en die Christus met Zijn apostelen ons aan de hand hebben gegeven. Het is beter, zeg ik, dat iemand dit doet, dan dat hij zou weten wat zuiver Coccejaans of Voetiaans is, om zich naar een of andere partij te voegen. Wat nu mijn bestaan omtrent dit geschil aangaat, dan moet ik daaromtrent het volgende eenvoudig en oprecht belijden. Ik heb daaromtrent ook mijn eigen oordeel, en denk dat de ene partij onderscheidener, nauwkeuriger en met de leiding van de Heilige Schriften meer overeenkomend denkt dan de andere.

En met welke leiding de mijne het meest overeenkomt, zal een onpartijdige lezer uit mijn eenvoudige aanmerkingen gemakkelijk kunnen zien, als het hem behaagt, en hij ter zake kundig is.

Ik mag mij echter niet graag naar deze of gene partij noemen, ervoor uitkomen, of wanneer ik gelegenheid vind van die geschilstukken uitdrukkelijk handelen. En dit om de volgende redenen. Het gehele geschil schijnt mij niet wezenlijk te zijn, maar zoals ik boven herinnerd heb, in een verschillende leiding van de gedachten te bestaan, waarvan, hoe ze ook zijn mogen, wij nu geen merkbaar nadeel voor de waarheid te vrezen hebben. Ik oordeel dat ik verbonden ben om mijn korte tijd en kleine krachten tot de meest wezenlijke en nuttige zaken te besteden. De Heilige Geest heeft ons

door Paulus verboden ons naar menselijke namen te laten benoemen. Het geschil, dat op zichzelf van geen groot gewicht is, is ongelukkig in een groepering veranderd. Nu heb ik voor alle burgerlijke en kerkelijke groeppvorming een innige schrik in mijn binnenste. Want burgerlijke enkerkelijke groepen hebben mijn nooit genoeg beminde Heere, toen Hij op aarde wandelde, zoveel helse smarten aangedaan, en zijn voor Zijn waarheid en kerk in alle tijden zo nadelig geweest, dat hij die dit nog niet vergeten is, naar mijn gedachten, alles wat op groeppvorming lijkt, hetzij burgerlijk hetzij kerkelijk, met een oneindige afkeer haten moet. Ik denk ook dat de roem van een gemoedigd man, die in dit stuk partij durft te kiezen, en voor de verkozen partij hartig uitkomen, of een beschuldiging dat ik in dit stuk al te bedekt handel, mij in die dag wanneer ik rekenschap van mijn dienst zal geven, geheel niet baten en ook niet schaden zou. Daarom vind ik ook geen neiging om in dit leven òf het eerste te zoeken òf het laatste al te zeer te vlieden. Ik stel een voornaam deel van mijn zaligheid, die mij in die grote rekendag van pas zal komen, eveneens hierin dat Hij, Die mij als een vuurbrand uit het vuur heeft gerukt, mij door Zijn genade meer en meer toerust, dat ik een vat mag zijn, waarin Hij Zelf Zijn Naam en zaligmakende waarheid tot zaliging van arme zielen draagt, op zo'n wijze dat mijn eigen roem voor eeuwig uitgesloten blijft, en dat mijn nooit genoeg geprezen Heere en Koning de prijs, de eeren en de heerlijkheid daarvan alleen ontvangt. Voor het overige ben ik naar mijn beste wetenschap een ongeveinsde liefhebber van de christelijke vrijheid, en de waarheid die uit onbeweeglijke grondenafgeleid is, welke beide naar mijn oordeel, door alles wat naar groeppvorming zweemt in groot gevaar gebracht worden.

Dat ik eindelijk op de zeer bescheiden, vriendelijke en ernstige uitnodiging van een heer, voor wiens geleerdheid en aankleving aan de zuivere rechtzinnigheid ik altijd een grote achting gevoeld heb, mijn gevoelens aangaande de zogenaamde Oude en Nieuwe studie niet heb kunnen verklaren, daarvan betuig ik dat het niet gebeurd is uit enige geringschatting of ongeezindheid jegens gemelde hooggeëerde heer, en ook niet uit enige bedekte inzichten, zoals het zonder alle grond en schijn in iemands gedachten schijnt opgekomen te zijn. Maar ik had daarvoor de allergewichtigste redenen. Want ik bevond mij toen zonder mijn toedoen, door de Goddelijke voorzienigheid in zulke omstandigheden gebracht, waar een onbedachtzame misstap mij de vrijmoedigheid en de vrede uit mijn dienst en uit mijn leven had kunnen benemen, tot de dag van mijn dood toe, en waarin ik geen stap te doen welke God Zelf mij niet had aangewezen. Want ik kan wegens mijn bekrompenheid de samenhang van de dingen niet voorzien of doorzien. De oneindig goedertieren Heere, Die ik, ellendige, dien, had mij ook van tevoren door een bijzondere leiding bij Zijn waarheid bepaald, en mij met veel overreding doen inzien dat Hij mij zou helpen wanneer het bekwame tijd zou zijn. Zoals Hij ook zeer zeldzaam en genadig gedaan heeft op zo'n wijze, waarvan ik nog dagelijks de alleraangenaamste vruchten voor mijn gemoed geniet. Ik wenste die vrede, die ik uit de hoop op de Goddelijke hulp ter bekwamer tijd genoot, door mijn vooruitlopen niet te storen, en mij ook niet in enige zaak in te wikkelen, zolang mijn Heere mij daartoe niet geliefde te roepen. Hierom oordeelde ik dat het voor mij noodzakelijk was dat ik op een nederige wijze verzocht van die begeerde verklaring in dit geval verschoond te mogen worden. Temeer omdat ik in mijn regel wel vond verplicht te zijn tot verantwoording van de hoop die in mij is, aan een ieder die het mij

met zachtmoedigheid afvordert, maar niet tot een verklaring van zulke stukken. Waren er smartelijke verwarringen in een gemeente zonder mij toedoen ontstaan, dan kon ik echter niet zien dat ik, geringe, mij onderwinden moest ze door mijn vooruitlopen weer in orde te brengen. Maar ik oordeelde dat ik dat het veiligst overliet aan de wijsheid en getrouwheid van de Opperste Herder der schapen, en aan hen die Hij daartoe had gelieven aan te stellen.

C. § 98.

Men heeft mij ook te verstaan gegeven dat sommigen graag gezien zouden hebben dat ik bij mijn *eenvoudige* aanmerkingen ook verschillende *letterkundige* aanmerkingen gemaakt had. Ik acht mij ook verplicht dienaangaande tot bovengenoemde doeleinden enig bericht te geven. Men verstaat door *letterkunde* (filologie) in een nauwere zin niet een enkele aanhaling van verschillende gevoelens. En ook niet een vermelding van een menigte schrijvers, die over de voorkomende zaak gehandeld hebben. En ook niet enige zinrijke spreukjes van een dichter, wijsgeer, kerkleraar of iemand anders, welke dingen iedereen die de bekwaamheid, tijd en boeken om uit te schrijven maar bezit, gemakkelijk bijeen kan brengen. Maar die edele en nuttige letterkunde bestaat naar het oordeel van deskundige mannen in een gegronde, aaneengeschakelde, oordeelkundige kennis van nodige talen. Wil iemand onder het woord “letterkunde” ook begrijpen de *oordeelkunde* (*critica*) en, wat eigenlijk tot de geschiedenissen behoort, de oudheden en de geschiedenissen van de geleerde wereld, die zal echter toestaan dat de kennis van verschillende uitgaven van boeken maar het minste gedeelte van laatstgenoemde wetenschap is, waarbij sommige jongelingen zich al te onvoorzichtig ophouden, en de tijd die tot gewichtiger zaken nodig is, al te schadelijk en te onbedachtzaam verspillen.

Ik oordeel dat de letterkunde een nodige en bij uitnemendheid nuttige wetenschap is, en prijs de Goddelijke goedheid, Die in onze dagen enige voortreffelijke mannen verwekt, die het merkbaar opluisteren en op vaste voeten stellen. Ook is elke dienaar van het Evangelie naar mijn gedachten verplicht om zich daarin naarstig te oefenen, en een verstandig en Godzalig gebruik daarvan te maken. Dit gebruik bestaat eigenlijk daarin dat men het in het eenzame naarstig en verstandig gebruikt, in afhangende van de Geest van de Heere, om de juiste betekenis van de woorden die de Geest gebruikt heeft, en zo de rechte mening van Gods Woord te vinden, en het zo duidelijk te ontleden dat een eenvoudige, maar oplettende, ze gemakkelijk kan vatten, waardoor de eenvoudigste mensen van de letterkunde een gezegende nuttigheid voor hun zielen kunnen trekken. Ik sta toe dat iemand die voor geleerden schrijven moet, of voor mensen die hij in de letterkunde zal onderwijzen, met redenen aantekent uit welke gronden hij dienaangaande redeneert, of waar men daaromtrent nader bericht kan krijgen. Maar dat een leraar die tot stichting van eenvoudige zielen spreekt of schrijft, zich in brede letterkundige redeneringen of aantekeningen zou uitlaten, schijnt mij, zo niet ijdel roemzuchtig, tenminste zeer ongevoelig te zijn. Een eenvoudige heeft er geen nut van, en een verstandige verwacht het daar niet. Als een kunstenaar een kabinet tot een nuttig gebruik zou maken, en zich inbeeldde maakte dat hij het moest beschilderen met de plaatsen vanwaar hij zijn hout gekregen had, en met het gereedschap dat hij in zijn winkel daartoe gebruikt had, met daarbij gevoegd verschillende m.m. tot een bewijs dat hij het zelf in handen gehad had, zou hij zich

wellicht sterk bedrogen vinden wanneer hij dacht dat verstandige mensen hem daarom meer handel zouden gunnen. Ik heb dan ook naar mijn gering vermogen de letterkunde in het eenzame als een werktuig om de rechte mening te vinden en duidelijk open te leggen, zeer zorgvuldig proberen te gebruiken. Ik heb ook uit nood één of twee aantekeningen daaromtrent moeten maken. Maar ik heb niet kunnen besluiten om mij in veelvoudige en breedvoerige aantekeningen daarover uit te laten, omdat ik voornamelijk tot stichting en onderwijs van eenvoudigen schreef, en omdat ik meer genoeg vind in een oprecht getuigenis van mijn geweten dat ik het wezenlijk heil van mijn naastenbedoel, in verloochening van mijzelf, dan in een roem dat ik op de verkeerde plaats letterkundige aantekeningen kan maken.

D. § 99.

Hoewel ik met grote tegenzin van mijn eigen handelwijze heb moeten spreken, word ik echter genoodzaakt het nog eens te doen. De bescheiden lezer zal het, hoop ik, niet kwalijk nemen, wanneer hij mijn oogwit, boven § 95 genoemd, maar in het oog houdt. Anders gelieve hij deze bladen ongelezen over te slaan. Men heeft mij ook te kennen gegeven dat sommigen het liefst zouden zien dat ik mijn aanmerkingen *in een verheven stijl, naar de tegenwoordige smaak* had voorgedragen. Hieromtrent heb ik het volgende te berichten. Hoewel ik zie dat men zich in allerlei zaken naar de *smaak* in onze dagen, meer dan in vorige tijden, probeert te schikken, heb ik niets echter voor mij niet raadzaam of geoorloofd gehouden. Want de *smaak* behoort eigenlijk tot de verwarde en ongemeen snel voorbijgaande denkbeelden. Een al te grote gezetheid op de smaak is geen prijselijke eigenschap van een verstandig man, die meer nuttigheid vindt in onderscheiden, grondige, nuttige en bestendige denkbeelden, dan in de verwarde, snel voorbijgaande en veranderlijke aandoeningen van de smaak. Ook is hij, die zich naar de smaak van anderen schikken wil, er zeer ellendig aan toe. Want de smaak is wonderlijk verschillend en wisselvallig. Wat de ene smaakt, daar zal de ander van walgen. Er zijn ook enige tijden waarin een algemene volksziekte de smaak van zeer vele mensen zonder onderscheid bederven kan. Wat nu de *verheven stijl* aangaat, waardoor sommigen nu de stijl van een heldendicht schijnen te verstaan, heb ik mij om verschillende redenen daarvan niet mogen bedienen. Hoewel ik ook mocht weten hoe die gemaakt moet worden. Want, zoals de kleren naar de verschillende personen, staten en doeleinden waartoe zij gegeven zijn, geschikt moeten zijn, zo moet ook de stijl ingericht worden naar de verschillende zaken en het oogwit waartoe men spreekt. Het zou even ongerijmd zijn wanneer een leraar eenvoudigen onderwijzen wilde in de stijl van een heldendicht, als wanneer hij in het gewaad van een toneelspeler in het midden van hen wilde wandelen. De stijl van de heilige dichters en profeten klinkt soms hoog, maar verschilt onbegrijpelijk van die, welke sommigen nu verheven noemen. Die heilige mannen waren oosterlingen, en schreven in de eerste plaats voor oosterse volken, naar de landaard van welke zij met een Goddelijke wijsheid hun stijl moesten schikken. Ze schreven niet zozeer om eenvoudigen in de eerste beginselen te onderwijzen, als wel om een regelmaat te beschikken, die naderhand verder tot nut van de kerk verklaard zou worden. Wanneer iemand zich nu verbeelden wilde dat hij eenvoudige westerse volken in de eerste gronden, met de stijl van de Psalmen of profeten, onderwijzen moest, dan zou hij door verstandigen geoordeeld worden eveneens te handelen als wanneer hij dacht dat hij zich naar de wijze van de profeten kleden, en zich van hun zinbeelden

in het onderwijzen bedienen moest. Immers, de stijl die sommigen nu verheven noemen, strijdt niet alleen tegen het Evangelie, maar ook tegen alle gegronde regels van een gezonde welsprekendheid, zoals wij in de aanmerkingen over 2 Kor. 4:6 gezien hebben. Ik heb mij met voorbedachte rade op goede gronden van een *gemeenzame leerstijl* proberente bedienen, omdat mijn voornaamste oogwit was om eenvoudigen aangaande de natuur en het rechte gebruik van het Evangelie, naar mijn gering vermogen, enig bericht te geven. Hierom heb ik mijn eerste zorg laten gaan dat ik zo *duidelijk* mocht schrijven, dat de eenvoudigste, wanneer hij aandachtig wilde zijn, mijn mening gemakkelijk kon vatten. Dit heeft mij genoodzaakt om de denkbeelden en uitdrukkingen soms weer te herhalen, opdat ik de aandacht van de eenvoudigen bij het rechte stuk houden mocht. Waaruit dan hier en daar enige lengte geboren is, die mij zelf niet aangenaam is. Het is wel waar dat een Laconieke stijl aan sommigen zo'n genoeg geeft, dat, wanneer zij een stijl prijzen willen, al is het ook een Aziatische winderigheid, daarvan uitroepen: het is Laconiek! Maar hij zou zeer verbijsterd zijn, die het in het onderwijs van eenvoudigen of op de preekstoel vorderen wilde. Want hoewel aan de hoven van de vorsten, waar *één* persoon *vele* staatszaken moet behandelen, die geenbovennatuurlijke verklaring van de eigenschappen nodig hebben, zo'n stijl zeer nodig en gepast is, zou het echter op een catechiseer- of preekstoel geheel niet passen. Want daar moet men onzichtbare geestelijke zaken behandelen, en de eigenschappen daarvan ontwikkelen, bewijzen, en een tijdlang voor de aandacht houden, dat een eenvoudige die aan het denken niet gewend is, daar achter komt en daarbij gehouden wordt. Dit vereist een stijl die wat langer is. Voor het overige heb ik geprobeerd het, wanneer ik hier of daar vermanen of waarschuwen moest, zo te schikken, dat het daartoe ook gepast mocht zijn. Wat de vloeiendheid, zuiverheid en sierlijkheid aangaat, heb ik daarom trent alleen in het oog gehad het zodanig in te richten, dat de aandacht onder het lezen door mijn schuld niet al te zeer vermoeid mocht worden, en dat, wanneer mijn gering geschrift een kenner van de stijl in handen kwam, hij niets mocht tegenkomen dat hem zo stoten kon, dat hem de dierbare waarheden die ik behandel om de stijl onaangenaam zouden worden. Op de allernauwkeurigste spellingen, veranderingen van spreekwijzen, op de juiste verdelingen van de volzinnen, de evenredige vermenging daarvan, en op andere dergelijke zaken meer, heb ik geen acht geslagen omdat ik de aandacht en de tijd, die tot het bedenken en herhaald uitschrijven van deze dingen vereist worden, tot gewichtiger zaken nodig had.

E. § 100.

Eindelijk moet ik de bescheiden lezer nog kort berichten in welke *orde* en tot welk *doeleinde* ik de stoffen in het vervolg vanaanmerkingen, *geschikt* heb.

- (1) De eerste stof, uit Ps. 119:75, is een *aanhangsel* van de laatste stof van de aanmerkingen over Gen. 32:24-30. Het is ingericht om aan te tonen dat de oefening en versterking van het geloof door zware kruiswegen en proefwegen, met de Goddelijke goedheid en het heil van de gunstgenoten van de Heere, zeer lieflijk overeenstemt.
- (2) De andere stoffen zijn ingericht om aan te tonen waartoe men het Evangelie *in het bijzonder gebruiken moet*.

- (a) Eerst om de luisterrijke en hartveranderende *heerlijkheid van alle geopenbaarde volmaaktheden van God, in het aangezicht van Jezus, geestelijk, verstandig, levendig en hartelijk* te aanschouwen en te ondervinden, 2 Kor. 4:6.
- (b) Daarna om zich *van zijn kwade wegen en gedachten* door de verzoende genade tot God *te laten bekeren*, Jes. 55:7.
- (c) Dan, om in en door de waarachtige bekering *over zijn zonden bedroefd te zijn, en alle gelegenheden tot zonde te vlieden*, Luk. 22:62.
- (d) En eindelijk om *goede werken* recht ernstig als zijn ambacht *voor te staan*, zelf te doen, en aan anderen met woorden en daden *aan te prijzen*, waardoor men het voor zichzelf en anderen *recht goed en nuttig heeft*, Tit. 3:8.

§ 101. Als de Heere, die mij, zeer ellendige, nu reeds meer dan drieëntwintig jaren in Zijn zachte, aangename en zalige dienst met een onnavolgbaar geduld en goedertierenheid zodanig verschoont en gedragen heeft, dat ik nooit aan Hem of Zijn wegen iets gevonden heb waarover ik enige klachten kan voeren, maar Zijn goedertierenheid altijd verplicht ben te roemen. Als, zeg ik, die Heere op diezelfde kosten van Zijn Zoon, mijn leven en gezondheid nog wat mocht verlengen, en mij in Zijn zalige dienst verdragen, dan kon misschien nog een *Slot van Aanmerkingen* over het recht gebruik en het verkeerd misbruik van het Evangelie volgen. Maar wanneer het Hem behaagde mij door een spoedige dood te gebiedend dat ik voor een andere knecht plaats zou maken, of mijn gezondheid in Zijn dienst te laten verzwakken, of door andere wegen tot mij te zeggen dat Hij door mijn gebrekkig schrijven niet langer gediend wilde zijn, moge Hij mij dan toch genade schenken dat ik van harte gewillig zeg: *“zie, hier ben ik. Doe mij als het goed is in Uw ogen!”* Moge Hij toch verhinderen door Zijn Geest dat het ooit in mijn hart zou opkomen om Hem mijn ellendige dienst, waarmee Hij nu al zolang geduld heeft gehad, langer op te dringen, of om een ogenblik langer leven, gezondheid of iets anders te begeren, dan Zijn wijze goedheid mij heeft toegelegd. Hij zegene op de grond van Jezus’ voldoening en voorbeding, Die voor vervloekten een vloek geworden is, en Die Zich in alles volmaakt heilig gedragen heeft, mijn armelijke pogingen, en wat ik ooit in veel zwakheid geprobeerd heb te spreken of te schrijven tot eer van Zijn Naam en uitbreiding van Zijn rijk!

§ 102. Ik diende deze voorrede niet te sluiten eer ik een schuldige en openlijke dank betuigd heb aan de drie heren, welke het opzicht over de uitgave van deze en van de vorige aanmerkingen, wegens mijn afwezigheid van de pers, niet alleen vrijwillig en gunstig hebben gelieven op zich te nemen, maar ook die vermoeiende arbeid van toe te zien dat het gedrukte met het geschrevene in alles goed overeenkwam, met grote nauwkeurigheid hebben waargenomen. *De Heere, Die rijk is in barmhartigheden, moge hen deze arbeid der liefde rijk vergelden!*

4.

Aanmerkingen over Psalm 119:75

Ik weet, HEERE! dat Uw gerichten de gerechtigheid zijn, en dat Gij mij uit getrouwheid verdrukt hebt.

§ 1. Het *doelwit* dat de hoogverlichte dichter in het opstellen van de 119e psalm zich had voorgesteld, is zeer gemakkelijk uit de inhoud vandit lied na te speuren. Want daaruit ziet men duidelijk dat hij had voorgenomen:

- (1) de uitnemende *voortreffelijkheid* van de heilzame *genadeleer*, die in Gods onfeilbaar Woord begrepen is, naar het leven af te schilderen, tot dat doeleinde de veelvuldige *nuttigheden* die een Godvruchtig gemoed in allerlei ontmoetingen daaruit kan trekken bevindelijk aan te wijzen, en eindelijk de rechte *weg* te leren die een kind van God eenvoudig houden moet om van die zalige leer een *betamelijk gebruik te maken*, en om de dierbare nuttigheden daarvan te ondervinden.
- (2) En hierdoor wenste hij ieder die dit lied mocht lezen of horen, tot een evangelische Godzaligheid, naar deze zalige leer, krachtig *aan te sporen* en grondig te *besturen*.
- (3) En dit was weer ingericht: a om het waarachtige *zieleheil* van hem en van zijn naaste *te bevorderen*, (b) en om de heerlijke naam van God, Die het onwaardig mensdom met zo'n dierbare leer van de zaligheid heeft willen bevoorrechten, voor zo'n voortreffelijk geschenk met hartelijke dankzegging *groot te maken*.

§ 2. Zo verheven en gewichtig deze einden warden die de dichter bedoelde, zo ernstig was hij ook om al zijn vermogens, krachten en *kunst* aan de uitwerking van dit lied van hem te besteden, onder het veilig geleide van de onfeilbare Geest. Die heilige *kunst* ontdekt zich ook in die zonderlinge inrichting van deze psalm, *naar de letters van de Hebreeuwse taal*. Want de algemene hoofdzaak wordt *zo vaak* voorgedragen als er letters in de Hebreeuwse taal zijn, zonder de minste ijdele herhaling. Want in elk onderdeel worden de voortreffelijkheden, nuttigheden en gebruikmakingen van die dierbare leer van de zaligheid, in onderscheiden gevallen en bijzonderheden, op verschillende manieren met een hemelse wijsheid betoogd. Behalve deze zinrijke schikking verdient ook een bedaarde aanmerking dat onder elke letter altijd acht verzen zijn, die telkens met diezelfde letter beginnen. De heilige dichter bediende zich van deze kunst niet zozeer om het verstand door een blote letterspeling te vermaken, maar voornamelijk om de *zekerheid* en het *gewicht* van de zaken die hij voordroeg, daardoor aan te duiden. Want:

- (1) wordt de voortreffelijkheid en een veelvoudige nuttigheid van die hemelse genadeleer *zo menigmaal* en in *zo veel soorten gevallen* als er letters in de taal zijn, betooglijk aangewezen, wie moet dan van zijn heerlijkheid en nuttigheid niet ten volle verzekerd zijn?
- (2) Zo zeker deze dingen zijn, *zo gewichtig* zij ze ook. Want (a) wanneer men de dierbaarheid en nuttigheid van de genadeleer *zo vaak* en in *zoveel gevallen* als er letters in de taal zijn, beschouwt, heeft men die echter nog niet volkomen

doorzien. Staat men bij elke letter opnieuw stil, en vergelijkt men het gezegde met de eerste grond waaruit het afgeleid is, dan openbaren zich de heerlijkheden en nuttigheden van die genadeleer *aan alle kanten, hoe langer hoe meer*.¹ (b) Het is daarom waard onder elke letter zijn acht verzen, die telkens met *diezelfde letter* beginnen. In de *wiskunde* is 8 de eerste *kubus*, waar de eerste wortel, 2, met zichzelf vermenigvuldigd, het eerste *kwadraat*, 4, voortbrengt. En als dit met zijn wortel weer vermenigvuldigd is, brengt het noodzakelijk de eerste *kubus*, 8, voort. Zo'n *kubus* kan een bekwaam zinnebeeld van de volmaaktheid opleveren. Want hij heeft zijn wortel in zichzelf en wordt door zijn eigen wortel voortgebracht. Al zijn zijden zijn even groot, en al zijn hoeken recht. Dit kan men gevoeglijk op de voortreffelijke en heilzame genadeleer toepassen. Want die is *volmaakt en recht*, Ps. 19:8, 9. Het heeft de wortelen en grond van alle voortreffelijkheid en nuttigheid in zichzelf. Men behoeft het arme bedelwerk van eigen wijsheid, heidense zedelessen en andere bloemetjes niet te hulp te roepen om zijn heerlijkheid en nuttigheid te vermeerderen. Maar vergelijkt men de genadeleer weer met zijn wortel, dan wordt het aan alle kanten nog dierbaarder. En zijn volmaaktheid en voortreffelijkheid openbaart zich aan alle zijden en hoeken waar men het beschouwt. Men zie eens, tot een voorbeeld, de aangename nuttigheid van de genadeleer, die onder de letter *(dalet)* voorgesteld is. Daar kreeg de Godvruchtige ziel, die in de geestelijke strijd zodanig verslagen was dat hij aan het stof kleefde, en die zichzelf niet kon oprichten, uit die dierbare waarheid niet alleen een genoegzame grond om met vrijmoedigheid uit het stof te roepen om levendmaking, omdat God dat in Zijn Woord beloofd had; maar hij ontving ook een vaste hoop dat hij de weg van Gods geboden lopen zou. Want hij wist zeker dat God zijn hart zou verwijden, hoewel het nu zo gesloten dat men het de tere *jeugd* met de eerste *beginselen* van de taal en van de wetenschappen probeert in te boezemen, en met *herhaling* voor te dragen. (c) Men diende de gehele *letterkunde* voornamelijk dienstbaar te maken aan het voordragen, verklaren, betogen en *aanprijzen van deze verheven en nuttige leer*. (d) Het is eindelijk ook waard dat men alle middelen, die het geheugen versterken kunnen, te hulp roept, om het in de zin van de gedachten van ons hart te bewaren.

§ 3. Omdat de waarheden, als ze in bijzondere onderwerpen voorgesteld zijn, zich duidelijker, levendiger en krachtiger aan het verstand vertonen dan wanneer ze in op zichzelf staande stellingen was dat hij zich niet kon opbeuren uit het stof, vs. 25, 32. De grond en de wortel van die waarheid die zo'n versterking en hoop veroorzaakte, lag in de Goddelijke volmaakheden die verheerlijkt zijn in de gehoorzaamheid van Gods Zoon, Die alle geboden volmaakt gedaan heeft, en die zich in de banden van de hel heeft laten sluiten, en in het stof van de dood laten leggen, opdat een heilig, rechtvaardig en waarachtig God, verslagen en gebonden zielen uit het stof zou ophelpen, en in engten verruimen tot een vaardige betrachting van Gods geboden. Uit die grond en wortel waren die beloftenissen geboren, die het hart van de dichter in zijn verslagen toestand door een levendige hoop versterkten. Vergelijkt men nu deze toezeggingen en die aangename sterkte die de dichter daaruit ondervond, met zijn grond, dan openbaart zich zijn heerlijkheid, volmaaktheid en vastigheid op een verbazende manier. Want hoe heerlijk, volmaakt en zeker is die toezegging, die in

zo'n heerlijke gehoorzaamheid van Gods Zoon, en in al die verzoende volmaaktheden gegrond is! En hoe heerlijk, dierbaar en zeker is de hoop dat God zijn hart zou verwijden om de weg van Gods geboden te lopen, omdat Gods Zoon door het uitstaan van die helse angsten en door een volmaakte betrachting vande geboden, die ruimte en zaligheid verdienen zou, en nu reeds, God zij dank! verdient heeft. Ik wil niet staande houden dat David in het gebruiken van dit getal 8, zijn oog op zo'n *wiskundige kubus* gehad heeft. Toch is dit buiten alle tegenspraak dat de dichter *bijzondere redenen* gehad heeft waarom hij onder elke letter juist altijd 8 verzen stelt, die met dezelfde letter beginnen. Ook is buiten alle tegenspraak dat de heilzame genadeleer ons hoe langer hoe volmaakter en vaster voorkomt, wanneer wij het met zijn wortel en grond vergelijken, en dat het een groot voorrecht zou zijn wanneer men door de afgetrokken bespiegelingen van wiskundige wetenschappen zich niet geheel liet aftrekken van de rechte werkzaamheden met zaken, en in het bijzonder met de verheven genadeleer, maar integendeel ook zulke wetenschappendaaraan dienstbaar maakte. worden voorgedragen, daarom geeft de dichter de voortreffelijkheid en nuttigheid van de genadeleer op, benevens het recht gebruik daarvan, uit zijn eigen bevindingen; opdat de eenvoudigste zielen het duidelijk zouden inzien en van de mogelijkheid en zekerheid ervan ten volle verzekerd zouden zijn.

§ 4. De meer genoemde hoofdzaak wordt ook recht grondig en heerlijk in dit tiende onderdeel uitgevoerd, waaruit de woorden genomen zijn die wij nu overwegen. Daar toont de dichter in het bijzonder de voortreffelijkheid en nuttigheid van de genadeleer, in gevallen van *tegenheden en verdrukkingen*. Want het schijnt uit de inhoud van dit gedeelte te blijven dat de Godvruchtige ziel onder zware *verdrukkingen* was geraakt, waarin *de hovaardigen* hem met leugens *neerstootten*, en *de Godvruchtigen* zich van hem *onttrokken*, wat hem met veel treurigheid en twijfelmoedigheid vervulde, en als een doodsteek in de beenderen was. In deze grote verdrukking nam hij opnieuw zijn toevlucht tot die troostrijke *genadeleer* en bevond dat die van zo'n voortreffelijke kracht was, dat hij uit het rechte begrip ervan niet alleen eengegronde en onderwerpende *hoop gevoelde*, maar ook met veel vrijmoedigheid de verlossing uit deze verdrukking durfde smeken. ". Want een levendige kennis van die voortreffelijke genadeleer was het veiligste en enigste middel om zich in die gevallen verstandig en betamelijk te gedragen, en eruit geholpen te worden. Hoewel die verdrukking een gepaste school voor hem was, waarin hem gelegenheid werd gegeven om verschillende stukken van die zalige leer nader te leren verstaan, en metterdaad te beoefenen, bevond hij echter dat die leer zo verheven, en zijn natuur voor het rechte begrip ende oefening ervan zo onvatbaar was, dat hij de *almachtige kracht* van zijn *Schepper* en *Herschepper* daartoe nodig had. En omdat die almachtige Vader der lichten Zijn almachtige handen aan hem in de schepping en herschepping ten koste had gelegd, daarom smeekt hij dat die getrouwe handen hem nu ook *verstandig* mochten *maken* om die heilzame leer te leren, vs. 73. \$. God, Die het werk van Zijn handen nooit kan laten varen, en die tot niemand van Jakobs zaad ooit gezegd heeft, "zoek Mij vergeefs", *schonk* deze ootmoedige en afhankelijke bidder een meer *opgeklaard verstand* in die waarheid. Direct ondervond hij daaruit deze voortreffelijke nuttigheid dat zijn ziel door een gegronde, zichtbare Aanmerkingen over Psalm 119:75 76 en onderwerpende hoop in deze verdrukking van hem gesterkt werd. a. Want nu kon hij een aangename *hoop* op

dat zalig woord oefenen, hoe beklaglijk zijn omstandigheden ook anders mochten zijn. En hoewel sommige Godvruchtigen zich van hem onttrokken, wist hij echter dat zij, *die God vrezen*, en de rechte kennis van de rechte hoop hebben, hem nog eens zouden *aanzien* en zich verblijden, omdat hij op Gods Woord gehoopt had, vs. 74. b. Deze hoop werd *geboren* uit een duidelijk gezicht, dat door het nader begrip van de genadeleer verkregen was, *van de gerechtigheid van Gods gerichten, en van de getrouwheid van de verdrukkingen*, vs. 75.

§ 5. Zo ziet men dan uit deze schakel dat de dichter in de woorden die wij nu voor ons hebben, (1) voordraagt zijn openbare en vrijmoedige *belijdenis*, die onder indruk van Gods geduchte tegenwoordigheid gedaan is, van zijn *levend geloof* aangaande de gerechtigheid en getrouwheid van die verdrukkende beschikkingen die God over hem gemaakt had, (2) voorgesteld als een natuurlijk *gevolg* van het rechte *begrip van de genadeleer*, (b) als een voorname *grond* en *beginsel* van de *hoop* van de dichter, (c) en als een allerduidelijkst vertoog, van de uitnemende *voortreffelijkheid* en nuttigheid van de *dierbare leer* van de waarheid die naar de Godzaligheid is, , , tot een ernstige *opwekking* en *besturing* van een ieder om er een recht gebruik van te maken.

§ 6. In de woorden *zelf* kan men onderscheiden (1) eerst, de eerbiedige en gelovige *aanspraak*, (2) dan de zekere waarheid van de *gerechtigheid* en *getrouwheid* van de gerichten en verdrukkingen van de Heere, (3) en eindelijk de openbare en vrijmoedige *belijdenis* van het geloof van de dichter daaromtrent.

§ 7. Het moeten zeer verheven, gewichtige en zekere dingen zijn die hier behandeld worden. Want (1) een *man* die door Gods onfeilbare Geest gedreven is, (2) stelt ze vrijmoedig voor onder een indrukwekkende *aanspraak* tot de Heere.

§ 8. Men kan niet voldoende redenen vinden om te bewijzen dat de *PERSOON* die hier sprekend voorkomt (1) een *ander* dan de *dichter zelf* zou zijn. (2) Het gehele beloop van deze Psalm schijnt te vereisen dat *hij*, die het *opgesteld* heeft, van zijn *eigen* bevindingen spreekt. (3) Maar wanneer hij van zijn eigen werkzaamheden handelt, draagt hij die van andere Godvruchtigen daardoor eveneens voor. Want zij hebben met hem, wat het wezen van de zaak betreft, één hart en weg. Hoewel men de *bijzondere naam* van de dichter en spreker in het opschrift van dit lied niet vindt aangetekend, zijn er echter waarschijnlijke redenen die onze gedachten tot de koning van de dichters, *David*, leiden. Want (1) het was hem meermalen eigen zijn psalmen naar de orde van de Hebreeuwse letters op te stellen. De 25e en 34e psalmen, waarin Davids naam uitdrukkelijk vermeld wordt, kunnen hiervan tot duidelijke voorbeelden verstrekken. (2) Bovendien komt de *stijl* en de *inhoud* van deze psalm met die liederen, die Davids naam in het opschrift dragen, volkomen overeen. (3) Verder schijnt men uit het 23e en 24e vers te mogen besluiten dat de dichter een man geweest is die *onder vorsten heeft verkeerd*, en door verscheidene raadslidenomringd is geweest. (4) Eindelijk past de inhoud van deze psalm zeer schoon op de *staat en ontmoetingen* van deze knecht van de Heere. Want (a) groot en vele zijn de *weldaden* geweest waarmee de Koning der koningen de ziel en het lichaam van deze koning heeft gelieven te bekronen. (b) Echter zijn de *verzoeken*, de verdrukkingen en de tegenheden, waarmee hij gedurig worstelen

moest, even groot en zwaar geweest. (c) Maar hij heeft die alle zeer heerlijk *overwonnen*. Want hoe groter de duisternis en de nood was die voor zijn aangezicht kwam, zoveel te groter en heerlijker werd telkens het licht van Gods verlossende genade, trouw en kracht, dat de Vader der lichten daaruit wonderbaarlijk liet schijnen.

§ 9. In alle ontmoetingen van voorspoed of tegenspoed was hem dit bijzonder eigen, dat ze zijn ziel al snel *tot God* leidden. Immers, hooggaande verdrukkingen brachten ook hier zijn gemoed tot God, Die hij met bijzondere aandoeningen aanspreekt: HEER! Hij richt zijn taal tot zijn enige en Drieënige verbonds-God, Die wegens Zijn hoogste volmaaktheid, noodzakelijk, onafhankelijk, algenoegzaam en onveranderlijk is. Die in al Zijn werken Dezelfde zal zijn die Hij is in Zijn beloften. Die alles wat Hij is, was, en zijn zal, voor Zijn ellendig en arm volk zal zijn. *Zie deze kracht van de Naam Jehovah breder aangewezen in de aanmerkingen over Zach. 3:2, § 6.* Als zo'n Jehovah *betoonde* zijn verbonds-God Zich in het bijzonder in die *gerichten en verdrukkingen* die hem nu zeer zwaar benauwden. Want uit al die duisternissen scheende heerlijke glans van alle volmaaktheden, die in de Aanmerkingen over Psalm 119:75-77 Naam Jehovah opgesloten zijn, verwonderenswaardig door. Die glansrijke deugden glinsterden de dichter nu zo helder en krachtig in de ogen, dat hij met heilige *aandoening* van zijn ziel moest *uitroepen*: HEER! Want door deze uitroep verklaart hij:

- (1) zijn *levend geloof* dat zijn bonds-God in volle nadruk Jehovah was. Zoals Thomas deed toen hij uitroep: *mijn Heere en mijn God!* Hij wil zeggen: nu weet ik dat U de Heere bent, en mijn ziel kleeft U in geloof en liefde achteraan.
- (2) Dan geeft hij daardoor nog te kennen zijn onuitsprekelijke *verwondering en aanbidding*. Want hij zag met overreding in dat zijn verbonds-God ook in de weg van *gerichten* bestendig diezelfde onafhankelijke, algenoegzame en onveranderlijk getrouwe Jehovah bleef. Dat straalde uit die duisternis van verdrukkingen nu veel duidelijker door dan ooit te voren. Het natuurlijk vernuft en het ongeloof hadden dit nooit zo kunnen beredeneren of durven verwachten. Ze hadden het tegendeel gedacht. Maar nu zag hij in de onbedrieglijke spiegel van de eeuwige genadeleer, dat zijn verbonds-God ook in *gerichten en verdrukkingen* Jehovah was. Dit verbazende gezicht vervulde zijn ziel met de grootste verwondering en de diepste aanbidding. En dit dreef hem om zijn *aanspraak te richten tot God, Die grote dingen doet, die men niet doorzoeken kan; wonderen, die men niet tellen kan*, Job 5:8, 9. Hij wil zeggen: *O God! Uw weg is in het heiligdom; wie is een groot God, gelijk God? Gij zijt die God, Die wonder doet; Gij hebt Uw sterkte bekend gemaakt*, Ps. 77:14, 15. *Gij hebt wonderlijk bij mij gehandeld*, Joël 2:26.
- (3) Eindelijk is die aanspraak een verklaring van de *zekerheid* van de waarheid dat Gods *gerichten* gerechtigheid zijn, en van de *oprechtheid* van zijn betuiging dat hij dit zeker wist. Want hij bevond zich onder levendige indrukken van de Goddelijke volmaaktheden, in tegenwoordigheid van de Heere, toen hij betuigde: ik weet dat Uw *gerichten* de gerechtigheid zijn, enz. Hij riep God aan tot een Getuige en wilde zeggen: *Heere! Gij weet het*, Ps. 40:10. § 10. Deze betuiging was hier geen nodeloos ijdel gebruiken van de geduchte Naam van de Heere, maar het was hier

zeer *nodig*. Want hij sprak hier van een waarheid die het ongelovige vlees niet begrijpen of geloven kan, maar gedurig hardnekkig tegenspreekt.

Want hij belijdt hier (1) in het algemeen dat *Gods gerichten de gerechtigheid zijn*, (2) en dan in het bijzonder *dat Hij hem uit getrouwheid verdrukt had*.

§ 11. Het eerste drukt hij op deze wijze rondborstig uit: ***ik weet DAT UW GERICHTEN DE GERECHTIGHEID ZIJN.***

§ 12. Het woord (mishpatiem), GERICHTEN,

- (1) heeft zijn *oorsprong* van een wortel die *eigenlijk* betekent *iets in zekere orde te schikken*.
- (2) De Heilige Schriften gebruikendit woord (a) in het algemeen van die *schikkingen en bestellingen* die de onafhankelijke enalleenwijze God maakt omtrent Zijn van hemafhankelijke schepselen, de mensen, aangaande wat zij te doen, te laten, te verwachten of te vrezen hebben, en die hen òf in Zijn onfeilbaar Woord geopenbaard worden òf in Zijn hoge voorzienigheid toegeschikt worden. (b) In het bijzonder wordt het toegepast *op oordelen en tegenheden* die God de mensen toezendt, òf als een rechtvaardige Rechter *tot straf* van de goddelozen, òf als een verzoende Vader *tot kastijding* en verbetering van Zijn kinderen. Jes. 26:9. Zef. 3:15.
- (3) Hier geeft dit woord buiten alle tegenspraak te kennen die *vaderlijke tuchtigingen* die God aan Zijn geliefd kind David, tot zijn verbetering en zaligheid had toegezonden. Want de dichter voegt deze rechtvaardige *gerichten* samen met die getrouwe *vaderlijke verdrukkingen*. De gerichten dan waarvan hier gesproken wordt, bestonden in zonderlinge *toeschikkingen van vele en allerlei smartelijke en smadelijke ontmoetingen* die dit geliefde kind van God in zijn ziel en lichaam, tegen de zin van zijn natuur, gevoelen moest. Deze zijn zo groot, veel en van allerlei soorten geweest, dat het niet goed mogelijk is ze allen bij elkaar in orde te vertellen. We zullen dan maarenige onder zekere hoofdsorten proberen te schikken, en met de vinger aan te roeren.

Ziet men op de *stof* van de dingen die hemdikwijls benauwden, dan moest hij (1) dan eens een nijpend *gebrek* ondergaan, (2) dan eens zeer hooggaande *schanden en smaadheden* verdragen, (3) en dan eens onverdraaglijke *pijnen* voelen.

Vestigt men zijn oog op de *onderwerpen* waarin hem al deze ellendigheden troffen, dan moest hij ze (1) niet alleen *in zijn eigen persoon* ondervinden, (2) maar ook in alle *anderen* op wie hij een nadere betrekking had. *Hij zelf* moest die gerichten (1) en in zijn *ziel*, (2) en in zijn *lichaam* ondergaan.

Zijn *ziel* werd dikwijls beangstigd (1) door het *gemis* van zulke dingen waarbij het leven moest, en die voor hem de allerdiërbaarste op aarde waren.

- (a) Die Godvruchtige ziel telde met grootrecht onder zijn grootste voorrechten, *het heengaan onder de schare, en het treden naar Gods huis, met een stem van vreugdegezang en lof, onder de feesthoudende menigte*, Ps. 42:5. Maar hoe vaak werd hij van dat voorrecht beroofd, wanneer hij op de vlucht voor gewelddrijvende vijanden als een gejaagde veldhoen moest omzwerven!

(b) Zo dierbaar en verkwikkelijk voor hem de *gemeenschapsoefening met God* en de ondervinding van geestelijk *licht, kracht* en *troost* placht te zijn, zo smartelijk moest het hem ook zijn wanneer de Heere Zijn gunstrijk aangezicht voor hem zo verbergde, dat hij in zijn haasten zei: *ik ben afgesneden van voor Uw ogen*, Ps. 31:23.

(2) En deze dingen moesten hem zoveel te meer benauwen, hoe groter de *smaadheid* was die daarmee veelal gepaard placht te gaan. Men kan toch niets bedenken dat meer schande, *smaadheid* en verachting over de ziel kan brengen, dan dat onbetamelijke, schandelijke en vuile kwaad, *de zonde*. Echter woonde dit nog in die geheiligde ziel. Het woonde daar niet alleen, maar voerde ook zo'n verwoede strijd, dat het hem onder de wet van de zonde die in zijn leden was, gevangen nam; in gedachten, woorden en werken naar buiten uitbrak; en hem door het een en ander met schuld, schande en schaamte overdekte. En hoe heiliger, hemeisgezinder en edelmoediger het geestelijk leven was dat hij bezat, zoveel te grotere angst moest hij gevoelen, wanneer hij dat lichamelijke kwaad in zichzelf gewaar werd, en bij het licht van Gods heilig aangezicht beschouwde.

(3) Hierbij kwamen nog de *allerpijnlijkste steken* die hem doorgrieffden en verschrikten. Want een vloekende wet, een bestraffend geweten, ontelbare scherpstekende schulden, de vurige pijlen van de boze, en de scherpe pijlen van het ongenoegen van de Almachtige, doorstaken hem menigmaal zo gevoelig, dat hij klagen moest: *ik werd verschrikt*, Ps. 30:8. *Mijn beenderen werden verouderd, in mijn brullen den gansen dag. Want Uw hand was dag en nacht zwaar op mij; mijn sap werd veranderd in zomerdroogten*, Ps. 32:3.

Deze inwendige noden werden door vele *uitwendige*, die hij in zijn *lichaam* dragen moest, sterk verzaard. (1) Want op zijn vlucht en in zijn ballingschappen moest hij ook de scherpste van een *lichamelijke* honger en *gebrek* ondervinden. (2) De *smadelijkste lasteringen* die zijn vijanden òf in zijn aangezicht òf achter zijn rug tegen hem uitbraakten, veroorzaakten menige doodsteek in zijn beenderen. (3) En wie kan bepalen wat eenondraaglijke *smart*en zijn lichaam heeft moeten uitstaan in al die vervolgingen, gevaren en ziekten die hem getroffen hebben? Hoe meer de *mensen* waren waarop hij een nauwe betrekking had, zoveel te meer werden ook de gerichten en oordelen die hij *daarin* moest ondergaan. Zijn eigen *kinderen*, verdere *bloedverwanten*, goede *vrienden*, zijn zielsvrienden de ware *begenadigden*, ja zijn gehele *koninkrijk* leverden allen samen zoveel onderwerpen uit, als zij zielen en lichaam hadden, waarin David wegens de betrekking die hij op hen had, vaak moest lijden. Want wat een ellenden moest hij al aan zijn kinderen, bloedvrienden, goede vrienden en hovelingen beleven! Wat een ijselijke zonden, verdeeldheden, beroeringen en bloedstortingen werden onder hen gepleegd! Hoe slecht zag het er vaak uit onder zijn boezemvrienden, de Godzaligen! Wat een vervaarlijke verwoestingen werden onder zijn onderdanen al aangericht door zware oorlogen, hongersnoden en pestziekten! Al deze rampen troffen de ziel van David ook, door verschillende nauwe betrekkingen die hij op die mensen had. Ja die smart die hem daardoor veroorzaakt werd, was zoveel te groter, hoe duidelijker het hem dikwijl door een profeet en zijn

eigen geweten aangekondigd werd, dat hij zichzelf voor de aanleidende en verdienende oorzaak van veel van deze oordelen moest houden.

Let men op de *oorzaak* van de gerichten die David overkwamen, dan ontdekt men weer nieuwe soorten met opzicht (1) of op de *werkende*, (2) of op de *bewegende* oorzaken. Deze gerichten (1) schikte *God Zelf* hem *onmiddellijk toe*. (2) Andere deed de *satan* hem aan. (3) Weer andere werden door zijn allerbeste *vrienden* verwekt. (4) Sommigen veroorzaakten zijn *zielsvrienden*, de begenadigden, hem. (5) Andere werden hem aangedaan door *de wereld* en zijn vijanden. (6) En weer andere haalde *hij zichzelf* onmiddellijk over het hoofd.

Dan moest hij eens lijden (1) om zijn *Godzaligheid* en om zijn ongeveinsde aankleving aan de Heere, Zijn volk en zaak. (2) Dan eens om zijn *getrouwe behandelingen* van de naaste. (3) En dan eens om zijn eigen dwaasheden, trouweloosheden en *struikelingen*. Kijkt men eindelijk naar de *tijd* wanneer hij leed, dan was zijn gehele leven een aaneenschakeling van tegenheden.

(1) Voorgaande oordelen werden vaak *herhaald* en (2) bij oude werden *nieuwe bijgevoegd*. (3) Ja, nooit is hij echt vrij geweest van gerichten. Altijd moest hij een of ander uitwendig of inwendig kruis dragen. Want hij was altijd aan enige ziekte onderhevig. Dan kwijnde hij nog aan enige overblijfsels van oude kwalen. En dan had hij weer nieuwe ongemakken onder de leden. Hierom kon hij nooit zonder bittere medicijnen zijn.

Hoe benauwend, zeldzaam en wonderlijk al deze oordelen ook wezen mochten, echter waren ze inderdaad *ʔmishpatiem*), *wijze en goede beschikkingen*, over hem. Want:

- (1) al die ontmoetingen waren door Gods eeuwige, wijze en goede *raad* van te voren bepaald, om ze òf te werken òf toe te laten. Een hoge, heilige, wijze en vaderlijke voorzienigheid *bestuurde* het in de allerminste omstandigheden. *Wie zegt wat, hetwelk geschiedt, zo het de Heere niet beveelt? Gaat niet uit den mond des Allerhoogsten het kwade en het goede?* Klaagl. 3:37, 38.
- (2) Alle uitwendige en inwendige gerichten waren niets anders dan wijze schikkingen om daardoor, als allergepaste *middelen*, de hoogste, heiligste en zaligste *einden* te bereiken. Want de donkerste wegen waren de helderste spiegels waarin God de luister van Zijn heiligheid, gerechtigheid, goedheid, genade, barmhartigheid, macht, trouw, wijsheid, onafhankelijkheid en hoge majesteit aan David naar het leven wilde vertonen, en nadrukkelijk laten ondervinden. Ze zouden David de afgrond van ellendigheid, waarin hij van nature gelegen had, duidelijker onder het oog brengen. Opdat de genade die hem daaruit had opgetogen, en die nog steeds over hem heerste, zoveel te heerlijker en aangenamer aan zijn gemoed zou stralen. Elk gericht was een dierbare hand uit de hoge hemel tot hem neergelaten, die hem veiliger en spoediger zou leiden in dat zalig en nuttig dal van verootmoediging, en daardoor tot onder die aangename en veilige schaduw van de vergevende, verlossende, beschermende en vertroostende genade. Alle tegenheden gaven nieuwe gelegenheden om de ontvangen genadentot Gods eer, zijn eigen zaligheid, en het welzijn van de naaste, ijveriger te *gebruiken*. Ze dienden om hem van ziekten te genezen; voor grotere gevaren te behoeden; en om hem tot die posten, waartoe hij geroepen was of nog geroepen zou worden, meer en meer bekwaam te maken. Ze waren leerzame oefenscholen, waarin hij onderwezen

werd om van Gods wegen die Hij in het zaligen van zondaars houdt, des te onderscheidener, duidelijker, levendiger en bevindelijker te spreken, te zingen, te profeteren ente schrijven. In die scholen werd hij getrouw enbekwaam gemaakt om met meer duidelijkheid, grond, ernst, ijver en medelijden de overtreders Gods wegen te leren, en Gods sukkelende en moedeloze kinderen te besturen en te troosten. Hoe veelvuldiger de gerichten waren waarin een verzoende vaderlijke voorzienigheid hem oefende, zoveel te meer werd hij ook tot zijn *eigen zaligheid toebereid*. Want zijn zaligheid bestond in de genieting, dat is kennis en liefde van de Goddelijke deugden en volmaaktheden. Omdat nu in of door ieder gericht die heerlijke volmaaktheden in hun beminnelijkheid aan hem vroeger of later op een andere wijze ontdekt werden, daarom volgt dat al die tegenheden tot zijn nut en zaligheid moesten medewerken, Rom. 8:28. Met nog groter recht mogen dan de gerichten, die zulke dierbare einden ten doel hadden, de naam van (mishpatiem), wijze schikkingen en bestellingen, dragen. Temeer omdat deze middelen ook met een Goddelijke wijsheid, goedheid en getrouwheid *naar alle omstandigheden en krachten* van David waren ingericht en te pas gemaakt. Want ze waren geschikt naar alle verleden, tegenwoordige en toekomstige, geestelijke en lichamelijke, aangename en onaangename *ontmoetingen*. Ze stonden in de juiste evenredigheid met de *krachten* die God hem verleend had, of onder de gerichten telkens zou verlenen. God was getrouw. Hij liet hem nooit verzocht worden boven vermogen. Hij gaf met de verzoeking de uitkomst dat hij het kon verdragen, 1 Kor. 10:13. David spreekt hier niet van één of ander van deze gerichten, maar in het meervoud, van *gerichten*, zonder enige uit te zonderen. Hij aanbad Gods gerechtigheid in de *allerhardste* wegen, ook in die welke hem door zijn vijanden uit enkel boosheid werden aangedaan. Hij stemde volkomen in met Mozes die van God getuigd: *Hij is de Rotssteen, Wiens werk volkomen is; want AL Zijn wegen zijn gerichte. God is waarheid, en is geen onrecht; rechtvaardig en recht is Hij*, Deut. 32:4.

§ 13. Hoewel deze gerichten in de eerste opslag iemand als hard en verdervend mochten voorkomen, konden zij echter niets anders dan de billijkheid en goedheid zelf zijn. Want het zijn gerichten *van de Heere*. Immers, Hem eigent David ze door het woordje *UWE* toe.

Hij schreef zijn ontmoetingen (1) niet toe aan enig blind toeval of aan een enkel schepsel. Maar hij erkende in alles de wijze, goede en hoge bestelling van *Jehovah*, zijn algenoegzame, onafhankelijke en onveranderlijk getrouwe verbonds-God. (2) David zelf was wel de *verdienende oorzaak* van alle smartelijke tuchtigingen die de oneindige barmhartigheid hemtoeschikte, opdat hij met de wereld niet veroordeeld mocht worden. En verschillende schepselen waren wel de *middeloorzaken* en roeden, waarmee de hemelse Vader deze zoon van Hem kastijde. Toch was *Jehovah de opperste Regeerder*, Die alles wijs, heilig en veilig bestuurde. *Zal er een kwaad in de stad zijn, dat de HEERE niet doet?* Amos 3:6. *Wie zegt wat, hetwelk geschiedt, zo het de Heere niet beveelt? Gaat niet uit den mond des Allerhoogsten het kwade en het goede?* Klaagl. 3:37, 38. Zelfs had *de HEERE tot Simeï gezegd: Vloek David*, 2 Sam. 16:10.

Deze *betrekking* van de gerichtten op Jehovah, dat door het woord *Uw* aangewezen wordt, (1) doet ons aan veel heerlijke *eigenschappen* daarvan denken, (2) en het *onderscheidt* die gerichtten van, en *verheft ze* boven alle menselijke schikkingen en bevattingen.

Zijn het gerichtten van Jehovah (1) de *Algenoegzame*, dan mocht David denken dat het helderste licht uit de dikste duisternis, en het schoonste recht uit de grootste kromheid zeer gemakkelijk kon voortkomen. (2) Zijn het gerichtten van Jehovah, de *Onafhankelijke*, dan kon David verzekerd zijn dat alles tot zijn zaligheid kon meewerken, hoewel hij geen *waardigheid* bezat *waarom* het gebeuren zou, en ook niet enige *geschiktheid* in zich vond *waardoor* hij zich daaronder naar behoren gedragen kon. (3) Zijn het gerichtten van Jehovah, de *onveranderlijk getrouwe Vervuller* van Zijn beloften, dan mocht David er staat op maken dat de allerzwaarste proefwegen de vervulling van Zijn toezeggingen niet zouden verhinderen. *Indien zijn kinderen Mijn wet verlaten, en in Mijn rechten niet wandelen; indien zij Mijn inzettingen ontheiligen, en Mijn geboden niet houden; zo zal Ik hun overtreding met de roede bezoeken, en hun ongerechtigheid met plagen. Maar Mijn goedertierenheid zal Ik van hem niet wegnemen, en in Mijn getrouwheid niet feilen. Ik zal Mijn verbond niet ontheiligen, en hetgeen uit Mijn lippen gegaan is, zal Ik niet veranderen*, Ps. 89:31-35. Zo verheven Jehovah is, zo *verheven* moeten ook de gerichtten zijn, omdat ze *Zijne* zijn. Het is daarom geen wonder dat geen geschapen verstand het doorgronden kan. Ze kunnen wijs, goed en heilzaam zijn, hoewel wij het niet zien, of ook het tegendeel denken. *O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods, hoe ondoorzoekelijk zijn Zijn oordelen, en onnaspeurlijk Zijn wegen! Want wie heeft den zin des Heeren gekend? Of wie is Zijn raadsman geweest?* Rom. 11:33, 34. *Want Mijn gedachten zijn niet ulieder gedachten, en uw wegen zijn niet Mijn wegen, spreekt de HEERE. Want gelijk de hemelen hoger zijn dan de aarde, alzo zijn Mijn wegen hoger dan uw wegen, en Mijn gedachten dan ulieder gedachten*, Jes. 55:8, 9. De gerichtten van de Heere zijn ook *alleen*, in volle nadruk, de gerechtigheid. Want de beste schikkingen die de wijste, heiligste, machtigste en goedigste mens over zich en zijn beste vrienden maakt, zijn altijd aan een groot gebrek van wijsheid, heiligheid en goedheid onderhevig. Ja ze zijn vaak dwaas, zondig en schadelijk. Het is wel waar dat vele gerichtten, ten opzichte van de middelloorzaken waardoor ze uitgevoerd worden, de ongerechtigheid zelf zijn. Maar beschouwt men diezelfde gerichtten met opzicht op de Heere, Die ze ons in Zijn voorzienigheid laat overkomen, dan worden ze direct de gerechtigheid zelf. Dit is zonneklaar te zien in het geval van Simeï en David, 2 Sam. 16:5-12. Want Simeï pleegde de allerverschrikkelijkste ongerechtigheid toen hij David vloekte, en een man des bloeds noemde. Maar beschouwde David dit met opzicht op de Heere, Die gezegd had: “vloek David”, dan was het een heilig, rechtvaardig en heilzaam gericht.

§ 14. Voorzeker, het is een eeuwige waarheid dat al de gerichtten van Jehovah DE GERECHTIGHEID ZIJN. GERECHTIGHEID (1) betekent een *overeenkomst met het recht*.

(2) Het zelfstandig naamwoord *gerechtigheid* wordt hier voor het bijvoeglijke naamwoord *rechtvaardigheid* gebruikt. Dit gebeurt in de Heilige Bladen meermalen. Men zie onder anderen 2 Kor. 5:21. In zulke manieren van spreken ligt

een bijzondere nadruk. Hier wordt daardoor aangeduid dat Gods gerichten de gerechtigheid zelf zijn, en dat er niets onrechtvaardigs in te vinden is. Deut. 32:4.

Het begrip van gerechtigheid omvat *twee* zaken. (1) Eerst *het recht*, (2) en dan *de overeenkomst* met dat recht.

Het woord RECHT beduidt:

(1) in het algemeen (a) òf een zeker *recht richtsnoer* waarnaar iemand zijn werk moet richten, (b) òf een *zekere grond* waarop iemand *toekomt* iets te *doen*, te *ontvangen*, of te *lijden*.

(2) Dit recht is tweërlei. (a) òf het recht *van God*, Rom. 1:32, (b) òf het recht van een gelovige, Ps. 119:132.

(3) Hier op deze plaats moet men het recht in zijn *ruimste* nemen. Want Gods gerichten komen met *alle* rechten volkomen overeen. *Gods recht* (1) in het algemeen beschouwd, is (a) dat *richtsnoer* waarnaar Hij Zich in al Zijn doenricht, (b) en *die grond* waarop hem billijk *toekomt* alles wat hij omtrent Zijn schepsels *doet*, van hen *eist*, of *ontvangt*.

(2) Dit recht van God, in het bijzonder aangemerkt, bestaat (a) in Zijn allervolmaaktste *natuur*, (b) en in Zijn onafhankelijke werken van *schepping*, *voorzienigheid* en *verlossing*. Jer. 10:6, 7.

Het recht *van de gelovigen* (1) is (a) òf die *regel* waarnaar zij zich in al hun doen en laten schikken moeten, (b) òf die *grond* waarop alles wat zij doen, begeren, ontvangen of lijden, hen billijk *toekomt*. Op dit laatste recht wordt hier voornamelijk gezien. (2) Zo'n recht kan men hebben òf *in zichzelf* òf *buiten zich* in iets anders.

(a) *In zichzelf* heeft de allerbeste Godzalige, *niet* de minste *grond* om enige *zaligheid* van God te begeren of te ontvangen. Integendeel is de *zonde* een grond waarop hem billijk toekomt alle straffen en verderf in tijd en eeuwigheid naar ziel en lichaam te lijden.

(b) Maar *buiten zich* heeft het allerslechtste kind van God een wettig *recht en grond* waarop het alle zaligheid naar ziel en lichaam vrijmoedig begeren en billijk verwachten mag. Dit recht is gelegen, in de *borgtocht* en voldoening van Christus; in alle *Goddelijke volmaaktheden* die daardoor zijn verheerlijkt, en met zondaren verzoend zijn geworden; in de *verbonden* van de beloften, die in die verzoening gegrond zijn; en in die genadige weldaden van *rechtvaardiging* en aanneming tot een kind, enz.

Met dit recht van God en van de gelovige **STEMMEN** nu alle gerichten, die God aan David toegeschikt had, **VOLKOMEN OVEREEN**.

Ze hadden een volmaakte overeenkomst met het *recht van God*. (1) Want God is een *onafhankelijk Opperheer*, Die naar Zijn welbehagen kan en mag doen met al Zijn schepselen. *God is meerder dan een mens. Waarom hebt gij tegen Hem getwist? Want Hij antwoordt niet van al Zijn daden*, Job 33:12, 13. *En al de inwoners der aarde zijn als niets geacht, en Hij doet naar Zijn wil met het heir des hemels en de inwoners der aarde, en er is niemand, die Zijn hand afslaan, of tot Hem zeggen kan: Wat doet Gij?* Dan. 4:35. *Maar toch, o mens, wie zijt gij, die tegen God antwoordt? Zal ook het maaksel tot dengenen, die het gemaakt heeft, zeggen: Waarom hebt gij mij alsoo gemaakt? Of heeft de pottenbakker geen macht over het leem, om uit denzelfden klomp te maken, het ene vat ter ere, en het andere ter onere?* Rom. 9:20,

21. Zo'n onafhankelijk Opperheer had dan buiten alle twijfel een billijk recht en macht om aan David tegenheden toe te schikken. Hij had recht om over hem te bescheiden wat Hem behaagde, en het te volbrengen, Job 23:14. *Indien Hij wilde zeggen: Ik heb geen lust tot u.* David moest zich daaraan onderwerpen en zeggen: *zie, hier ben ik, Hij doe mij, zo als het in Zijn ogen goed is,* 2 Sam. 15:26.

(2) Streed het dus niet tegen Gods onafhankelijke oppermacht wanneer Hij gericht over David bracht, dan stemde het even zo volkomen met Zijn allerhoogste *wijsheid* overeen. Want Hij bedoelde in alle gericht een heilig, goed en heilzaam doeleinde. Elk gericht was tot bereiding van dat doeleinde volkomen geschikt en bekwaam. Alles was naar alle verleden, tegenwoordige en toekomstige, uitwendige en inwendige ontmoetingen en krachten van David, wonderbaarlijk te pas gemaakt. Onder de tegenspoeden waren zo veel verborgen en openbare *voorspoeden* ingemengd, dat zij, samengenomen, het heil van David heilig en veilig moesten bevorderen. Men moest er over uitroepen: *O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods, hoe ondoorzoekelijk zijn Zijn oordelen, en onnaspeurlijk Zijn wegen! Want wie heeft den zin des Heeren gekend? Of wie is Zijn raadsman geweest?* Rom. 11:33, 34.

(3) En hieruit blijkt ook dat de strengste gericht tegen *de genade en tere barmhartigheid* van God in het allerminste niet konden strijden. Want ze waren niets anders dan heilzame geneesmiddelen, die de Goddelijke goedertierenheid met een ondoorgrondelijke wijsheid geordend had om David van allerlei schadelijke ziekten te genezen, en voor veel toekomstige kwalen te bewaren, en om hem tot zijn post, waartoe hij geroepen was, rechtbekwaam te maken. Zo weinig het tegen de goedheid en barmhartigheid van een dokter strijdt dat hij een zieke bittere geneesmiddelen voorschrijft, of wanneer de nood het eist, pijnlijke Aanmerkingen over Psalm 119:75 82 insnijdingen laat maken, zo weinig streed het ook tegen de Goddelijke barmhartigheid wanneer Hij tot zulke zalige einden smartelijke gericht over David bracht. En zo bestaanbaar het is met de goedheid, barmhartigheid en liefde van een vader tot zijn zoon, dat hij hem streng kastijdt om hem deugdzaam op te voeden, zo bestaanbaar is het ook met de Goddelijke barmhartigheid en liefde, wanneer de *Heere kastijdt Die Hij liefheeft, en Hij geselt een iegelijken zoon, die Hij aanneemt,* Hebr. 12:6.

(4) Zo volmaakt Gods gericht met Zijn natuur en volmaaktheden overeenstemden, zo volmaakt kwamen zij ook overeen met Gods *werken* in het algemeen, en de *verbonden van de belofenis* in het bijzonder. Want:

- (a) had de Heere met een eed gezworen dat Hij *al zijn zonden volkomen vergeven* had, en over geen één met hem toornen of hem schelden wilde, dan werd deze eed door de strengste gericht in geen geval teniet gedaan. Want ze waren geen eigenlijk gezegde straffen die hem in Gods toorn overkwamen, maar enkel heilzame geneesmiddelen die hem door een verzoende Vader werden toegeschikt, om hem van vergeven zonden, volgens Gods toezegging te genezen.
- (b) God had in Zijn *verbond* aan David beloofd dat Hij hem louter zegen en *zaligheid schenken wilde*. Deze belofte werd door de gericht niet teniet gedaan, maar integendeel getrouw vervuld. Want die gericht waren niets anders dan wonderlijke wegen waardoor God David van allerlei ellendigheden zalig maakte, overeenkomstig de aard van het genadeverbond, waarin de Heere de Zijnen belooft dat Hij ze door wonderlijke en ongeziene wegen zaligen wil. *Ik zal de blinden leiden door den weg, dien zij niet geweten hebben, Ik zal ze doen treden*

door de paden, die zij niet geweten hebben; Ik zal de duisternis voor hun aangezicht ten licht maken, en het kromme tot recht; deze dingen zal Ik hun doen, en Ik zal hen niet verlaten, Jes. 42:16. Zo duidelijk het dan uit het genoemde blijkt dat Gods gerichten met het recht van God volmaakt overeenstemden, zo duidelijk is het verder dat zij ook tegen *het recht van David* niet streden. Want:

- (1) beschouwde David zich *in zichzelf*, dan kon hij niet zeggen dat hem door de allerzwaarste oordelen enig onrecht gedaan werd. Want hij had door zijn zonden het recht op alle zaligheid verloren en de eeuwige verdoemenis verdiend. Nu was het enkel onverdiende genade dat de Heere die gerichten zo matigde en tot zijn zaligheid inrichtte.
- (2) Zag hij op zijn recht dat hij *in de Heere Messias* uit kracht van het welgeordeneerde genadeverbond wettig verkregen had, dan stemden alle gerichten met dit recht volkomen overeen. Want ze waren de allerbeste wegen, naar Davids omstandigheden zeer wijs ingericht, waardoor hem al die zaligheden die in het verbond uit kracht van de borgtocht en voldoening van de Messias beloofd waren, getrouw werden toegepast. David had een wettig verbondsrecht om in te gaan, maar *door verdrukkingen*, Hand. 14:22.

§ 15. Streden daarom de gerichten niet met de gerechtigheid in het algemeen, dan was er ook niets in te vinden dat men met Gods *vaderlijke trouw* in het bijzonder, niet zou kunnen vereffenen. Immers, David belijdt hier even zeker te weten dat God HEM UIT GETROUWHEID VERDRUKT HAD.

De overgebleven *verdorvenheid* die door allerlei schadelijke vochten van de zonde gedurig was opgezwollen, was wel het eigenlijke *onderwerp* dat door die scherpe verdrukkingen gescheurd werd om zijn kwade vochten te laten lopen. Toch kon David zeggen dat *hij zelf* verdrukt was. Want die oude mens van de verdorvenheid huisvestte in zijn ziel en lichaam, en behoorde tot zijn natuur. Sommige Godzaligen kunnen van verdrukkingen nogal rechtmatig oordelen, zolang ze het *in andere personen* beschouwen. Maar hun oordeel wordt direct verbijsterd zodra de gerichten tot henzelf naderen.

§ 16. Maar David had door de heilzame genadeleer zoveel licht ontvangen, dat hij niet alleen de verdrukkingen die anderen ondergingen, maar ook die welke *hij zelf* voelde, met Gods vaderlijke trouw wel kon overeenbrengen.

§ 17. Want de vaderlijk betrekking die God op David als op Zijn zieke zoon had, brengt het mee dat Hij hem VERDRUKTE. Het grondwoord (anah),

(1) betekent in zijn eerste oorsprong *door te vloeien*, zoals een *gescheurde leren zak*, die zijn vocht laat lopen en rimpelachtig ineenvalt. De toespeling op zo'n leren zak, waarin de oosterse volken hun natte zaken dragen, zoals wij in vaten, en die door allerlei toevallen gescheurd kunnen worden, is niet alleen bij de Arabieren zeer algemeen, maar ook in de Heilige Schriften duidelijk genoeg te ontdekken. Men zie maar Job 30:6; 32:19, 20; en Ps. 119:83.

(2) In de woordvorming, Piël genaamd, die hier voorkomt, betekent het (a) *eigenlijk te maken* dat iets *sterk doorvloeit*, zoals een leren zak die het vocht laat lopen en daardoor samen pleegt te vallen. (b) Hiervan wordt het dan overgebracht om *oneigenlijk* uit te drukken een daad waardoor men iemand *scheurt, drukt, verdrukt*,

ellendig Aanmerkingen over Psalm 119:75 83 en *arm maakt*, zodanig dat hij zijn levenssappen, krachten of goederen, als een gescheurde ineenvallende leren zak laat doorvloeien.

(3) Hier in deze plaats wordt het zeer zinrijk toegepast op de *tegenheden* die God Zijn kinderen toezendt, om in de oude mens enige scheuren te maken, dat hij zijn kwade vochten zou laten lopen, en als een gescheurde en lege leren zak in ware ootmoed en armoedigheid van de geest ineen zou vallen. Ps. 119:83. Zo zijn de *verdrukkingen* hetzelfde met de bovengenoemde *gerichten*. Want *gerichten* zijn de *tegenheden* van de Godvruchtigen, aangemerkt als *wijze en heilzame schikkingen* van God. En *verdrukkingen* zijn dezelfde *tegenheden*, beschouwd in hun bijzonder doeleinde en uitwerking, om in de oude mens *een scheur te maken*.

Ik geloof dat de volgende letterkundige aanmerkingen over het woord (ʔanah) zelfs voor eenvoudigen, die van alle taalkunde ontbloot zijn, in een zeker opzicht verstaanbaar en nuttig zal kunnen zijn. Want zoals alle wetenschappen zulke zaken aan de hand doen die tot nut van eenvoudige Godzaligen kunnen strekken, zo geeft de Hebreeuwse en Arabische letterkunde, hoe dor het in de eerste opslag voor sommigen ook schijnen mag, toch zulke gegronde dingen aan de hand, wanneer het met ootmoedige wijsheid recht gebruikt wordt, die tot gegronde opheldering van verschillende uitdrukkingen van de Heilige Schriften, en tot zeer eenvoudige opwekkingen, bemoedigingen en besturingen van Gods kinderen dienen kunnen. De woorden (ʔana) en (ʔani), die door *ellendig, zachtmoedig, nederig* en *arm* overgezet worden, zijn afgeleid van de wortel (ʔanah) waarvan wij boven spraken. Wanneer sommige Godvruchtigen opmerkten dat Gods gunstgenoten zo vaak in de Heilige Schriften de naam van *zachtmoedig* dragen, en wanneer zij dan dat begrip op zichzelf beschouwen, dan worden ze vaak geweldig geslingerd of ze zich onder Gods echte kinderen wel durven tellen. Want enige van hen, die aan een lichtbewogen zenuwgestel en wat scherpere vochten onderhevig zijn, en bovendien in hun jeugd opgevoed zijn met geen voldoende wijsheid die hen op de rechte tijd het hoofd probeerde te buigen, gevoelen wel eens na hun waarachtige bekering dat de overgebleven verdorvenheid in verschillende gelegenheden tot oplopendheid en verdrietelijkheid krachtig aanpoort, ja, soms door gelaat of door praat onbedachtzaam naar buiten uitbreekt. Dan vallen zulke zielen wel eens in diepe moedeloosheden. Ze denken: "Gods kinderen zijn zachtmoedigen. Maar hoe zou ik, die de oplopendheid zo dikwijls overvalt, mij onder die durven tellen?" Er zijn verschillende gronden waaruit men deze moedbenemende zwaarigheid grondig kan oplossen. Onder deze mag men, om een voorbeeld te geven, een Laten wij dit begrip van *verdrukken* wat nader en bijzonderder proberen te ontleden. Dit *verdrukken vooronderstelde* dat David aan verschillende kwade en *schadelijke vochten* van verdorvenheden onderhevig was. Deze begonnen vaak schrikkelijk te gisten, en zijn ziel als een leren zak op te blazen, door allerlei verkeerde gedachten, redeneringen en genegenheden, tegen God, de naaste en zichzelf. Dit is een ongestalte, waarover Asaf klaagde: *als mijn hart opgezwollen was, en ik in mijn nieren geprikkeld werd, toen was ik onvernünftig, en wist niets; ik was een groot beest bij U*, Ps. 73:21, 22. De Heere, de Hoge en Verhevene, Die in de eeuwigheid woont, en Wiens Naam heilig is, Die voorzichtige onderscheiding tussen vlees en geest in een begenadigde, met groot recht ook tellen. Want elke Godzalige bezit onder zijn overgebleven verdorvenheden een echt geestelijk leven. Dit heeft de beginselen van een waarachtige

zachtmoedigheid duidelijk in zich opgesloten. Het oefent de zachtmoedigheid in verschillende gevallen. Ja het maakt het duidelijk openbaar onder de overgebleven oplopendheid. Want dit vernieuwde beginsel merkt die korzigheid, die tegen zijn natuur strijdt, spoedig op. Het erkent de onbetamelijkheid daarvan, zoals men uit genoemde moedeloosheid duidelijk kan vernemen. En het voert daar een welmenende strijd tegen. Zo kan een Godzalig mens van dit geestelijk levensbeginsel met recht een zachtmoedige genoemd worden, hoewel de oplopendheid hem in de geestelijke strijd dikwijls overmamt, tegen zijn ernstige wil. Maar een bedaarde overweging van de kracht van de grondwoorden kan zo'n neergebogen ziel tot een zonderlinge bemoediging strekken.

Want het woord *ἄνα*), *zachtmoedig*, betekent uit kracht van zijn oorsprong, zo één *die gelijk is aan een gescheurde leren zak, die zijn vochten heeft laten doorvloeien, en terwijl hij ineen is gevallen, in de rook is opgehangen om gedroogd en hersteld te worden*, Ps. 119:83, *en die daarom geen grote figuur kan maken*. Dit is een levendige uitbeelding van een waarachtig Godzalig mens. Want de overtuigende genade van de Heilige Geest heeft door verschillende wegen zulke scheuren in zijn ziel gemaakt, dat hij de verbeelding van eigen gerechtigheid, waardigheid en kracht heeft moeten laten varen. Hij valt in verlegenheid over leegheid ootmoedig ineen, en wordt voor God en mensen zo zacht van gemoed dat hij zich waard oordeelt voor eeuwig weggeworpen te worden. En deze eigenschap vertoont zich dan vaak zeer levendig, wanneer een Godvruchtige onder zijn oplopendheid moedeloos geworden is. Want dan kan de verbeelding van eigen zachtmoedigheid, waar veel mensen zich mee vleien, zo weglopen, dat hij voor God als een lege en schuldige ootmoedig ineen valt. woont in de hoogte en in het heilige, en bij hem die van een *nederige* en verbrijzelde geest is, kon zo'n opgeblazenheid in Zijn kind niet verdragen. Hierom schikte Hij het verschillende *tegenheden* toe, die door hun scherpte in die leren zak enige scheuren maakten, en die door hun zwaarte het samendrukten, opdat hij die kwade vochten zou laten doorvloeien, en in ware ootmoedigheid ineenvallen. Hiertoe gebruikte de getrouwe Vader *scherpe en zware verdrukkingen* van meer dan één soort.

(1) Sommigen waren meer *inwendig*, die het gemoed onmiddellijk doorgriefden. Dan eens liet Hij *Zijn* hand zwaar op hem neerdalen, en verdrukte hem door verbergingen van *Zijn* aangezicht zo, dat hij er verschrikt van werd, Ps. 32:3, 4; Ps. 30:8. Dan eens liet Hij *de satan, de wereld en de verdorvenheid los* die door allerlei verzoeking en verkrachtigen openbaar maakten hoe ellendig David in zichzelf was.

(2) Anderen waren meer *uitwendige*. Dan schikt God hem pijnlijke *ziekten* toe. Dan gaven zijn *vijanden* hem door lasteringen en vervolgingen zeer pijnlijke steken. En dan werd zijn ziel door zijn beste *vrienden*, ja door zijn eigen kinderen doorstoken. Het een en het ander maakte in Davids ziel verschillende *pijnlijke en zware scheuren*.

Dit had tot een gevolg (1) dat hij verschillende *vochten* als een gescheurde leren zak *lopen liet*.

(a) Hij werd daardoor ontlast van veel zondige, gistende *verdorvenheden*. De walgelijkheid en schadelijkheid daarvan werd hem door die uitwendige en inwendige verdrukkingen zo duidelijk voor ogen gesteld, dat hij ze niet alleen vrijwillig lopen liet, maar ook met een ernstige poging als het ware probeerde uit te braken. (b) Ja,

soms was de scheur zo groot dat hij *zijn hoop en betrekking op God* bijna had laten doorvloeien. Want hij *zei eens in zijn haasten: ik ben afgesneden van voor Uw ogen*, Ps. 31:23.

(2) Die scheuren dienden verder daartoe dat hij als een gescheurde leren zak, die zijn vochten heeft laten doorvloeien, in waarachtige ootmoedigheid en in een levendige erkentenis van zijn ledigheid, dwaasheid, schuld en onmacht, samen zou vallen. En deze uitwerking hebben ze naar Davids eigenbelijdenis vaak gehad. Dan zingt hij: *ik ben geworden als een lederen zak in den rook*, Ps. 119:83. Dan verklaart hij ootmoedig: *indien Hij also zal zeggen: Ik heb geen lust tot u; zie, hier ben ik, Hij doe mij, zo als het in Zijn ogen goed is*, 2 Sam. 15:26. *Zie ik, ik heb gezondigd, en ik, ik heb onrecht gehandeld, maar wat hebben deze schapen gedaan? Uw hand zij toch tegen mij en tegen mijns vaders huis*, 2 Sam. 24:17. § 18. Hoewel zulke verdrukkingen en scheuren zeer pijnlijk zijn voor de natuur, zijn ze echter geenbewijzen van zelfbedrog of Gods rechterlijke toorn, zoals sommige donkere zielen onder de verdrukkingen zeer spoedig plegen te denken.

Want David wist dat God hem UIT GETROUWHEID verdrukt had.

§ 19. Het woord (emoenah) GETROUWHEID, (1) wordt afgeleid van (aman), dat eigenlijk betekent, in zijn gangen *vast en bestendig* te zijn. Het wordt in het bijzonder toegepast op een getrouwe *pleegvader*, die voor de opvoeding van de aan hem toevertrouwde *voedsterling* een *bestendige en trouw zorg* draagt. Num. 11:12; Jes. 60:4; Spr. 8:30. (2) Daarom moet men hier door *de getrouwheid* verstaan *die volmaaktheid van God, waardoor Hij in Zijn vaderlijke gezindheid jegens David en in de vervulling van Zijn toezeggingen, die aan hem gedaan zijn, bestendig voortging. Zoals een getrouwe voedster-vader, die zijn voedsterling van alles gedurig voorziet, wat tot onderhouding van zijn lichaam en tot bevordering van goede zeden dienen kan.* Uit kracht van deze toespeling vooronderstelt deze getrouwheid dat David, in zichzelf aangemerkt, bij de Heere niet hoger dan een *jonge onmondige voedsterling* te boek stond. Hij was als een onmondig kind niet in staat zichzelf te verzorgen, en te regeren. Hij was onverstandig en wist niet eens recht wat tot zijn eigen welzijn dienstig kon zijn. Ja, hij bracht zichzelf door zijn onbedachtzaamheid en dartelheid vaak in grote gevaren. Maar de Heere had hem onder Zijn *vaderlijk opzicht en voorzorg* aangenomen. Ps. 27:10.

(1) Hij *beminde* hem zoals een vader zijn zoon. Hij was met de allerteerste zorg omtrent hemaangedaan. Hij *waakte* nauwkeurig over hem om alles af te wenden wat hem naar ziel of lichaam enigszins ongelukkig kon maken. Integendeel bezorgde hij hem alles wat tot zijn wezenlijk nut en voordeel dienen kon.

(2) In dit alles wat de Heere *bestendig* en *getrouw*. De aanhoudende zwakheden van David konden die vaste treden van vaderlijke barmhartigheden nooit aan het wankelen brengen.

§ 20. Deze vaderlijke trouw was het waarachtig *beginsel* en *richtsnoer* van die verdrukkingen. Want David zegt: *gij hebt mij UIT getrouwheid verdrukt*. Het komt met de aard van de taal en met de schikking van de woorden het eenvoudigst overeen dat men in de grondtaal de letter (bet), die *uit, in* en *met* te kennen geeft,

aanvult. En zo belijdt de gelovige dichter (1) dat die verdrukkingen uit die vaderlijke trouw waren *voortgevloeid*, (2) en daardoor altijd *vergezelschap* en *bestuurd* waren. Die vaderlijke trouw was de *springbron* waaruit die verdrukkingen voortvloeiden. De scherpste insnijdingen in de leren zak van David gemaakt, waren natuurlijke gevolgen en blijken van Gods vaderlijke trouw omtrent hem. Omdat de Heere hem liefhad en zijn heil vaderlijk behartigde, daarom verdrukte Hij deze geliefde zoon van Hem. Want wanneer God Zijn liefde op iemand niet gevestigd heeft, dan geeft Hij hem aan zichzelf over. Vele goddelozen zijn zeer opgeblazen en trots. Maar God laat ze daarin zonder verdrukkingen heen wandelen, in Zijn toorn, opdat zij daaraan barsten zouden, en voor eeuwig verdorven worden. Zo liet de Heere de zonen van Eli zonder bestraffingen heen wandelen: omdat *Hij ze doden wilde*, 1 Sam. 2:25. Zo zag Asaf *der goddelozen vrede*. *Want er zijn geen banden tot hun dood toe, en hun kracht is fris. Zij zijn niet in de moeite als andere mensen, en worden met andere mensen niet geplaagd. Daarom omringt hen de hovaardij als een keten; het geweld bedekt hen als een gewaad. Hun ogen puilen uit van vet; zij gaan de inbeeldingen des harten te boven. Zij mergelen de lieden uit, en spreken boselijk van verdrukking; zij spreken uit de hoogte. Ziet, dezen zijn goddeloos; nochtans hebben zij rust in de wereld; zij vermenigvuldigen het vermogen*, Ps. 73:3-8, 12. Maar heeft de Heere Zijn vaderlijke liefde entrouw tot iemand gewend, dan kan Hij die schadelijke en gevaarlijke opgeblazenheden in hem niet verdragen. Zijn vaderlijke trouw eist dat Hij ze daarvan door verdrukkingen geneest. *Ze worden den gansen dag geplaagd, en hun bestraffing is er alle morgens*, Ps. 73:14. Want *dien de Heere liefheeft, kastijdt Hij, en Hij geselt een iegelijken zoon, die Hij aanneemt*, Hebr. 12:6. De natuur zelf leert dit aardse vaders, die boos zijn. Deze zullen vele dingen in hun knechten, waarop zij geen vaderlijke betrekking hebben, met stilzwijgen overzien, dat ze echter in hun kinderen met grote ernst bestraffen. Een onverstandig kind kan zich wel eens verbeelden dat die knecht het veel beter heeft dan hij. Maar een verstandige merkt wel dat dit gedrag van de vader omtrent zijn kind een vrucht is van zijn vaderlijke getrouwe liefde en voorzorg.

Immers, de vaderlijke getrouwheid van God eiste dat Hij David verdrukte, (1) om hem van tegenwoordige en toekomstige *ellendigheden te verlossen*.

- (a) In Davids verdorven natuur vergaderen zich gedurig verdorven vuchten van eigenzin, verkleefdheden aan de wereld en wereldse gelijkvormigheden, kwade sappen van allerlei kwade begeerlijkheden van de ogen, van het vlees en van de grootsheid van dit leven. Deze maakten dikwijls een grote gisting en gevaarlijke opgeblazenheid. Dan eiste de vaderlijke liefde en getrouwheid van God dat Hij in die leren zak enige scheuren maakte om niet geheel te barsten en verdorven te worden.
- (b) Was David aan zichzelf overgelaten, dan zou hij met de wereld verloren zijn gegaan. De Goddelijke liefde en getrouwheid vorderde daarom om hem door verdrukkingen voor die ondergang te bewaren.

(2) Eiste de vaderlijke trouw zorg te dragen dat Zijn kind in alles wat zijn wezenlijk heil van ziel en lichaam bevorderen kon, getrouw onderwezen en geoefend werd, dan moest Hij er noodzakelijk verdrukking over laten komen. Want dit zijn de nuttigste en heilzaamste *oefenscholen* en tuchtmeesters.

- (a) Die verdrukkingen dienden om David de duidelijkste *bevattingen* en de nadrukkelijkste *bevindingen* te geven van de ondoorgrondelijke *wijsheid, macht, genade, barmhartigheid* en *getrouwheid* van God.
- (b) Ze waren recht geschikt om hem zijn *verdorvenheid, schuld* en *onmacht* onderscheidenlijker te doen opmerken. (
- (c) Ze waren bekwaam onder de krachtige medewerking van de Heilige Geest, om hem nadrukkelijker te overtuigen van de *noodzakelijkheid van de Messias*, Zijn genoegzaamheid en gepastheid voor hem in het bijzonder.
- (d) Ze waren leerscholen waarin hij geoefend werd in *de betrachtting* van vele heerlijke *deugden*, van geloof, hoop, liefde, lijdzaamheid, zelfverloochening, enz.
- (e) De rechte *betekenis*, kracht en troost van vele dierbare *beloftenissen* werd hem daarin zeer duidelijk onder het oog gebracht en nadrukkelijk toegepast.
- (f) Ze waren scholen waarin hij in deze dingen werd gesterkt en bevestigd. Hij belijdt zelf: *eer ik verdrukt werd, dwaalde ik, maar nu onderhoud ik Uw woord*, Ps. 119:67. En, *het is mij goed, dat ik verdrukt ben geweest, opdat ik Uw inzettingen leerde*, vers 71. Dit hebben Paulus en zijn medegelovigen ook ondervonden. *Ze roemden in de verdrukkingen, wetende, dat de verdrukking lijdzaamheid werkt; en de lijdzaamheid bevinding, en de bevinding hoop*, Rom. 5:3, 4. *Deze*, zegt Paulus van God, *kastijdt ons tot ons nut, opdat wij Zijner heiligheid zouden deelachtig worden. En alle kastijding als die tegenwoordig is, schijnt geen zaak van vreugde, maar van droefheid te zijn; doch daarna geeft zij van zich een vreedzame vrucht der gerechtigheid dengenen, die door dezelve geoefend zijn*, Hebr. 12:10, 11.

Gelijk de getrouwheid de springbron van de verdrukkingen was, zo ging het er ook altijd mee *vergezelschap*. Het matigde en *bestuurde* de verdrukkingen.

(1) Het schikte de verdrukkingen dan toe, wanneer ze *het meest nodig* waren. Hoewel Davids vlees vaak liever gezien zou hebben dat hij naar eigen zin mocht leven, zoals het de kinderen doorgaans eigen is, echter keerde de Heere zich niet aan die kindse zwakheid, maar Hij liet hem verdrukkingen overkomen wanneer ze nodig waren. Zondige vaders kunnen hun kinderen met *onverstand, wreedheid* en *onmatigheid* kastijden. Maar de Heere tuchtigde David met vaderlijke getrouwheid. Hij verdrukte hem *zo dikwijls* als nodig was, en niet vaker; *zo zwaar* als hij het dragen kon, en niet zwaarder; *zo lang* als zijn omstandigheden het vereisten, en ook niet langer. Hij tuchtigde met ernst, zonder wreedheid; met verschoning zonder dwaze toegevendheid. Vaak bestrafte Hij hem scherp in het verborgen, om hem niet altijd openlijk ten toon te stellen. Moest Hij wegens openbare misslagen ook openbare gerichten oefenen, dan droeg Hij echter telkens voldoende zorg dat hij niet geheel te schande werd. Hij mengde de zwaarste bestraffingen met zulke duidelijke tekens van liefde, dat iedereen voldoende bespeuren kon dat David, niettegenstaande zijn zware misstappen en de daardoor welverdiende harde kastijdingen, toch boven anderen bij God in bijzondere gunst stond. *God is getrouw. Hij laat niemand verzocht worden boven hetgeen men vermag. Maar Hij geeft met de verzoeking ook de uitkomst, opdat men ze kan verdragen*, 1 Kor. 10:13.

§ 21. Bemoedigende waarheid! Het is des te aangenamer omdat men van zijn volstreckte zekerheid volkomen overtuigd kan zijn. Immers, David betuigt hier: IK WEET het.

Het woord *שָׂדָה* (sada), *weten*, beduidt (1) *eigenlijk* een zaak ergens *in te sluiten* om het te *bewaren*. (2) Het betekent in een *oneigenlijke* zin, een gewichtige waarheid met zijn *verstand* goed te *vatten* en nauwkeurig in de zin van de gedachten van zijn hart te *bewaren*. (3) Hier drukt het in het bijzonder uit *een levendig werkzame geloofskennis* van de boven verklaarde waarheden, dat Gods gerichten de gerechtigheid waren en dat Hij hem uit getrouwheid verdrukt had.

Dit zijn *allerkostbaarste* waarheden, boven alle schatten van de gehele wereld te waarden, waarvan de allergewichtigste dingen afhangen.

- (1) Ze zijn volstrekt noodzakelijk om van de *wegen* van de Heere, en van de *staat van Zijn kinderen* te oordelen. Die deze waarheid in twijfel trekt, twijfelt ook aan Gods alwetendheid, genade en waarheid, en wordt trouweloos aan het geslacht van Zijn kinderen, Ps. 73:10, 11, 15. Want omdat de Heere Zijn liefste kinderen wateren eens vollen bekert pleegt uit te drukken, daarom kan men niet staande houden dat Hij aan hen in genade denkt en hen trouw houdt, en dat de rechtvaardige onder de tuchtigende hand van God veel voortreffelijker is dan zijn naaste, als men niet overreed is dat de gerichten van de Heere de gerechtigheid zijn, endat Hij hen uit getrouwheid verdrukt.
- (2) Het recht verstand van deze waarheden neemt niet alleen de *bitterheden* uit de gerichten en verdrukkingen *weg*, maar het maakt die zelfs *aangenaam* voor het gemoed. Een Godzalig gemoed kan daardoor aangespoord worden om te zeggen: *ik dank U, HEERE! dat Gij toornig op mij geweest zijt*, Jes. 12:1. *Het is mij goed, dat ik verdrukt ben geweest, opdat ik Uw inzettingen leerde*, Ps. 119:71. En, *acht het voor grote vreugde, mijn broeders, wanneer gij in velerlei verzoeking valt*, Jak. 1:2.
- (3) Die waarheden buigen het hart tot een gewillige onderwerping aan de Heere in de zwaarste tegenheden. Klaagl. 3:26-29.
- (4) Ze onderschragen het gemoed om vele bitterheden zonder roepen, schreeuwen en klagen geduldig te gedragen.
- (5) En eindelijk vervullen zij de ziel met een tere liefde tot, en met een aangename hoop op de Heere. Die kostbare schat had David in zijn hart zorgvuldig *opgesloten*.

- (1) Hij had die waarheid met zijn verlicht verstand *duidelijk ingezien* en goed gevat.
- (2) Zijn verlicht oordeel *begreep de zekerheid ervan*, en was daarvan door een levend geloof ten volle overreed. Want:
  - (a) hij had daarvan de allerduidelijkste *getuigenissen* in het onfeilbare Woord der waarheid. Gen. 18:25; Deut. 32:4; Job 34:10. (b) Al deze getuigenissen waren door veelvuldige *ondervindingen* bekrachtigd, vs. 67, 71.
- (3) Door dit gegrond geloof werd hij ook aangespoord om deze waarheid als een kostbare, nuttige schat te *bewaren* in de zin van de gedachten van zijn hart. Hij was wijs en nam deze dingen waar. Hij lette verstandig op de goedertierenheden des Heeren, Ps. 107:43.
- (4) Eneindelijk bezat hij een *werkzame* kennis waardoor hij deze schat van waarheden niet vruchteloos liet liggen, maar daarvan in verschillende gevallen een heilzaam

gebruik maakte om de Heere in een lijdzame onderwerping en hoop aan te kleven, Klaagl. 3:21-24. Deze werkzame kennis van die troostrijke waarheden was in de dichter zo levendig dat hij het vrijmoedig voor God *belijden* durfde, zeggend: *Heere! ik weet het*. En deze belijdenis was eenduidelijke openbaring van een hartelijke *blijdschap* en *dankzegging*. Hij wil zeggen: gedankt zijt Gij, o Heere! dat ik deze heuglijke waarheid, dat Uw gerichten de gerechtigheid zijn, en dat Gij mij uit getrouwheid verdrukt hebt, met zoveel duidelijkheid en zekerheid tegenwoordig geloven kan.

§ 22. Met groot recht mocht hij zich over deze kennis zozeer verheugen. Want het was een aangename fontein, waaruit vele verkwikkelijke en troostrijke gestalten in zijn ziel voortvloeiden. Immers, die levende *hoop*, waarvan hij in het voorgaande vers gesproken had, was *uit deze kennis geboren*. Want zo gauw hij met overreding levendig inzag dat die wijze bestellingen van God over hem de gerechtigheid zelf waren, en dat de Heere hem uit getrouwheid verdrukt had, was het hem ook volkomen duidelijk dat zijn tegenheden, waaronder hij zuchten moest, tegen Gods beloften die aan hem gedaan waren, in het allerminste niet streden, maar er zeer liefelijk mee gepaard konden gaan. Ja, in plaats dat de verdrukkingen zijn hoop zouden doen wankelen, bevestigden zij veeleer die lijdzame verwachting, dat de Heere Zijn woord vervullen zou. Want, waren alle gerichten niets anders dan loutere gerechtigheid -; waren de verdrukkingen eenenkele oefening van vaderlijke getrouwheid -; en waren daarom die smartelijke wegen niets anders dan wijze schikkingen en vaderlijke voorzorgen om hem toe te passen wat de Heere Messias voor hem verwerven zou, en dat een rechtvaardige Rechter hem had toegewezen, dan had hij immers de allergewichtigste redenen om met lijdzaamheid te verwachten dat alle toezeggingen aan hem vervuld zouden worden. En hoe kon hij anders dan hopen dat het met hem goed zou uitkomen, omdat zo'n wijs, rechtvaardig en getrouw God over hem de heerschappij voerde. Wilden zijn vijanden, het ongeloof, de wereld en de satan hem van zijn hoop stoten, door hem toe te roepen: "al die tegenheden die u treffen zijn van de Heere. Het zijn duidelijke bewijzen van Zijn toorn en van uw boosheid, waarom God en alle mensen, zelfs de lieve kinderen van de Heere u verlaten moeten. Zou u dan nog verder op de Heere uw hoop vestigen?" Hij wendde zich onder dit alles tot zijn bonds-God, en zei: Heere! ik weet toch dat Uw gerichten niets anders dan wijze, rechtvaardige en vaderlijke schikkingen zijn om mijn heil te bevorderen. Mag en moet ik dan niet, ook in dit alles, op u hopen? Mijn hoop zal immers niet beschaamd worden. Gij zult mij er toch door helpen.

§ 23. Zo werd zijn levende hoop dan gesterkt door die levendige kennis van die troostrijke waarheid dat Gods gerichten de gerechtigheid waren, en dat Hij hem uit getrouwheid verdrukt had. Maar deze kennis werd opnieuw *geboren uit het rechte begrip van de heilzame genadeleer*. Want zodra hij nader begrip van die geboden kreeg, zoals hij in vs. 73 gebeden had, werd zijn hoop levendiger. Want hij wist nu zeker dat de gerichten van de Heere de gerechtigheid waren, enz. Immers, zonder onderscheiden licht in die waarheid van het Evangelie kan men meergenoemde waarheid niet recht verstaan en ook niet standvastig geloven. Tegenheden en verdrukkingen schijnen tegen Gods gunst, en tegen het welzijn van Gods kinderen rechtstreeks aan te lopen. Maar ontvangt men meer licht in de evangelische

genadeleer, dan kan men duidelijk zien en met grond geloven dat die dingen met elkaar lieflijk overeen stemmen. Asaf probeerde wel te verstaan hoe het mogelijk was dat God Zijn kinderen zo zwaar verdrukte, terwijl de goddelozen zo voorspoedig waren; maar het was moeite in zijn ogen. Maar zo gauw zijn ogen door het licht van het heiligdom bestraald werden, kon hij het gemakkelijk verstaan. Ps. 73:16, 17. Want die hemelse leer van de zaligheid beschrijft ons zeer duidelijk in wat een groot verderf de mens door de zonde vervallen is, en aan hoeveel verdorvenheden en gevaren hij onderhevig is. Het onderwijst ons dat onze zaligheid gelegen is in een bevindelijke kennis van Gods heerlijke volmaaktheden, heiligheid, gerechtigheid, genade, macht, trouw en wijsheid. Het verzekert ons dat God in de Heere Messias met ellendige zondaren verzoend is. Het verklaart ons dat de zwaarste gerichten en verdrukkingen middelen zijn in Gods verzoende handen, om ons het verderf en gevaar, waarin wij steken, duidelijk aan te tonen en daarvan te genezen, en om ons het licht van die heerlijke volmaaktheden, uit die duisternissen van de verdrukkingen, helderder te doen zien en ondervinden. Wanneer men nu deze inhoud van de genadeleer maar geestelijk inziet, dan kan men ook gemakkelijk begrijpen en volkomen verzekerd zijn, dat de gerichten en verdrukkingen niets anders dan gerechtigheid en vaderlijke getrouwheid zijn.

§ 24. Heeft een geestelijk verstand van de leer van de waarheid die naar de Godzaligheid is, zulke dierbare gevolgen en vruchten, dan volgt dat het recht *dierbaar en voortreffelijk* moet zijn. Want wat kan er aangenamer zijn dan een volkomen gegronde verzekering, dat die smartelijkste ontmoetingen en verdrukkingen louter vaderlijke behandelingen zijn, die onze zaligheid ten doel hebben? Wat kan het gemoed in de ellendigheden van dit leven meer verkwikken dan een gegronde hoop dat al die tegenheden niets anders dan verheven wegen zijn, waardoor de Goddelijke wijsheid en getrouwheid ons de beloftenissen heilig en veilig toepast? Zo dierbaar deze dingen zijn, zo dierbaar en voortreffelijk moet dan die genadeleer ook zijn, omdat zij daaruit noodzakelijk voortvloeien.

§ 25. Zo voortreffelijk deze genadeleer is, zo zeer moet een ieder zich dan ook *verplicht* achten om het met alle ernst te *onderzoeken* en verstandig te gebruiken. Want zo nadrukkelijk men verbonden is om van de gerichten van de Heere rechte gedachten te maken, en om alle naarstigheid te bewijzen tot de volle verzekerdheid der hoop, zo krachtig is men ook verplicht om die heilzame genadeleer te onderzoeken. Want dat is het enige middel waardoor men die zalige doeleinden bereiken kan.

§ 26. Eindelijk vindt men hier in Davids werkzaamheden een *aangename* besturing, hoe men zich moet gedragen wanneer men van de leer van de Godzaligheid een recht gebruik wenst te maken. Namelijk, dan moet men zich onder andere ook erdoor daartoe laten leiden, dat men *goede gedachten* van de gerichten van de Heere, en van Zijn *verdrukkingen* maakt, en dat men in de zwaarste tegenheden een *gegronde hoop op God levend houdt*. Want zij die de verdrukkingen en gerichten direct aanzien als tekens van Gods toorn, en van een bedrogen staat van toorn, en die direct hun hoop laten varen, hebben die heilzame genadeleer niet duidelijk of levendig ingezien, en bevinden zich dan buiten staat om het recht gebruik daarvan te maken.

§ 27. Die het gezegde met een bedaard gemoed overweegt, zal, denk ik, gretig toestemmen dat deze gewichtige zaken dubbel waard zijn dat wij met onze aandacht er nog wat bij stil blijven staan, om het een of ander in een meer bijzonder opzicht op onszelf AAN TE MERKEN.

I. *Toen David van zijn bevindingen spreken wilde, richtte hij zijn aanspraak tot de Heere. Hij zei: HEERE! ik weet, enz.*

- Zijn ziel was vervuld met indruk van de heerlijke volmaaktheden van de Heere, en van Zijn geduchte tegenwoordigheid. Hij geloofde met verwondering en aanbidding dat zijn bonds-God de Heere was. Hij riep Hem aan tot Getuige.
- Hierin moest een ieder, die van geestelijke en bevindelijke dingen, vooral aangaande de gerichte van de Heere, over anderen of zichzelf spreken wil, David proberen na te volgen. Mendiende zichzelf bedaard te vragen: “heb ik nu ook indruk van de volmaaktheden van de Heere? Spreek ik dit onder indruk van Zijn tegenwoordigheid? Geloof ik ook dat Hij de Heere in volle nadruk is? Durf ik Hem tot een Getuige aan te roepen, dat ik de waarheid spreek?”
- Dit zou ongemeen nuttig kunnen zijn voor vele reukeloze en onbedachtzame *mondchristenen*, die het christendom in praten stellen. Ze spreken dikwijls van Goddelijke en geestelijke dingen. Ze proberen anderen een indruk te geven dat zij van hun rampzaligheid overtuigd zijn, in de Zaligmaker geloven, en de werkzaamheden van Gods kinderen bij bevinding kennen, en dat zij hun tegenheden als vaderlijke tuchtigingen aanmerken. Maar velen maken door hun oneerbiedigheid, of ook door hun misselijke gemaaktheden, duidelijk openbaar dat zij van alle levendige indrukken van de volmaaktheden van de Heere, en van Zijn tegenwoordigheid, geheel ontbloot zijn. Indien dezen zich met Davids gemoedsgestalte vergeleken, en als zij hun zielende bovengenoemde vragen voorstelden, dan zouden ze recht beschaamd moeten worden en direct verstommen.
- En ach! Hoe zalig zou het voor vele van *Gods echte kinderen* zijn, wanneer deze gemoedsgestalte van David hen meer eigen was! Sommigen van hen spreken wel eens van Goddelijke zaken en van zaken van het gemoed, met veel minder bedachtzaamheid en eerbied dan zulke gewichtig en hemelse dingen vereisen. In het bijzonder zijn zeer velen zeer onbedachtzaam en haastend, wanneer zij van de gerichten en verdrukkingen van de Heere melding maken. Ontmoeten zij eens bijzondere gerichten of verdrukkingen die niet algemeen zijn, hoe gereed zijn dan deze klachten: “daaruit blijkt het immers dat Gods toorn tegen mij ontstoken is, dat ik mij bedrogen heb, dat ik nog eens een einde zal nemen met verschrikking!” Ja, hoe vaak klaagt en weent men over een kleinigheid, als over een zaak die men nooit te boven kan komen, of die een onvermijdelijk verderf na zich zal slepen. Indien dezen zich eens afvroegen: “heb ik nu ook een duidelijk begrip van de Heere, en van die volmaaktheden die deze heerlijke Naam te kennen geeft? Durf ik de Heere tot een Getuige aan te roepen, dat ik nu naar waarheid spreek?” Dan zouden hun gedachten in het hart, en hun woorden in de mond geheel spoedig van gedaante veranderen, en zij zouden veel gezegden direct moeten herroepen.

II. *David noemde de tegenheden die hem troffen, de GERICHTEN van de Heere.*

- Alle tegenheden van Gods kinderen zijn wijze schikkingen en bestellingen, door een oneindige Wijsheid en Goedheid verordend, neergezet en bestuurd tot zalige

doeleinden, naar ieders verleden, tegenwoordige en toekomstige omstandigheden en krachten.

- Hier ontdekt zich een ondoorgrondelijke afgrond van een oneindige wijsheid. Hoe groot is die schare van uitverkorenen die niemand tellen kan! Hoewel die allen overeenkomen in ellendigheid, geloof, hart en weg, zover het wezen aangaat, verschillen ze echter in ontelbare omstandigheden zozeer van elkaar, dat er zolang de wereld gestaan heeft en nog staan zal, geen twee gevonden worden die in alle omstandigheden aan elkaar volkomen gelijk zijn. Een ieder heeft zijn eigen ziel en lichaam, die door bijzondere bepalingen van andere onderscheiden zijn. Een ieder heeft zijn bijzondere afkomst, geboorte, woning, beroep, omgang, ontmoeting en tijden, die door ontelbare omstandigheden van andere onderscheiden zijn. Hierdoor worden de gedachten, woorden, werken, verdorvenheden, genaden en zegeningen van een ieder zo bepaald, dat zij van anderen die met hen in wezen dezelfde weg hebben, in veel opzichten verschillend zijn. Ieder stuk in het bijzonder, en alle met elkaar, hebben de nauwste betrekking op dat grote doeleinde, de verheerlijking van God en de zaligheid van de uitverkoren zondaar. Alle bestellingen van voorspoed of tegenspoed, die God over een mens maakt, zijn naar al die verleden, tegenwoordige en toekomstige bijzonderheden, ieder in het bijzonder en alle met elkaar, zeer wijs ingericht. Het allerscherpste verstand van engelen of mensen is niet bekwaam al die bijzonderheden, en de betrekkingen daarvan, van ook maar één begenadigde, zich slechts oppervlakkig voor te stellen. Hier moet men billijk uitroepen: *O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods, hoe ondoorzoekelijk zijn Zijn oordelen, en onnaspeurlijk Zijn wegen! Want wie heeft den zin des Heeren gekend? Of wie is Zijn raadsman geweest?* Rom. 11:33, 34.
- Uit het gezegde volgt nu onweersprekelijk dat het de allerbuitensporigste dwaasheid en reukloosheid is, wanneer sommige goddeloze zondaars, die in al hun doen en laten een verdorven en dwaas verstand openbaren, zich onderwinden die wijze bestellingen van de Allerhoogste, de gerichten van de Heere, te berispen of zelfs te verloochenen, omdat ze met hun eindig en verdorven verstand en met hun boze genegenheden niet overeenkomen.
- Werden genoemde dingen door Gods dierbare kinderen onderscheiden opgemerkt, dan zouden ze ook over vele dwaze redeneringen aangaande de gerichten van de Heere, met gevoelige schaamte overdekt worden.

(1) Menigeen twijfelt aan de goedertierenheid van de Heere over hem, en aan de echtheid van zijn genadestaat, omdat hij in de bestellingen die God over hem gemaakt heeft, verschillende bijzonderheden tegenkomt die hij in de wegen die God met anderen houdt, zo niet ontdekken kan. Maar, hoe dwaas en ongegrond is deze twijfeling! Want hoewel alle begenadigden met elkaar gemeen hebben dat zij door verdrukkingen entegenheden moeten ingaan, moet echter ook een ieder in zijn weg iets bijzonders hebben, omdat zijn ziel, lichaam, verdorvenheden, genaden en ontmoetingen door ontelbare bijzondere omstandigheden van alle andere noodzakelijk onderscheiden zijn.

(2) Menigeen laat zich door zijn ingebeelde wijsheid, onbedachtzaamheid en eigen zin, in zijn ongelovig haasten tot die bespottelijke dwaasheid vervoeren dat hij over

zijn tegenwoordige of toekomstige ontmoetingen zeer wonderlijke bestellingen en schikkingen maakt.

- (a) Dan eens stelt hij zich voor dat hij zulke voorspoedige voortgangen in geestelijk licht, geloof, heiligmaking en troost moest maken, als die en die van Gods kinderen, indien zijn bekering echt en recht zou zijn. Dan verbeeldt hij zich dat hij wonderbaarlijk bezig zou zijn in de verheerlijking van God, de stichting van de naaste, en in de bevordering van zijn eigen zaligheid, als hij dit goed, deze eer en dat vermaak in de wereld Aanmerkingen over Psalm 119:75 90 deelachtig mocht worden, en als hij in die staat en betrekking mocht komen. Hij raakt in allerlei piekeringen en verrukkingen buiten zichzelf over die wonderlijke schikkingen. Hij kietelt zichongemeen met die zoete dromen. Ze overvallen hem menigmaal in de gezelschappen vanGodzaligen, en onder de verkondiging van Gods Woord zozeer, dat hij niet eens naar wezenlijke zaken met bedaardheid kan luisteren. Hij begeert zo vurig dat dit bestek van hem tot uitvoer wordt gebracht, alsof het een volmaakt besluit van de alleenwijze God was. Hij bedenkt middelen, die vaak zeer dwaas, schandelijk en verderfelijk zijn, om zijn schikkingen ten uitvoer te brengen. Ontmoet hij een tegenstand, dan wordt hij weleens verdrietiger, dan wanneer iemand zich tegen Gods wijze raad had aangekant. Dikwijls wil hij aan zijn vleselijke schikkingen een geestelijke gedaante geven. Hij bidt dat God toch Zijn machten en regering aan de uitvoering van zijn bestek dienstbaar maakt. Hij verdraait enige beloften die hem onder zijn onverloochend bidden in de zin vallen, en begint lichtvaardig te hopen dat het zo komen zal als hij besteld heeft. Hij wordt daarover ongemeen verblijd. Maar valt het tegen zijn verwachting uit, dan wordt hij bedroefd, ontsteld en beroerd, alsof de keten van Gods wijze en goede raad geheel gebroken was.
- (b) Dan onderwindt hij zich over zijn verdrukkingen eigenwijze bestellingen te maken. Soms verbeeldt hij zich dat zijn staat veiliger en voorspoediger zou zijn als hij meer kruisen in deze wereld moest dragen. Maar soms heeft hij naar zijn gedachten teveel tegenspoeden. Dan meent hij duidelijk te zien dat dit of dat gericht onmogelijk tot zijn heil kan dienen, maar het noodzakelijk het allergrootste verderf moet veroorzaken. Nu duurt hem het gericht al te lang, en hij wil het of door onverloochende gebeden wegbidden of ook door slinkse wegen verdrijven. Maar hoe dwaas en reukeloos is dit bestaan! Kunt u, die zulke eigenwijze bestellingen over uw voor- of tegenspoed maakt, bewijzen dat uw schikkingen wijzer en beter zijn dan die de Heere over u gemaakt heeft? Kent u al uw verleden, tegenwoordige en toekomstige ontmoetingen en de bijzondere natuur en betrekkingen daarvan? Kunt u alle gevolgen van voor- of tegenspoeden, en de uitwerkingen daarvan op uw geestelijke ziekten en genaden onderscheiden begrijpen? Denkt u dat u of wijzer of goediger dan God bent? Wat zou u toch denken van een zieke, die van zijn kwalen en van de geneesmiddelen geen enkel begrip had, als hij een recept waarop verschillende medicamenten met een ongemene wijsheid waren samengesteld, onbesuisd in handen nam, en als hij het een of ander daaruit schrapte en wat anders daarvoor in plaats wilde stellen? Zou zo'n dwaze zijn leven niet in gevaar brengen? Is uw bestaan niet veel reuklozer? Ach! Hoe ongelukkig zou u in tijd en eeuwigheid zijn, als God zich naar uw schikkingen schikte. Hoe gelukkig bent u dat God Zich aan uw dwaasheid niet keert? Probeer toch wijs te worden. Al uw ontmoetingen zijn wijze

en onverbeterlijke schikkingen van de Heere. Erkenaan de ene kant uw onkunde en boosheid, en aan de andere kant de wijsheid en goedheid van de gerichten van de Heere. Gebruik alles wat Israëls Geneesmeester u voorschrijft, hetzij zoet of bitter, eenvoudig naar het gegeven voorschrift, zonder meer of minder te willen hebben. Probeer het eenvoudig in te nemen met nodige zelfverloochening, verootmoediging en een levend geloof, onder die ernstige zuchting dat God het zegenen mag, tot dat doeleinde waartoe Hij het geschikt heeft. *Zie de aanmerkingen over Ps. 130:7, 8, § 32, II, (b, //.*

III. *De tegenheden die David troffen waren gerichten VAN DE HEERE.*

Hoewel verschillende schepsels middelloorzaken van zijn verdrukkingen waren, echter was Jehovah de onafhankelijke, algenoegzame en onveranderlijk getrouw verbonds-God, de opperste Regeerder, Die alles met oneindige wijsheid en goedheid bestuurde. Uit deze waarheid vloeien verschillende allergewichtigste leringen, die een grote invloed op een lijdzame oefening van de Godzaligheid hebben. Want:

(1) zijn onze tegenheden gerichten van de Heere, dan moet men nooit bij de schepselen, die middelloorzaken zijn, blijven staan, maar in alle gerichten tot de Heere als opperste Regeerder van alles, opklimmen, en Zijn hand daarin erkennen. Dit, als het goed overwogen is, zou ons terug houden van die redeloze razende drift, waardoor men met de hond in de steen bijt, zonder te zien op de hand die het op ons werpt.

(2) Zijn alle smartelijke ontmoetingen gerichten van Jehovah, de onafhankelijke, getrouwe en onbegrijpelijke God, dan diende men vooral omzichtig te zijn dat men toch niet onbedachtzaam daarvan oordeelde, of daaronder verdrietig werd. Dan is het ook geen wonder dat wij ze niet volkomen kunnen begrijpen, Rom. 11:33, 34. Ja, dan diende men zich daaraan met stilheid, zonder morren en klagen, gehoorzaam te onderwerpen. Want hoewel mensen en de satan ons het grootste ongelijk mochten aandoen, zouden wij echter direct stil worden, wanneer wij maar met indruk geloofden dat ze allen door de Heere geregeerd worden, en dat de alleenwijze, heilige, rechtvaardige, onafhankelijke, algenoegzame en onveranderlijk getrouwe Heere de opperste Bestuurder van alles is. 2 Sam. 16:10, 11; Ps. 39:10; Klaagl. 3:28, 37, 38.

IV. *De gerichten van de Heere ZIJN DE GERECHTIGHEID.*

Hoewel veel dingen die een kind van God in deze wereld wedervaren, met opzicht op de mensen die ze hem aandoen, de ongerechtigheid zelf zijn, en een begenadigde in dit opzicht geheel onschuldig lijden kan, zijn echter diezelfde dingen, met opzicht op de Heere, de gerechtigheid zelf. Ze stemmen met het recht van God en van de gelovigen volkomen overeen.

1. Zo gaat dan het besluit niet door dat sommigen uit Gods oordelen trekken. Wanneer sommige vijanden van Gods kinderen zien dat de gunstgenoten van de Heere boven andere mensen in deze wereld met gerichten bezocht worden, besluiten zij spoedig dat zij geveinsden moeten zijn, waarop Gods ongenoegen rust. Ze redekavelen als de barbaren, die van Paulus, toen een adder hemaan de hand vatte, zeiden: *gewisselijk, deze mens is een doodslager, welken de wraak niet laat leven, daar hij uit de zee ontkomen is*, Hand. 28:4. Ja, de donkere kinderen van de Heere maken dikwijls uit hun bezoeken zo'n barbaars besluit aangaande hun eigen staat. Ze roepen wel eens onbedachtzaam uit: nu wordt het openbaar dat Gods vreselijke toorn tegen mij

ontstoken is, en dat ik zonder aandeel aan de gerechtigheid van Christus, buiten het genadeverbond omzwerf. Want als ik gunst in Gods ogen gevonden had, en als de gerechtigheid van Christus op mijn rekening stond, dan zouden zulke zware en zeldzame gerichten mij niet treffen. Maar deze gehele redenering heeft zijn oorsprong uit een schandelijke onkunde en ongeloof van deze waarheid, dat ook de strenge gerichten van de Heere de gerechtigheid zijn. Deze verloochening van die eeuwige waarheid is des te schandelijker, hoe menigvuldiger dit gewichtige stuk in Gods Woord bekrachtigd wordt, en door de merkwaardigste voorbeelden bevestigd wordt. Wat zou u denken als u de volgende gevallen gebeurden? Er kwam een bode met deze tijding: een bende rovers deed een inval, en nadat ze al uw paarden en koeien weggevoerd hadden, sloegen zij uw dienstboden met de scherpste van het zwaard, en ik ben maar alleen ontkomen om het u aan te zeggen. Terwijl deze nog sprak kwam een ander en zei: Gods vuur viel onmiddellijk uit de hemel en verteerde uw schapen en de hoeders daarvan. En ik ben maar alleen ontkomen om het u aan te zeggen. Terwijl deze nog sprak kwam een ander, en zei: een bende vreemde Huzaren viel op uw ossen aan, en nadat ze die weggenomen hadden, sloegen ze uw knechten, de drijvers daarvan, met de scherpste van het zwaard, en ik ben maar alleen ontkomen om het u aan te zeggen. Terwijl deze nog sprak kwam een ander, en zei: terwijl uw zonen en dochters een vriendenmaal hielden, schikte God een buitengewone stormwind, die aan de vier hoeken van het huis tegelijk stootte, zodat het op uw kinderen viel en die doodde. En ik ben maar alleen ontkomen om het u aan te zeggen. Terwijl u bezig was om u over deze ontmoeting te vernederen, werd de satan eens losgelaten om uw lichaam met een bovennatuurlijke ziekte, door de duivel onmiddellijk veroorzaakt, te slaan. Wanneer u hieronder in de uiterste angst neerzat, zo rustten zich eens de verschrikkingen van God tegen uw ziel. En de beste Godzaligen van het land overlegden samen dat ze tot u kwamen om u te overtuigen dat u aan bijzondere misdaden schuldig moest zijn, en dat u tot hiertoe een bedrogen huichelaar geweest was. Wat zou u, als u zulke ontmoetingen had, van uw staat wel denken? U zult misschien zeggen: ik zou niet anders denken kunnen dan dat God op mij verschrikkelijk vertoornd was, en dat ik nooit genade in Zijn ogen gevonden had. Maar weet dat u dan ook een schrikkelijke zonde begaan zou door dat verschrikkelijke oordeel. Want dan zou u ontkennen dat zulke gerichten met het recht van God en van de gelovigen bestaan konden, en dat Job, die dit alle meegemaakt heeft, een echt en oprecht kind van een verzoende God geweest was. Behelp u niet met deze losse uitvlucht, die de onbedachtzaamheid en de zucht om God en mensen tegen te spreken, in de mond legt, zeggend: Job was een ander man dan ik. Want op deze wijze zult u alles wat in de Heilige Schriften tot uw besturing, bemoediging of bestraffing geschreven is, lichtvaardig kunnen ontzenuwen. Want alle bijzondere personen, die de Heilige Geest tot voorbeelden voorstelt, zijn andere mensen dan u geweest. Hoewel Job een ander mens dan u geweest is, en hoewel hij u in genade onbegrijpelijk overtrof, volgt echter uit zijn geschiedenis dat u uit genoemde bezoeken uw genadestaat niet mocht veroordelen, als u geen Aanmerkingen over Psalm 119:75-92 andere redenen had. Immers, de zwaarste gerichten strijden niet met Gods genade, en ook niet met een wettig aandeel aan Jezus' gerechtigheid, en ook niet met het genadeverbond. Maar het zijn in Gods kinderen echte vruchten van het een en ander. Want als Gods genade, de gerechtigheid van de Middelaar en het welgeordene verbond eisen dat God Zijn kinderen van hun geestelijke ziekten

geneest, hun genaden oefent en vermeerderd, en dat Hij hen de levendigste ondervinding van Zijn volmaaktheden schenkt; en als nu gericht en bezoeken de allergepaste middelen zijn tot verkrijging van deze zalige doeleinden, dan volgt immers, dat zij veeleer bewijzen zijn van Gods gunst dan van Zijn toorn. Trouwens, op deze grond steunt de redenering van Paulus, Hebr. 12:6, 10, 11.

2. Als Gods gericht de gerechtigheid zijn, aan wat een schrikkelijke ongerechtigheid maakt men zich dan schuldig, wanneer men daaronder zo ongeduldig murmureert en klaagt! U, verdrietige klager over uw staat en over uw bezoeken, bedenk toch eens wat u door uw zonden al verdiend hebt. Hebt u in uzelf wel recht overgehouden op enig goed? Hoe gering zijn uw tegenheden, bij wat u verdiend hebt! Wat klaagt dan een mens, die de dood verdiend heeft, zolang hij leeft? Een zondaar die nog leeft, Gods aardbodem betreedt, Zijn lucht inademt, Zijn voedsel geniet, Zijn kleren draagt, onder het aanbod van eeuwige zaligheid leeft, en veelvuldige andere weldaden meer geniet, daar hij de eeuwige verdoemenis van zijn kindsheid af al waard was, heeft immers meer redenen om de Goddelijke lankmoedigheid en goedheid te prijzen, dan onder tegenheden, al waren ze nog zo groot, verdrietig te zijn. Maar heeft de Vader der barmhartigheid iemand zaligmakende genade geschonken, en hem voldoende gronden van zekerheid gegeven dat alle dingen tot zijn zaligheid zullen medewerken, hoe dwaas en onbetamelijk zou die dan handelen, wanneer hij verdrietig klaagde over die heilzame middelen, die de getrouw verbonds-God gebruikte uit kracht van Zijn eeuwige wijsheid, van Zijn vaderlijke goedheid, van Jezus' verdiensten, en van het welgeordene verbond, om hem van verderfelijke kwalen te genezen, om hem voor de eeuwige dood te bewaren, en om zijn zaligheid voorspoedig te bevorderen.

V. De gericht en oordelen die God Zijn gunstgenoten toeschikt, zijn zeer nuttige VERDRUKKINGEN.

Ze zijn scherpe middelen die enige scheuren in de ziel maken, opdat men van allerlei zondige gemoedsgestalten, in het bijzonder van een gistende opgeblazenheid, zou genezen worden, en in ware ootmoedigheid als een gescheurde leren zak die het vocht heeft laten lopen, ineens zou vallen. Laten we dit stuk met enige voorbeelden ophelderen.

Als een kind van God door de overvloed van aardse goederen enige schadelijke en gevaarlijke vochten van gierigheid of andere begeerlijkheden heeft vergaderd, dan zendt God hem enige rampen in zijn goed, opdat zijn ziel, als het daardoor gescheurd is, die gistende vochten zou laten doervloeien, en in ootmoedige beschaamdheid over zijn zonde samen zou vallen. Als een ander enige vochten van hovaardigheid, en neiging tot wereldse grootsheid heeft vergaderd, dan laat God hem enige stekende verachtingen overkomen, opdat hij van dat schadelijke vocht ontdaan wordt, en in de laagte daalt. Als de verbeelding van ons licht, kracht, deugd en genade al te sterk begint te gisten, dan laat de Heere in Zijn heilige voorzienigheid de verdorvenheid of de satan los, die door zware aanvechtingen, verzoeken en struikelingen in leer of leven, zulke scheuren maken, dat men die verbeelding laat vloeien. Toen Paulus maar enkel stond voor een verheffing op zijn uitnemende genade, gaf God hem een scherpe doorn in het vlees, een engel vande satan, die hem met vuisten sloeg. Toen Petrus al te grote verbeelding van zijn aankleving aan Christus en van zijn krachten had, kreeg hij in de zaal van Kajafas zo'n scheur, dat hij die verbeelding onder vele tranen liet

vloeien. God heeft verschillende inwendige en uitwendige middelen, waardoor Hij zulke scheuren maken kan, zoals in de verklaring gezien is.

Uit het gezegde blijkt dan dat de oordelen die God over Zijn kinderen laat komen, doorgaans schadelijke en gevaarlijke ongestalten in henonderstellen, en hun genezing en verootmoediging ten doel hebben.

Zo diende dan een Godvruchtig mens zorgvuldig over zijn ziel te waken, en toe te zien of zich ook enige kwade vochten van wereldse begeerlijkheden vergaderden. Bespeurt hij dat de aardsgezindheid, de begeerlijkheid van het vlees, de grootsheid van dit leven, en de verbeelding van wat bijzonders te zijn, aan het gisten raken, of dat de taaie sappen van onverschilligheid een bederf willen veroorzaken, laat hij zich dan verzekerd houden dat God zoiets in hem niet verdragen kan. Als een evangelische waarschuwing, of de vertoning van Jezus' bitter lijden voor zulke zonden, hem niet kan bewegen om die vochten op zo'n zachte wijze te laten vloeien, dan mag hij staat maken dat er al scherpere middelen gereed worden gemaakt, om zeer pijnlijke scheuren in zijn vlees te maken. Vooral mag hij, die de hovaardigheid en opgeblazenheid bespeurt, denken dat misschien een engel van de satan zijn vuist reeds heeft uitgestrekt om hem te slaan. Want deze verdorvenheid is voor de ziel zo schadelijk, dat het beter is door de satan met vuisten geslagen te worden, dan in dat oordeel van de duivel te vallen. Er is een groot onderscheid tussen de oordelen die God in Zijn toorn over de vaten vande toorn, die tot het verderf toebereid zijn, laat komen, en de verdrukkingen die Hij uit vaderlijke trouw aan de vaten van de barmhartigheid toeschikt. Want onder de oordelen die in Gods toorn tot het verderf toegezonden worden, blijven de zondaars ongevoelig verstokt, Jer. 5:5. Ze twisten met Hem Die hen slaat, en zeggen: *de weg des HEEREN is niet recht*, Ezech. 18:29. Of, met Joram, *zie, dat kwaad is van den HEERE; wat zou ik verder op den HEERE wachten?* 2 Kon. 6:33. Zij komen immers nooit tot een waarachtige verootmoediging. Maar, onder de tuchtigingen die in Gods gunst toegezonden zijn, worden Gods kinderen waarachtig verootmoedigd. Mag het gebeuren dat zij zo snel als zij wel wensen daartoe niet konden komen, eindelijk echter vallen ze als een leren zak in ootmoedigheid ineen. Want de tuchtigingen van Gods kinderen zijn verdrukkingen. Bevindt men dat men van die ware verootmoediging geheel vervreemd is, dan heeft men niet voldoende grond om te denken dat onze oordelen vaderlijke tuchtigingen zijn. Maar hebben de gerichtten de uitwerking gehad dat men voor God als een leren zak in de rook ineen is gevallen, dan heeft men redenen om te denken dat het vaderlijke tuchtigingen zijn, en dat een verzoende God de gemaakte scheuren op Zijn tijd wel weer herstellen zal en helen.

VI. *God had David UIT GETROUWHEID verdrukt.*

De vaderlijke trouw van God beschikte en bestuurde die verdrukkingen. Ze waren voortbrengsels en bewijzen van die vaderlijke getrouwheid.

Hieruit kan men opnieuw met grond opmaken hoe groot de duisternis is, die uit de verdrukkingen besluit *dat men zich onder Gods vreselijke toorn bevindt*. Want verdrukkingen zijn voortbrengsels en bewijzen van vaderlijke getrouwheid. Als iemand aan kwade begeerlijkheden en opgeblazenheid onderhevig is, en als de Heere hem daarin laat heenwandelen, zonder hem verdrukkingen toe te zenden, dan mag men dat als een allergevaarlijkst teken aanmerken. 1 Sam. 2:25; Ps. 73:4-7, 12, 17-19. Maar

moet men direct gevoelige verdrukkingen ondergaan, zodra zich enige kwade vochten van de verdorvenheid vergaderen, dan is dit een aangenaam teken vaneen vaderlijke getrouwheid. Hebr. 12:6, 10, 11.

Zijn de verdrukkingen enkel vaderlijke getrouwheid, dan vindt men hier weer een nieuwe grond waaruit men de onbetamelijke van de *murmuringen* onder de verdrukkingen duidelijk kan zien. Immers, zij dienden zich over die ongestalten te schamen, die op een ongewoon *zachte* wijze verdrukt worden. Hoe scherp waren toch die middelen, waardoor de vrijmachtige Vader Job, David, Paulus en anderen verdruchte! Hoe zacht en gemakkelijk pleegt de Heere uw leren zak te scheuren, als u uw wegen vergelijkt met die welke Hij met genoemde heiligen hield? Als de Heere al uw goed wegnam, - als Hij uw lichaam met een ziekte aantastte die de satan onmiddellijk veroorzaakte -, en als Hij u een engel van de satan toeschikte die u met vuisten sloeg, dan zou het zaligheid voor u zijn wanneer u daardoor van uw kwalen en gevaren verlost werd. Maar hoe zacht behandelt de Heere u! Hij bestraft u door verborgen overtuigingen van de Heilige Geest, Die uw ziel door een duidelijke ontdekking van uw gebrek doorgrievet. Hij scherpt de pijlen van Zijn Woord, en laat die in uw hart dringen. Hij laat toe dat een mens u met de tong slaat, of dat een bloedverwant u wat hard behandelt. De meeste verdrukkingen doet u zichzelf aan. Als u zo onbedachtzaam, onlijdzzaam, onvriendelijk en eigenzinnig niet was -, als u meer in uw betrekking bleef en u niet mengde in dingen waartoe u niet geroepen bent -, en als u gehoorzaamheid bewees aan hen, aan wie u het schuldig bent, zou u dan wel die verdrukkingen hebben waarover u nu zo klaagt en weent? Of zouden die dan wel zo hard en zwaar zijn? Durft u, wanneer u deze dingen bedaard overweegt, uw mond wel open te doen om te murmureren en klagen?

Verdrukt God Zijn volk uit en met getrouwheid, dan moet Hij ook met verdrukken *aanhouden* zolang ze schadelijke vochten bij zich hebben, en totdat ze in ware ootmoed neerdalen.

- (1) Is men eens in de verdrukking van enige kwade gesteldheid en opgeblazenheid genezen, Aanmerkingen over Psalm 119:75 94 dan zijn er echter nog enige overblijfsels van die kwade vochten achtergebleven, die als de waterzucht weer aanwassen. Dan eist de vaderlijke getrouwheid dat weer nieuwe scheurend door oude of nieuwe verdrukkingen gemaakt worden.
- (2) Is men onder verdrukkingen, laat men dan toch zoeken, hoe eerder hoe liever, zijn ellendigheid te erkennen en voor de Heere in de schuld te vallen. Want de Goddelijke getrouwheid zal met verdrukken aanhouden, ja, de scherpe doornen vermeerderen, totdat u daartoe gebracht bent. Hoe spoediger u in de laagte daalt, zoveel te spoediger en gemakkelijker zult u genezen worden. Lev. 26:41; Hos. 5:15. VII. *David WIST HET dat de gerichten van de Heere de gerechtigheid waren, en dat Hij hem uit getrouwheid verdrukt had.* / Hij omhelsde die waarheid door een levend geloof. Hij hield het voor een kostbare schat. Hij probeerde het met zijn verstand wel te vatten, met zijn oordeel zeker te geloven, en in zijn geheugen goed te bewaren, en in alle gevallen er een recht gebruik van te maken.

Geloven is dan niets anders dan de waarheid van het Evangelie zeker, levendig en werkzaam te weten. Het zou zeer nuttig zijn dat sommige mensen, die hun eigen taal

niet onderscheiden verstaan en onbedreven zijn in de rechte begrippen aan de woorden te hechten, dit stuk bedoord opmerkten. Daardoor zouden zij uit vele angstvalligheden gered kunnen worden. Ze klagen: deze of die waarheden *weet* ik alleen. Wat kan mij *het weten* helpen, wanneer ik ze niet *geloof*? Maar geloven is niets anders dan de waarheden zo zeker en levendig te weten, dat men zich overeenkomstig die gedraagt. Als iemand alleen de woorden weet, zonder de zaak zelf in zijn gewicht en betrekking op zichzelf in te zien, zonder overreding dat het waarheid is, en zonder zich overeenkomstig die te gedragen, dan is dat een loutere dode woordenkennis. Maar als iemand het getuigenis van het Evangelie zodanig weet dat hij door middel van de woorden bij de zaak zelf bepaald wordt, het gewicht daarvan en de betrekking op zichzelf inziet, van zijn zekerheid min of meer overreed is, met die uitwerking dat hij zich overeenkomstig die gedraagt: zo'n weten is het zaligmakend geloof zelf, dat men niet veroordelen, maar als een gave van God hoog waarden moet.

Ach! Dat Gods kinderen die zekere waarheid, dat Gods gerichten de gerechtigheid zijn, en dat Hij Zijn volk uit getrouwheid verdrukt, ook *zeker wisten!* De waarheid zelf is zeker genoeg. Want God Zelf betuigt dat Hij het licht uit de duisternis, en het recht uit het kromme voortbrengt, Jes. 42:16. De Heiland belooft Zijn liefste leerlingen dat zij in de wereld verdrukkingen zullen hebben, Joh. 16:33. Paulus en Barnabas versterken de zielen van de gelovigen met deze vermaning, dat wij door vele verdrukkingen moeten ingaan, Hand. 14:22. Jona had zo'n overreding van de Goddelijke goedertierenheid omtrent zondaars, dat hij weigerde de inwoners van Nineve de tijding van hun ondergang te brengen, omdat hij dacht dat er toch niets van komen zou, aangezien hij de barmhartigheid van God goed kende. Want toen God het woord dat Hij gesproken had, niet deed, zei hij: *och HEERE! was dit mijn woord niet, als ik nog in mijn land was? Daarom kwam ik het voor, vluchtende naar Tarsis; want ik wist, dat Gij een genadig en barmhartig God zijt, lankmoedig en groot van goedertierenheid, en berouw hebbende over het kwaad*, Jona 4:2.

Maar vele van Gods kinderen schijnen dit zo duidelijk en zeker niet te weten, dat de gerichten van de Heere de gerechtigheid, en Zijn verdrukkingen de getrouwheid zijn.

- (1) Sommige van hen menen dat een betoog en aanprijzing van Gods getrouwheid in de verdrukkingen, een zoet praatje is, van mensen die zelf geen verdrukkingen ondervonden hebben, die wel van taal veranderen zouden wanneer ze zelf de verdrukkingen eens gevoelden. Maar zo'n scherpe beschuldiging kan men met geen zweem van waarschijnlijkheid tegen David inbrengen. Want hij spreekt van verdrukkingen die hij zelf zeer nadrukkelijk gevoeld had.
- (2) Sommigen weten wel dat God andere Godzaligen uit getrouwheid verdrukt, maar zij menen dat het niet goed mogelijk is dit van de verdrukkingen die men zelf ondervindt, zeker te weten.
- (3) Sommigen weten het wel eens voor een tijd, maar zij vergeten het zo snel. Is de verdrukking aanhoudend, en moeten zij nieuwe en ongewone ondergaan, dan raken zij al snel weer aan het twijfelen.
- (4) Andere durven die wetenschap niet lang te bewaren, uit een kille vrees dat het ongevoeligheid en verharding van het hart tegen Gods oordelen mocht zijn. Het een en ander is voorzeker eenschandelijke onkunde. Wenst u God en Zijn waarheid de schuldige eer te geven, probeer dan die waarheid toch zeker te

weten, en in de zin vande gedachten van uw hart als een kostbare schat zorgvuldig te bewaren.

Weet u het dat God u uit getrouwheid verdrukt, zie dan toe dat u het niet weer vergeet. Aanmerkingen over Psalm 119:75 95 Want het is Job, David en anderen, die het zeker wisten, in sommige gevallen uit de zin gegaan. Wat zou u dan wel niet kunnen gebeuren?

VIII. *Die zekere kennis was HET MIDDEL waardoor Davids HOOP verlevendigd en gesterkt werd.*

- Toen hij inzag dat de gerichten van de Heere de gerechtigheid waren, en dat Hij hem uit getrouwheid verdrukt had, toen verwachtte hij met vrijmoedigheid dat hij door alles behouden zou doorkomen.
- Hier komen wij tot de ware bron, waaruit zeer veel hopeloosheden en moedeloosheden van Gods kinderen ontstaan. Velen onderschrijven de aangename beginselen van hoop en moed. Maar het duurt niet lang. Wat is de reden? Deze. Enige gerichten treffen hen, en uitwendige of inwendige verdrukkingen, waaruit zij besluiten dat God op hen vertoornd is. Direct zakken zij in moedeloosheid weg. Zo blijkt het zo klaar als de middag dat onkunde in genoemde waarheid de springbron van hun moedeloosheid is.
- Die dan in de hoop voorspoedig wil zijn, moet vooral naar een duidelijke en zekere kennis van die waarheid streven. Want de hoop moet geoefend worden omtrent dingen die men niet ziet, die vele zwarigheden ontmoeten, onder vele gerichten en verdrukkingen, en die door duistere en kromme wegen geschonken worden. Heeft men nu geen kennis van bovengenoemde waarheid, dan zal men de hoop onmogelijk lang kunnen behouden. Hierom voegt Paulus deze beide zaken bijeen: *verblijdt u in de hoop; zijt geduldig in de verdrukking*, Rom. 12:12.

IX. *Die rechtmatige gedachten van Gods gerichten en verdrukkingen, benevens de daardoor versterkte hoop, WERDEN UIT HET RECHTE VERSTAND VAN DE GENADELEER GEBOREN.*

- Zodra David met een opgeklaard verstand de leer van de waarheid, die naar de Godzaligheid is, beschouwde, werd zijn hoop onder zware verdrukkingen levend, uit een zekere kennis dat de gerichten van de Heere de gerechtigheid waren.
- Alle verkeerde gedachten van de verdrukkingen, en van de daaruit ontstane hopeloosheden, veronderstelden duisternis en ongeloof aangaande het Evangelie. Want op die tijd dat Gods kinderen moedeloos zijn, geloven zij het Evangelie niet. Ze letten er niet op, of slaan tenminste een of ander gewichtig stuk over. Ze verdraaien sommige stukken, of zien ze niet duidelijk genoeg met overreding in. Want zodra zij weer duidelijker licht en geloof in de evangelische waarheden ontvangen, moet hun moedeloosheid direct wegzakken. Dit weet de vorst der duisternis zeer goed. Daarom probeert hij moedeloze zielen zo'n schrik voor het Evangelie in te boezemen. Hij werpt hen gedurig in: "luister toch niet naar dat voorstel. U mocht wat aangrijpen dat u niet toekwam, en het is beter dat men voorzichtig toeziet, enz.", om hen door zo'n onvoorzichtig ongelovig toezien, van het Evangelie te doen afzien, goed wetend dat hun hoop en Godzaligheid zolang zeer krachteloos zullen blijven. Wensen dan moedeloze, verdruchte en door onweer voortgedreven zielen verstandig te

handelen, dan dienden ze zich van een korte schets van de voornaamste evangeliewaarheden te voorzien, die bedaard onder inroeping van de verlichting van de Heilige Geest over te lezen, en bij elk stuk zichzelf af te vragen: “heb ik deze waarheid ook overgeslagen? Heb ik het wel onderscheiden genoeg begrepen? Ben ik ook voldoende overreed dat het waarheid is? Gedraag ik mij nu ook overeenkomstig die waarheid?” Als een moedeloze Godzalige zo handelen kon, dan zou hij spoediger geholpen worden. En die hopeloze zielen recht besturen wil, moet hen niet zozeer toeroepen: “u moet hopen; het zal wel gaan; deze en die zijn ook moedeloos”, enz. Want die dingen alleen zijn niet in staat om hem op te beuren. Maar het zou nuttiger kunnen zijn wanneer men zulke zielenonderzocht in welk stuk van de evangelische waarheid zij donker mochten zijn, en wat de voornaamste oorzaak van hun moedeloosheid is. Wanneer men dat gevonden heeft, diende men hende evangelische waarheid te verklaren en te bewijzen. En het is vaak raadzaam dat men dat ongemerkt, en van terzijde doet, omdat ze doorgaans bevreesd worden en tegenspreken wanneer men rechtstreeks en openlijk met hendaarvan wil handelen. Kan men hen onder de krachtige medewerking van de Heilige Geest tot het recht begrip en geloof van de evangelische waarheid leiden, dan zijn ze direct genezen, en zullen uit een klemmende benauwdheid in een aangename ruimte komen.

4. Aanmerkingen over 2 Korinthe 4:6

Want God, Die gezegd heeft, dat het licht uit de duisternis zou schijnen, is Degene, Die in onze harten geschenen heeft, om te geven verlichting der kennis der heerlijkheid Gods in het aangezicht van Jezus Christus.

§ 1. Onder de voornaamste dingen die de apostel tot het schrijven van deze brief *aanleiding* gaven, moet men vooral meetellen het grote *geschil*, dat Paulus gekregen had met de valse apostelen die deze bloeiende gemeente in het uiterste gevaarbrachten.

- (1) Die vleselijke mensen bedoelden in al hun doen niets anders dan *vleselijke dingen*. Ze stonden naar een onbetamelijke *heerschappijvoering* over de gemeente van de Heere, om hun begeerlijkheden, hun geldzucht en eerezucht de ruime teugel te vieren. Hen stond niets meer tegen dan Christus het kruis omwille van de waarheid na te dragen. Om hun vleselijke doeleinden te bereiken, probeerden zij *het Evangelie* en de verkondiging daarvan *naar hun gruwelijke oogmerken te schikken*, te verdraaien en te vervalsen. Ze probeerden de heidense wijsheid ende afgeschafte Joodse schaduwen met het eenvoudige en vrije Evangelie te vermengen, om zich door zo'n misselijke mengelmoes bij de wijzen en aanzienlijken van deze wereld, en bij de vleselijke Joden en bij de Christenen tegelijk smakelijk te maken.
- (2) Rechtstreeks tegenover zulke vleselijke bedoelingen en handelwijzen stond de bedoeling en handelwijze van Paulus en zijn medewerkers. Hij bedoelde in zijn dienst eenvoudig dat Gods vrije en zuivere genade, die in Christus geopenbaard is, in deze wereld gekend, ondervonden en verheerlijkt, en de zaligheid van de mensen recht grondig bevorderd mocht worden. Tot zo'n wettig doeleinde predikte hij het Evangelie en de vrijheid van het Nieuwe Testament, eenvoudig, duidelijk en zuiver, zonder inmenging van zulke vleselijke dingen waardoor het Evangelie vervalst en het vlees gevoed kon worden.
- (3) Uit dit zeer verschillend bestaan en handelwijze ontstond dan dat grote en gewichtige geschil tussen die valse vleselijke apostelen en Paulus.
  - (a) Die vijanden van de waarheid probeerden Paulus en zijn handelwijze bij de gemeente veracht en verdacht te maken. Ze probeerden hen in te boezemen, dat Paulus eentrouweloze en ongestadige man was. Zij wilden hun een indruk geven dat de eenvoudige dienst van het Nieuwe Testament, zoals Paulus en de zijnen die waarnamen, in het geheel niet te achten was tegen die heerlijke dienst van Mozes, die Paulus geheel scheen te willen afschaffen. Ze verachtten de predikwijze van Paulus als al te eenvoudig, te gering, en zelfs voor de gemeente zeer gevaarlijk, om aan de vervolgingen van heidenen en Joden blootgesteld te worden.
  - (b) Hoewel het Paulus te min was door zulke mensen geoordeeld te worden, en hoewel hij zulke lasteringen op zichzelf aangemerkt met stilzwijgen had kunnen verachten, echter moest hij zich daartegen verzetten, opdat de eenvoudige

zielen door zulke verleiders niet mochten afgetrokken worden van de eenvoudigheid die in Christus is.

§ 2. Hierom *bedoelde* dan Paulus in het schrijven van deze brief ook om *de eenvoudige en zuivere prediking van het Evangelie en van de vrijheid van het Nieuwe Testament tegen die vleselijke en heerszuchtige lasteraars te verdedigen*.

§ 3. Om dit op een gegrond wijze uit te voeren: Daarom legt hij eerst tot een grond een betoging van de *uitmuntende heerlijkheid van de bediening van het Nieuwe Testament* boven de bediening van het Oude Testament in een nauwere zin genomen. Hoofdstuk 3:7-11. Uit deze voortreffelijkheid van de dienst van het Nieuwe Testament volgt vanzelf dat de evangeliedienaars dat heerlijk Evangelie zonder dat deksel van het Oude Testament en zonder die schandelijke bedekselen en vervalsingen, die de valse apostelen met het Evangelie wilden vermengen, vrijmoedig, eenvoudig en naakt verkondigden. Want het kan zich door zijn eigen heerlijkheid aangenaam maken bij de gewetens van de mensen, en het zou voor niemand bedekt blijven dan voor hen die verloren gaan, en van wie de god van deze eeuw de zinnen verblind heeft. Dit natuurlijke gevolg, dat uit genoemde heerlijkheid van het Nieuwe Testament afgeleid is, stelt de apostel eerst voor, vers 12 - hoofst. 4:4. Dan dringt hij het wat nader aan.

- a. Want omdat de evangeliedienaars niet hun vleselijk oordeel en eer in het predikenbedoelen, maar Jezus Christus als de enige Heere probeerden aan te prijzen, en zichzelf als dienaars van de gemeente tot bevordering van hun zaligheid aan te bieden, daarom volgde dat zij die schandelijke bedeksels, die arglistig uitgedacht waren tot verdonkering van Jezus' heerlijkheid en tot bevordering van eigen voordeel en heerszucht, verwerpen, en het Evangelie van Jezus' heerlijkheid maar naakt verkondigen moesten, vs. 5.
- b. Ze konden ook niet anders, omdat God door Zijn onweerstaanbare kracht niet op hun aangezicht, zoals op het aangezicht van Mozes, maar in hun hart zo nadrukkelijk geschenen had, dat zij een levendige erkentenis van Zijn gehele heerlijkheid, niet in het aangezicht van Mozes, maar in het aangezicht van Christus ontvangen hadden, vs. 6.

§ 4. Zo geeft de apostel in de woorden die wij overwegen (1) een beschrijving van de krachtdadige verlichting van de harten van de getrouwe evangeliedienaren, tot een levendige erkentenis van al Gods heerlijkheid in hetaangezicht van Christus, (2) strekkende (a) tot eenduidelijk bewijs dat Paulus niet anders kon dan het Evangelie van Gods heerlijkheid vrijmoedig en naakt verkondigen, met verwerping van al die schandelijke bedeksels die de valse apostelen, om zichzelf te prediken, arglistig hadden uitgedacht. qq En tot een betoog van de voortreffelijkheid van de bediening van het Nieuwe Testament boven die van het Oude Testament. (c) En dus ook tot stopping van de mond van die vleselijke lasteraars.

§ 5. Wenst men die nadenkelijke woorden onderscheiden te overwegen, laat men dan zijn aandacht vestigen (1) eerst op de verheven *beschrijving* van de Vader der lichten, de *almachtige Schepper van al het licht*. (2) En dan op de *voortbrenging van het heerlijke genadelicht* in de harten van de evangeliedienaars.

§ 6. Het eerste drukt de apostel zo uit: GOD, DIE GEZEGD HEEFT, DAT HET LICHT UIT DE DUISTERNIS ZOU SCHIJNEN.

§ 7. De verlichtende genade die Paulus en zijn mededienaars ontvangen hadden, moest groot en heerlijk zijn omdat het de grote GOD tot een Oorsprong had. (1) Het was afgekomen van *God*, dat enig, noodzakelijk, onafhankelijk, almachtig, eeuwig en onveranderlijk Opperwezen. De eerste en opperste Oorsprong van alles wat wezen heeft. De almachtige, getrouwe en alleenwijze Schepper, Onderhouder en Regeerder van alles. Dat hoogste Goed, in Wiens gemeenschap, gehoorzaamheid, dienst en vertrouwen de volkomen gelukzaligheid van het redelijk schepsel te vinden is. (2) In het bijzonder heeft Paulus hier het oog op de eerste Persoon van de Godheid, *de Vader* van onze Heere Jezus Christus, aan Wie in de Goddelijke huishouding op een bijzondere manier wordt toegeëigend de vertoning en handhaving van de majesteit en de luister van de Godheid, door de heerlijke werken van de natuur en Zijn wonderbare genade in Christus Jezus, in Wie Hij met verloren zondaren volkomen verzoend is. Van Hem smeekte Paulus de verlichting van de Efeziërs, zeggend: *opdat de God van onzen Heere Jezus Christus, de Vader der heerlijkheid, u geve den Geest der wijsheid en der openbaring in Zijn kennis. Namelijk verlichte ogen uws verstands, opdat gij moogt weten, welke zij de hoop van Zijn roeping, en welke de rijkdom zij der heerlijkheid van Zijn erfenis in de heiligen*, Ef. 1:17, 18.

§ 8. Met recht wordt al het licht aan deze Vader der lichten toegeëigend. Want daarvan heeft Hij reeds in de eerste schepping een helderschijnende blijk gegeven. Hierop heeft ook Paulus zijn oog, wanneer Hij hem zo nader beschrijft: DIE GEZEGD HEEFT, DAT HET LICHT UIT DE DUISTERNIS ZOU SCHIJNEN.

§ 9. Onder de heerlijkste proeven van Gods ondoorgrondelijke mogendheid en goedheid, mag men met goed recht de voortbrenging van HET LICHT ook tellen. Men kan geen steekhoudende redenen bijbrengen om te bewijzen dat Paulus hier zou zien op *het licht* of de *glans* die zich *in Mozes' aangezicht* openbaarde, en waarvan in Exod. 34:29-35 melding wordt gemaakt. Want dat was geen schijnend licht door Gods almacht uit de duisternis voortgebracht, maar het was een overblijfsel en weerschijn van Gods heerlijkheid, die Mozes was voorbijgegaan. Het spreekt vanzelf dat de apostel hier spreekt van het eerste licht, op de eerste dag van de schepping voortgebracht, wanneer de duisternis op de afgrond was, toen *God zeide: Daar zij licht! En daar werd licht*, Gen. 1:2, 3.

Dit licht (1) was een *lichaam* dat men met grote waarschijnlijkheid houden mag voor het eerste grondbeginsel van al het licht en warmte in de wereld, waaruit alle andere lichamen die licht en warmte geven, naderhand zijn voortgebracht. (2) Het was niet alleen geschikt om de tijd direct af te meten, en om de juiste voortgang van Gods werken in de schepping bepaald aan te wijzen, maar het had ook al die nuttigheden reeds in zich opgesloten, die het mensdom naderhand trekken zou van alle lichtende en verwarmende lichamen.

§ 10. De wezenlijke werking en natuur van dit licht bestond in *schijnen*. Want wanneer Paulus de voortbrenging van dit licht uit de duisternis beschrijven wil, zegt hij dat God gezegd heeft, dat het licht uit de duisternis SCHIJNEN zou. Wat eigenlijk *schijnen* of

lichten van een lichaam *is*, is een zaak waarin het meest verlicht verstand van de nauwkeurigste onderzoekers van de natuur, nog grote en vele duisternissen tegenkomt. Want zou Hij die Job over het licht ondervroeg, Job 38:19, 20, 24, een nauwkeurig onderzoek over de natuur van dat schijnen en lichten aanstellen, dan zouden de schranderste hoogleraars van de natuurkunde gewis bevinden dat hun natuurkundige en wiskundige beginselen, waarvan velen onbegrijpelijk grote gedachten hebben, niet toereikten om die vragen naar behoren en tot voldoening te beantwoorden. Het bovennatuurlijk genadelicht niet alleen, maar ook het lichamenlijk natuurlijk licht mag met recht de bijnaam van *wonderbaar* dragen. Toch schijnt men dit met zekerheid te kunnen zeggen, dat een lichtend lichaam *eigenlijk schijnt* wanneer het door zijn wonderlijke beweging zekere vloeibare stof voortstuwt, en daardoor de lichtstralen veroorzaakt, die, wanneer ze op zekere voorwerpen vallen, door wonderlijke terugkaatsingen, brekingen en verdelingen, die voorwerpen in de ogen uitbeelden, waardoor de ziel die opmerkt, ondervindt en zich overeenkomstig de aard van die dingen gedragen kan. Hoewel er bij het eerste schijnen van dit licht nog geen schepsels waren die daarvan licht en nuttigheid konden hebben, was het echter niet overtollig, zoals sommige spotters zichzelf en anderen wijs proberen te maken. Want het diende, zoals reeds gezegd is, om de tijd af te meten en om de juiste voortgang van Gods werken daardoor te kunnen aantonen. Ja, de schepselen zouden in het vervolg de nuttigheden daarvan ondervinden, omdat de andere lichtende lichamen daaruit waarschijnlijk voortgebracht zijn.

§ 11. Zo wonderlijk dit licht was, zo helder scheende almacht, die het deed schijnen, daarin door. Maar de heerlijke glans daarvan moet ons nog helderder in de ogen stralen, wanneer wij opmerken dat Hij het uit de DUISTERNIS deed schijnen. Men zou hier door *de duisternis* niet ongevoelig verstaan kunnen die *duistere stof* van de eerste woeste en ledige aarde, die niet alleen van de eigenschappen, kracht en werking van het licht ontbloot was, maar ook tegenover het licht stond, en de werking daarvan beletten kon, waarvan in Gen. 1:2 gesproken wordt. Want zoals het een lichaam dat licht geeft, betekent, zo kan ook de duisternis een lichaam dat het licht ontbeert en belet, te kennen geven¹.

§ 12. Hoe groot het verschil en de tegenstand tussen licht en duisternis ook is, echter kon de Heere die wegnemen, en het licht UIT de duisternis doen schijnen. Het woordje *uit* betekent hier een zekere *betrekking* die de schepping van het licht op de duisternis had, òf als op *een onderwerp* òf als op *een stof*. (1) Men kan de duisternis aanmerken als een *onderwerp* of *plaats* waarin het licht uit niet geschapen werd, en gesteld werd om daaruit te schijnen, zoals men een licht in een duistere kamer brengt om daaruit schijnsel te geven. (2) Men kan ook de duisternis, dat is, die duistere stof, aanmerken als *de stof waaruit* God het licht geschapen heeft. En zo zou God aan een duistere stof, waarvan de natuur de werking van het licht ontbeerde en daartegen strijdig was, de eigenschappen van het licht gegeven hebben, de duisternis in het licht veranderd, of om de spreekwijze van de Heere uit Jes 42:16 te gebruiken, *de duisternis tot licht gemaakt*.

1. Misschien kan de volgende aanmerking dienen ommijn bedoeling duidelijker te vatten. (1) *Duisternis* in het algemeen en op zichzelf beschouwd, staat tegenover het

licht, en is niets anders dan *een ontbering van het licht*. (2) Deze duisternis veronderstelt noodzakelijk een onderwerp dat het licht ontbeert, en een voldoende grond waaruit die ontbering daar plaats heeft. (3) Omdat het licht een lichaam is dat door zijn beweging de lichtstralen veroorzaakt, daarom kan de eigenlijke duisternis ook nergens anders plaats hebben dan in lichamen, die van die eigenschappen, kracht en werking, die aan het licht eigen zijn, ontbloot zijn. (4) De grond van deze ontbering is in de natuur van die duistere lichamen en de eigenschappen daarvan te zoeken. Want zijn aard is zodanig dat de kracht en werking om de lichtstralen te veroorzaken, maar de loop van de natuur er niet in vallen kan, maar dat het integendeel de werking van het licht beletten kan, zoals iedereen ondervindt wanneer nevels, wolken en andere duistere lichamen zich tussen zijn gezicht en de helderste zonnestrallen plaatsen. (5) Zoals nu het licht, waarvan Paulus spreekt, niet het lichtend vermogen op zichzelf, maar het lichaam met zijn lichtende kracht betekent, daarom kan hier ook de duisternis niet de beroving van het licht op zichzelf, die zonder een onderwerp nergens is, maar die duistere *stof met de ontbering van en strijd tegen het licht, te kennen geven hebben*.

2. Dit laatste schijnt mij de waarschijnlijkste te zijn. Want het eerste licht was een lichamelijke stof, die zoals de andere lichamen uit de eerste grondstof waarschijnlijk is voortgebracht. En het woordje *uit* heeft in het werk van de schepping meermalen die betekenis, zoals Gen. 2:7 en elders. En zo ontmoet men hier een heerlijk wonderwerk, dat niet alleen boven, maar ook tegen alle krachten en wetten van de natuur gewerkt werd.

§ 13. Dit wonder wordt nog wonderlijker, omdat het licht uit die duisternis door een enkel ZEGGEN is voortgebracht. De apostel heeft hier zijn oog op Gen. 1:3. *God zeide: Daar zij licht! en daar werd licht*. Men moet door dit zeggen niet een spreken met een hoorbare stem verstaan, maar het bevel van Gods almachtige wil. Ps. 33:9; Hebr. 1:3; Openb. 4:11. Dat nu de Heere het licht uit de duisternis *door een enkel zeggen* tevoorschijn bracht, levert ons een allerheerlijkst teken op van de onbegrijpelijke almacht, waarover de duistere heidenen zich hebben moeten verwonderen.

§ 14. Wanneer nu de apostel deze beschrijving van God vooraf laat gaan aan dat geestelijke genadegoed dat zij van God ontvangen hadden, dan wil hij ons daardoor vooraf een indruk geven. (1) Deels van Gods heerlijkheid, die hen zo'n goed geschonken had. (2) Deels van de mogelijkheid en hoedanigheid van het heerlijke genadegoed, dat zij ontvangen hadden. Want God, Die gezegd heeft dat het licht uit de duisternis zou schijnen, is *de waarachtige God*, de Schepper van alle dingen, de Almachtige Die wonderen doet, Die de dingen roept die niet zijn alsof ze waren, van Wie men moet uitroepen: *wie is een groot God, gelijk God?* Ps. 77:14. Had God het licht door het woord van Zijn kracht uit de duisternis kunnen voortbrengen, dan was Hij ook *machtig* in duistere zielen licht te scheppen. In de eerste schepping *was geen licht maar duisternis* op de afgrond. Zo was het in de voortbrenging van dat zalig genadelicht in de zielen *ook gesteld geweest*. Was de schepping in dat eerste licht een groot wonderwerk; de geestelijke verlichting van de zielen was een *nog groter wonder*. Want de duisternis die op de afgrond vande eerste wereld was, streed

wel tegen het licht, maar niet tegen de Goddelijke volmaaktheden. Maar de duisternis die de grond van de zielenbedekte, streed niet alleen tegen dat genadelicht, maar ook tegen de Goddelijke heiligheid en rechtvaardigheid. En dat zodanig dat de verlichting van zulke duistere zielen onmogelijk kon gebeuren, als al die wonderwerken van de borgtocht, menswording en voldoening van Gods Zoon, niet tussenbeide waren gekomen.

§ 15. Is die weldaad zo groot en wonderlijk, dan is het wel dubbel waard dat wij het een weinig nader overwegen. Laten we daarom de aandacht vestigen (1) eerst op de *weldaad zelf*, (2) en dan op zijn bijzondere *uitwerking* in de zielen.

§ 16. De weldaad zelf is in deze woorden vervat: GOD IS HET, DIE IN ONZE HARTEN GESCHENEN HEEFT.

§ 17. Het onderwerp waarin de Heere dat wonderbaarlijke licht had laten schijnen, noemt de apostel ONZE HARTEN.

§ 18. Het HART beduidt *eigenlijk* dat voornaamste deel van onze ingewanden, dat als een gedurig vloeiende fontein alle vochten van het lichaam ontvangt en weer uitgeeft, en de eerste oorzaak en het beginsel is van alle bewegingen vande vochten in het lichaam, en in het binnenste van de mens, in het midden van de borst geplaatst is. Dit pronkstuk van de Goddelijke wijsheid, goedheid en macht, is in de Heilige Schriften een *zinnebeeld*

(1) van de *redelijke ziel* van de mens, die redelijke ziel die God in zijn binnenste formeert, de eerste oorzaak van alle redelijke werkingen, waaruit de uitgangen van het leven zijn, Spr. 4:23. Want een gebroken *geest* is hetzelfde als een gebroken en verslagen *hart*, Ps. 51:19. En het geloof wordt aan het *hart*, dat is de *ziel*, toegeëigend, Rom. 10:10.

(2) Hiervandaan betekent het hart vaak de *redelijke vermogens* van de ziel in het bijzonder. In die zin gebruikte David het: *o HEERE, Gij, God onzer vaderen, Abraham, Izak en Israël, bewaar dit in der eeuwigheid in den zin der gedachten van het hart Uws volks, en richt hun hart tot U*, 2 Kron. 29:18.

(a) Het *hart* dat de weg *overdenkt*, Spr. 16:9; dat kwaad *denkt*, Matth. 9:4; waar de *wijsheid* de zetel heeft, is buiten alle tegenspraak het *verstand*. (b) Het *hart*, dat de zaken *weet* en *hervat*, Deut. 4:39; dat het *vergeet*, Ps. 31:13; of ook *bewaart*, Luk. 2:51, is buiten twijfel het *geheugen*. (c) Het *hart* van de bruidegom, dat de bruid genomen had, Hoogl. 4:9, kan niets anders te kennen geven dan *zijn wil* en *genegenheden*. Het gehele *hart* waarvan de Heiland in Matth. 22:37 spreekt, in onderscheiding van het verstand en van de ziel die daar de gevoelige zinnelijke genegenheden, zoals in Gen. 34:3, betekent, kan niets anders dan de redelijke *wil* uitdrukken.

(3) Soms betekent ook het hart *het binnenste* van die redelijke vermogens, hun *eerste, innigste grondbeginselen* van redelijke werkingen, in onderscheiding van die zinnelijke en gevoelige aandoeningen en bewegingen, die niet zozeer in inwendige redelijke beginselen van de ziel, als wel in de uiterlijke lichaamsgesteldheden en in

de oppervlakkige, haastige verbeeldingskracht gegrond zijn. Zo komt het voor in die troostrijke belofte: *Ik zal Mijn wet in hun binnenste geven, en zal die in hun hart schrijven*, Jer. 31:33; en in die welmenende verklaring: *ik zal U hartelijk, dat is, innerlijk, grondig, bestendig liefhebben*, Ps. 18:2. Het is buiten alle tegenspraak dat de apostel hier door het hart

- (1) in de eerste plaats verstaat het *redelijk verstand*, het eerste beginsel van alle redelijke werkingen. Want de apostel zelf brengt de verlichting, die hier aan het hart toegeëigend is, uitdrukkelijk tot het *verstand*, Ef. 1:17, 18. (2) Echter kan men de *wil* hier niet uitsluiten. Want alle zaligmakende verlichting die in het binnenste van het verstand schijnt, doet door zijn glans en warmte ook de wil aan, en ontsteekt daar een vuur van oprechte liefde. Dit volgt ook uit het enkelvoudige wezen van de ziel, en wordt door de ondervinding van alle kinderen van God gedurig bevestigd. (3) Vooral moet men hier aan de *binnenste grond* van die vermogens van de zielen denken, Jer. 31:33. De apostel had zeer gewichtige redenen waarom hij, terwijl hij van de redelijke ziel sprak, de oneigenlijke benaming *het hart* gebruikte. Want
- (a) hij had hier zijn oog op *de ziel*, aangemerkt als *de springbron* van alle redelijke werkingen, Spr. 4:23. Waaruit volgde dat, omdat het hart door de glans van Gods heerlijkheid geraakt was, de *mond* dan ook daarvan spreken en prediken moest, Matth. 12:34, 35.
  - (b) Hij schijnt hier een tegenstelling tegen Mozes, op wie de valse apostelen zo zeer roemden, te maken. Die voortreffelijke dienaar van het Oude Testament had de heerlijkheid van God *op het aangezicht*, maar de dienaren van het Nieuwe Testament had God *in het hart* geschenen.
  - (c) De valse apostelen en tijdgelovigen bezaten maar een algemene verlichting, die in *oppervlakkige* bevattingen bestond. Maar de ware begenadigden hadden een verlichting ontvangen die *in het hart*, in het binnenste was doorgedrongen.

§ 19. Dit voorrecht was hen *allen*, en ook hen *alleen* te beurt gevallen. Want Paulus zegt: Hij heeft in ONZE harten geschenen.

(1) Hij spreekt hier van *zijn* hart, en die van zijn *mede-apostelen*. (2) Maar de harten van *andere gewone* gelovigen worden hier niet uitgesloten. Want de apostel zondert *niemand* uit, dan die verloren gaan, van welke de god van deze eeuw de zinnen verblind heeft, 2 Kor. 4:3, 4. Immers, de verlichting van de harten is een voorrecht *van alle gelovigen*, 2 Kor. 3:18; Ef. 1:17, 18. § 20. Hun harten hadden dat licht niet uit en van zichzelf. Want zij waren van nature evengoed duisternis als alle anderen. Maar God had het veroorzaakt door ZELF TE SCHIJNEN in hun harten. De *toespeling* is hier op het werk van de *schepping*, wanneer God zei dat het licht uit de duisternis zou schijnen, waarvan boven gesproken is. Hier geeft dit woord te kennen die grote genadedaad van de almachtige God, waardoor *Hij* in die duistere zielen een *geestelijk licht*, waarbij zij geestelijke dingen kennen en ondervinden konden, *veroorzaakte*. Laten we deze allergewichtigste zaak *wat onderscheidenlijker* overwegen. De apostel *veronderstelt* door deze uitdrukking dat hun zielen voor dat schijnen zeer gelijk waren aan de aarde, waarvan Mozes zegt: *de aarde nu was woest en ledig, en duisternis was op den afgrond*, Gen. 1:2.

1. Want van nature waren hun harten, zoals die van alle mensen, *van al het geestelijk licht beroofd*, en enkel duisternis. Ef. 4:18; 1 Kor. 2:14.

2. Deze aangeboren duisternis hadden zij, geholpen door de god van deze eeuw en zijn dienaren, daarenboven dagelijks *dikker en zwaarder gemaakt*, door de dikke dampen vanopstijgende *begeerlijkheden*, door de zware uitwasemingen van dingen waarmee de begeerlijkheden zich vermaken, en door een ongelukkige gewoonte van zondigen. En hier waren nog bijgekomen veelvuldige zware deksels van *Joodse of heidense misvattingen*, die op hun hart lagen. 2 Kor. 3:15.
3. Door deze blindheid, duisternissen en deksels waren zij niet alleen vanal het geestelijke licht *berooft*, maar *streden* daar ook krachtiger *tegen*, dan de duisternis die op de afgrond lag, tegen het eerste licht. Ze begrepen niet alleen geen geestelijke dingen, maar die warenhen ook een dwaasheid, 1 Kor. 2:14. Ze waren vijanden door het verstand, Kol. 1:21.
4. Die duisternis was bovendien *een nare gevangenis*, waarin zij om hun schuld naar Gods rechtvaardig oordeel waren opgesloten om met de boze geesten tot de eeuwige en buitenste duisternis bewaard te worden, als ze voor hun schuld aan de Goddelijke gerechtigheid, òf door zichzelf òf door een ander, niet betaalden. Hoe akeliger en schrikachtiger deze duisternis van hun hart was, zoveel te groter was de weldaad dat GOD *Zelf* daarin GESCHENEN had. In de eerste schepping werd een *lichtend lichaam*, dat het schijnsel gaf, uit de duisternis voortgebracht. Want God zei dat het *licht* zou schijnen.

Maar hier zegt de apostel dat GOD *Zelf* geschenen heeft.

- (1) Hier wordt dan geen *lichtend schepsel* voortgebracht dat in de zielen schijnsel zou geven. Het *geestelijk leven* is het schijnend licht zelf niet. Want het geestelijk leven heeft geen vermogen om licht te geven, maar alleen om licht te ontvangen. Zoals de scherpste ogen niet in staat zijn om schijnsel in de duisternis te geven. *Het Woord* is wel een middel om de voorwerpen, die het licht ontdekt, aan het geestelijke leven voor te houden. Maar het is het licht, dat schijnsel moet geven, zelf niet. Zegt David: *Uw woord is een lamp voor mijn voet, en een licht voor mijn pad*, Ps. 119:105, dan wil hij daardoor niet te kennen geven dat het woord op zichzelf beschouwd, een vermogen zou hebben om die oneindige afstand tussen licht en duisternis weg te nemen. Het woord is daarom een licht en lamp voorzover het als een middel die waarheden voorstelt, die ons onderwijzen in de weg die wij moeten gaan. Maar zal het geestelijk leven die waarheden zien en opmerken, dan moet er nogeen ander schijnsel bijkomen. Zoals de natuur van de zaak en de ondervinding niet alleen Gods kinderen leert, maar ook door David zelf erkend werd, wanneer hij zuchtte: *zend Uw licht en Uw waarheid, dat die mij leiden*, Ps. 43:5.
- (2) Maar *het licht* dat die geestelijke voorwerpen *zichtbaar maakt* en een gestalte in het hart geeft, is *God Zelf*. Hij is het Licht, waarbij men ziet, Ps. 36:10; Jes. 60:19; Joh. 1:9; Openb. 21:23; 22:5. Hij Zelf schijnt door de onmiddellijke bewerking van Zijn Geest, 2 Kor. 3:18; Ef. 1:18, 17; 1 Joh. 2:21, 27; Jer. 31:34.

Is God Zelf het licht, hoe wonderlijk, heerlijk, krachtig en zalig moet dan het SCHIJNEN zijn, dat Hij in het hart oefent. Laten we dit allergeewichtigste stuk wat onderscheidenlijker beschouwen.

Een licht schijnt *eigenlijk*, wanneer het door zijn wonderlijke beweging zekere vloeibare stof voortstuwt, en de lichtstralen veroorzaakt, die door het vallen op de

voorwerpen, door hun terugkaatsing, breking en verdeling, een beeld van de zaken op de grond van het oog maken, waardoor de ziel de voorwerpen opmerken, ondervinden en zich overeenkomstig die gedragen kan. God schijnt nu *oneigenlijk* in het hart, wanneer Hij door Zijn almacht krachtdadig werkt, dat een ziel de geestelijke zaken, die in het Woord en andere spiegels voorgesteld zijn, opmerkt, ondervindt en er geestelijk mee werkzaam wordt. Laten wij dit nog wat onderscheidenlijker overwegen.

(1) God neemt door Zijn almachtige kracht die aangeboren verdorvenheid van blindheid en vijandschap weg, en Hij schept daarvoor in de plaats *een nieuwe hebbelijkheid*, waardoor de ziel vatbaar wordt voor de kennis en omhelzing van die geestelijke zaken. (2) Hij *bepaalt* die vernieuwde vermogens door Zijn verborgen, krachtdadige inwerking bij die geestelijke voorwerpen, die door het middel van het Woord en van andere spiegels, voor de vernieuwde gemoedsogen gelegd zijn. Hand. 16:14. (3) Hij *bewerkt* op een voor ons onbegrijpelijke manier die vernieuwde ziel en wekt als opperste Oorzaak zijn krachten op om die geestelijke dingen onderscheiden in te zien, op te merken, te ondervinden en er verder mee te werken. Ef. 1:17, 18. (4) Door deze werkingen van de bovennatuurlijke voorzienigheid van de genade, worden die geestelijke zaken in de ziel als het ware *uitgebeeld*.

(a) Die Goddelijke verlichting *vertegenwoordigt* die geestelijke dingen levendig aan *en in het verstand*, zoals wij straks nader zullen zien, wanneer wij van de verlichting van de kennis spreken.

(b) Door een duidelijke vertoning van het gewicht en van de beminnelijkheid van de geestelijke dingen, dringt dit hemels schijnen ook door tot *in de wil* en veroorzaakt daar tegelijk *een geestelijke warmte* of kracht, die de genegenheden gaande maakt om overeenkomstig de aard van die dingen te werken. Want zoals die lichamen, die de vloeibare stof waaruit de lichtstralen ontstaan, gaande maken, tegelijk ook een andere stof, die de warmte veroorzaakt, in beweging brengen, waardoor licht en warmte doorgaans met elkaar gepaard gaan, evenzo wordt ook door dit schijnen niet alleen een duidelijk begrip in het verstand, maar ook een krachtige neiging in de wil voortgebracht. De Heere is niet alleen *het Licht*, maar ook *de Levenskracht* van de ziel, Ps. 27:1.

(c) Door het een en ander *ondervindt* de ziel niet alleen die geestelijke dingen, maar *zij komen* ook door die uitbeelding daarvan in het verstand, en door die aandrang op de wil, *daadwerkelijk in de ziel*, en krijgen daar een geestelijke *wezenlijkheid*, Hebr. 11:1, en *gestalte*, Gal. 4:19. Ja het gemoed wordt daardoor naar die zaken in gedaante veranderd, en als het ware uitgebeeld, Ef. 5:8; 2 Kor. 3:18.

(5) Door dit schijnen worden de zielen *bekwaam gemaakt*, opgewekt en bestuurd om met aangenaamheid in de wegen van geestelijke ootmoed, droefheid, liefde, blijdschap, enz., *te wandelen en te werken*.

(6) En eindelijk maakt dit schijnen dat grote onderscheid tussen de aangename dag van de genade, en de nare nacht van de natuur.

(7) *Heeft het licht uitnemendheid boven de duisternis*, Pred. 11:7, dit schijnen van de genade in de harten overtreft in heerlijkheid en zoetheid alle glans en schijnsel, dat alle lichten van de wereld veroorzaken kunnen.

Dit schijnen is nog aangenamer omdat God *uit, van en door Zichzelf* in hun harten geschenen had. Hoewel dat eerste licht door God geschapen was, echter scheen het, terwijl het door God onderhouden werd, door zijn eigen wonderlijke beweging zonder dat enig *schepsel* het in beweging bracht, of er voedsel aan te geven nodig had. Maar het schijnen van God in de harten is nog veel uitnemender. Het is een schijnen van *een eeuwig ongeschapen licht*, dat onafhankelijk *uit, van en door Zichzelf* schijnt. Geen schepsel hoeft het op te wekken of in beweging te brengen. Niemand hoeft er enig voedsel aan te bezorgen. Die naar enig gebed, aandoening of gestalte streeft, met dit God ontierende oogmerk om God daardoor in *beweging* te brengen, dat Hij in het hart schijnt, die handelt veel zinlozer dan iemand doen zou, wanneer hij voor zich vleugels wilde maken om met een druppel brandstof in zijn hand naar de zon te vliegen, opdat hij door die druppel de zon mocht doen schijnen of hem voedsel mocht bezorgen om krachtiger en bestendiger door te schijnen. Ik beken dat iemand die in de duisternis zit, verplicht is om te smeken dat God in zijn hart schijnt. Maar hij moet dat bidden niet aanmerken als een middel om dat eeuwige onafhankelijke licht *in beweging* te brengen, maar als een middel dat God verordend heeft teneinde de mens zich aan dat onafhankelijk schijnen zou blootstellen, en het met meerdere bewustheid opmerken. Zoals iemand die bij het opgaan van de zon zijn aangezicht naar het oosten keert, niet met dat dwaze oogmerk dat hij de zon daardoor in beweging zou brengen, maar met die bedoeling dat dit licht, dat vanzelf opgaat, hem bestralen mocht. Bescheen dat eerste licht de *ongevormde afgrond*, dat onafhankelijke genadelicht schijnt in *de duisternis en verwardste afgrond van de allerellendigste harten*. Dat natuurlijke licht kondoor duistere lichamen in het doorschijnen belet worden. Maar dit almachtige genadelicht kan door geen tegenstand in zijn schijnen verhinderd worden. Het kan door de allerdikste en duisterste dingen doorstralen. Zijn de dikke duistere zonden, die dikke dampen van de begeerlijkheden oorzaken waarom het in de harten duister wordt of blijft, dan gebeurt dit niet omdat dit licht door die dikke duisternissen niet zou kunnen heendringen. Want Gods Woord en de ondervinding leren dat dit licht zo krachtig kan doorschijnen dat het de dikste duisternis zelf niet alleen voor het aangezicht, maar ook in de ellendigste harten, tot licht kan maken. Maar die duistere zonden, wolken en dampen, maken een scheiding tussen het licht en die zielen, omdat God eigenlijk Zijn schijnen, vrijwillig, heilig en rechtvaardig inhoudt, of voor een tijd om Zijn kinderen te onderwijzen aangaande hun onwaardigheid en onmacht, en aangaande de onafhankelijkheid en vrije erbarming van de Heere. Of voor altijd in de vaten van het verderf, die verloren gaan, om hen over hun zonden door het inhouden van Zijn krachtig schijnen rechtvaardig te straffen. Om genoemde redenen heeft dan dit schijnen in de harten van de kinderen des lichts *verschillende trappen* van helderheid en kracht, en wordt vaak door tussenkomst van verschillende donkere wolken, van zonde, en aarde verdonkerd, waarvan het komt dat de ene begenadigde duidelijker en levendiger ziet dan de ander, en dat dezelfde Godzalige op de ene tijd meer licht en warmte ondervindt, dan op de andere. Maar nooit kan een verlicht weer geheel en volstrekt duisternis worden. Hierom gebruikt de apostel de *onbepaalde tijd*, (elampen), die men op de *verleden, tegenwoordige en toekomstige* tijd gevoeglijk kantoepassen. Want God had niet alleen *in de verleden tijd* in hun harten geschenen, maar Hij scheen *ook nog* en zou ook *altijd* bestendig voortschijnen. Het kan wel zo duister in het hart worden, dat een begenadigde met geestelijke zaken naar behoren niet kan werken,

dat hij de aangename kracht van dat licht zo niet ondervindt, dat hij het daar voor houden durft. Maar nooit kan hij het ontvangen licht geheel verliezen, dat het weer een volstreekte duisternis worden zou. Want hoe duister het ook mag zijn, echter behoudt hij aangaande het wezen van geestelijke dingen dat verlichte oordeel, en die geestelijke gezindheid, die zich in de grootste duisternissen en Aanmerkingen over 2 Korinthe 4:6 103 onverschilligheden door die onvergenoegdheden, verlegenheden en zuchtingen over zijn ellendigheden openbaren, en die hem van volstrekt duistere en dode mensen onderscheiden. Want de zalving die zij van de Heere hebben, *blijft in hen*, 1 Joh. 2:21, 27.

§ 21. Zo heerlijk en krachtig dit schijnen was, zo heerlijk en krachtig was ook de *uitwerking* geweest. Want God had in hun harten geschenen TOT VERLICHTING DER KENNIS DER HEERLIJKHEID VAN GOD IN HET AANGEZICHT VAN JEZUS CHRISTUS. Laat men hier overwegen:

(1) eerst het heerlijke *voorwerp*, (2) dan de duidelijke, levendige en bevindelijke *kennis* daarvan, en (3) eindelijk hoe die verlichting der kennis een *gevolg* was van dat schijnen.

§ 22. Een ziel die door Gods krachtadig genadelicht beschenen is, wordt bij vele en verschillende zaken bepaald. Maar het heerlijkste, allerge wichtigste en zaligste dat het dan opmerkt is GODS HEERLIJKHEID IN HET AANGEZICHT VAN JEZUS CHRISTUS.

§ 23. Wanneer de apostel van GODS HEERLIJKHEID spreekt, schijnt hij te zinspelen op die *heerlijke glans* die zich op Mozes' aangezicht vertoonde, nadat hij enige heerlijke tekens van Gods majesteit gezien had. 2 Kor. 3:17, vergeleken met Exod. 34:29-35. Hij verstaat daardoor de ontzaglijke *openbaring van Gods majesteit*, Joh. 1:14, Hebr. 1:3, en van al Zijn heerlijke *volmaaktheden*, bijzonder van die welke *uitgeroepen werden* toen Zijn heerlijkheid Mozes voorbij ging, Exod. 33:22. Namelijk de *goedheid en onafhankelijkheid* van de Heere, waardoor Hij genadig is die Hij genadig is, en Zich ontfermt over wie Hij Zich ontfermt, Exod. 33:19; Zijn *barmhartigheid, genade, lankmoedigheid, goedertierenheid, weldadigheid, waarheid en vergevende genade*, gepaard met een onkreukbare *rechtvaardigheid*, die de schuldige geenszins onschuldig houdt, Exod. 34:5-7.

§ 24. Er zijn verschillende spiegels waarin de Heere Zijn heerlijkheid openbaart. Hij vertoont ze zeer duidelijk in Zijn Woord, en in de heerlijke werken van Zijn voorzienigheid. Maar nergens wordt Gods heerlijkheid zo luisterrijk, beminnelijk en krachtig openbaar gemaakt, als IN HET AANGEZICHT VAN JEZUS CHRISTUS.

§ 25. Wenst men van Gods heerlijkheid, die in Zijn Zoon geopenbaard is, een rechte bevattin g te maken, dan moet men hem als JEZUS CHRISTUS beschouwen, Die (1) niet alleen waarachtig God en een waarachtig, volmaakt, heilig *Mens* is in eenheid van de Persoon, (2) maar Die ook door God *gezalfd* is tot Middelaar, om de zaligheid voor rampzaligen te *verwerven* door Zijn doende en lijdende gehoorzaamheid, en het door zeldzame, heilige en veilige wegen aan hen *toe te passen*.

§ 26. In deze betrekking heeft Hij EEN AANGEZICHT geopenbaard, waarin zich Gods heerlijkheid op het allerheerlijkst en beminnelijkst openbaart. Iemands *aangezicht* betekent *eigenlijk* iemands uiterlijk *zichtbaar gelaat*, wat door zijn eigentrekken iemand van anderen onderscheidt, en veelal de verborgen gesteldheid van het gemoed naar buiten openbaart. Dikwijls wordt het aangezicht van iemand gebruikt om daardoor *de persoon* zelf aan te duiden, Gen. 32:20; 2 Sam. 17:11; 1 Kon. 10:24. In het bijzonder schijnt die apostel op *het aangezicht van Mozes* te zinspelen, van wie het vel wegens Gods heerlijkheid glinsterde, 2 Kor. 3:7; Exod. 34:29-35. Hier moet men door het aangezicht van Jezus Christus, *Jezus Christus Zelf* verstaan, voorzover Hij Zich door Zijn woorden en werken openbaarde, als die eeuwige Zoon van God, die waarachtige volmaakt heilige Mens, en die algenoegzame Middelaar van God en van de mensen, Die de zaligheid voor verlorenen verworven heeft, en aan hen krachtadig toepast.

§ 27. Dit is het wonderlijkste, heerlijkste en allerbeminnelijkste aangezicht dat ooit in hemel of op aarde gezien is. Want de gehele heerlijkheid van God openbaart er zich zeer lieflijk IN, tot zaligheid van verloren zondaren. De apostel leert hier dat het aangezicht van Jezus Christus het *onderwerp* en het *middel* was geweest *waarin* en *waardoor* die heerlijkheid van God zich aan hem openbaar gemaakt had, en als in de allerduidelijkste spiegel vertoond had. Want:

(1) beschouwt men Hem als *Gods eniggeboren Zoon* Die door Zijn woorden en werken Zijn Goddelijke wijsheid, macht en goedheid openbaarde, dan kan men aan Hem, Die het uitgedrukte beeld van des Vaders zelfstandigheid was, op het allerduidelijkst zien hoe wijs, machtig, goed en heerlijk de Vader moest zijn. Joh. 1:14; Hebr. 1:3; Joh. 14:7-10. (2) Beschouwt men Hem als een *volmaakt heilig Mens* Die met Gods beeld veel uitnemender dan enig ander schepsel begaafd was, dan kan men in Hem ook zeer duidelijk en levendig zien hoe heerlijk, wijs en heilig God was, Die Hem geschapen had. (3) Maar beschouwt men Hem als *Middelaar* Die naar Gods eeuwig voornemen tot Zaligmaker van zondaren was gegeven, Die uit liefde tot Zijn Vader en tot Zijn uitverkoren volk Borg was geworden, in het vlees gekomen, onder de wet en een vloek geworden was, om aan de Goddelijke gerechtigheid te voldoen, en Die de verworven zaligheid met zoveel wijsheid, goedertierenheid en getrouwheid aan tollenaars en zondaren toepast, dan zag men in Hem de gehele heerlijkheid van God zo heerlijk schijnen, dat de hemelse heirscharen het uitgalmen moesten. Luk. 2:13, 14. *Zie dit bij de stukken nader aangewezen in de Aanspraak voor de Aanmerkingen, deel 1, blz. 13, en in de Aanmerkingen over 1 Tim. 1:15, blz. 50, 51.*

In dit aangezicht van Jezus Christus openbaart zich Gods heerlijkheid ook *veel duidelijker* en heerlijker dan *ergens anders*. Gods *Woord* en *wet* zijn wel heldere spiegels die ons Gods heerlijkheid vertonen. Maar zij kunnen geenszins met de spiegel van het aangezicht van Jezus Christus vergeleken worden. Want alle uitdrukkingen die in Gods *Woord* en *wet* gebruikt worden, zijn woorden aan een menselijke taal ontleend, die maar tekens van eindige begrippen zijn, en die daarom de oneindige heerlijkheid van God niet kunnen uitdrukken zoals die eigenlijk in God is. Alle woorden zijn tekens van op zichzelf staande begrippen, die de zaken nooit zo levendig openbaren, als wanneer men ze in de onderwerpen in het bijzonder tegenkomt. Maar omdat Jezus Christus een oneindige Persoon is, in Wie zich

de heerlijkheid van God in het bijzonder levendig vertoont, daarom volgt dat Zijn aangezicht een veel helderder en levendiger spiegel van Gods heerlijkheid moet zijn, dan de wet en het Woord van God. De *werken van de schepping en voorzienigheid* zijn eveneens heldere spiegels van Gods heerlijke volmaaktheden. Maar men kan die ook met de spiegel van Jezus' aangezicht in geen vergelijking brengen. Want omdat alle schepsels maar eindig zijn, daarom kan in hun eigenschappen en ontmoetingen de oneindige heerlijkheid van God, zoals het eigenlijk in God plaats heeft, niet openbaar gemaakt worden. Bovendien wordt in sommige werken Gods heiligheid en rechtvaardigheid geopenbaard, zonder Zijn genade en barmhartigheid even duidelijk te vertonen. Integendeel ontdekken sommige werken de grote goedertierenheid en lankmoedigheid van God, zonder dat men Zijn heiligheid en rechtvaardig even duidelijk daarin bemerken kan. Ja, er is geen één werk van de natuur te vinden, waarin de lieflijkste overeenstemming van alle heerlijke volmaaktheden tegelijk gezien kan worden, tot zaligheid van zondaren. Maar dit alles vertoont zich in het aangezicht van Jezus Christus tegelijk, zo oneindig, heerlijk en beminnelijk voor een zondaar, dat een dergelijke openbaring buiten het aangezicht van Jezus Christus volstrekt onmogelijk is. *Zie dit onweersprekelijk betoogd in de Aanmerkingen (deel 1) over 1 Tim. 1:15, blz. 51.*

Ik beken, die *glinstering van Mozes aangezicht*, die door de weerschijn van die lichamelijke tekens van Gods heerlijkheid veroorzaakt waren, kan ook voor een zonderlinge openbaring van Gods heerlijkheid gehouden worden. Maar het kan in geen deel in aanmerking komen bij de vertoning van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus Christus. Want de vertoning van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Mozes bestond maar in enige lichamelijke glinsteringen, die onverdraaglijk waren om aan te zien, en daarom bedekt en teniet gedaan moesten worden, 2 Kor. 3:7. Maar de vertoning van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus Christus bestaat in een daadwerkelijke openbaring van alle Goddelijke volmaaktheden, die voor de allerellendigste zondaar lieflijk, aangenaam en zalig is om te aanschouwen, die het benauwdste gemoed uitlokt, troost, verbetert, heiligt en verootmoedigt, en die daarom bestendig en eeuwigdurend is. § 28. Werd Gods heerlijkheid, dat straalde in het aangezicht van Mozes, voor de Joden bedekt - de heerlijkheid van God in het aangezicht van Jezus Christus werd dan integendeel zo naakt vertoond dat de uitverkoren vaten der barmhartigheid het niet alleen met ongedekt aangezicht aanschouwden, maar ook DE VERLICHTING van de KENNIS daarvan deelachtig werden.

Ze hadden (1) niet alleen *kennis*, (2) maar ook *verlichting* van die kennis ontvangen.

§ 29. KENNIS betekent in het algemeen eenwerkzaamheid van het verstand, waardoor men zich van voorkomende dingen een duidelijk en onderscheiden denkbeeld maakt. Iedereen zal, denk ik, graag toestaan dat de apostel hier niet van een enkele letterlijke, algemene, dode, natuurlijke, maar van een *zakelijke, bevindelijke, levende en geestelijke kennis* van Gods heerlijkheid spreekt. Deze kennis bestond in de volgende bijzonderheden. (1) Ze hadden een duidelijk en onderscheiden begrip van de betekenis van de woorden van het Evangelie, waardoor hen Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus verkondigd werd. (2) Ze waren in die woorden niet blijven hangen, maar de verlichtende genade had hen door het middel van die woorden

bij de zaak zelf bepaald om het onderscheidenlijker op te merken. (3) Ze zagen Gods heerlijkheid niet alleen in het algemeen, maar *bevindelijk*, met betrekking op zichzelf, en ze werden de krachtige uitwerking ervan in zichzelf gewaar. (4) En zo was het geen dode, maar een *levende* kennis, waardoor hun gemoed overeenkomstig Gods heerlijkheid werkzaam was. (5) Het was geen natuurlijke kennis, door het inspannen van de natuurlijke redeneringskracht verkregen, met het enkele gevolg van enige natuurlijke beroeringen, maar het was een *geestelijke* kennis, door de bovennatuurlijke *verlichting van de Heilige Geest* gewerkt, gevolgd door zaligmakende uitwerkingen in de zielen. *Want zij, met ongedekten aangezichte de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende, worden naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest, 2 Kor. 3:181.*

1. Veel mensen spreken veel van een *letterlijke, geestelijke, bevindelijke en levendige* kennis, zonder dat zij van de kennis waarvan zij spreken, een *onderscheiden kennis* hebben. Het kon misschien nuttig zijn dat ik deze begrippen, ten dienste van de eenvoudigen, wat eenvoudiger verklaarde. *Kennen* is wanneer men van zaken die ons voorkomen, *ware* en *onderscheiden denkbeelden* maakt. Een *denkbeeld*, bevattig of begrip is niets anders dan een redelijke *opmerking* en *bewustheid* van die zaak, die zich aan het verstand opdoet. Een *waar* denkbeeld of begrip is, wanneer het begrip met de zaak zelf overeenstemt, en het in de zaak ook *daadwerkelijk* plaats heeft, dat men zich daar van voorstelt. Een *onderscheiden* denkbeeld of begrip noemt men, wanneer men de *bijzondere stukken* die tot een zaak behoren, van elkaar kan *onderscheiden*, optellen en duidelijk opmerken. Bv. men heeft een onderscheidendenkbeeld van een mens, wanneer men in hem onderscheiden kan een ziel en lichaam, en de bijzondere stukken die tot de ziel en het lichaam behoren weer kan onderscheiden, optellen en bevatten. Wanneer men, als men de ziel beschrijft als een enkelvoudige zelfstandigheid die werkzaam is door de redelijke vermogens van verstand en wil, onderscheiden beschouwt, wat een *zelfstandigheid*, een *enkelvoudige zelfstandigheid*, *redelijke vermogens*, *verstand*, *wil*, enz. zijn.

De kennis van de mensen kan zeer *verschillend* zijn. (1) Met opzicht op de *voorwerpen* is het (a) *eenwoordelijke* of *zakelijke*, (a) een *algemene* of *bevindelijke* kennis. (2) Met opzicht op *zijn uitwerking* is het *dood* of *levend*. (3) Met opzicht op *zijn beginsel* is het *natuurlijk* of *geestelijk*. Een *woordelijke kennis* die men anders *letterlijk* noemt, is eigenlijk wanneer men de woorden op zichzelf beschouwt, hun juiste betekenis bepalen, oplossen en bewijzen kan. Men kan zo'n onderscheiden woordelijke kennis bezitten, en toch van de zakelijke ontbloot zijn. Dit leert de natuur van de zaak, en de dagelijkse ondervinding. Want men vindt vele mensen, voornamelijk onder leraars en anderen, die zich in de waarheden geoefend hebben, die bv. van de overtuiging, het geloof, de bekering, en andere werkzaamheden van Gods kinderen, een ware en onderscheiden woordelijke kennis bezitten, welke de woorden die de Heilige Schrift daarvan gebruikt, nauwkeurig beschouwen, hun rechte betekenis bepalen, verklaren, geloven en verdedigen; en die echter bij de zaken zelf, die door de woorden uitgedrukt worden, nooit bepaald zijn geworden, maar in die woorden zijn blijven hangen. Daardoor gebeurt het dat sommigendiezelfde zaken, die zij in de woorden toestemden en verdedigden, direct ontkennen, veroordelen en bestrijden, wanneer zij ze buiten de woorden in de onderwerpen zelf tegenkomen. Hoewel zo'n

woordelijke kennis niet voldoende is tot zaligheid, is het toch zeer te waarderen, en is voor iedere Christen zeer noodzakelijk. Want omdat het woord het voornaamste middel is waardoor God Zijn volk wil onderwijzen, daarom kan niemand tot de rechte kennis van de zaken die Gods Woord voordraagt komen, als hij van de betekenis van de woorden geen behoorlijke kennis heeft. Dit was de reden waarom Filippus de kamerling tot de rechte woordelijke kennis probeerde te brengen, toen hij hen Christus verkondigen wilde. Hand. 8:30. Door een *zakelijke* kennis verstaat men wanneer men in de woorden en zijn op zichzelf staande eigenschappen niet blijft hangen, maar door het middel van die woorden bij de zaken zelf bepaald wordt. Zo heeft men bv. van Gods heiligheid en rechtvaardigheid, en van de ellendigheid van de mens, een enkele letterlijke woordelijke kennis, wanneer men die woorden en zijn eigenschappen op zichzelf, alleen beschouwt. Maar men is met een zakelijke kennis van die dingen begaafd, wanneer men *ze zelf*, zoals ze in God en in de mensen zijn, opmerkt en kent. Het is een *algemene* kennis die de zaken *buiten ons of zonder betrekking op ons* beschouwt. Zo heeft menig mens een ware kennis van Gods rechtvaardigheid op zichzelf bezien. Maar hij ziet de betrekking van die ontzaglijke eigenschap op zijn eigen persoon niet recht in. Vele mensen hebben een rechtmatige bevatting van de overtuiging, het geloof, de bekering, enz. Maar zij kennen deze dingen niet in zichzelf, in hun eigenbevindingen, maar in het algemeen, buiten zich, in de woorden of in de bevindingen van anderen. Hoewel zo'n kennis wel waar kan zijn, is het echter nooit zo nauwkeurig en onderscheiden als de bevindelijke, en het kan, wanneer het tot bijzonderheden komt, vaak jammerlijk aanstoten. De kennis wordt *bevindelijk* genoemd, niet met opzicht op de daad van kennen, want in dat opzicht is alle kennis bevindelijk, maar met *opzicht op de zaken* waaromtrent de kennis werkzaam is. Deze kent de zaken niet alleen in het algemeen, maar ook in de rechte betrekking op onszelf, en in onze eigen bevinding. Zo kent men Gods rechtvaardigheid bevindelijk, wanneer men niet alleen ziet dat God recht moet doen, maar ook erkent dat men zelf aan het Goddelijke recht vervallen is, en zich daarom vrijwillig veroordeelt. Men heeft van de waarachtige overtuiging, van het zaligmakend geloof, en van de waarachtige bekering een bevindelijke kennis, wanneer men deze genadewerkingen niet alleen buiten zich in de stelling of in de bevinding van anderen beschouwt, maar ook in zijn eigen bevinding, in zichzelf gewaar wordt en opmerkt. Deze bevindelijke kennis is veel nauwkeuriger dan de voorgaande. Want iemand die uit zijn eigen ondervinding van een ziekte of van de liefde van een vader tot zijn kind spreekt, en met de nodige bekwaamheid om onderscheiden te denken, en zich uit te drukken, begaafd is, kan van die zaken veel nauwkeuriger denken en spreken, dan wanneer hij ze alleen buiten zichzelf in de ondervinding van anderen opmerkte. Men noemt een *dode kennis*, die de zaken beschouwt zonder de rechte uitwerkingen, overeenkomstig de natuur van de zaken en onze betrekking daarop, in het gemoed te veroorzaken. Zo'n dode kennis hebben vele mensen die wel weten en belijden dat er zondaars zijn, en dat God een rechtvaardige Rechter is, en die ondertussen in hun zonden zonder vrees en bekommering gerust voortgaan. Dit kan gebeuren òf omdat men van die dingen niet een enkele woordelijke kennis heeft, òf omdat men de zaken oppervlakkig, terloops en onbedaard overweegt, òf omdat men ze niet grondig gelooft maar bij veronderstelling aanneemt, òf omdat men ze door er wat bij of af te doen verdraait, òf omdat tegengestelde en strijdige begeerlijkheden en vooroordelen de rechte denkbeelden verstikken, en in de geboorte smoren, òf omdat men geestelijk dood is in zonden en

misdaden. Een *levendige kennis* noemt men die de rechte uitwerkingen, overeenkomstig de natuur van de zaak, en onze betrekking daarop, in het gemoed veroorzaakt. De eigenaardige uitwerking van een levendige kennis, bestaat niet zozeer in zinnelijke, redeloze aandoeningen of beroeringen. Want die kunnen ook uit verschillende oorzaken vergezelschap gaan met een oppervlakkige, verwarde en dode kennis. En integendeel kan een kennis recht levendig zijn, hoewel zij zulke zinnelijke, redeloze, beroerende aandoeningen niet bij zich heeft. Maar de rechte uitwerking van een levendige kennis bestaat eigenlijk daarin dat de wil en het gedrag naar de § 30.

Zo'n kennis te hebben was buiten alle twijfel een grote zaligheid. Maar die werd nog groter door de VERLICHTING van die kennis. *Verlichting*, (fotismos), betekent eigenlijk de *lichtwording*, het licht, schijnsel en natuur van de zaak en onze betrekking daarop, bedaard, redelijk en gegrond gevormd wordt. Laten we dit met enige voorbeelden ophelderen. Een *levendige kennis* van de *zonde* veroorzaakt een bedaarde, redelijke, gegronde droefheid, schaamte, begeerte naar verlossing, en ernstige strijd om ze te verlaten. Een *levendige kennis* van *Gods rechterlijke gerechtigheid* brengt in het gemoed voort bedaarde, redelijke, gegronde bekommelingen, zelfveroordelingen, onvrijmoedigheid om zonder een voldoende rechtvaardigheid ervoor te verschijnen, enz. Een *levendige kennis* van de *gerechtigheid en sterkte* van de *Middelaar* maakt in het hart gaande een bedaarde, redelijke, gegronde begeerte naar het aandeel daaraan, en een ernstige aansporing om het rusteloos te zoeken, te omhelzen, en zich daaraan over te geven. Men verstaat door een *natuurlijke kennis* zo één, die door de inspanning van onze natuurlijke krachten, door studeren en mediteren, verkregen kan worden. Maar deze strekt zich niet verder uit dan tot een woordelijke kennis, tot een algemene, dode kennis van deze of gene zaken. Nooit kan men door natuurlijke krachten, hoe schrander ze ook mogen zijn, en hoe sterk ze ook ingespannen worden, geraken tot een *bevindelijke* en *levendige kennis* van Gods vlekkeloze heiligheid en onkrenkbare rechtvaardigheid, van onze totale verloren toestand, en volstreckte armoede, van de algenoegzaamheid, noodzakelijkheid en gepastheid van de *Middelaar*, en van de noodzakelijkheid en beminnelijkheid van de *Godzaligheid*. Die zo'n kennis bezit kan verzekerd zijn dat het niet natuurlijk maar bovennatuurlijk of geestelijk is. Maar een enkele natuurlijke kennis is die dode woordelijke kennis, die vele onbegenadigde mensen van geestelijke zaken bezitten. Een *geestelijke kennis* is die men zonder de werkingen van de Heilige Geest niet verkrijgen kan.

Deze is *ofalgemeen*, of *zaligmakend*. (1) De *algemene* is niets anders dan het tijdgeloof, of de algemene verlichting, die wel enige oppervlakkige droefheid, blijdschap en verandering veroorzaakt, maar de mens niet geheel ontbloot of arm maakt, die hem in zijn oude grond van eigen gerechtigheid, kracht, zin en eigen deugd, buiten Christus en de kracht van de *Godzaligheid* laat staan. (2) De *zaligmakende geestelijke kennis* is hetzelfde als het zaligmakende geloof, waardoor men Gods hoogheid, heiligheid en gerechtigheid, zijn eigen zonde, schuld, smet en onmacht, benevens Jezus' gerechtigheid, sterkte en gewilligheid, zo bevindelijk en levendig inziet dat men uit zichzelf uitgaat, en tot Jezus en door Hem in Gods gemeenschap en zalige dienst overkomt. Die zo'n kennis bezit, kan verzekerd zijn dat hij geen algemeen tijdgeloof, maar een geestelijke zaligmakende kennis ontvangen heeft. glans,

die een lichtend licht door zijn schijnen veroorzaakt. Het schijnt hier gesteld te worden tegen de *blindheid* van de zinnen, waarvan in vs. 3, 4 gesproken was, en tegen de *donkerheid* die het deksel op Mozes' aangezicht veroorzaakte, 2 Kor. 3:13.

Men kan er hier niet goed iets anders door verstaan dan (1) het *geestelijke licht* in het hart van de evangeliedienaren, door de verlichtende genade van God veroorzaakt, anders genoemd het *geestelijke leven*, ik bedoel die *bovennatuurlijke hebbelijkheid van de ziel*, waardoor het vatbaar is voor die geestelijke, levendige kennis van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus Jezus, waarvan wij boven gesproken hebben. (2) In het bijzonder kan die verlichting hier te kennen geven die *uitmuntende trap van licht, duidelijkheid en levendigheid* van het geestelijke genadelicht, die er plaats heeft in de harten van de gelovigen van het Nieuwe Testament, nadat Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus daadwerkelijk en naakt in de vervulling is geopenbaard, en nadat de genadewerking van Gods Geest *in een ruimere mate* in de harten schijnt. (3) Maar hoe groot deze trap ook mag zijn, hij is echter in dit leven niet volmaakt. Want in vergelijking met de volmaaktheid in de staat van de heerlijkheid, zegt Paulus, ook van hen die het meest verlicht waren: *wij zien nu door een spiegel in een duistere rede, ... nu ken ik ten dele*, 1 Kor. 13:12. Vandeze onvolmaaktheid komt het dat een verlichte Godzalige op de ene tijd meer licht kan hebben dan op de andere tijd, en dat de verlichting in de ene groter kan zijn dan in de andere. Toch mag dit geestelijk licht worden aangemerkt als een helder, heerlijk, glansrijk schijnsel, van het eeuwig licht afgestraald, waarbij de schranderste onherboren ziel maar enkel duisternis, en de prachtigste glans van de oude huishouding een grote donkerheid was.

§ 31. Deze heerlijke verlichting komt hier voor in een zekere *betrekking* op de kennis van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus Jezus. Het is de *verlichting DER kennis*. Men kan de verlichting hier aanmerken (1) of als een *eigenschap*, (2) of als een *beginsel* van die kennis, wat in het wezen van de zaak op het één en hetzelfde uitkomt. Want in de eerste zin zou het betekenen *een verlichte kennis*, die met dat geestelijk bovennatuurlijk licht, en wel die bijzondere mate en glans, begaafd is. Het is die *geestelijke kennis*, van de dode woordelijke kennis van de natuurlijke mensen onderscheiden. Het is die verlichte kennis, die boven de waarachtige geestelijke kennis van de gelovigen van het Oude Testament nog, in een bijzondere trap verlicht en duidelijk was. In de laatste zin zou deze uitdrukking te kennen geven dat dit genadelicht, door Gods krachtadig schijnen in het hart veroorzaakt, het beginsel was waaruit die geestelijke daadwerkelijke kennis, bovengenoemd, was voortgekomen. Immers, zo onmogelijk het is dat een oog, dat het hebbelijk gezicht verloren heeft, daadwerkelijk zien kan, zo onmogelijk is het ook dat een ziel zonder deze verlichting een geestelijke kennis daadwerkelijk zou kunnen oefenen. Naarmate dat geestelijke licht door het schijnen van God in de ziel vermeerderd en opgewekt wordt, naar die mate is ook de geestelijke kennis in die ziel meerder en levendiger. En integendeel, naar mate dat licht door de intrekking van het Goddelijk schijnen vermindert, is ook de geestelijke kennis minder en krachtelozer.

§ 32. De verlichting van de kennis waarvan de apostel hier spreekt, was des te *heerlijker, veiliger* en *onweeraanbaarder*, omdat het een onmiddellijk *gevolg* was

van Gods krachtadig *schijnen* in het hart. Dit geeft de apostel te kennen, wanneer hij zegt, dat God in de harten geschenen heeft *om te geven*, of eigenlijk (pros), TOT verlichting der kennis.

§ 33. Had deze verlichting zo'n heerlijke, veilige en krachtige oorsprong, dan mocht en moest de apostel het door een openbare BELIJDENIS voor de mensen laten schijnen, en vrijmoedig ZEGGEN: *God heeft in onze harten geschenen*, enz. Hij *kon dit* van *zichzelf* en zijn *mededienaren* met een voldoende *zekerheid* verklaren.

(1) Want van *zichzelf* kon hij volkomen verzekerd zijn dat God in zijn hart tot verlichting der kennis geschenen had. Hij wist immers, hoe duister hij tevoren, toe hij Christus en Zijn zaak vervolgde, geweest was, en wat een Goddelijke heerlijkheid hij nu in het aangezicht van Christus ontdekte. Hij kon ook uit de natuur van de zaak zelf volstrekt verzekerd zijn dat deze verlichting door niemand anders dan door de Vader der lichten, en Zijn onweerstaanbaar schijnen, in het hart veroorzaakt was. (2) Aangaande zijn mededienaren, kon hij ook een zedelijke zekerheid hebben. Want hij was verzekerd dat zij van nature, zoals alle mensen, enkel duisternis waren. Echter zag hij de verlichting der kennis van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus, uit hun woorden en werken, helder doorschijnen. Uit dit voortbrengsel nu kon hij veilig op de oorzaak besluiten, en voldoende zeker zijn dat God ook in hun harten geschenen had. Gelijk hij het dan belijden kon, zo *mocht* en *moest* hij het ook doen. Hij *mocht* openlijk zeggen: *God heeft in onze harten geschenen*, zonder dat iemand hem met enige schijn van zelfverheffingen verdenken kon. Want integendeel vernedert hij zichzelf en zijn mededienaars door die belijdenis, als mensen die in zichzelf aangemerkt niets dan duisternis waren, en hij geeft God, Die door Zijn onafhankelijk schijnen die verlichting veroorzaakt had, alleen de eer. En dit *moest* hij ook doen, omdat God, Die alles omwille van Zichzelf werkt, hem deze weldaad tot dat doeleinde geschonken had. Jes. 43:21; Matth. 5:16; 1 Petr. 2:9.

§ 34. Ja, het was *hier* noodzakelijk opdat de gemeente de rechte OORZAAK *waarom de evangeliédienaars niet zichzelf maar Christus predikten*, mocht weten. Want (1) ze hadden zo'n indruk van Gods heerlijkheid in Jezus' aangezicht, dat zij zichzelf, de gehele wereld en hun eigenbelang uit het hart en het oog waren kwijt geraakt, en dat hun gehele ziel aan Jezus alleen vastkleefde. Het mocht dan met henzelf in de wereld gaan zoals het God beliefd te beschikken; als Jezus, in Wiens aangezicht Gods heerlijkheid zo zielsverrukkend straalde, maar gepredikt, gekend, omhelsd, beleden en geprezen werd. Wanneer deze zon maar opging, mochten alle sterren hun glans maar vrij verliezen. (2) Bovendien was dat schijnen en de verlichting die daardoor veroorzaakt was, zo doordringend dat ze het onmogelijk weerstaan konden. Zij, die daardoor geraakt waren, stonden in zo'n gloed van liefde tot Christus en de heerlijkheid van God die in Zijn aangezicht geopenbaard was, dat zij niets anders konden of wilden prediken. *De liefde van Christus drong hen*, 2 Kor. 5:14. *De liefde was sterk als de dood; de ijver was hard als het graf; haar kolen zijn vurige kolen, vlammen des HEEREN. Vele wateren konden deze liefde niet uitblussen; ja, de rivieren konden ze niet verdrinken. Al had iemand al het goed van zijn huis voor deze liefde willen geven, ze zouden hem te enenmale hebben veracht*, Hoogl. 8:6, 7. § 35.

Door deze rondborstige belijdenis van die ondervinding van de krachtadig verlichtende genade, geeft de apostel ook REDENEN, waarom ze *het Evangelie door innenging van heidense wijsheid en van afgodische Joodse schaduwen niet mochten en niet wilden vervalsen*, zoals de valse apostelen de gewoonte hadden, om zich bij heidenen, Joden en Christenen tegelijk te veraangenamen. Want (1) Gods heerlijkheid dat in het aangezicht van Jezus geopenbaard is, was van zo'n natuur en luister dat al die zaken, waardoor de valse apostelen het Evangelie meenden te veraangenamen, daarbij als nietig, dwaas en schadelijk verdwijnen moesten, en hen, die daarmee voor de dag kwamen, als dwaze vervalsers bij elke waarachtig verlichte, recht walgelijk maken. Zou hij zich niet bij uitstek bespottelijk aanstellen, die enige uitgebluste nachtkaarsjes voor de dag haalde om daardoor de luister van de zon te vermeerderen, en hem bij de inwoners van de wereld aangenamer te maken? Zou een staatsdienaar die aan de rijksmantel van de koning enige blinkende lappen van de gescheurde rok van zijn voorloper hechten wilde, om zijn koninklijke luister daardoor te vermeerderen en bij de onderdanen aangenamer te maken, niet met recht door het gehele rijk als krankzinnig worden uitgejouwd? Of welk loon zou hij te verwachten hebben die een deftige en wegens haar eigenschappen beminnelijke koningin bij verstandigen beminnelijker wilde maken, door op haar koninklijk praalgewaad stoutmoedig enige versleten strikken te hechten, die hij van de lichtvaardigste personen geleend of gestolen had, met verberging van haar beminnelijke deugden? Oneindig dwazer handelden dan de valse apostelen die zich verbeeldden dat zij het Evangelie recht aangenaam maakten wanneer zij enige lappen van Aärons gescheurde rok en van de heidense wijsheid daar inlaptten, met verdonkering van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus Christus. Die een deftige koningin bij verstandigen wil veraangenamen, moet haar beminnelijke eigenschappen maar eenvoudig en helder openbaar maken.

Wenst men het Evangelie recht te verkondigen, dan moet men met achterlating van die vervalsende innengsels, Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus maar helder en duidelijk voordragen. (2) En als de verlichting der kennis van Gods krachtadig schijnen in het hart afhangt, dan moest men die vervalsende innengsels niet alleen als onnodig, maar ook als schadelijk laten varen. Immers zouden alle verstandigen het als een onverstandige daad veroordelen, indien iemand de glazen in een kerk, die gesteld waren om het zonlicht en daglicht daardoor te ontvangen, met enige onbekende, vreemde geschiedenissen, die alleen maar dienden om de dwaze verbeeldingskracht van enige ijdele mensen te kietelen, met zinbetoverende verven zo zwaar beschilderen en donker wilde maken, dat er op de heldere middag geen lichtstralen door konden schijnen, en de mensen die er binnen waren geen letter konden lezen en bovendien door die ongewone verven en beelden van het gehoor werden afgetrokken. En het zou zeker een daad van een krankzinnige zijn, wanneer iemand die een kamer wilde verlichten, alle lichtgaten door geschilderde planken dicht maakte. Oneindig veel dwazer en schadelijker was het wanneer de valse apostelen door hun schandelijke bedeksels en innengsels de zielen voor de verlichtende genade onvatbaar probeerden te maken.

§ 36. De openhartige belijdenis van de genade, die de Vader der lichten aan Zijn dienaren bewezen had, was ook recht bekwaam om de uitnemende **VOORTREFFELIJKHEID** van *het Nieuwe Testament boven het Oude Testament*,

waarvan de apostel in het voorgaande gesproken had, levendig aan te tonen. Want het Oude Testament, in een bepaaldere zin, op zichzelf genomen, had ook zijn heerlijkheden. Maar die konden met de heerlijkheid van het Nieuwe Testament in geen vergelijking gebracht worden. Want die gehele heerlijkheid van het Oude Testament bestond maar in uitwendige, lichamelijke dingen, die als ondraaglijk, bedekt, ja teniet gedaan moesten worden, 2 Kor. 3:13. En hoewel zij, als ze recht gebruikt werden, aan het Nieuwe Testament dienstbaar waren, echter waren ze van die natuur dat men er gemakkelijk in kon blijven hangen, en er zich dan een onuitsprekelijk nadeel mee aandoen. Oneindig voortreffelijker was, integendeel, het Nieuwe Testament. Want daar scheen God onmiddellijk in de harten, en gaf de verlichting van de kennis van Zijn gehele heerlijkheid, in het heerlijke aangezicht van Jezus daadwerkelijk openbaar gemaakt.

§ 37. Eindelijk was dit eveneens recht geschikt tot STOPPING VAN DE MOND van die valse apostelen, die de heldere evangeliedienst lasterden. Ze roemden op de heerlijke bediening van Mozes, en hen die op zijn stoel zaten. Ze prezen zichzelf als mensen die deze heerlijkheid, en de wijsheid van de wijzen wijs wisten te gebruiken, tot voordeel van het Evangelie. Ze smaadden de ware evangeliedienaars als onverstandige, trouweloze mensen, die door hun eenvoudige preekwijze het Evangelie verachtelijk maakten, en groot nadeel deden. Maar men vergelijkt maar eenvoudig de dienst van deze mensen met de dienst van de echte apostelen. Dan zal de ongegrondheid van hun roemtaal en lastertaal zich direct vanzelf openbaren. Want zij meenden het Evangelie heerlijkheid bij te zetten door het invlechten van enige lichamelijke glinsterende dingen, uit Mozes' bedekt aangezicht gehaald, en door enige verduisterende stukken uit de mestputten van de wereldse wijsheid met grote verwaandheid opgevist, die in volgende tijden aan het Evangelie zo nadelig is geweest. Maar de echte evangeliedienaren had God Zelf in het hart geschenen, en zij verkondigden eenvoudig die gehele heerlijkheid van God, zoals het zich levendig openbaarde in het aangezicht van Christus, Die het Afschijnsel is van des Vaders heerlijkheid, en het uitgedrukte Beeld Zijner zelfstandigheid. Die nu niet willens blind is, moet met volkomen overreding toestemmen dat men die dwaze roemtaal en lastertaal van die valse apostelen als ongegrond met groot recht moet veroordelen.

§ 38. Ik vertrouw op goede gronden dat een hart, waarin God tot verlichting der kennis van Zijn heerlijkheid, in het aangezicht van Christus, enigszins geschenen heeft, bij deze stof nog een weinig met aangenaamheid zal kunnen stilstaan, om daaruit nog enige bijzonderheden nader AAN TE MERKEN

I. De evangeliedienaars erkennen dat zij die heerlijke verlichting van GOD ontvangen hadden.

De onafhankelijke, algenoegzame en verzoende God en Vader van onze Heere Jezus Christus, is de enige Oorsprong van al het zaligmakende genade.

Hoe verkeerd is dan het gedrag van hen, die God voorbijgaan, en de genade van het schepsel zoeken en verwachten. Ze bespeuren dat hun verduisterd en verdorven hart verlicht en veranderd moet worden. Dit proberen zij nu zonder God, òf bij zichzelf òf bij andere mensen. Ze spannen hun krachten in om zich andere begrippen,

aandoeningen en gemoedsgestalten te veroorzaken. Wil dit niet voorspoedig gaan, dan wenden ze zich tot andere mensen. Ze hopen dat getrouwe leraars of doorziende Godzaligen, het hen zo helder en krachtig zullen zeggen, dat zij het eindelijk toch verstaan kunnen, en een ander hart ontvangen mogen. Onder dit alles zien zij God voorbij, en blijven in het schepsel hangen. Maar zulken dienden wel aan te merken dat men wel verplicht is alle gepaste middelen, die God verordend heeft, hoog te achten en naarstig te gebruiken, maar dat men ze niet hoger dan middelen moet aanzien, en dat men alle zaligmakende kracht daaronder van God alleen moet zoeken en verwachten. Want het is God Die al het zaligmakende licht en genade in het hart geeft.

Is het de onafhankelijke, algenoegzame en verzoende God Die alle genade in het hart van een zondaar werkt, dan mag men immers nooit onbepaald denken of zeggen: “het is onmogelijk dat ik, of die mens, de zaligmakende genade deelachtig word. Want door zulk denken en spreken verloochent men die waarheid dat God de genade in het hart werkt, of men bepaalt de onafhankelijke algenoegzaamheid en genade van God.

II. *Wanneer de apostel Gods geestelijke genadewerking in de harten naar het leven wil beschrijven, dan beschrijft hij God, van het werk van de schepping, zo: DIE GEZEGD HEEFT, DAT HET LICHT UIT DE DUISTERNIS ZOU SCHIJNEN.*

Men mag hieruit dan veilig besluiten dat het grote werk van de *schepping* op dat van de *herscheping* een aangename en nuttige betrekking heeft.

- Het zou buiten het oogwit lopen dat ik mij in het schrijven van deze aanmerkingen voorgesteld heb, wanneer ik hier wilde onderzoeken of de schepping een eigenlijk voorbeeld is, dat door God in die volgorde was voortgebracht met dat oogmerk, opdat Hij daardoor zou afschilderen in welke volgorde Hij de genadewerkingen of in Zijn kerk in het algemeen, of in iedere ziel in het bijzonder, wilde voortbrengen. Eveneens als ik mij zou inlaten in een oordeel over de vergelijkingen die hier gemaakt zijn of gemaakt konden worden.
- Maar dat de schepping en herschepping een allernauwste en aangenaamste betrekking op elkaar hebben, is buiten alle tegenspraak. Want wanneer de Heilige Geest van het allergrootste werk, de herschepping, spreekt, dan wijst Hij vaak, zoals hier en elders, op de eerste schepping. Jes. 65:17; Openb. 21:1; Jes. 43:7; 2 Kor. 5:17; Hebr. 4:10.

Immers, (1) de schepping is in een zeker opzicht een grond van de herschepping, voorzover God daardoor de schepselen, waarin Hij Zijn genadewerken verheerlijken wilde, heeft voortgebracht. (2) In de eerste schepping is een duidelijke openbaring van Gods oneindige wijsheid, macht en goedheid, waardoor Hij dingen die niet zijn kan roepen alsof ze waren, en het allervervaardste in de allergeschiktste orde brengen. Hierom wordt God tot bemoediging van Zijn volk zo vaak genoemd, de Schepper, de Heere Die hemel en aarde gemaakt heeft, enz. (3) Hoewel iemand niet wilde toestaan dat de schepping een voorbeeld is van de volgorde van Gods genadewerken in Zijn kerk of de uitverkoren zielen, zal hij toch geen zwaarigheid maken te zeggen dat het een overheerlijk zinnebeeld is, dat God, Die alle dingen met bewustheid naar de raad van Zijn wil werkt, ook met dat oogwit zodanig heeft voortgebracht en geschikt, dat Zijn genadewerkingen in de kerk of bijzondere zielen daardoor levendig zouden worden uitgebeeld. Want wat is toch bekwamer om de verlichting van een duister hart

levendiger uit te beelden, dan de voortbrenging van het eerste licht uit de duisternis? Hier moet men voorzeker de afgrond van Gods wijsheid en goedheid aanbidden, wanneer men aanschouwt dat onder zo veelvuldige dingen in de wereld geen twee te vinden zijn die volkomen in alles gelijk zijn, zodat in de grootste gelijkheid nog een grote ongelijkheid te vinden is, maar dat ook integendeel in zeer ongelijke dingen zo'n gelijkheid is, dat het ene, als het eerste en het meest bekend, tot opheldering en betoging van het andere, dat minder bekend is, dienen kan.

1. Men kan ook uit de bovengenoemde leerwijze van Paulus nog een gegrond besluit maken op de *natuur, betamelijkheid en mogelijkheid* van de *geestelijke verlichting* van de uitverkoren zielen. a. Want, bracht God het eerste licht uit de duisternis voort: het geestelijk genadelicht wordt in geen andere dan duistere harten aangestoken. En zij die dit voorrecht deelachtig worden, krijgen ook die duisternis eerst voor hun aangezicht, opdat ik de spreekwijze van de Heere uit Jes. 42:16 gebruik. / Dan mag u, die van geen bevindelijke duisternissen in uw hart weet, uw licht dat u meent te hebben, wel verdenken. Het kan geen geestelijk licht zijn, door God geschapen. Want Die doet het licht uit de duisternis schijnen. Het is buiten alle twijfel een gevaarlijk dwaallicht, dat u jammerlijk misleiden kan.

a. Integendeel behoeven Gods kinderen hun geestelijk genadelicht niet te verdenken, omdat zij voor, onder en na hun verlichting zoveel duisternissen bevinden. Want God heeft gezegd dat het licht *uit de duisternis* zou schijnen.

b. Strekte de voortbrenging van het licht uit de duisternis tot een zonderlinge *verheerlijking* van Gods mogendheid - de schepping van het geestelijk genadelicht in duistere harten is ook een *allerbetamelijkste opluistering van de Goddelijke wijsheid, macht, goedheid en heiligheid*.

Deze waarheid is zeer gepast tot ontdekking van de nietigheid van veelschijnredenen, waarmee vele kinderen van de duisternis hun haat van het geestelijk genadelicht in de kinderen van het licht bedekken of verschonen. (1) Men haat hun licht, dat zij in hun woorden en werken laten schijnen, omdat zij van nature duistere, onkundige en verdorven mensen waren, en na hun verlichting nog veel duisternissen in zich hebben en vertonen. Maar zal men dan daarom, als een nachtuil, het lichamelijke licht ook haten, omdat God het eerst uit de duisternis heeft doen schijnen, en nog dagelijks uit de duisternis laat opgaan? Is het om die reden integendeel niet veel wonderbaarlijker en aangenamer? (2) Sommigens potten met het geestelijk genadelicht van Gods kinderen, omdat zij het onder één of ander middel zo *snel* ontvangen hebben. Men zegt: "men weet niet hoe wonderlijk die mensen het toch hebben. Zij roepen van een licht dat de één hier, en de ander daar zo snel gekregen heeft." Maar zult u dan ook met het licht, dat God in de wereld geschapen heeft, de spot drijven, omdat God het *door een enkel zeggen* uit de duisternis zo snel voortbracht? (3) Men kan het niet verdragen dat Gods kinderen hun licht in woorden en werken laten *uitschijnen*. Men meent dat men het licht in het hart verborgen moest houden. Maar, zult u dan ook als een nachtuil tegen het licht schreeuwen, omdat het naar Gods bevel uit de duisternis *geschenen* moest? Of zult u ook onverstandig roepen dat men het licht in de wereld onder een korenmaat bedekt, opdat het niemand in de ogen straalt? (4) Er zijn ook dwazen in de wereld, die met verachting en afkeer van het geestelijke genadelicht zijn aangedaan, omdat zij het *niet begrijpen*, en ook niet natuurkundig

kunnen beredeneren hoe het toegaat, wanneer het in duistere harten wordt voortgebracht. Maar kan men het ook begrijpen of met voldoende zekerheid betooglijk beredeneren, hoe het toeging toen God het eerste licht uit de duisternis deed schijnen? Zal men dan daarom het licht in de wereld loochenen, of als een dweperij haten?

2. Zo dwaas genoemde ergernissen van de kinderen van de duisternis zijn, zo *ongegrond* zijn ook veel *zwarigheden van het gemoed* van verschillende kinderen des lichts. Want wanneer sommigen hun geestelijke duisternissen voor het aangezicht krijgen, kan het hen als zeer onbetamelijk voorkomen dat God, in Wie gans geen duisternis is, in zulke duistere harten zou willen werken. Maar is het dan in uw ogen ook onbetamelijk dat God in de duisternis die op de afgrond was, werken wilde, en het licht daaruit doen schijnen? U zult misschien denken: “er is een groot onderscheid tussen de duisternis die op de afgrond van de wereld was, en de duisternis die de afgrond van mijn hart bedekt. Want die was enkel natuurlijk en volkomen vrij van alle strijdigheid met Gods wet, natuur, heiligheid en onkreukbare rechtvaardigheid. Maar deze is een zedelijk kwaad dat tegen Gods wet, natuur, heiligheid en rechtvaardigheid zo strijdig is, dat God, Die een licht is, en in Wie gans geen duisternis kan zijn, daarvan een oneindige afkeer hebben en openbaren moet.” Deze dingen zijn een volstreekte waarheid. Maar het besluit dat u daaruit afleidt, alsof het dan onbetamelijk zou zijn dat God in uw duister hart werkte, gaat geheel niet door. Want God heeft een onbegrijpelijk wonderwerk tussen beide laten komen, waardoor het nu evenbetamelijk is dat Hij in een zedelijke duisternis werkt, als dat Hij het eerste licht uit de duisternis liet schijnen; ja, waardoor het integendeel de hoogste onbetamelijkheid zou zijn wanneer Hij het niet wilde doen. Want het eeuwig ongeschapen licht van de wereld is op Golgotha in Zijn aangenomen menselijke ziel en lichaam in de buitenste duisternis gesteld, opdat daardoor Gods afkeer van alle geestelijke duisternissen en zonden zodanig geopenbaard en verheerlijkt zouden worden, dat Hij zonder krenking van Zijn wet en volmaaktheden in duistere harten kon en zou werken. Door die wonderweg kan God Zich nu luisterrijker verheerlijken in het scheppen van geestelijk licht in duistere zielen, dan in het scheppen van het eerste licht uit de duisternis. Ja, het zou nu de hoogste onbetamelijkheid zijn, strijdend tegen alle Goddelijke volmaaktheden, wanneer God een ziel die om geestelijke verlichting in Jezus’ Naam tot Hem kwam, wegens zijn duisternis verstoten wilde. Want daardoor zou Hij de voldoening van Jezus, Die Gods toorn gedragen heeft die tegen de duisternis ontstoken was, moeten verloochenen. En hoe afkeriger de heilige natuur van God van de geestelijke duisternis is, zoveel te betamelijker is het, en zoveel te meer genegen moet die natuur ook zijn om die uitverkoren zielen, die door die zware duisternissen van Gods Zoon met Hem verzoend zijn, van hun geestelijke duisternissen te verlossen. Word dan maar niet mismoedig, wanneer u in uw hart zware duisternissen tegenkomt. Kom daar maar ootmoedig en vrijmoedig mee voor Gods aangezicht. Begeer, smee en verwacht op de grond van de duisternis die Jezus aan het kruis gehangen heeft, dat Hij, Die gezegd heeft dat het licht uit de duisternis zou schijnen, ook in uw duister hart schijnt, tot verlichting der kennis van Zijn heerlijkheid, in het aangezicht van Jezus Christus. God kan Zich daarin nu meer verheerlijken dan in het scheppen van het eerste licht. Hij kan u om uw duisternissen niet wegstoten, of Hij zou de duisternissen die Zijn Zoon geleden heeft vergeten en verloochenen, dat toch, zoals u zelf wel weet, onmogelijk is.

Hoe schandelijker, walgelijker en onbetamelijker uw duisternissen zijn; hoe groter Gods afkeer ervan moet zijn, zoveel te betamelijker is het nu in Christus, dat God u daarvan verlost. Ja, zoveel te bereidvaardiger moet Hij buiten alle twijfel nu daartoe zijn. Laat Hij de duisternissen wat voor uw aangezicht blijven - het is geen bewijs van Zijn ongezindheid om u te helpen; maar moet tot uw nut wonderbaarlijk meewerken. Misschien hebt u het nog niet duidelijk genoeg opgemerkt, hoe groot uw duisternis en uw onvermogen is om uzelf te verlichten. Misschien hebt u nog een verborgen neiging of hoop om zonder de Heere enig licht te verkrijgen. In zo'n gesteldheid zou u de zuiverheid en de grootheid van de genade niet kunnen erkennen, wanneer God u direct verlichtte. Misschien bent u nog niet levendig en onderscheiden genoeg bij de duisternissen, die Jezus geleden heeft, door het geloof bepaald en er werkzaam mee geworden. In zo'n staat zou u de betamelijkheid van de verlichtende genade niet behoorlijk erkennen kunnen, of voldoende vastigheid van troost hebben, wanneer de Heere u direct verlichten wilde. Daarom laat Hij de duisternis nog wat voor uw aangezicht, opdat u het duidelijker zou opmerken hoe groot uw duisternis en uw onmacht om u te verlichten zijn. Opdat urecht nederig zou worden, en het vrijwillig voor God bekennen; opdat u van eigen woelen en hopen geheel zou afzien; opdat u daardoor een des te levendiger begrip van de zuiverheid en grootheid van de genade, wanneer het u verlicht, ontvangen zou; opdat u in de benauwingen die de duisternis veroorzaakt, zou gedreven worden tot de duisternis van Christus, als een aan God betamelijke grond van uw verlichting; en opdat u zo een meeraangename en vaste troost genieten zou, wanneer God u op Zijn tijd verlichten zal. Benaarstig u dan maar om de grootheid van uw duisternis en uw onmacht recht levendig, in diepe nederigheid op te merken, en voor God met schaamte te belijden. Om het bij u en bij het schepsel op te geven, zeggend met innige overreding en gewilligheid van het hart: "Heere! Ik zie nu van mijzelf en het schepsel af". Zoek naar duidelijker geloofslicht en overreding in die zalige waarheid van Jezus' voldoening, om u, zo duister en schuldig u bent, daarop neer te zetten, en ook onder stormen van aanvechtingen daarop te blijven. Dan zal uw licht spoedig voortbreken als de dageraad, en uw genezing zal snel uitspruiten.

Kon God door Zijn *almacht* het licht uit de duisternis doen schijnen, hoewel de duisternis lijnrecht tegenover het licht stond, en hoewel de manier daarvan alle eindige krachten en bevattingen oneindig te boven gingen, dan is God ook *machtig* in een hart het geestelijke genadelicht te scheppen; hoe groot de duisternis die zich daartegen kant ook zijn mag, en hoewel het de krachten en het begrip van alle schepselen oneindig te boven gaat. Dit schijnt u niet recht te begrijpen of te geloven, die aan de verlichting van uw ziel, of die van een ander, wanhoopt, omdat de duisternis zo groot is, omdat er geheel geen licht maar enkel tegenkating plaats heeft, en omdat het de kracht en het begrip van alle schepselen te boven gaat hoe zo'n ziel verlicht zou worden. Maar kunt u het ook begrijpen hoe het eerste licht uit de duisternis kon voortkomen? Echter heeft God het zonder uw begrip, raad en kracht uit de duisternis laten schijnen. Diezelfde God zal dan ook boven entegen uw begrip en kracht in uw hart of dat vaneen ander het licht wel kunnen voortbrengen.

III. *De apostel belijdt hier dat God de zaligmakende verlichting IN HUN HARTEN geschonken had.*

A. Zo is dan *het hart de eigenlijke zetel van al de zaligmakende genade*. Maar uit het hart, waaruit de uitgangen van het leven zijn, openbaart het zich ook naar buiten in woorden en werken. Rom. 10:9, 10. Ach! Dat *dit* recht bedacht en geloofd werd door hen die zich vergenoegen kunnen met zulke *oppervlakkige schijndingen* die alleen plaats hebben in de verbeeldingskracht, de mond, of in enige uiterlijke gemaakte vertoningen. Of die zich integendeel verbeelden dat zij de genade in het hart hebben, hoewel zij in woorden en werken niet het minste teken ervan, maar wel het tegendeel openbaren. Het is wel een grote huichelaar die zich naar buiten gedraagt alsof hij in zijn hart genade bezat, maar inwendig daarvan ontbloot is.

Maar een veel onverschoonlijker huichelaar zou hij zijn, die in zijn hart genade ondervond, en zich naar buiten met opzet als een onbegenadigde gedragen wilde. Zo'n geveinsdheid is echter zo onnatuurlijk dat dit in een mens onmogelijk vallen kan. Want waar waarachtige genade in het hart is, zal het zich ook nu en dan met meer of minder helderheid naar buiten openbaren.

B. *Echte Christenen* zijn van mond- en schijnchristenen ook hierin onderscheiden, dat zij het *meeste belang* stellen in dingen *die het hart aangaan*, waar *deze* zich met enige *uitwendige* en zinnelijke omstandigheden vergenoegen kunnen.

- Men ziet dit onderscheid zeer duidelijk in onze stof. Want *Paulus* en zijn echte medechristenen stelden de voornaamste zaligheid in die grote weldaad dat God *in hun harten* geschonken had, tot verlichting der kennis van Zijn heerlijkheid in het aangezicht van Christus. Maar de *valse apostelen* stelden hun voornaamste roem en heerlijkheid in de *uitwendige* heerlijkheid, die op Mozes' aangezicht eertijds geweest was, in enige lichamelijke plechtigheden, en in eenheidense wijsheid, die alleen de uiterlijke zinnen en verbeelding streelden.
- Tot welke soort zult u, die dit leest, toch wel behoren? Stelt u uw grootste belang ook in die dingen die uw hart aangaan? Hebt u over uw hart de meeste bekommelingen? Bent u ook voornamelijk daarop uit, dat uw hart toch recht gesteld, veranderd, verlicht en gereinigd mag zijn? Of slaat u deze dingen over? Is het u ongewoon en al te lastig dat u aan het hart zou denken, dat onderzoeken en daarover bekommerd zijn? U neemt het niet kwalijk wanneer men u naar de welstand van uw lichaam vraagt. Dan behoorde het u immers niet vreemd of onaangenaam voor te komen dat men ook naar de toestand van uw hart onderzoek doet. Want de welstand van uw hart is van groter belang dan de gezondheid van uw lichaam. Is u dan een nauwkeurig onderzoek naar de gesteldheid van uw hart ook recht aangenaam? Of sluit uw hart zich daar direct voor toe? Mag u van de gesteldheid van het hart graag spreken en horen spreken? Veel mensen zijn direct gereed om, zelfs in grote gezelschappen, van de zondige gesteldheid van hun hart te spreken, en te horen, bv. hoe toornig zij op hun naaste of op een redeloos schepsel werden; hoe afkerig zij van de Godzaligen zijn; hoe geneigd hun hart is tot de trotsheid en alles wat super is, om hun eigenaardige en zeer geliefde uitdrukking eens te gebruiken; en hoe zeer hun hart zich in allerlei ijdelheid kan vermaken. Zou dan een Christen van de verandering, verlichting, reiniging en geestelijke werkzaamheden van zijn hart niet mogen spreken en horen? Doet u dat ook? Hebt u ook vrienden met wie u van de

gesteldheid van het hart openhartig handelt? Of veracht u die dingen als fijmelarijen die voor een mannelijke Christen niet passen? Welke zaken in de godsdienst zijn voor uw ziel de allerbelangrijkste? Zijn het die welke het hart raken? Of zijn het alleen die welke het uiterlijke gelaat op zijn best, de verbeelding, of enige zinnelijke beroeringen betreffen? Welke leerredenen zijn u de aangenaamste? Zijn het die welke van het hart, en hoe God daarin schijnt, en van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus handelen? Of zijn het die welke ongeleerden geleerd noemen, die van een afgeschafte schaduw, of van een vreemde geschiedenis, enkel letterlijk of met nieuwe en nooit gehoorde dorre spelingen handelen, die enige nieuwe vreemde gevoelens, enige zinrijke spreukjes van een rabbijn, wereldwijze, kerkleeraar, heidens of christendichter voor de dag brengen, die niet tot verklaring en ook niet tot bevestiging van de waarheid, maar tot sieraad dienen, die opgesteld zijn met een stijl welke naar de oude roomse redenaars of liever naar een heldendicht zweemt, en die met zo'n stem en gebaren uitgesproken worden die de hartstochten beroeren, maar die onder dit alles van de binnenste gesteldheid, verlichting en werkzaamheden van het hart, van Gods heerlijkheid, zoals die zich aan een verlicht gemoed in het aangezicht van Jezus vertoont, niets vermelden, maar dit alles zorgvuldig toegedekt laten en voorbij gaan? Noemt u de eerste soort van leerredenen al te eenvoudig, tot ontluistering van het Evangelie bij verstandige lieden? En roept u van de laatste soort uit: die is super gepredikt! Door zulk prediken kan een verstandig mens hoogachting voor de godsdienst behouden! Hebt u, geliefde lezer! de bovengenoemde vragen bedaard overwogen en uw eigen gemoed daarmee vergeleken? Dan bid ik u nu hartelijk dat u zich dan ook eens vergelijkt met de stellingen, waaruit die vragen geboren zijn, en dat u eens nauwkeurig toeziet of u niet meer overeenkomst hebt met de valse apostelen dan met de echte evangeliedienaren. Of u niet het meeste belang stelt in enige uitwendige zaken, en de dingen die het hart aangaan onbedachtzaam overslaat, en of u niet bijgevolg geen echte, maar een schijn- en mondchristen bevonden wordt.

C. Is *het hart* de eigenlijke *zetel* van al de zaligmakende genade -; stelt een Christen in hartelijke dingen het grootste belang -; en zijn alle hartelijke dingen van echte Christenen zozeer onderscheiden van alle uitwendige schijndingen van de valse christenen, dan diende iedereen, die in het Christendom voorspoedig wenst te zijn, *onderscheiden* en *grondig* te weten waarin eigenlijk het *hart* van een Christen bestaat, en wat hartelijke bevindingen en bevindingen, werkzaamheden en gestalten van het gemoed zijn, opdat hij op goede gronden zeker kan zijn of zijn bevindingen en werkzaamheden ook voor zulke gehouden mogen worden. Maar hoewel er niets is waar meer van gesproken wordt, is er echter bijkans niets waar de mensen donkerder en verwarde begrippen van hebben, dan hun eigen hart en hartelijke werkingen. En deze donkerheid verspreidt zich over allerlei soorten van mensen, over vromen en onvromen. Het kan ook niet worden uitgedrukt hoe schadelijk de gevolgen zijn die uit deze donkerheid voortvloeien. Want ontelbare mensen bedriegen zich op de allerjammerlijkste wijze zodanig, dat zij voor alle ontdekkingen onvatbaar worden, en gerust in het eeuwige verderf storten, alleen daardoor dat zij niet weten wat hun hart is en dat zij iets voor hartelijke bevindingen en werkzaamheden houden, waar toch het allerminste van iets hartelijks in te vinden is. Vele echte hartelijke kinderen

van God, aan de andere kant, kunnen nooit tot vastigheid van hun genadestaat komen, en anderen verachtenmerkbaar in de hartelijke oefeningen van de Godzaligheid, alleen daarom dat ze een verkeerde bevatting van het hart, en van hartelijk werken hebben. Groot is ook de schade die deze donkerheid in de behandelingen en besturingen van onsterfelijke zielen veroorzaakt. Want sommigen behandelen iets als een enkele zwaarmoedigheid, of als een zoete inbeelding, dat toch in waarheid recht hartelijk werk is. Anderen zien verschillende dingen als hartelijke aandoeningen van overtuiging, blijdschap, enz., aan, die toch niets anders dan lichamelijke gesteldheden zijn, die bekwaam door een medicijn uit de apotheek, dan door redelijke besturingen genezen konden worden. Geen tong is in staat om uit te spreken, en geen oog om naar behoren te bewenen dat onbeschrijfelijk nadeel, dat deze donkerheid uiteindelijk de gehele godsdienst en Godzaligheid in deze wereld aandoet. Een bedaarde overweging van het gewicht van deze dingen spoort mij krachtig aan om hier over het hart en hartelijk werken, een uitstap te doen, of de Vader der barmhartigheid het aan een of ander hart tot een of ander doeleinde geliefde te zegenen. Echter denk ik dat deze uitstap geheel buiten het oogwit van de apostel zal treden. Want hij spreekt hier van het hart van de begenadigden, in tegenstelling met die uitwendige en oppervlakkige dingen, waarmee de valse christenen zich vergenoegden.

Om dit belangrijke stuk dan grondig en zo duidelijk als mij mogelijk is te behandelen, zal ik

1. eerst *enige zaken* vooraf laten gaan die *tot gronden en tot helderder begrip* van het volgende kunnen strekken, en die tot een beter begrip van vele spreekwijzen in de dagelijkse samenspraken in het algemeen dienstig zijn.
2. Dan zal ik nader onderzoeken wat men door *het hart, de hartstochten, het gemoed, de gemoedsgestalten, gevoel, bevinding*, en dus wat men verstaan moet onder *hartelijk, hartstochtelijk, gemoedelijk, gestaltelijk* en *gevoelig* werken.
3. En eindelijk zal ik in het bijzonder enige *schadelijke gevolgen* tonen, die uit het misverstand van deze dingen geboren worden. ? Die van genoemde dingen onderscheiden en recht grondig wenst te oordelen, moet vooraf naar een onderscheiden en duidelijk begrip van *de mens en zijn werkingen* streven. ". Een mens is een redelijk schepsel, die bestaat uit *een redelijke ziel en werktuiglijke ziel*, die op het allernauwste tot één persoon verenigd zijn.

1. In het wezen van een mens moet men daarom onderscheiden beschouwen, (1) *twee wezenlijke delen*, de ziel en het lichaam, die twee wezens zijn van een geheel verschillende natuur, die beide hun bijzondere en eigen werkingen hebben. (2) En dan de wonderbaarlijke *vereniging* van deze delen, waardoor zij niet alleen *met*, maar ook *op elkaar werken* kunnen.

De wezenlijke hoofddelen dan, waaruit een mens bestaat, zijn *ziel* en *lichaam*.

A. DE ZIEL. De ziel is een enkelvoudige zelfstandigheid, werkzaam door verstand en wil.

Tot het *wezen* van de ziel (1) behoren twee *hoofdvermogens*, verstand en wil. (1) Deze zijn geen *delen* of *toevalligheden* van de ziel, omdat het een enkelvoudige zelfstandigheid is. Maar ze zijn het *enkelvoudige wezen* van de ziel zelf, die op een verschillende manier werken. (2) *Alles* wat in de ziel is, kan tot deze beide vermogens

gebracht worden, zodat men er niets anders in vinden of denken kan dat tot zijn wezen zou behoren.

aa. *Het verstand* (1) is het wezen vande ziel, voorzover het de beelden van de dingen, die door uitwendige en inwendige zinnen aan hem worden voorgesteld, met bewustheid onderscheiden kan opmerken. (2) Dit verstand draagt verschillende namen, naar de verschillende voorwerpen waar het mee werkzaam is. Want *het begrip, oordeel, reden, geweten* en *geheugen* zijn niets anders dan *verschillende benamingen* van het verstand. *Het begrip*, aangemerkt als een vermogen vande ziel, is het verstand, voorzover het *een zaak* in het afgetrokkene, *op zichzelf* aangemerkt, zonder opzicht op een andere, en zonder daarover te oordelen, onderscheiden opmerkt. *Het oordeel* is datzelfde verstand, voorzover het de *samenhang* tussen twee zaken inziet, bv. of het begrip van waarheid, goedheid en ontelbare andere, met de zaak die men voor ogen heeft samenhangt of niet. *De reden* is het verstand, voorzover het de *samenhang* tussen een *zeker beginsel* en de natuurlijke gevolgen daarvan inziet, en de ene waarheid uit de andere kan besluiten. *Het geweten, of de consciëntie*, is het verstand, voorzover het onze *verplichting, onze gelijkvormigheid of ongelijkvormigheid* daarmee, en onze betrekking op *het loon* of *de straf* die daaruit voortvloeit, met bewustheid inziet. *Het geheugen* is ons verstand voorzover het *verleden begrippen* zich *weer* met bewustheid kan *vertegenwoordigen*.

bb. *De wil* is het wezen van onze ziel, voorzover het zich *neigt* tot een zaak die hem als goed voorkomt, en zich *afkeert* van iets dat hij als kwaad aanmerkt. De ziel oefent door deze vermogens verschillende *werkingen*, die *hem bijzonder eigen zijn*, en van hem als de werkende oorzaak voortkomen.

- (1) Men noemt het *redelijke* werkingen, om ze te onderscheiden van enkel lichamelijke en zinnelijke aandoeningen en driften.
- (2) Omdat de ziel een enkelvoudige zelfstandigheid is, en omdat verstand en wil geen twee delen vande ziel, maar zijn enkelvoudig wezen zelf zijn, die op een verschillende manier werken, daarom moet noodzakelijk volgen dat verstand en wil altijd samen werken. Maar zo dat het verstand het eerste beginsel van alle redelijke werkingen is.
- (3) Toch kan men de werkingen van de ziel gevoeglijk onderscheiden, dat ten aanzien van *het voornaamste*, waarvan de daden *benoemd* worden, sommige *meer opzicht* hebben *op het verstand*, andere *meer op de wil*.

aa. Tot de *eerste soort* kan men brengen bv. *geloven, vertrouwen, hopen, twijfelen, zich verwonderen*, enz. *Geloven* is eigenlijk een werking van het verstand, waardoor men iemands getuigenis verstaat, en op de grond van zijn geloofwaardigheid oordeelt dat het de waarheid is, met zulke uitwerkingen op de wil als de natuur van die zaak en onze betrekking daarop vereisen. *Vertrouwen* is een daad van het verstand, waardoor men met *zekerheid oordeelt* dat iemand zijn belofte of verbintenis zal volbrengen. *Hopen* is een werking van het verstand, waardoor men met zekerheid op goede gronden overreed is, dat een bepaald toekomstend begeerlijk goed gewis komen zal, en dat in de wil een hartelijk begeren en lijdzaam uitzien veroorzaakt. *Twijfelen* is een werking van het verstand, waardoor men verzekerd is dat een bepaald begeerlijk goed voor altijd zal achterblijven. *Zich verwonderen* is een werking van het verstand,

waardoor men de rechte oorzaken van bepaalde zaken of gebeurtenissen zoekt, en niet vinden of niet onderscheiden begrijpen kan.

bb. Tot de tweede soort van werkingen van onze ziel, kan men de *redelijke neigingen van de wil* brengen. (1) Sommigen plegen die *redelijke gemoedsbewegingen* te noemen, om ze van enkel lichamelijke en zinnelijke aandoeningen te onderscheiden, die in de lichamelijke zinnen en verbeeldingskracht gegrond zijn. (2) Hoewel een ziel die in het lichaam woont, zulke zuivere redelijke wilsneigingen zonder inmenging van zinnelijke aandoeningen nooit oefenen kan, omdat de ziel die in het lichaam woont, de zinnen en verbeeldingskracht nodig heeft, kan men het echter door een gegronde aftrekking op zichzelf beschouwen. Want het kan plaats hebben in de afgescheiden zielen van de volmaaktrechtvaardigen in de hemel, die een enkele redelijke liefde, blijdschap, enz. oefenen, zo zuiver, zonder inmenging van lichamelijke en zinnelijke aandoeningen. En zo'n afgetrokken beschouwing van die redelijke wilsneigingen, kan zeer nuttig zijn om des te onderscheidener van de natuurlijke en geestelijke werkingen van de mens, en van zijn bevindingen te denken en te spreken. (3) Intussen moet men zorgvuldig in het oog houden, dat men die zuivere redelijke werkingen, die men door aftrekking op zichzelf beschouwt, ook zo afgetrokken in de onderwerpen niet zoekt. Want anders zou men even dwaas handelen als iemand die de lengte in de meetkunde afgetrokken en op zichzelf beschouwt, en zich verbeelden wilde dat hij het ook in een lichaam zonder dikte of breedte vinden moest. En deze dwaasheid zou veel allerschadelijkste gevolgen in de behandeling van onze en andere zielen met zich slepen. (4) De zuivere redelijke wilsneigingen dan, waarvan ik tegenwoordig spreek, zijn, om er enige van op te noemen, *liefde, blijdschap, haat, treurigheid, schrik, vrees, berouw, schaamte, barmhartigheid, nijd, toorn*, enz. *Liefde* is een redelijke *toeneiging* van de wil tot iets dat het verstand *als goed* beschouwt. *Blijdschap* is een redelijke *toeneiging* van de wil tot een *goed* dat wij of anderen *genieten*. *Haat* is een redelijke, bestendige *afkeer* van iets dat het verstand *als kwaad* beschouwt. *Droefheid* of *treurigheid* is een redelijke *afkeer* van de wil van een *kwaad* dat wij of anderen *ondervinden*. *Schrik* is een sterke *afkeer* van een groot en *onverwacht kwaad*. *Berouw* is een redelijke *afkeer* van een *kwaad* dat *wij begaan* hebben. *Schaamte* is een redelijke *afkeer* van een *kwaad* dat ons bij anderen *verachtelijk maakt*. *Barmhartigheid* is een redelijke *afkeer* van iemands *ellendigheid*, dat met een redelijke *toeneiging* tot zijn welzijn gepaard gaat. *Nijd* is een *afkeer* van iemands *welzijn*, dat gepaard gaat met een *toeneiging* tot zijn *ongeluk*. *Toorn* is een sterke *afkeer* van de wil, van een *ongelijk* dat ons aangedaan is, dat gepaard gaat met een *neiging tot wraak*.

B. Het andere deel van de mens is het LICHAAM. Dit is een verbazend stoffelijk werktuig, uit vele en allerlei vaste en vloeibare delen, door een ondoorgrondelijke wijsheid, macht en goedheid verwonderenswaardig samengesteld. Dit lichaam heeft ook zijn *werkingen*, die er *bijzonder eigen* aan zijn, en die van de werkingen van de ziel in wezen onderscheiden zijn. (1) Men kan de werkingen, die *enkel lichamenlijk zijn*, tot twee soorten brengen, tot *natuurlijke* en *dierlijke*. *Natuurlijke* noemt men zulke waarover de ziel geheel geen bevel voeren kan, zoals het lichamelijke leven, de voeding, enz. *Dierlijke* zijn die zich naar het bevel van de ziel kunnen schikken. Deze zijn, opnieuw, òf *vrijwillige* bewegingen, zoals er in het spreken, gaan, werken, enz., plaats hebben, òf *gevoelige, zinnelijke, hartstochtelijke*,

lichamelijke aandoeningen en *bewegingen*. (2) Ons oogwit vereist dat ik alleen van de *laatste soort* een weinig nader en onderscheidener spreek. *Gevoelen* in een eigenlijke zin genomen, betekent een *werkzaamheid van de ziel*, waardoor het een zekere *beweging* die in de algemene *gevoelsplaats* in de hersenen op verschillende manieren veroorzaakt is, met bewustheid *opmerkt*.

Gevoelige werkingen van het lichaam

(1) zijneigenlijk zulke werkingen van het lichaam, die in de algemene gevoelsplaats zulke aandoeningen en bewegingen veroorzaken, en die door de ziel daar worden opgemerkt.

(2) De eigenlijke *natuur* van zulke *gevoelige* werkingen bestaat in zekere *spanningen* van de lichamelijke zenuwen, en in zekere *bewegingen* van de *levensgeesten* daarvan, die in de algemene gevoelsplaats in de hersenen, genoemde aandoeningen en bewegingen veroorzaken.

(3) Deze werkingen van het lichaam zijn veel en allerlei, zoals men gemakkelijk ondervinden kan, wanneer men ziet, hoort, ruikt, smaakt, gevoelt, zich verheugt, bedroeft of ontstelt. Men kan ze echter gevoeglijk tot *twee hoofdsorten* brengen, namelijk tot *aangenahme* of *onaangenahme*.

(4) *Zeer verschillende oorzaken* kunnen deze gevoelige bewegingen gaande maken.

(a) Soms worden ze door de *redelijke werkingen van de ziel* opgewekt, zoals wij dadelijk nader zullen zien.

(b) Soms ontstaan ze uit enkel lichamelijke oorzaken. , Alle dingen *die van buiten in de zinnen vallen* kunnen verschillende gevoelige bewegingen aan de gang brengen, zoals ieder ondervinden kan wanneer hij bepaalde aangename of onaangename klanken in de lucht hoort, en wanneer hij iets ziet, ruikt, smaakt of gevoelt. De *vernieuwing van voorgaande denkeelden* in de lichamelijke verbeeldingskracht, kan ook van zulke gevoelige bewegingen een levendige oorzaak zijn.

(c) Eindelijk. Het is een verbazende blijk van de onnaspeurlijke wijsheid en goedheid van de grote Schepper, en men moet het aanmerken als een onnaspeurlijke verborgenheid van de natuur, dat, hoewel de zaak die de ziel in het gevoel opmerkt eigenlijk een bepaalde aandoening van de hersenen is, de ziel echter bepaald wordt bij de eerste oorzaak en plaats waar die aandoening zijn oorsprong heeft. Want wanneer onze ziel bv. pijn in de hand of de ingewanden voelt, dan is de eerste beweging die het opmerkt wel in de hersenen, maar het wordt bepaald bij de hand of de ingewanden waar die beweging eerst veroorzaakt wordt. hangen zulke gevoelige bewegingen veelal alleenaf van bepaalde *scherpte* of *zachtheid van onze vochten*, van de *omloop van het bloed* en van de *levensgeesten*, van *verstoppingen* van de ingewanden en van vele *veranderingen* van het lichaam, die zich naar spijs, drank en de gesteldheid van de lucht schikken. Het gezegde is overtuigend blijkbaar uit die mensen die aan het hypochonder, de zogenaamde moederkwaal, enontstelde zenuwen ziek zijn. Want deze kunnen allerlei gevoelige aandoeningen ondervinden, die naar droefheid, blijdschap, vrees, hoop, toorn, enz. zwemen, die men door enkel lichamelijke geneesmiddelen veranderen en genezen kan.

(5) Ten laatste moet men nog aanmerken dat genoemde lichamelijke gevoelige bewegingen *tot de natuur van de mens*, die uit ziel en lichaam beide bestaat, gerekend moeten worden. Want hij, die deze gevoelige aandoeningen uit de mens

wilde proberen weg te nemen, zou zich onderwinden de mens te ontmensen, en te strijden tegen zijn Schepper, Die hem gemaakt heeft. b. Hoewel deze beide delen van de mens, en hun werkingen, van elkaar wezenlijk onderscheiden zijn, hebben zij echter de allernauwste *betrekking op elkaar*, en het ene *werkt* niet alleen *met* maar ook *op* het andere. ? Die zozeer verschillende wezens van ziel en lichaam zijn door een onbegrijpelijke wonderknoop zodanig *samengevoegd*, dat zij samen één persoon, de mens, uitmaken, aan wie de werkingen van die beide delen toekomen. ? Uit kracht van deze allernauwste vereniging *werken* die beide delen ook *met* en *op* elkaar. "" . De eigenlijke *manier, hoe* dit gebeurt, kan geen mens onderscheidenlijk begrijpen of verklaren. Want geen mens kan ziceen onderscheiden begrip van de eerste wezensbeginselen van een lichamelijke stof maken.

Dit is echter uit de ondervinding voldoende zeker, dat door *het middel van de zenuwen* en de levensgeesten daarvan, *de ziel op het lichaam*, en *het lichaam weer op de ziel* verschillende werkingen verricht.

aa. Van die werkingen, die de ziel op het lichaam oefenen kan, beschouw ik hier alleen die, welke de *gevoelige bewegingen* van het lichaam, waarvan wij boven gesproken hebben, gaande maken.

(1) De ondervinding zal een ieder voldoende leren dat de redelijke werking van zijn ziel, verschillende gevoelige bewegingen in zijn lichaam gaande maken. Want om enige voorbeelden te noemen, wanneer de redelijke zielenige zaken beschouwt waarover het zich verheugt, bedroeft, schaamt, enz., dan zullen daardoor verschillende gevoelige aandoeningen veroorzaakt worden. De redelijke blijdschap zal een aangename streling van de zenuwen en een verruiming van de ingewanden voortbrengen, die aan het gehele lichaam een vaardigheid bijzet, en zich in bijzondere trekkingen en bewegingen van het aangezicht openbaart. De redelijke droefheid zal een onaangename spanning van de zenuwen, en een benauwing van de ingewanden veroorzaken, zodanig dat de spieren en klieren van het aangezicht verschillende bewegingen en tranen voortbrengen. De schaamte kan eveneens allerlei bewegingen in de zenuwen en de overige vochten verwekken, dat de aangezichten daarvan rood of bleek worden. En het is bewonderenswaardig dat iedere bijzondere wilsneiging zijn bijzondere eigen gevoelige bewegingen heeft.

(2) In deze werking van de ziel op de gevoelig bewegingen van het lichaam, moet men als een zaak van groot belang aanmerken, dat de ziel in deze werkingen van hem door *allerlei omstandigheden bepaald* kan worden, waardoor de gevoelige bewegingen die het veroorzaakt, of *groter* of *kleiner* zijn.

(a) Het schikt zich in sommige, maar niet in alle gevallen, zoals wij direct zullen vernemen, *naar het belang* van de zaken waaromtrent het werkzaam is. Want de droefheid over de dood van een geliefde echtgenoot brengt grotere en gevoeligere aandoeningen voort, dan de droefheid over de dood van een beminde neef.

(b) Het wordt dikwijls bepaald door een *bijzondere gesteldheid van de zenuwen*, door zijn zwakheid of sterkte, en door zijn gezondheid of ziekte. Want een verstandige en sterke man kan zeer sterke wilsneigingen van liefde, blijdschap, droefheid, enz. ondervinden, en toch zo'n trap van gevoelige aandoeningen niet gevoelen, dan een zwakke vrouw ondervindt, of jonge dochter die een teer en licht beweeglijk zenuwgestel heeft, in een geval dat haar redelijke wilsneigingen bij

lange na zo sterk niet zijn. En zo kan diezelfde mens van één en dezelfde redelijke wilsneiging op de ene tijd minder of meer gevoelige aandoeningen hebben, dan op de andere tijd, naar dat zijn zenuwen of goed of kwaad gesteld zijn.

- (c) Die werking van de ziel op de gevoelige bewegingen van het lichaam, wordt ook ongemeen bepaald door de *onmiddellijke invloed*, die de zaak waarmee het werkzaam is, *op de uiterlijke zinnen* heeft of niet heeft. Want wanneer de ziel bedroefd of verblijd is over een lichamelijke zaak die tegelijk de uiterlijke zintuigen aandoet, dan zal die droefheid of blijdschap grotere gevoelige aandoeningen veroorzaken, dan een andere die in de zinnen niet valt; hoewel de redelijke blijdschap en droefheid in het wezen van de zaak groter mocht zijn. Dit moet noodzakelijk en natuurkundig volgen uit de onveranderlijke natuurwet. Dit veronderstelt de apostel Johannes ook, wanneer hij zegt: *die zijn broeder niet liefheeft, dien hij gezien heeft, hoe kan hij God liefhebben, Dien hij niet gezien heeft?* 1 Joh. 4:20. Het wordt eindelijk door de zekerste ondervinding bevestigd. Want wanneer een vrouw hoort dat haar geliefde echtgenoot van een verre en gevaarlijke reis thuis gekomen is, dan zal zij zich zeer verblijden. Maar wanneer zij hem met de ogen ziet, en omhelst, dan zal zij grotere gevoelige aandoeningen ondervinden. Niet omdat zij hem nu liever heeft, maar omdat het geliefde voorwerp nu haar zinnen onmiddellijk aandoet. Een Godzalige vrouw heeft buiten alle twijfel een oneindig grotere liefde tot haar Zaligmaker dan tot haar Godvruchtige man. Want zij ziet door de verlichting van de Heilige Geest onderscheiden, duidelijk en levendig in, de oneindige voortreffelijkheid, schoonheid en noodzakelijkheid van Jezus boven haar man en alle schepselen. Ze ondervindt een bedaarde, grondige en bestendige toeneiging tot haar Zaligmaker, boven haar man en alle schepselen. En deze liefde is zo levendig en krachtig, dat zij haar geliefde man vaak bedaarde aan Christus onderwerpt, en hartelijk bekommerd is dat zij toch aan haar geliefde man niet mag kleven boven haar Zaligmaker. Ze ondervindt vaak zeer levendig dat, wanneer Jezus en haar man tegenover elkaar werden gesteld, zodat zij er maar één alleen hebben moest, zij dan haar Zaligmaker hartelijk kiest, die haar beter is dan duizend mannen. Ze spreekt en roemt ook meer van Christus dan van haar man. Wanneer het genoeg van Christus en van haar man tegenover elkaar stonden, dan zal zij, als ze bedaarde is, duidelijk vinden dat zij liever wenste het genoeg van Christus dan van haar man te hebben, en dat zij liever het ongenoegen van haar man dan van Christus wenste te dragen. Uit alles blijkt het zonneklaar dat die vrouw haar Zaligmaker meer bemint dan haar man. Toch, ondanks dit alles zal het vaak gebeuren dat zij van de liefde tot haar man veel grotere gevoelige aandoeningen gewaar wordt, dan van de bedaarde grotere liefde tot haar Zaligmaker. De reden is omdat haar man haar uiterlijke zinnen eveneens onmiddellijk aandoet, daar de liefde tot haar Zaligmaker een onzichtbaar geestelijk Voorwerp heeft.
- (d) De werking van de ziel op de gevoelige lichaamsbewegingen, schikt zich verder naar de *haastigheid* en *onverwachtheid* van de voorwerpen waarmee het werkzaam is. Want een plotselinge en onverwachte tijding van het overlijden of thuis komen van een geliefde man, zal grotere bewegingen van droefheid of blijdschap veroorzaken in een vrouw, dan wanneer haar die tijding langzamerhand gebracht was, of zij het een geruime tijd tegemoet had gezien. En

die aandoeningen zullen met de tijd minder worden, hoewel de redelijke droefheid en blijdschap niet vermindert maar vermeerderen. Een donkere onbestendige Christen, die door de Heilige Geest meermalen plotseling bij zijn ellendigheid of een troostrijke waarheid bepaald wordt, zal veel meer gevoelige aandoeningen onder zijn werkzaamheden vinden, dan een gevorderde en bedaarde Christen, die bestendiger wandelt in de erkenning van zijn ellendigheid en van zijn genade; hoewel de geestelijke werkzaamheden van de laatste groter en levendiger zijn dan van de eerste. En dit is een van de voornaamste redenen waarom oude en ervaren Christenen doorgaans zo gevoelig niet geleid worden dan jongere, en zij in hun eerste tijd.

- (e) Eindelijk dient men nog aan te merken dat de werking van de zielen op de gevoelige aandoeningen, zich ook nog richt *naar de duidelijkheid of verwardheid* van de begrippen. Want een verward groot rumoer, waarvan de ziel zich geen onderscheiden begrip maakt, kan veel grotere en gevoeliger aandoeningen teweeg brengen, dan een onderscheiden en bedaarde overweging van de allerverschrikkelijkste rampen van een verderfelijke oorlog. Menig Christen die in zijn eerste tijd meer donkere en verwarde begrippen bezit van zijn ellendigheid en van de verlossing die in Christus is, zal grote gevoelige aandoeningen ondervinden. Komt hij verder op de levensweg, en wordt hij in geestelijke dingen onderscheidelijker ingeleid, dan zal hij bespeuren dat die gevoelige aandoeningen minder worden. Menigeen besluit hieruit dat hij nu geestelozer is dan in zijn eerste tijd. Maar dit besluit gaat niet altijd door. Het kan wel gebeuren dat iemand donker en verward blijft, en dat het verliezen van die aandoeningen ontstaat uit een verslappen in geestelijke werkzaamheden. Dan is het een bewijs dat hij geestelozer wordt. Maar het kan ook gebeuren dat iemands gevoelige aandoeningen verminderen, terwijl hij niet geestelozer, maar veel geestelijker werkt dan tevoren. Dit is ontegenzeggelijk zeker wanneer iemand onderscheidener licht heeft in geestelijke dingen, zijn genegenheden daar bedaarder en bestendiger op gevestigd zijn, en die bedaarde geestelijke werkingen zich nu meer en uitgebreider in een bedaarde Godzalige wandel vertonen.

bb. Zoals de ziel op het lichaam, kan ook het *lichaam* weer *op de ziel* zijn werkingen doen. Om dit goed te verstaan, moet men de volgende zaken opmerken.

(1) Hoewel het lichaam in wezen van de natuur van de ziel verschilt, echter heeft de ziel, zolang het in dit lichaam woont, het lichaam en in het bijzonder de verbeeldingskracht, de hersenen en zenuwen tot zijn werkingen nodig om te denken, redeneren en willen. Dat blijkt ontegenzeggelijk uit de staat van de ziel in de lichamelijke slaap, beroerte en ontstelde hersens en zenuwen. Dit hangt af van die wonderband, die de grote, wijze Schepper tussen ziel en lichaam gelegd heeft in dit leven. Dat de ziel, als het van het lichaam gescheiden is, ook zal denken, redeneren, willen, beminnen, zich verheugen en herinneren, is een waarheid van een volstreekte zekerheid, die zijn vaste grond heeft in de natuur en openbaring beide. Maar de bijzondere manier waarop het dat zonder zijn lichaam zal doen, en wat God tot dat einde in die afgescheiden staat aan hem zal geven of doen, is een verborgenheid die aan ons in deze staat niet geopenbaard is, en onnodig is om geweten te worden.

(2) Het lichaam en de *verbeeldingskracht* is als het ware een *spiegel* waardoor vele beelden van de zaken die de ziel opmerkt, aan hem tot opmerking

worden voorgehouden, en waarin het ze zodanig als ze daar vertoond worden, moeten opmerken. Hoe vaardiger en duidelijker die spiegels de beelden van de dingen vertoont, zoveel te vaardiger en duidelijker kan de ziel ze ook opmerken en daarmee werken. Wanneer die spiegel ontsteld is en de zaken verkeerd voordraagt, dan kan de ziel ook niet anders dan het zodanig opmerken. Want als iemand een onaangenaam schilderij van een verzonnen zaak wordt voorgehouden, dan moet hij het toch zoals dat is beschouwen; hoewel dat schilderij met het origineel niet overeen mocht komen. Het zou dwaasheid zijn wanneer men hem overreden wilde dat hij dat niet zag. Als dan ook de verbeeldingskracht ontsteld is, en aan de ziel verkeerde beelden voorhoudt, dan kan het niet anders dan dat opmerken wat hem voorgehouden wordt. Het is een grote dwaasheid en goddeloosheid wanneer men mensen, van wie de verbeeldingskracht door het hypochonder of andere ziekten bedorven is, bespot, omdat zij over zeldzame dingen klagen. Want die recht ellendige mensen zien en gevoelen het in waarheid zoals zij zeggen, en kunnen ook niet anders zolang hun lichaamsgestel zo blijft. Hun redelijke geest kan, volgens de natuurwet die tussen ziel en lichaam ligt, niet anders denken en redeneren. En die onverstandige mensen die zulke ongelukkigsten bespotten, handelen veel onredelijker dan die meedogenwaardige lieden.

(3) De zinnelijke en gevoelige aandoeningen en bewegingen van het lichaam kunnen op die manier aan de redelijke ziel grote *aangenaamheid* of onaangenaamheid veroorzaken, en hem het redelijk werken of zeer gemakkelijk of zeer bezwaarlijk maken, ja daarin sterk verhinderen en verwarren.

c. Uit het gezegde volgt dan

1. dat beide werkingen, zowel de redelijke werkingen van de ziel als de gevoelige bewegingen van het lichaam, tot de natuur van de mens behoren.
2. En dat de redelijke werkingen van de ziel voortreffelijker zijn dan de lichamelijke aandoeningen, zoals de redelijke geest uitnemender is dan het lichaam.
3. En dat in alle werkingen van de mens, beide samenwerken, zodat men nooit een enkel redelijk werk van de ziel zonder lichamelijke aandoeningen, en ook nooit enkel lichamelijke aandoeningen zonder bijkomende redelijke werken van de ziel in dit leven vinden kan.
4. De zondige verdorvenheid strekt zich over ziel en lichaam beide uit.
5. Wanneer de Heilige Geest een mens wederbaart, regeert en leidt, dan legt Hij Zijn zaligmakende kracht aan ziel en lichaam beide ten koste? Hoewel sommigen, die gewend zijn wat haastig en oppervlakkig te denken, zich mochten verbeelden dat deze uitstap over de natuur en werking van de mens, nodeloos en al te wijdlopig is, ben ik toch op goede gronden verzekerd dat het om vele allergewichtigste redenen nodig en nuttig kan zijn. Immers, wanneer men genoemde zaken onderscheiden gevat heeft en nauwkeurig in het oog houdt, zal men met grond kunnen oordelen waarin eigenlijk de natuur van het *hart* van de mens, zijn *hartstochten*, *gemoed*, *gemoedsgestalte*, *gevoel*, *bevinding*, en dus van *hartelijk*, *gemoedelijk*, *gevoelig* en *gestaltelijk werken* gelegen is, en wat het *eigenlijk belang* van deze zaken is.

Het *hart* van de mens (1) betekent in de Heilige Bladen de *redelijke* ziel van de mens, de Aanmerkingen over 2 Korinthe 4:6 120 eerste oorsprong van alle redelijke

werkingen, het verstand en de wil, en wel in het bijzonder het *verstand*, dat men met recht als het *binnenste* van de mens en de ziel kan aanmerken. Want daar zijn de allereerste *beginselen* van alle redelijke werkingen te zoeken en te vinden. Zie het bewijs hiervan boven, blz. 99-100. (2) De *gevoelige bewegingen van het lichaam* zijn het hart van de mens zelf niet, maar òf enige mindere *uitwerkingen* van het hart die zich naar verschillende toevallige omstandigheden schikken (zie hierboven, blz. 117-119), òf enige voortbrengsels van enkel lichamelijke oorzaken en ziekten. Zie boven, blz. 117.

Hartstochten (1) betekenen eigenlijk tochten van het hart. Het is daarom een *oneigenlijke* uitdrukking. (2) Men pleegt daardoor in het algemeen te verstaan *de ernstige werkingen van het hart*, dat is, van de redelijke ziel. (3) In het bijzonder neemt men dit woord q dan eens voor de *redelijke ernstige neigingen van de wil* zelf, gelijk men zo spreekt van de hartstocht van de liefde, droefheid, enz. (b) Daneens neemt men het voor enige *gevoelige bewegingen* die doorgaans op de sterkere neigingen van de wil volgen, maar die ook uit andere beginselen kunnen ontstaan. Gelijk men zo spreekt van *tochtelijke* mensen, en het werken op de hartstochten. (4) Op deze grond onderscheidt men de hartstochten in *redelijke en zinnelijke*.

Redelijke hartstochten (1) zijn *ernstige werkingen* van de *redelijke ziel*, waardoor het zich *neigt* tot iets dat hem als goed voorkomt, *enafkeert* van iets dat hem als kwaad voorkomt. (2) Tot het wezen van deze hartstochten moet men de volgende zaken brengen. (a) Het verstand ziet duidelijk, onderscheiden en grondig in of een zaak goed of kwaad is. (b) De wil richt zich naar het verstand, en heeft een bedaarde, bestendige en ernstig toeneiging of afkeer tot of van de goede of kwade zaken. (c) De voornaamste en wezenlijke gevolgen daarvan zijn, dat gedachten, woorden, werken en wandel zich naar deze gemoedsgestalte richten. (3) Hoe duidelijker, onderscheidener en grondiger het verstand de goedheid of kwaadheid van een zaak inziet, hoe bedaarder, ernstiger en bestendiger de wil zich daartoe neigt of zich daar van afkeert; en hoe bedaarder en bestendiger de gedachten, woorden, werken en wandel zich naar de gesteldheid van het gemoed richten, om het goede te verkrijgen, te behouden, of recht te gebruiken, en om het kwade te ontvluchten; zoveel te sterker en hartelijker is die hartstocht. (4) Zo is het gelegen met al die gemoedsneigingen waarvan wij boven, blz. 116, spraken, hetzij dat ze omtrent natuurlijke, of hetzij dat ze omtrent geestelijke dingen werken.

Door *zinnelijke tochten* (1) verstaat men die *gevoelige bewegingen* en aandoeningen van het lichaam, waarvan we boven, blz. 116-117, spraken. (2) Deze ontstaan (a) òf uit de invloed die de redelijke werkingen van de ziel op het lichaam hebben, (b) òf uit rekeloze lichamelijke aandoeningen, die in het lichaam, de verbeeldingskracht, ziekte, spijze, drank, lucht, verschillend geluid, enz. gegrond zijn, zoals ook op die plaats reeds genoemd is. (3) De gevoelige tochten die door de redelijke werkingen van de ziel gaande gemaakt worden, (a) schikken zich naar vele en allerlei bijkomende omstandigheden, zoals boven, blz. 117-119, gezien is. (b) Hieruit volgt dat men uit de slapheid of heftigheid daarvan geen besluit kan maken op de dodigheid of levendigheid van ons hart en de redelijke hartstochten. Want iemand kan zeer

hartelijke hartstochten van liefde, blijdschap, droefheid, enz., bezitten, en toch zoveel gevoelige aandoeningen niet voelen als een ander, die veel minder hartelijkheid deelachtig is. Want de omstandigheden waarnaar die gevoelige bewegingen zich richten zijn in hem anders. (c) Ze zijn ook het wezen van de hartelijkheid of de hartstochten zelf niet, maar moeten alleen voor enige *mindere* en *wisselvallige* gevolgen ervan gehouden worden. De gevoelige aangenaamheid of benauwdheid, die iemand in blijdschap of droefheid ondervindt, is de blijdschap of droefheid zelf niet, maar een *minder, onbestendig gevolg* daarvan. Want het voornaamste en wezenlijke gevolg van hartelijkheid en redelijke hartstochten bestaat daarin dat de gedachten, woorden, werken en wandel zich naar de aard van de zaken, waaromtrent men werkzaam is, schikken. (d) Toch zijn zij een ongemeen *aangenaam en nuttig* voorrecht, wanneer men ze goed weet te onderscheiden, en het juiste gebruik daarvan weet te maken. De schade die vele mensen daarmee doen is in geen geval de schuld van de gevoelige aandoeningen zelf, maar van hun donkerheid en vleeselijkheid, waardoor ze die aangename nuttige dingen misbruiken. Hij die deze gevoelige bewegingen onbepaald wilde veroordelen en wegnemen, zou veel dwazer handelen dan iemand die zekere aangename en nuttige dranken uit de wereld wilde nemen omdat velen er een schadelijk misbruik van maken. Ze zijn een *aangenaam* voorrecht. Want wij, die geen engelen maar mensen zijn, die bestaan uit ziel en lichaam die zo nauw met elkaar verenigd zijn, moeten het zeker als een aangenaam voorrecht aanmerken, wanneer de redelijke werkingen van onze ziel ons lichaam zodanig aandoen, dat wij van aangename zaken ook een aangenaam gevoel in ons lichaam mogen hebben. En het kan een dierbaar gezicht opleveren, wanneer men een Godzalig mens ontmoet die naast zijn redelijke geestelijke hartstochten, die zich in een bedaarde Godzalige wandel vertonen, nog met zo'n lichaamsgestel begaafd is dat zijn geestelijke werkingen zijn lichaam zo gevoelig aandoet, dat men zijn blijdschap uit vanzelf vloeiende tranen, uit de trekken van zijn aangezicht, en uit de bedaarde vrolijke houdingen van zijn lichaam, met de ogen kan zien. Die gevoelige bewegingen zijn eindelijk ook een *nuttig* voorrecht. Want omdat de mens in dit leven door ziel en lichaam beide werken moet, daarom kan hij, van wie het lichaam een hebbelijkheid heeft om van de werkingen van de ziel spoedige en levendige indrukken te ontvangen, veel gemakkelijker en ijveriger werken, en voor anderen nuttig zijn, wanneer hij de bekwaamheid heeft om die aandoeningen met wijsheid te besturen en te gebruiken. Want de ondervinding leert dat bidden, mediteren en spreken van geestelijke zaken gemakkelijker geïmplementeerd wordt, wanneer de redelijke werkingen van de ziel ook de gevoelige bewegingen van het lichaam aan de gang kunnen brengen. Men moet zich daarom tegen zulke aandoeningen als genoemd zijn, in zichzelf of in anderen niet verzetten. Het zou dan zijn alsof ze boven de redelijke werkingen wilden klimmen, en aan het bestuur daarvan niet langer onderworpen zijn. Want men vindt mensen van wie de zenuwen zo licht beweeglijk zijn, dat zij, als ze door de redelijke werkzaamheden wat ernstig gemaakt zijn, de maat niet houden, maar in wanorde raken en het verstand in de bedaarde overweging van de dingen verhinderen, ja de mens in zwijm doen vallen. Sommigen, die van de werkingen van de mens geen onderscheiden begrip hebben, kunnen dat als iets bijzonders en zeer hemelse ontdekkingen aanzien, daar het uit de natuur van de zaak en uit de gevolgen voldoende zeker is dat het maar natuurlijke gevolgen van zwakheden van het lichaam waren, die aan ziel en lichaam nadeel toebrengen. Men moet daarom zulke zaken niet

onvoorzichtig in zichzelf of anderen bevorderen, maar ze door gepaste middelen, door het gebruik van de rede, tijdige afleidingen, en geneesmiddelen met een geestelijke wijsheid beteugelen, en in de rechte maat en orde proberen te houden.

(4) *Zinnelijke*, aangename of onaangename aandoeningen, die niet van de redelijke werkingen van de ziel, maar van enkelredeloze *lichamelijke oorzaken*, boven op blz. 116 genoemd, afhangen,

- ? moet men helemaal niet voor het hart of hartstochten houden, maar ze daarvan met de uiterste omzichtigheid zorgvuldig onderscheiden. Want als deze zaken onbedachtzaam onder elkaar verward worden, kunnen zij de allerbeklaaglijkste gevolgen hebben, zoals wij in het vervolg nader zullen zien.
- ? Men kan ze duidelijk en zeker genoeg aan het volgende merkteken van de redelijke en geestelijke werkingen onderscheiden. Alle redelijke en geestelijke werkingen hangen van verstand en willen van verstandige redenen af, en schikken zich daarnaar. Maar deze aandoeningen waarvan ik nu spreek, zijn *redeloos*. Om dit belangrijke stuk meteen voorbeeld op te helderen, laat men zich dan voorstellen een mens die redelijke droefheid heeft, en daardoor benauwd en beklemd is. Zo een ziet met zijn verstand de zaak in waarover hij bedroefd is, en hij heeft redenen waarom hij zich daarover benauwt. Worden die redenen weggenomen, dan verandert ook zijn gevoelige benauwdheid. Wordt hem een andere zaak voorgehouden, waarin die droevige redenen plaats vinden, dan zal die benauwdheid daardoor niet veroorzaakt worden. Laat men hier tegenover stellen een mens, die aan enkel lichamelijke benauwdheden onderhevig is. Zo een vindt juist geen redenen die hij met zijn verstand inziet, waaruit die benauwdheid geboren wordt. Hij kan wel aan iets droevigs denken, maar wanneer die droevige zaak van hem wordt weggenomen, dan blijft toch zijn benauwdheid. En die benauwing is en blijft eveneens onder alles wat hem tegenkomt. Onder natuurlijke en geestelijke, heuglijke en droevige dingen, is hij eveneens droevig en benauwd gesteld. Men kan daaruit duidelijk zien dat het een redeloze lichamelijke ongestalte van het lichaam is, als het geen verzoeking van de boze is, die echter zo vaak niet gevonden wordt als wel die lichamelijke ongestalten, en die veelal zulke lichamelijke dingen veronderstellen waarop de satan pleegt te werken, gelijk in de ongelukkige Saul gebleken is.
- ? Men moet dan die aangename of onaangename aandoeningen, waarvan ik hier spreek, of als een gezondheid, of als een ziekte van het lichaam aanmerken.
- ? En hieruit kan men het eigenlijk *belang* van deze zaken beoordelen. Want zoals de ware geestelijkheid niet afhangt van lichamelijke gezondheid of ziekte in het algemeen, zo ook niet van deze bijzondere dingen. Mag een mens die fris en gezond van lichaam is, niet denken dat hij daarom een bijzonder Godzalig mens zou zijn, zo mag ook niemand zich verbeelden een bijzondere Godzaligheid te bezitten, wanneer hij zulke redeloze gevoelige levendigheid bezit. Aan de andere kant mag iemand die de koorts heeft, zodat hij met geenaangenaamheid horen of spreken kan, daaruit niet besluiten dat hij nu bijzonder geesteloos, ja dood en onbekeerd is. Zo mag ook een mens uit die redeloze benauwingen niet denken dat hij genadeloos en van God verlaten is, of Zijn toorn gevoelt. Moet men voor een aangename gezondheid dankbaar zijn, dan moet men ook zulke aangename

lichamelijke aandoeningen dankbaar erkennen, als een stuk van de gezondheid dat ons het leven aangenaam maakt, en dat wij tot Godseer en welzijn van de naaste gebruiken moeten. Mag men een ziekte als schadelijk op zichzelf aanmerken, die afbidden en daartegen geneesmiddelen gebruiken, of zuchten dat God het laat meewerken tot onze nuttigheid, dan is het ook toegestaan die onaangename lichamelijke aandoeningen als ziekten af te bidden, gepaste geneesmiddelen daartegen in te nemen, en tesmeken dat de Heere het laat meewerken tot onze zaligheid.

- ? Want zoals alle lichamelijke zaken, zo kunnen ook deze louter lichamelijke aandoeningen een zekere invloed hebben op redelijke en geestelijke werkingen.
- ? Tochtelijke aandoeningen, die door een beweeglijke stem vaneen redenaar veroorzaakt zijn, kunnen wel eens middelen zijn dat een onbedachtzaam mens, van wie de gedachten verstrooid waren, aan het luisteren geraakt, en dat hij zulke woorden opmerkt die middelen tot een redelijke overtuiging zijn. Ze kunnen van buiten aankomende sporen zijn om met goed begrepen zaken ijveriger te werken. Hierom kan een voorzichtige leraar, die de kunst verstaat om zulke tochten gaande te maken, wel eens meteen heilige wijsheid zijn stem en stijl tot dat einde schikken. Hij zal zich niet verbeelden dat in zulke aandoeningen het wezen gelegen is, maar ze alleen aanmerken als middelen om aan het luisteren te komen. Maar omdat een ieder die onsterfelijke zielen met oplettendheid behandelt, gemakkelijk kan bespeuren dat de meesten zich met zulke aandoeningen meer schade dan voordeel doen, daarom zal hij daarin recht spaarzaam en zeer voorzichtig proberen te zijn, en zijn hoorders duidelijk te verstaan geven dat zij in die dingen zelf geen heil moeten zoeken. De ondervinding heeft het ook geleerd dat enkel redeloze benauwingen die uit lichamelijke oorzaken ontstaan zijn, in de machtige genadehand van de Heere gezegende middelen zijn geweest, waardoor reukeloze zondaars tot bedaren zijn gekomen, om te luisteren naar waarheden die tot een redelijke overtuiging en bekering dienden. Wanneer een kind van God bij de redelijke en geestelijke werkzaamheden van zijn ziel ook zulke aangename lichamelijke zinnelijke verruimingen en vlugheden gevoelt, dan zal hij met meer vaardigheid zijn burgerlijke en geestelijke bezigheden kunnen verrichten. Mag een Godvruchtige koopman, die in zijn ambt waartoe hij van God geroepen is, een reis moet doen, de Heere geen plechtige dankzegging offeren, wanneer Hij hem een gemakkelijke wagen en goed weer beschikt, om zijn reis met vermaak en spoedig af te doen? Zo mag dan ook een Christen zulke verruimingen met blijdschap aannemen, maar moet ook toezien dat hij ze niet misbruikt door al te luchtig te worden, dat zeker zo schadelijk zou zijn, als wanneer de genoemde koopman zijn vermakelijke wagen, zoals woeste lieden, tot aanstoot van anderen misbruiken wilde. Men dient ook vooral zorg te dragen dat men deze dingen voor geen bijzondere geestelijkheid, die in andere zaken bestaat, uitvent. Integendeel kunnen enkel zinnelijke benauwingen, vooral in donkere begenadigden, aan wie de geest des onderscheids ontbreekt, tot grote hinder in het goede zijn. Menig oprecht Godzalig mens is met rechte geestelijke werkzaamheden vervuld, en begeeft zich in het eenzame of onder de openbare genademiddelen of in een Godvruchtig gezelschap, met het oprechte voornemen van zijn hart om zijn ziel voor Gods aangezicht uit te storten,

aandachtig toe te luisteren, of tot stichting van de naaste te spreken. Maar hij wordt daarin verhinderd door een enkel lichamelijke redeloze benauwing, die zijn borst zodanig sluit en zijn verstand bedwelmt, dat hij niet horen of spreken kan. Is hij dan bovendien nog onbedreven in het onderscheiden van geestelijke en lichamelijke dingen, dat hij zo'n toeval als een blijk van geesteloosheid of van Gods ongenoegen aanmerkt, dan zal hij zich daardoor een onuitsprekelijk nadeel kunnen toevoegen. Het hart en de hartstochten worden ook anders *het gemoed* genoemd. Daarom moet men door het gemoed niets anders dan de ziel en zijn redelijke werkingen verstaan. Rom. 7:23, 26; Rom. 12:2. En al wat van het hart en de hartstochten gezegd is, moet men dan ook op het gemoed toepassen. Aanmerkingen over 2 Korinthe 4:6 123 Het woord *gestalte* en *gemoedsgestalte* is veel algemener dan een onderscheiden duidelijk begrip van de rechte betekenis van deze uitdrukkingen. Het verward begrip van dit woord *gestalte* schijnt een voorname oorzaak te zijn van de verschillende gemoedsgestalten die velen omtrent dat gevoelen. Sommigen zijn met zo'n vooroordeel ertegen ingenomen, dat bijkans geen woord in hun oren wanstaltiger klinkt, en dat zij wel wensen zouden dat het uit de Nederlandse taal werd weggedaan. Maar anderen schijnen zo'n aangenaamheid in het woord *gestalte* te vinden, dat het schijnt alsof het een uitnemendheid boven het alle aangename woorden oneindig overklimmende woord *Jezus* bezat. Want hun zielschijnt meer gestreeld te worden wanneer zij het woord *gestalte* dan wanneer zij het woord *Jezus* horen of vermelden.

In deze verwarring zal een onderscheiden overweging van het woord *gestalte* misschien nuttig kunnen zijn om naar waarheid daarvan te oordelen. (1) *Gestalte* dan, in het Grieks (μορφή), (μορφosis), betekent (a) in het algemeen een *gesteldheid*, *gedaante* of *hoedanigheid* van iets. (b) In het bijzonder schijnt het aan te duiden een *uitbeelding* waardoor iets de gedaante of vorm van een andere zaak, waarnaar het gebeeld is, bezit. (2) Daarom is een *gemoedsgestalte* eigenlijk (a) in het algemeen een zekere *gesteldheid* van het gemoed, (b) in het bijzonder een *beelding* van het gemoed, waardoor het van die dingen waarmee het werkt, zo'n indruk ontvangt, dat het in zijn bestaan en werkingen eraan gelijkvormig is. 2 Kor. 3:18; Gal. 4:19. (3) Omdat nu het gemoed niets anders is dan de redelijke ziel zelf, daarom behoren dan tot het wezen van een *gestalte* de volgende zaken. (a) Het *verstand* heeft een duidelijk, onderscheiden en levendig *begrip* van die zaak welke het beschouwt, waardoor het daarin als het ware wordt uitgebeeld. (b) Hierdoor ontvangt de *wil* zo'n *levendige indruk*, dat die naar de aard van die zaak zich vanzelf daar *toe neigt* of *afkeert*. (c) De wezenlijke en voornaamste gevolgen daarvan zijn dat men

- vaak en levendig aan die zaak denkt,
- dat men het, naar zijn aard, bestendig en bedaard of bemint en zich daarin verblijdt, of haat en zich daarover bedroeft, en dat de woorden, werken en wandel daarnaar gericht worden.

(d) Maar die gevoelige lichamelijke aandoeningen die daarmee gepaard gaan, zijn, of mindere en veranderlijke wisselvallige gevolgen van die wezenlijke eigenschappen van de *gestalte*, of zijn enkel toevallige omstandigheden.

(4) Zo ziet men dan dat het wezen van *gestalten* eigenlijk niet bestaat in gevoelige zinnelijke aandoeningen die snel voorbijgaan, maar in redelijke

bijblijvende gesteldheden en werkingen van de ziel. Tochschijnen sommigen dit woord zo oneigenlijk te nemen, en als het ware te misbruiken, dat zij door gestalten geen redelijke werkingen van de ziel, maar alleen de gevoelige levendige tochtelijke aandoeningen van het lichaam, bovengenoemd, verstaan willen hebben.

(5) Uit het gezegde zal nu vanzelf blijken wat men van de eigenlijke waarde van dit woord, en van de zaken die daardoor uitgedrukt zijn, oordelen moet. (a) Het is mij altijd als een duidelijke blijk van een grote dienstbaarheid aan onbedachtzaamheid en schadelijke vooroordelen voorgekomen, wanneer men van het woord *gestalten* zo'n onbepaalde afkeer heeft dat men het niet horen kan, en ook niet noemen kan zonder het als wanstaltig af te keuren. Want het woord is toch in de Nederlandse taal en in de Heilige Schriften gebruikelijk. Het is ook zeer bekwaam om de bevindelijke werkzaamheden van de Christenen naar het leven uit te drukken. Misbruiken sommigen het woord al te oneigenlijk, dan zal men door een onbepaalde afkeuring en wanstaltige bespottig van dat woord hen op het rechte spoor niet kunnen brengen. Men zou immers beter doen dat men met bedaardheid en zachtmoedigheid hen de rechte betekenis onderscheiden verklaarde. (b) De zaken die dit woord naar zijn natuurlijke betekenis uitdrukt, zijn van het alleruiterste belang. Want het wezen van Gods beeld en de zaligmakende genade in het hart van een uitverkoren zondaar, bestaat daarin dat het gemoed naar God en de zalige waarheden gevormd wordt. Alle wezenlijke bevindingen en geestelijke werkingen van een oprechte Christen zijn gestalten, in de rechte zin genomen. 2 Kor. 3:18; Gal. 4:19; Ef. 3:17. (c) Verstaat iemand door gemoedsgestalten enige zinnelijke gevoelige aandoeningen, laat die weten dat in die dingen het wezen van de geestelijke gestalten niet gelegen is, en dat hij het woord in een al te oneigenlijke zin neemt, en niet nauwkeurig spreekt. Wil hij echter uit eigenzinnigheid of uit verkleefdheid aan zijn gewoonte, het woord in die oneigenlijke betekenis houden, dan moet hij weten dat wanneer verstandigen van gestalten spreken, zij iets anders dan hij verstaan, en dat in de gestalten, in die zin genomen, geen wezenlijk heil of Godzaligheid gelegen is. Hoewel zij als minder voorname gevolgen van de gestalten of omstandigheden zekere nuttigheden hebben kunnen, zoals boven, blz. 120-122, genoemd is. Immers, wanneer een geestelijke zaak zo'n bedaarde indruk op verstand en wil veroorzaakt, dat het gedrag en wandel daarnaar gevormd wordt, dan moet men dat voor een veel levendigere en aangenaamere gestalte gehouden dan wanneer het alleen een voorbijgaande aandoeningen in een licht beweeglijk zenuwgestel gaande maakt. (d) Eindelijk, in welke zin iemand het woord *gestalte* ook nemen mag, hij moet toch aanmerken dat onze gezegende Heere, Jezus Christus, ons oneindig dierbaarder moet blijven dan alle gestalten van alle mensen. Want de Schepper moet boven het allergeestelijkste schepsel bemind worden. En ieder diende naar die gestalte te streven dat, hoe aangenaam hem het spreken en horen van gestalten ook is, zijn ziel echter nog meer aangenaamheid gevoelt wanneer van de allerbeminlijkste Jezus Zelf gesproken en gehoord wordt. Hoewel een verstandige uit het tevoren gezegde gemakkelijk zal kunnen opmaken wat men door *gevoel* verstaan moet, zal ik echter omwille van de eenvoudigen dit begrip hier ook op zichzelf overwegen.

Het woord *gevoel* heeft een *eigenlijke* en *oneigenlijke* betekenis. (1) Eigenlijk betekent het een daad van de ziel, waardoor het zekere bewegingen en aandoeningen in het

lichaam, door verschillende dingen veroorzaakt, opmerkt, waarvan boven, blz. 116, 117, gesproken is. (2) Oneigenlijk geeft het te kennen allerlei *ondervindingen* waarin de ziel met bewustheid opmerkt allerlei veranderingen en werkzaamheden, die of in het lichaam of in de ziel door lichamelijke of geestelijke zaken veroorzaakt worden. In die zin verstaat men door een gevoelen het redelijke begrip dat het verstand zich van onvoelbare dingen maakt. Filip. 1:9; 2:2, 5. Zo zegt men ook: *ik voel*, dat is, *ondervind* dat een ander licht of gedachte in mijn ziel ontstaat. Men kan daarom het *gevoel* in een *redelijk* en *zinnelijk* of *lichamelijk* onderscheiden.

Het redelijke gevoel (1) is niets anders dan een redelijke *ondervinding*, waardoor men de redelijke veranderingen en werkzaamheden, die in de redelijke ziel door onzichtbare dingen veroorzaakt worden, met bewustheid opmerkt. Wil men dit redelijke gevoel onderscheidenlijker beschouwen, dan moet men de volgende stukken daarin opmerken. (a) De redelijke ziel ontvangt zekere indrukken van onzichtbare en onvoelbare dingen, en is daarmee redelijk werkzaam. (b) Het merkt deze indrukken en werkzaamheden, en daardoor die zaken zelf, met bewustheid op. Op deze manier gevoelen Gods kinderen hun zonden, wanneer die indruk op hun ziel veroorzaken, zodat zij ze in hun walgelijkheid erkennen, en zich met innige droefheid daarvan afkeren. Ze gevoelen Gods genade, wanneer de genade, die door het Evangelie en de wegen van de voorzienigheid aan de redelijke ziel voorgesteld is, op hen zo'n indruk maakt, dat zij ze onderscheidenlijk kennen, geloven, beminnen, en zich daarover verblijden, endeze dingen met bewustheid opmerken.

(2) Zo'n redelijk gevoel is tot het wezen van het geestelijke leven volstrekt noodzakelijk. Want volstrekt ongevoelig te zijn onder geestelijke dingen, is niets anders dan dood te zijn. Jer. 5:3; Zef. 2:1; Ef. 4:19. Een *zinnelijk lichamelijk gevoel* (a) is niets anders dan een lichamelijke *ondervinding*, waardoor men zekere lichamelijke aandoeningen en bewegingen, hetzij door de redelijke werkingen van de ziel, hetzij door andere oorzaken gaande gemaakt, met bewustheid opmerkt, zoals op de laatst aangehaalde plaats reeds nader verklaard is. (b) Wat de eigenlijke waarde van zo'n zinnelijk gevoel is, is boven, blz. 120-122, reeds duidelijk genoeg gezegd, en niet nodig hier te herhalen. .. Hetzelfde dat men door *gevoel* verstaat, pleegt men ook door het woord *bevinding* of *ondervinding* uit te drukken, waarvan ik bij deze gelegenheid iets met een woord, omwille van de eenvoudigen die daaromtrent veelal donker zijn, zal melden. *Bevinding*, of *ondervinding* is niets anders dan een *redelijke opmerking* van zekere verandering, aandoening of werkzaamheid, die of *in de redelijke ziel* of *in het lichaam* door geestelijke of lichamelijke dingen veroorzaakt is. De bevindingen zijn daarom ook *redelijk* of *zinnelijk* op diezelfde wijze als zo-even van het gevoel gemeld is. De bevindingen van Gods kinderen zijn of *natuurlijke* of *bovennatuurlijke* en geestelijke. De beste bevindingen van de aller Godzaligsten zijn gebrekkig. En in de bevindingen, vooral de zinnelijke, van Gods kinderen, kunnen zich vele verkeerdheden inmengen. Men moet daarom allerzorgvuldigst toezien dat men nooit van enige bevinding denkt of spreekt, als van een onbedrieglijk beginsel of van een regelmaat in geloof of wandel voor ons of anderen. Want hoe noodzakelijk en dierbaar de rechte bevindingen zijn, echter moeten zij aan de vaste beginselen en de regel die God ons in de natuur en de openbaring gegeven heeft, zorgvuldig getoetst worden, omdat zij aan vele gebreken onderhevig zijn.

Dit is een stuk van het allergrootste belang. Want wanneer iemand zijn bevindingen, of die van iemand anders, wilde aanmerken als een onbedrieglijk beginsel en regel van geloof en leven, en dat aan zichzelf of anderen als zodanig voorschrijven, die zou buitentwifel in de allergevaarlijkste dwalingen en rampen kunnen storten. 0. Hoewel een verstandige uit wat tot hiertoe gemeld is, gemakkelijk kan opmaken wat *hartelijk, hartstochtelijk, gemoedelijk, gestaltelijk, gevoelig, bevindelijk werken* is, echter zal ik het hier kort uittrekken, opdat de eenvoudigen het met één opslag van het oog kunnen zien. Zulk werken bestaat in werkzaamheden die uit het *hart*, de hartstochten, het gemoed, de gestalten, het gevoel, en uit de bevindingen voortvloeien, en daarmee gepaard gaan. Omdat nu het hart, de hartstochten, enz., bestaan in de redelijke ziel en de redelijke werkingen en gesteldheden daarvan, zoals boven gezien is, daarom volgt (1) dat het *wezenlijke* van zulke werken in de volgende bijzonderheden gelegen is.

a In al die werken heeft het redelijk *verstand* een *waarachtig levendig begrip* van die dingen, waarmee men werkzaam is. Want hoe *hartelijker, hartstochtelijker, gemoedelijker* en *gestaltelijker* een werk is, zoveel te verstandiger en redelijker moet het ook zijn. En hoe minder het verlichte verstand en oorzaak werkzaam is, zoveel te minder *hartelijkheid, gestalte* of *bevinding* moet ook in een werk zijn. Dit moet natuurkundige volgen uit wat van het eigenlijke wezen van deze dingen boven gezegd is. Gods onfeilbaar Woord ende echte ondervindingen van alle waarachtig begenadigden van alle tijden, bevestigen het ook.

b Ten tweede behoort tot het wezen van die werkingen dat de *wil* uit die redelijke beginselen *bedoord wordt overgebogen* om zich *tot* die zaken *te neigen*, of *af te keren* overeenkomstig de aard van de zaken, en onze betrekking erop of in redelijke liefde en blijdschap, of in een redelijke haat, droefheid, enz. Hoe groter en bestendiger toeneiging of afkeer tot of van een zaak zich in een werk voordoet, zoveel te *hartelijker, hartstochtelijker, gemoedelijker, gestaltelijker* en *bevindelijker* het ook geacht moet worden.

c. Tenderde moet men tot het wezen van genoemde werken nog brengen dat *verstand* en *wil* zoveel *kracht doen*, dat ze de *gedachten, woorden, werken* en *wandel* naar de zaken *bedoord* en *bestendig* vormen.

(2) Tot de *mindere gevolgen* en omstandigheden van het genoemde werken, moet men brengen het *zinnelijk, lichamelijk* gevoel dat daaruit voortvloeit, of door andere oorzaken daarmee gepaard gaat. Want wanneer iemand geestelijke dingen *bedoord* en met zijn verstand *inziet*, zijn wil naar de aard van de dingen *gebogen* wordt, en zijn *gedachten, woorden* en *wandel* in *bedoordheid* daarnaar gericht worden, dan werkt hij *ontegenzeglijk* recht *hartelijk*. Hoewel hij wegens verschillende omstandigheden in zijn *zinnelijk* gevoel geen *zonderlinge* bewegingen en *aandoeningen* gewaar kon worden. Om maar een voorbeeld bij te brengen. Een mens die door de verlichting van de Heilige Geest de verlossing die in Christus is, met zijn verstand zo helder *inziet*, dat zijn gehele wil uit dat geestelijk gezicht *gebogen* wordt, om het voor zich geheel te kiezen en met *bedoordheid* aan te nemen, met dat gevolg dat hij graag daaraan denkt, daarvan spreekt, om die weg aan anderen aan te prijzen, en dat hij zijn *wandel* *bedoord* daarnaar probeert te richten; zo'n mens werkt recht *hartelijk, hartstochtelijk, gemoedelijk, gestaltelijk, gevoelig, bevindelijk*. Hoewel hij wegens verschillende omstandigheden geen *zinnelijk* gevoel van ruimte en aangenaamheid gewaar werd, maar integendeel onder *beklemmingen* en *angsten* zuchten moest. Integendeel kan

menig mens grote aandoeningen en beroeringen in zijn lichamelijke tochten hebben, en toch weinig of geheel geen hartelijkheid enz. bezitten? De dingen die tot hiertoe van de mens, zijn werkingen, hart, enz. genoemd zijn, kunnen eindelijk daartoe dienen om des te duidelijker en grondiger op te merken hoe onbeschrijfelijk groot en schadelijk en gevaarlijk de dwalingen en miswerkingen zijn, die door een misverstand van boven verklaarde zaken, in de wereld en de godsdienst gekomen zijn, en tot allerlei soorten van mensen doorgedrongen zijn.

Die misvatting is de voornaamste oorzaak waarom de bedorven geestdrijvers, mystieken, Hernhutters en dergelijke vleselijke mensen meer, zich verbeelden een verheven geestelijkheid en hartelijkheid te bezitten, die in de grond niets anders is dan een dierlijke aandoening van de verbeeldingskracht, en het dierlijk zinnelijk gevoel, en waarom zij voor alle middelen tot herstel zo onvatbaar zijn.

(1) Want alles wat die mensen hartelijk, gemoedelijk en geestelijk noemen, bestaat eigenlijk in de volgende vleselijke dingen. (a) Ze arbeiden op hun lichamelijke verbeeldingskracht, en maken zich daar enige zeldzame wonderlijke verbeeldingen, die sommigen van hen naar zekere kleuren van licht, donker, groen, geel, enz. onderscheiden, zoals men uit de misselijke uitdrukkingen van sommigen duidelijk vernemen kan. Dit noemen ze hartelijke, gemoedelijke, geestelijke, verheven beschouwingen. (b) Door dat werken op een verdorven verbeeldingskracht, maken ze enige aandoeningen en bewegingen in het zinnelijke en dierlijke gevoel van het lichaam gaande. Deze dingen noemen zij dan eens vernedering, verootmoediging, kleinheid, buiging, zelfverloochening, en dan eens verhemelingen, verheffingen tot God, enz.

(2) Ondertussen is het uit al het spreken en doen van die mensen onbetwistbaar helder, dat in al deze dingen niet het allerminste van enige waarachtige hartelijkheid of geestelijkheid te vinden is. Want zij missen de waarachtige *kennis* van alle geestelijke dingen. Ze zijn ontbloot van alle werkingen van de *redelijke wil* omtrent geestelijke dingen. Ja, ze zien al het hartelijk en geestelijk werk maar aan als dood natuurlijk werk van mensen die de Geest niet hebben.

(3) En omdat zij in zo'n misvatting aangaande het hart, hartelijk en geestelijk werken steken, daarom is er geen raad voor dat men hen enig middel tot hun ontdekking en behoudenis bijbrengt.

En ach! Dat dit verderf, die uit die misvatting gesproten is, onder die grove dwaalgeesten gebleven was! Helaas! Het is ook doorgebroken tot mensen die in de ware kerk verkeren, tot een allerbeklaaglijkst nadeel van de godsdienst, de Godzaligheid en eeuwige zaligheid van onsterfelijke zielen.

a. Vele *onbegenadigden* dwalen hier op twee wijzen. Sommigen die gehoord hebben dat hartelijk, gemoedelijk werken niet gelegen is in een redeloos zinnelijk gevoel, maar in redelijke, bedaarde werkingen met verstand en wil,

(1) maken daarvan dit ongelukkige misbruik dat zij de uitdrukking van hartelijk werken alleen toepassen op hun *dode bespiegelingen*, van de woorden van de waarheid, gepaard met een lippenbelijdenis van enige rechtzinnige stellingen, en met een heidense eerbaarheid, terwijl ze alle echte hartelijke werkingen van Gods kinderen als dweperijen bespotten. Laten we dit stuk, of het een middel tot ontdekking mocht zijn, een weinig onderscheidener overwegen. (a) Ze hebben enige woorden van

de waarheid in het geheugen gebracht. Ze bespiegelen die en redeneren daarover. Ze gelovigen dat die begrippen samenhangen en waarheden zijn. Ze vinden in de bespiegeling vandeze woorden aangenaamheid. Ze belijden ze in het openbaar. Ontmoeten ze een leraar of een verstandig Godzalig mens, dan willen zij van die woorden wel eens spreken, vooral wanneer ze zich inbeelden dat ze de naam van verstandig kunnen wegdragen. Ze zijn in hun uiterlijk gedrageerbaar en godsdienstig, niet uit de kracht die de waarheid doet, maar uit kracht van het natuurlicht, de natuurlijke gematigdheid of de opvoeding, zoals beschaafde heidenen, Joden en ketters ook doen kunnen. Ze denken dat ze door deze dingen zo hartelijk, gemoedelijk en Christelijk zijn, als enig mens behoeft te zijn. (b) Ontmoeten zij een echte Christen, die waarachtig hartelijk, gemoedelijk en bevindelijk werkt, vooral wanneer de redelijke werkingen van de ziel ook zinnelijke aandoeningen, zuchtingen, tranen, enz., gaande maken, dan oordelen dat die dingen maar enige bijzonderheden zijn van mensen die wat bijzonders willen zijn, en houden ze voor misselijke dweperijen, of op zijn best voor bewijzen van een laag en zwak gemoed.

(2) Maar zulke mensen maken duidelijk openbaar dat ze van echt hartelijk werken een verkeerd begrip maken, en dat ze er geheel vreemd en afkerig van zijn. Want hartelijk, gemoedelijk werken bestaat niet in een loutere bespiegeling en beredenering van de woorden, maar daarin dat ons verstand door het middel van de woorden bij de zaken zelf bepaald wordt, en ze zo duidelijk, onderscheiden en levendig kent, dat de wil ook overeenkomstig die levendig werkt, zodat die redelijke werkingen van de ziel de gedachten, woorden, werken en wandel, uit en door die zaken vormt of een gestalte geeft, zoals boven gezien is. Hoewel de gevoelige aandoeningen van het lichaam het wezen van hartelijk werken in geengeval uitmaken, toch is het ook zeker dat ze in een mens, die geen engel is maar een werktuiglijk lichaam heeft dat met de ziel allernauwst verenigd is, niet alleen plaats hebben, maar ook in vele gevallen noodzakelijk moeten volgen in meerdere of mindere mate. Om deze redenen zien wij dat niet alleen de grootste helden, maar ook de grote Zaligmaker Zelf aan zulke aandoeningen, beroeringen en tranen onderhevig is geweest. En hoewel een hartelijke Christen zulke aandoeningen voor het wezen zelf niet houdt, echter kent hij ze en mag ze in zichzelf en anderen met aangenaamheid zien en ondervinden.

Een ander soort van onbegenadigde mensen hebben aangaande het hartelijk, gemoedelijk, gestaltelijk werken een misvatting, die lijnrecht tegenover deze eerste staat, en met die, welke bedorven geestdrijvers voeden, een grote overeenkomst heeft.

(1) Ze verbeelden zich dat hartelijk, gemoedelijk, gestaltelijk, bevindelijk werken gelegen is in enige *redeloze bewegingen*.

(2) Laten we hun bestaan eens in enige bijzonderheden nagaan. (a) Ze hebben enige woorden van de waarheid van Gods kinderen overgenomen, en ze maken zich enige natuurlijke bevattingen van God, hemel en hel, die zij echter naar hun vleselijke neigingen schoeien. (b) Ze werken op de lichamelijke verbeeldingskracht, bv. door verdraaiingen van de ogen, persen, zuchten en enige beweeglijke tonen en klanken, die ze zich onder het spreken en bidden aanwennen. Ja, sommigen zijn zo grof dat ze zich in die verbeeldingskracht een troon, een lichamelijk kruis, en iemand die daaraan hangt, een lichamelijk licht of duisternis, of iets dergelijks verbeelden kunnen. (c) Hierdoor maken ze enige strelingen of beroeringen in hun zenuwen gaande. (d) Hier

komt bij dat een ziekte van hypochonder of moederkwaal, enige benauwende spanningen veroorzaakt. Wanneer die benauwende trekkingen door natuurlijke oorzaken loslaten, en een aangename streling in de zenuwen komt, worden zij licht, ruim, gemakkelijk, aangenaam. (e) Onder die vleeselijke arbeid om hun verbeeldingskracht te vormen, en onder die redeloze aandoeningen, komen hen enige woorden van de waarheid, hun bevattingskracht, van God, hemel en hel in de zin. (f) Ze spreken van overtuiging, geloof, bekering, van lichten duister, ook wel eens met aandoeningen entranen. Ze vermanen en besturen anderen. Ze kunnen vaak zeer welsprekend met tranen bidden, zodat zij zelf en anderen zich verwonderen waar al die woorden en vloeiendheid vandaan komt. Ze horen vele geestelijke redevoeringen met bijzondere opgetogenheid of onder vloed van tranen, vooral wanneer de leraar een beweeglijke stemleiding heeft. (g) Onder dit alles, echter, blijven velen, wanneer die gemaakte aandoeningen over zijn, vrij los, luchtig, ongebonden en slordig in de wandel. Ze horen niet het liefst van Gods wet en onze plicht, van een bedaard geloof dat door de liefde werkt, dat een gezette Godzaligheid tot gevolg heeft, dat ijverig is in het verloothen van zichzelf en de wereldse begeerlijkheden, in het jagen om Gods geboden te doen. Sommigen durven zo vermetel te worden omeen teer kind van God, dat hen met die dingen aankomt, met een stekende beschuldiging van een geesteloze, wettische, werkheilige letterknecht, die niet weet hoe het arme volk gemoed is, zeer opgeblazen aan te vallen, en zich dan bij hun makkers te beroemen dat men voor de zaak zo vrijmoedig uitgekomen is. (h) Ondertussen verbeelden ze zich dat ze echt hartelijk, gemoedelijk, gestaltelijk en bevindelijk werken. Alles wat Gods kinderen van hun waarachtig hartelijk werken zeggen, passen zij op die redeloze oppervlakkige aandoeningen toe. Ja, sommige eenvoudige oprechten, die niet veel geestelijk inzicht hebben, kunnen zulke ook weleens aanzien als mensen die boven hen onbegrijpelijk gevorderd zijn. (i) Het gevolg van dit allerellendigst bestaan is zeer rampzalig.

- Want vooreerst zijn deze ongelukkige mensen voorgeen middelen tot hun ontdekking, overtuiging en bekering vatbaar. Want alle uitdrukkingen van hartelijke overtuiging, geloof en bekering, passen zij op die redeloze beroeringen toe, en verbeelden zich dat ze daar ver in gevorderd zijn.
- Daarna werken deze mensen om de gehele godsdienst en Godzaligheid in een oppervlakkig spelwerk van zulke redeloze aandoeningen te veranderen.
- En eindelijk omdat vele van deze mensen de naam van vromen en Godzaligen in de wereld verkrijgen, daarom gebeurt het helaas! dikwijls, dat, wanneer zij hun onveranderd hart door een goddeloos en ongebonden leven openbaren, vele mensen ongebonden en onbekeerlijk worden, en dat vele vijanden een ongelukkig besluit van hen op alle ware begenadigden maken, alsof die ook zo waren.

(3) Wanneer sommige van zulke mensen dit mochten lezen, dan zullen zij misschien denken: “komt u door dit te schrijven de ware Godzaligheid niet te na?” Ik antwoord: nee. Want ik schrijf dit uit een volle overreding van mijn ziel, dat een waarachtig Godzalig mens geheel anders bestaat is. Ze zullen misschien vragen: “wat ontbreekt toch wel in die voorgenoemde werkingen?” Ik antwoord: *het gehele hart en alle hartelijke gestalten*. (a) Hier ontbreekt een *verstand*, dat, omdat het door Gods Geest verlicht is, Gods heiligheid, gerechtigheid, majesteit en andere volmaaktheden; de heilige, rechtvaardige en geestelijke inhoud van de wet benevens onze volstrekte

verplichting om die te onderhouden; de erf- en dadelijke zonden, smet, schuld, onmacht en volkomen armoede; de weg van rechtvaardiging en heiliging in en door Christus; de beminnelijkheid van een tere bekommring om alle zonden te mijden, en naar alle geboden van God te wandelen, levendig en bevindelijk inziet en erkent. Ze hebben wel de woorden van deze zaken leren kennen, maar ze zijn nooit door die woorden bij de zaken. Aanmerkingen over 2 Korinthe 4:6 128 zelf bepaald geworden. (b) Dit blijft omdat in al die oppervlakkige dingen, bovengenoemd, niets te vinden is van een veranderde en geheiligde *wil*, die zich uit die redelijke beginselen, die met een verlicht verstand ingezien zijn, van alle zonden bedaard *afkeert*, en tot God en al Zijn geboden toekeert. Want al die dingen, bovengenoemd, zijn maar oppervlakkige beroeringen van de verbeeldingskracht en lichamelijke tochten. (c) Eindelijk zijn ze ook geheel vreemd van al die hartelijke uitwerkingen die het verlicht verstand ende geheiligde wil in gedachten, woorden, werken en wandel veroorzaken. Dat bedaard denken aan Gods zuivere heiligheid en onkrenkbare rechtvaardigheid, met die innige goedkeuring dat God zo'n God is; die bedaarde inleiding in onze totale armoede, bij de stukken met schaamte, veroordeling en verlegenheid daarover; dat bedaarde aanschouwen van Christus, Zijn Persoon, staten, ambten, gerechtigheid en sterkte, met die oprechte omhelzing van Hem, met die tere gezetheid om Hem, Zijn gerechtigheid en sterkte waarachtig deelachtig te zijn, en te ondervinden; die oprechte droefheid over alle zonden en zwakheden, zonder ze te verschonen of onbestreden aan de hand te houden; die aanhoudende, dagelijkse grondige bekering; dat zuchten, jagen, strijden om Gods geboden niet alleen te weten maar ook met hart, mond, gebaren en daden te doen, om zichzelf, alle wereldse begeerlijkheden en de drekkoning van eigen zin te verloochenen, om onder Gods regering geduldig en onderworpen te zijn, om zijn vijanden lief te hebben en hen goed te doen, om het lichaam en het zieleheil van de naaste naar vermogen te bevorderen; al deze dingen, zeg ik, zijn hen in de oefening en de bevinding onbekend. Ze kennen wel de woorden waardoor Gods kinderen deze zaken uitdrukken, die zij lichtvaardig op hun oppervlakkige beroeringen toepassen -. Ze zien deze dingen wel in de bevindingen van anderen en kunnen er daarom van spreken en ze anderen aanprijzen; maar zijzelf ondervinden en oefenen ze niet.

(4) Al deze dingen die hen ontbreken, zijn in de minste van Gods echte kinderen, ook dan wanneer zij het allerslechtst gesteld zijn, ongerechte dingen over hen de overhand hebben, en het vlees tegen de geest begeert, waarachtig te vinden. Hoewel ze menigmaal in de hebbelijkheden onderliggen, en zich wegens geestelijke ziekten en vijanden zo niet in levendige daden naar buiten openbaren, toch zijn ze er waarachtig, openbaren zich in een rechtmatig verlicht oordeel, bestendige gezindheid en zuchtingen. En ze breken ook gedurig weer in levendige werkzaamheden uit. Omdat nu in die zaken het wezen van het hart, gestalten en hartelijk werken van Gods kinderen bestaat; en omdat die lieden waarvan wij hier spreken dit alles missen; daarom volgt dat zij met dat alles, wat wij van hen hebben opgegeven, van de echte Godzaligheid en hartelijkheid ontbloot zijn; en dat wij door zoiets te schrijven de ware Godzaligheid geen nadeel maar voordeel doen. Want uit het geschrevene blijkt op het allerduidelijkst wat een groot en wezenlijk onderscheid tussen de hartelijke werkzaamheden van de Godzaligen en die oppervlakkige aandoeningen te vinden is. b. Hoewel alle *echte Godzaligen* het recht hartelijk werken uit eigen ervaring

levendig kennen, toch kunnen hen verschillende *misvattingen* daaromtrent aankleven, en eenbewenenswaardig nadeel toevoegen. Het kan gebeuren dat iemand die duidelijk inziet dat het wezen van hartelijk werken in de lichamelijke gevoelige aandoeningen eigenlijk niet gelegen is, in dit uiterste vervalt, dat hij van die gevoelige aandoeningen al te laag denkt en afkerig wordt. Maar deze misvatting is onder ware begenadigden niet zeer algemeen. Want een ieder die hartelijk werkt, ondervindt ook dat zijn zinnelijk gevoel op deze en gene tijden in mindere of meerdere mate door dat hartelijk werken geraakt wordt, dat hem, die een mens en geen engel is, ook bijzonder aangenaam moet zijn. En als een echt kind van God in die misvatting vervalt, dan gebeurt dat doorgaans tegen zijn eigen ondervinding en gezindheid aan, of in een twistzaak om een onvoorzichtige stelling eigenzinnig vast te houden, of in een zwaar verval om zijn geesteloosheid, om deze en gene redenen voor anderen geen woord te hebben, maar met deze misvatting te bedekken. Mocht echter iemand in zo'n misvatting gevallen zijn, laat die weten dat die zinnelijke aandoeningen natuurlijke gevolgen van hartelijk werken kunnen zijn, hoewel zij het wezen zelf niet uitmaken. En wanneer men er geen misbruik van maakt, zijn ze zeer aangenaam en zeer nuttig, zoals boven reeds is aangemerkt. Het misbruik mag men in geen geval aan de zaak zelf ten laste leggen. Een Christen die met geen vooroordelen in dit bezet is, kan zulke tochtelijke aandoeningen die uit hartelijk werken zonder gemaaktheid voortvloeien, met een bijzonder aangenaamheid in Gods kinderen beschouwen; hoewel hij zelf zo niet geleid werd, en hoewel hij er ook enige onzuiverheden in bemerkte. Want met welk recht kan hij die zich dagelijks over de onzuiverheden in zijn verrichtingen beklagen en voor God veroordelen moet, wel onbarmhartig eisen dat alle werkzaamheden van zijn medechristenen volkomen zuiver zouden zijn?

Maar een andere misvatting die lijnrecht tegenover genoemde staat, is onder Gods kinderen veel algemener, en brengt nog veel schadelijkere gevolgen voort. aa. Het is eigenlijk in deze bijzonderheid gelegen. (1) Men maakt geen onderscheid tussende redelijke werken van de ziel, en de gevoelige aandoeningen van het lichaam, die uit die redelijke werken voortvloeien, of uit andere oorzaken daarmee gepaard gaan. Want de mensen zijn doorgaans van niets in de wereld onkundiger, dan van hun eigen wezen, bestaan en werken. (2) Men heeft zeer donkere en verwarde begrippen van de ziel, het hart, het gemoed, de gestalten en bevindingen. En men steekt in die diepgewortelde gedachte dat het voornaamste wezen van het hart en die gestalten in een levendig, zinnelijk gevoel, en verschillende aandoeningen van het lichaam gelegen is. (3) Men bezit in waarheid die geestelijke werkingen, waardoor alle begenadigden van natuurlijke mensen, die zich met enkel lichamelijke beroeringen vergenoegen en misleiden, onderscheiden zijn, zoals wij boven, blz. 127-128, gezien hebben.

aa. Maar men oordeelt dat die dingen eerst hartelijk en gestaltelijk worden, wanneer dat zinnelijk gevoel daarbij komt. Integendeel verbeeldt men zich dat het hart en de recht gestalte er uit weg is, wanneer dat zinnelijk gevoel daaraan, in een zekere mate die men gewend is, of denkt dat er zijn moest, ontbreekt. Al is het verlicht verstand en de redelijke wil nog zo levendig werkzaam, dat overdenkingen, woorden, werken en wandel daardoor naar de regel van Gods Woord geschikt worden; men denkt toch: "t is maar een door, dodig verstandswerk, 't hart ontbreekt", als men meergenoemde aandoeningen niet bevindt.

bb. Hoe schadelijk deze misvatting is, zal ons uit de *allernaarste gevolgen* die daaruit voortvloeien, allerduidelijkst openbaar worden. Die zijn van twee soorten, naar de verschillende gematigdheid en leiding van hen, in wie dat misverstand de overhand heeft. /. De eerste soort ontdekt zich voornamelijk *in hen, die aan zulke zinnelijk aandoeningen boven anderen onderhevig zijn*. En deze gesteldheid is het meest eigen aan de kleinste, donkerste en zwakste van Gods kinderen, die eerst op de weg gekomen zijn; of die geengeoefende zinnen in het Woord der gerechtigheid hebben; of die het aan onderscheiden geloofslichten aan doorzicht in geestelijke dingen ontbreekt; of die boven anderen aan zekere verdorvenheden onderhevig zijn, waardoor ze dikwijls en onverwacht zwaar struikelen, en door de onbegrijpelijke genade weer dikwijls en onverwacht geholpen worden; of die zoals zwakke kinderen in hun gangen ongestadig zijn; of die een licht beweeglijk en vlug lichaams- en zenuwgestel hebben; of die in hun werkzaamheden haastig zijn en zich aan geen grondig nadenken gewennen. Hoe meer van genoemde eigenschappen in iemand samen lopen, zoveel te vatbaarder zal hij ook zijn voor zo'n zinnelijk lichamelijke gevoel en tochten.

Wanneer nu zulke personen in die misvatting vervallen, dat het voornaamste wezen van de hartelijkheid en geestelijke gestalten en levendigheid in die zinnelijke aandoeningen gelegen is, dan vloeien daaruit de navolgende allerschadelijkste gevolgen voort.

(1) Men kan zich daardoor laten verleiden om zich in een schandelijke onbedachtzaamheid schuldig te maken aan een schrikkelijke verachting van de Heere Jezus, van de bijzonderste genadewerkingen van de Heilig Geest, van de echte oefeningen van het geloof, en van een bedaarde oefening van de Godzaligheid. Want (a) men heeft dikwijls meer gezetheid op dat zinnelijke gevoel, dan op de dierbare Zaligmaker, en de verder genoemde zaligste voorrechten. (b) Men kan ook met meer aangenaamheid van dat zinnelijke gevoel en de afwisselingen daarvan spreken en horen, dan van Jezus' Persoon, staten en ambten, van de Heilige Geest en Zijn werkingen, van het wezen van het geloof, en van een bedaarde betrachting van de Christelijke deugden, en een evangelische Godzaligheid, die in een bedaarde doen van de geboden bestaat, welke hartstrelende zaken zulke donkere zielen in vergelijking met hun zinnelijk gevoel al te letterlijk voorkomen. (c) Ja, men verbijstert nog verder, en wordt nog meer vermetel, om de allerverhevenste dingen als niets bijzonders; en het eigen wezen van de zaligmakende genade als een natuurlijk dor, dodig verstandswerk in zijn haasten onbedachtzaam te verachten. Want sommigen van hen ondervinden vaak dat zij of onder de verkondiging van Gods Woord, of in het gebed, of in een samenspraak met Godvruchtigen, bedaarde werkzaam zijn met geestelijke dingen. Ze hebben een verlicht oordeel, een geheiligde gezindheid van het hart, en vereniging van het gemoed met Christus, Zijn volk en zaak. Ze worden bij hun armoede, bij Jezus' gerechtigheid en sterkte bepaald, en zij moeten zich daarop aanbieden, en die door een bedaarde opzien tot Hem aangrijpen. God geeft genade om Zich voor overtredingen te wachten, en onbedaarde te doen waartoe men geroepen is. Maar onder dit alles mist men dat gewone aangename zinnelijke gevoel, en men wordt integendeel enige lichamelijke sufheden en beklemdheden gewaar. Vraagt men zo één, hoe hij op de weg naar zijn gemoed nogal vaart, dan zal hij zeggen: "ik heb niets bijzonders". Vraagt men of hij dan de genoemde geestelijke werkzaamheden

niet ondervindt, dan zal hij zeggen: “dat heb ik wel, maar wat zouden die dingen. Mijn ziel kan daarbij niet leven. Ik moet wat anders hebben. Dit is maar een dor, droog verstandswerk, dat natuurlijke mensen door hun redeneringen zich ook kunnen opdringen. Ik kan mij met zulke dorre zaken niet vergenoegen. Ik heb het door Gods genade op wezenlijk hartelijk werk gezet.” Maar welk mens, die enige achting voor God en Zijn genadewerkingen in zijn ziel gevoelt, en die de zaken bedaard beschouwt, zal toch niet ontsteld worden wanneer hij zo'n taal moet horen. U die zo denkt of spreekt, bedenk u eens in bedaarheid voor het aangezicht van de Heere. Durft u een zaak die Jezus door Zijn bitter lijden zo zuur en duur verdiend heeft, en die het wezen van de bijzonderste genadewerkingen van de Geest is, uit te maken als niets bijzonders, als een dor, droog, natuurlijk verstandswerk, en durft u enige mindere onbestendige gevolgen of omstandigheden in de plaats daarvan lichtvaardig te verheffen als het wezen, waarbij uw ziel het leven moet ophouden? Vreest u niet dat uw hemelse Vader over zo'n schrikkelijke ondankbaarheid en zonde u zeer zwaar zal moeten kastijden?

(2) Geen mens is in staat die *schade*, die deze zielen door genoemde misvatting *zichzelf aandoen* naar behoren te beseffen. Want (a) daardoor berooft men zichzelf van vele allernuttigste voorrechten, en men vermaakt zich met iets, dat op zichzelf aangemerkt geen wezenlijk heil kan aanbrengen. Want door dat starogen en hijgen naar dat zinnelijk gevoel, laat men zich aftrekken van een naarstige oefening van de zinnen in het Woord der gerechtigheid, als van een minder nodige of zelfs gevaarlijke zaak; van een bedaarde oefening van het geloof als van een letterlijke, dorre bespiegeling; en van een naarstige strijd om in de liefde, de hoop, de zelfverloochening, in de lijdzaamheid en een tere Godzalige wandel toe te nemen. (b) Ja, sommigen vervallen daardoor in een beklaglijke slordigheid. Want terwijl men nu en dan zo'n hartelijkheid voelt, daarvan als iets bijzonders roemt, en zich daarmee verblijdt, dan laat men zich heimelijk door wereldse gelijkvormigheid, toorn, driftigheid, praatzucht, hooggevoelendheid, nijdigheid, meesterachtigheid en dergelijke werken van het vlees bekruipen; terwijl een verbeelding dat men bijzonder hartelijk en gemoedelijk is geweest, de schadelijkheid en het gevaar dat in die dingen is verbergt, en hen verhindert dat ze daarmee tot Christus om verzoening en vrijmaking door een levend geloof de toevlucht niet nemen. Alsof die ingebeelde hartelijkheid, die grovere struikelingen in maar kleinere zwakheden veranderen kon. (c) Aan een andere kant berooft men zich van een aangename troost. Men kan tot geen vastigheid van zijn staat, die men op zulke veranderlijke aandoeningen als op wezenlijke dingen bouwen wil, geraken. Dan staat men eens op een gevaarlijke hoogte, en dan stort men in één ogenblik in de diepste moedeloosheid, en maakt een vertoning alsof er in de wereld niets onzekerder en onbestendiger was, dan de staat en de troost van een Christen. Wordt men eens door een redeloze lichamelijke beklemdheid en angst overvallen, dan merkt men het aan alsof men de vreselijkste toorn van God en de hel reeds gevoelde. Men maakt op dat gevoel meer staat dan op de allerduidelijkste beëdigde verklaringen en beloftenissen van God, dat Hij in der eeuwigheid niet zal toornen noch schelden.

(3) Dit zijn de rampen, die uit die bron van misvatting aangaande het wezen van het hart natuurlijk voortvloeien, nog niet alle. Men wordt daardoor ook recht *schadelijk en*

lastig voor anderen. Want (a) menig zwak kind in de genade komt op die gedachte dat het in hartelijke, geestelijke werkingen boven anderen zeer ver uitmunt en verheven is. Het laat zich vervoeren om andere vergevorderde Godzaligen, die het in echte hartelijkheid, gemoedelijkheid en levendigheid onbegrijpelijk overtreffen, als letterlijke, werkheilige, dorre mensen, die niet veel geest en leven hebben, uit de hoogte te verachten en zeer vermetel te bejegenen. (b) Vinden enige evangeliédienaars of bijzondere Godzaligen zich door ambt of liefde tot God en deze zielen gedrongen, om hen aangaande de rechte paden nader te onderrichten, en hen te beduiden dat zij met dat alles maar zeer zwak en vleselijk zijn, en dat in die mindere gevolgen en omstandigheden het voornaamste wezen niet gelegen is, dan kunnen zij hun beste vrienden recht moeilijk vallen. Ze kunnen, zodra ze bemerken waar men heen wil, volgens hun eigen gematigdheid, zo beweeglijk van gestel en allerlei zinnelijke aandoeningen worden, dat men hen geen bedaarde reden kan bijbrengen. Ze verbeelden zich, en zouden het anderen graag wijs willen maken, dat men de hartelijkheid uit het Christendom wilde wegnemen en een dood Christendom in plaats van een levende invoeren, ja dat men een tegenstander van de werkingen van de Geest is. (c) Worden zulke lieden wat meesterachtig, dan zullen ze zich niet vergenoegen dat ze zichzelf het bovengenoemde nadeel doen. Maar ze zullen hun leiding ook aan anderen willen opdringen, met dit ellendige gevolg dat vele zielen in een maalstroom van verwarring raken, en nooit tot genade of tot vastigheid en troost kunnen komen, ja, dat sommigen tot hun eeuwige schade op die ellendige gedachten vallen dat het wezen van het Christendom maar een oppervlakkig speelwerk van zinnelijke aandoeningen is.

De andere soort van nadelige gevolgen die uit meergenoemde misvatting vloeien, vindt men het meest *in hen die aan zo'n mate van zinnelijke aandoeningen als anderen niet onderhevig zijn.*

(1) Zulken kunnen zich ook verbeelden dat het wezen van de hartelijkheid en levendigheid in zulke gevoelige, zinnelijke aandoeningen gelegen is. Ontmoeten zulken enige Godvruchtigen, die van hun zinnelijk gevoel levendig en zeer verheven spreken, dan denken ze al spoedig: “dat zijn geestelijke, levendige, hartelijke en gemoedelijke mensen! Zo moest het met mij ook zijn, als het recht was. Ach! Wat ben ik een dorre dode boom!”

(2) Vraagt men hen naar de wezenlijkste oefeningen van het geestelijke leven en van de Godzaligheid, dan durven ze het wel niet te ontkennen, dat zij die zaken bezitten. (a) Maar ze antwoorden: “wat zouden die dingen? Het is maar een dor, dodig, natuurlijk verstandswerk, dat ik mij door het veelvuldig horen en een enkel weten maar heb opgedrongen, waaraan het hart, de gemoedelijkheid en levendigheid ontbreekt.” (b) En dit is een van de voornaamste redenen waarom velen van Gods dierbaarste kinderen, in wie Gods genade zo krachtig en levendig is, dat het zich in een tere Godzalige wandel allerlevendigst openbaart, al de dagen van hun leven aangaande hun staat zonder vastigheid in gedurige slingeren moedeloos heen gaan. c. Eindelijk moet men nog aanmerken dat meergenoemde misvatting niet alleen in het eigen bestaan en werken, van onbegenadigden en begenadigden beiden, maar ook *in de besturingen van anderen* onuitsprekelijk schadelijk is.

Aan de andere kant kunnen zij, die wel hebben opgemerkt dat het wezen van de hartelijkheid in geen zinnelijke aandoeningen gelegen is, maar die daarbij niet

onderscheiden genoeg hebben ingezien, dat echter die aandoeningen in allerlei opzichten ook zeer nuttig kunnen zijn, hier van het rechte spoor verbijsteren, en niet alleen het misbruik, maar ook het rechte gebruik in hun haasten tegengaan.

(1) Komen zij mensen tegen die door enige redeloze beroeringen en benauwdheden, die alleen uit het lichaamsgestelde oorsprong hebben, aan het stilstaan, bedaren en nadenken gekomen zijn, maar niets van een redelijke kennis van hun ellendigheid enz. weten, dan kunnen ze zulken onbarmhartig en onvoorzichtig voor het hoofd stoten en schichtig maken. Dit is voorzeker een alleronvoorzichtigst overzakken van het ene uiterste in het andere. Want zulke redeloze aandoeningen zijn wel geen wezenlijke stukken van waarachtige overtuiging en bekering, maar toch kunnen zij in Gods onbegrijpelijke wonderhand bekwame middelen zijn, waardoor sommige woeste mensen tot bedaren en toeluisen komen, en daardoor voor de rechte middelen tot zaligmakende overtuiging en bekering vatbaar worden. Dit dan wijs wil zijn, moet deze gelegenheden aangrijpen en er een verstandig gebruik van maken. Men moet hen met bedaardheid, medelijden, liefde en voorzichtigheid bij proberen te brengen dan in hun aandoeningen geen wezen van de rechte overtuigingen is, maar dat zij die mogen aanmerken als bijzondere schikkingen van de voorzienigheid, die hen tot bedaren roepen, om te bedenken wat tot hun eeuwige vrede dient. En men moet hen, terwijl ze luisteren en bedaard zijn, de rechte middelen tot een geestelijke overtuiging bijbrengen, of de Heilige Geest daaronder in hun hart een waarachtig geestelijke en hartelijk werk geliefde te beginnen. De ondervinding heeft het menigmaal geleerd dat deze handelwijze aan vele zielen door God gezegend is geworden.

(2) De zojuist genoemde misvatting kan ook aanleiding geven om zich aan schadelijke *besturingen van Gods kinderen* schuldig te maken. Want ontmoet men Godvruchtigen, die wegens hun gesteldheid zo zinnelijk geleid worden, dan kan men zich op verschillende manieren aan hen vergrijpen. Sommigen besluiten direct dat die allen zonder onderscheid maar pas beginnende en ongestadige kinderen zijn. Maar dit is een zeer lichtvaardig besluit. Want hoewel men die gevoeligheden het meest in pas beginnende en ongestadige kinderen tegenkomt, toch vindt men ook ver gevorderde Godzaligen die wegens de natuurlijke gesteldheid van hun lichaam in hun geestelijke werkzaamheden doorgaans zulke zinnelijke, levendige, gevoelige, geheiligde aandoeningen genieten, die zij van het wezen goed weten te onderscheiden en geestelijk te gebruiken. Zulken moet men voor de gelukkigste mensen houden. Want zij genieten niet alleen het aangenaamste leven voor zichzelf, maar kunnen ook voor hun naasten alleraangenaamst en nuttigst zijn. Zie boven, blz. 120, 122. (b) Men kan ook sommige zwakke kinderen onverstandig overdrijven, en hen zo onvoorzichtig behandelen, alsof hun gevoelige aandoeningen op zichzelf kwaad waren, en onderdrukt moesten worden, daar ze integendeel vaak uit het geestelijke leven onmiddellijk voortvloeien, en zoals boven meermalen gezien is, natuurlijk, aangenaam en nuttig zijn. Men diende daarom alleen het misbruik op een voorzichtige en verstandige manier tegen te gaan.

Maar zij die de zinnelijke aandoeningen van het wezen, van hartelijk en goeddelijk werken *niet voldoende onderscheiden*, plegen doorgaans *in het besturen* van onsterfelijke zielen nog *veel gevaarlijker* te handelen. (1) Men maakt zijn

voornaam werk van het arbeiden op de zinnelijke hartstochten, om de mensen maar beangst en redeloos benauwd te maken, alsof het dan gewonnen was. Men gebruikt ook wonderlijke middelen om zo'n wonderlijk doeleinde te bereiken. Men bedient zich van de zeldzaamste uitdrukkingen, redeneringen en gelijkenissen, waarvoor bij geen apostel of profeet enige grond te vinden is, en men spreekt die in het openbaar of bijzonder met een stem, gelaat en gebaren uit, die op toornigheid, schelden, razen of op iets anders lijkt, om de mensen maar redeloos beangst en benauwd te maken. Men is zeer zorgvuldig om alle redelijke middelen, die tot een redelijke overtuiging en bekering kunnen dienen, voor hen te verbergen. Wordt iemand door Gods Geest opgewekt om zijn naaste bescheiden uit te leggen hoe het toegaat wanneer God een zondaar overtuigt en bekeert, of de Heere daaronder tot hun ontdekking en bekering geliefde te werken, dan kan men zich zeer dwaas verbeelden, alsof dat een trouweloze onvoorzichtige handel was, waardoor men de mensen wilde leren wat na te praten. En dat hun allergevaarlijkste handelwijze, die tegen het voorbeeld van Christus, van alle profeten en apostelen, en tegen de redelijke natuur van de mens rechtstreeks strijdig is, een bijzondere verheven wijsheid en getrouwheid was. Het gevolg van zulke behandelingen kan niet anders dan zeer ellendig zijn. Want sommigen worden door zo'n buitensporig gedrag van de weg van het leven voor eeuwig afgeschrikt. Men doet anderen in een nare zee van redeloze angst en wanhoop verzingen. Op zijn best brengt men velen in zo'n verwarring, dat ze nooit terecht kunnen komen.

(2) Een ander schadelijk misbruik van deze misvatting in de besturing van de mensen bestaat hierin. Men maakt van die zinnelijke aandoeningen een wezenlijk merkteken van de zaligmakende genadewerkingen van de Heilige Geest. (a) Ontmoet men dan bekommerde of begenadigde mensen, dan let men niet zozeer op het wezen van bedaarde redelijke werkzaamheden, die door de Heilige Geest in het hart van de mensen gewerkt is, maar op enige soort of trap van aandoeningen in het zinnelijk lichaamsgestel, zonder de oorzaken en omstandigheden te onderscheiden. (b) Vindt men mensen die de Heilige Geest bedaarde, redelijk en recht grondig overtuigt of bekeert, maar die tenaanzien van die soort of trap van zinnelijke aandoeningen aan de begeerte en het begrip van die onbedachtzame bestuurder niet voldoen, dan laat men zich misleiden om de bijzonderste genadewerkingen van Gods Geest in het hart van de uitverkorenen te verdenken, te veroordelen, en hen zeer plomp voor het hoofd te stoten, en zoals men het noemt, te ontdekken. (c) Maar gebeurt het dat hen enige lieden, die aan enige zinnelijke aandoeningen onderhevig zijn, in de hand vallen, dan springen zij met zulke zielen zo onbedachtzaam om, dat iemand die het in bedaarde overweging neemt, daarover met een kille schrik moet bevangen worden. , Want sommigen, die geen greintje van geestelijke kennis, en daaruit voortvloeiende geestelijke werkzaamheden omtrent God, hun eigen rampzaligheid, de weg van de verlossing, en de Godzaligheid, bezitten, maar die alleen enige redeloze benauwdheden gevoelen, die uit een ontstelde verbeeldingskracht of zieke ingewanden ontstaan zijn, roept men onbedachtzaam en lichtvaardig toe: "dat is overtuiging. U moet maar zo aanhouden," enz. Ja, men begint soms zo te pleisteren en te troosten, dat zulke zielen voor alle zaligmakende overtuiging onvatbaar worden. Komt men eens bij mensen, die na een redeloze benauwdheid een zinnelijke redeloze verruiming gekregen hebben, waarbij hen enige beloften, hoe ongepast ook op hun

staat, in de zin kwam, dan probeert men die arme mensen ongelukkig op te dringen dat zoiets een aangename vertroosting en verruiming van de Heilige Geest geweest is.

Is er een Godvruchtig mens die aan redeloze benauwingen onderhevig is, die door lichamelijke geneesmiddelen dienden verholpen te worden, dan benauwd men hem nog meer, door hem te behandelen alsof het geestelijke verlatingen enz. waren, die men door troostredenen probeert weg te nemen, en men handelt even buitensporig als men doen zou, wanneer men bij een Godvruchtige kwam, die de koorts heeft, en hem beduiden wilde dat zijn koorts een geestelijke verlating was, die men door troostredenen uit de Schriften wilde genezen. Bejegt men eens een Godzalige, die wegens verschillende omstandigheden vele zinnelijke verruimingen en opgetogenheden heeft, maar die ondertussen in het wezen van de genade, van het geloof, en van de Godzaligheid, een klein, zwak, onbestendig kind is, dan dringt men hem toch op dat hij boven anderen wat bijzonders is, en men wordt daardoor een ongelukkige oorzaak dat zo'n kind van God voor de rechte middelen tot verdere voortgang en vastigheid onvatbaar wordt, en dan eens op een gevaarlijke hoogte klimt, dan weer in een beklaglijke laagte tuimelt. d. De geliefde en bedaarde lezer gelieve al die ongelukkige gevolgen, die van blz. 125 tot 133 genoemd zijn, eens kort samen te vatten. Bedenk eens die allernaarste uitwerkingen die meergenoemde misvatting heeft in de geestdrijvers, in onbegenadigden, in Godzaligen, en in de besturing van onsterfelijke zielen. Overweegeens dat die allen eenvoudig en natuurlijk uit die misvatting voortvloeien. Wat dunkt u dan. Is het niet een zaak van het alleruiterste belang dat men duidelijk en onderscheiden inziet waarin eigenlijk het wezen van het hart, gemoed, gestalte, en dus van hartelijk, gemoedelijk, gestaltelijk werken gelegen is, en dat men het wezen van mindere gevolgen en omstandigheden onderscheidt? Zou men wel al te veel tijd, arbeid, moeite en zorg kunnen besteden om deze dingen uit de eerste gronden op te halen, en zo helder en duidelijk als het mogelijk is voor te dragen en te onderzoeken? Ik beken dat de vorst der duisternis graag zou zien dat een onderscheiden bevattig van deze dingen in de duisternis bedolven bleef. Want het rijk der duisternis trekt zo'n onuitsprekelijk voordeel daaruit, tot een bewenenswaardig nadeel van het koninkrijk der hemelen.

Ook kan ik wel begrijpen dat onbegenadigde lieden, die zich verbeeld hebben dat ze zeer levendige Christenen waren, zeer vervolgen kunnen worden, wanneer men hen grondig betoogt dat ze met al hun oppervlakkige aandoeningen, maar dode zondaars, zonder geest en leven zijn. Het zou mij ook geheel niet vreemd voorkomen, dat het overgebleven vlees in Gods zwakke kinderen, die zich zonder grond verbeelden dat ze boven anderen geestelijk en hartelijk zijn, zeer ontevreden en verdrietig werd, wanneer men hen die zoete verbeelding wilde ontnemen, en hen duidelijk aantonen aan welke zwakheden en miswerkingen zij onderhevig zijn. Maar voor de toorn van de satan en van de onbegenadigden behoeft men niet vervaard te worden, wanneer men onder de genadige vleugels van Jezus schuilt, en met de waarheid als met een rondas en beukelaar omgeven is. De verdrietelijkheid, het klagen, kermen en misbaar, dat het overgebleven vlees in Gods donkere en zwakke kinderen verwekt, wanneer men hen hun gebrek verstaanbaar te kennen geeft, kan iemand die Gods zwakke kinderen in oprechtheid van het hart bemint, veel pijnlijker vallen dan al het gebrul en gebrom van de satan en van de wereld. Maar de liefde die men hen toedraagt, diende zo groot en bestendig te zijn, dat men ook dit met lijdzaamheid vrijwillig verdraagt, wanneer men maar een middel mag zijn dat zij met

de tijd, als ze van vele schadelijke, benauwende misvattingen genezen zijn, hartelijker, levendiger en getrooster mochten wandelen. Het zou immers voor vele Godzaligen geen merkbare schade zijn, wanneer ze die ongegronde misvatting, dat ze een bijzondere hartelijkheid bezaten, lieten varen, en in het wezen van de ware hartelijkheid, levendigheid en Godzaligheid meer en meer toenamen. Wat zou utoch van een dokter denken, die, om de gunst van een ziek kind te bewaren, een gezwel dat tot herstelling van de gezondheid noodzakelijk geopend moest worden, met een zachte pleister bedekte, en zo liet vervuilen dat het kind altijd kreupel in het lopen moest blijven? Zou het niet een grotere wijsheid, getrouwheid en liefde zijn, wanneer hij het ongenoegen, schreien en stoten van het kind met lijdzaamheid verdroeg, en ondertussen doorging om het gezwel met medelijden en voorzichtigheid zo diep te openen, dat de schadelijke stof er uitvloeide, tot volkomen herstelling van de gezondheid? De Heere, Die goed is, doe verzoening over mijn gebrekkige pogingen, die alleen zijn voortgevloeid uit een innige tere zucht, dat ik zelf en mijn medechristenen in een echt, waarachtig, hartelijk, levendig en Godzalig Christendom mogentoenemen en voorspoedig wandelen, en dat Jezus Christus, Die enige Springbron van alle zaligheid, licht, kracht, troost en leven, en een levendige, gelovige en ootmoedige betrachting van Zijn zalige geboden, boven alle omstandigheden en toevallen, mag gekend, bemind, geprezen, gezocht en ondervonden worden, opdat ons Christendom meer en meer gelijkvormig is aan het volmaakte voorbeeld dat onze gezegende Heere ons daarvan heeft gegeven, en de evangelisten en apostelen ons zeer nauwkeurig beschreven hebben.

IV. *Toen God Zijn zaligmakende genade aan het hart van de evangeliëdienaren ten koste legde, en hen bij het aangezicht van Jezus bepaalde, werden zij de verlichting van de kennis van GODS HEERLIJKHEID deelachtig.*

Zij ontdekten daar (1) *de gehele heerlijkheid* van God. Niet alleen Zijn onafhankelijk gezag, heiligheid en gerechtigheid, maar ook Zijn *barmhartigheid, weldadigheid en waarheid*. En niet alleen Zijn barmhartigheid, weldadigheid en waarheid, maar ook Zijn gerechtigheid, heiligheid en onafhankelijk gezag. (2) Zij beschouwden die als een *heerlijkheid*, die eerbied, ontzag, vrees en onderdanigheid in hun harten gaande maakte. // Dit is een stuk, waaraan men de rechte geestelijke kennis van God in Christus, die God door Zijn genade in het hart werkt, van de gewone natuurlijke kennis veilig onderscheiden kan. Want alle geestelijke kennis van God in Christus erkent alle volmaaktheden die tot Gods heerlijkheid behoren, en merkt die aan als een heerlijkheid, die in het hart van de aanschouwer een diepe kinderlijke eerbiedigheid, ontzag, vrees en onderdanigheid veroorzaakt. Maar een gewone, natuurlijke en dode kennis slaat een of ander van Gods volmaaktheden, die tot Zijn heerlijkheid behoren, over, en merkt ze niet aan als een heerlijkheid die meergenoemde uitwerkingen in het hart verwekt. Soms slaat het Gods heerlijke *opperheerschappij* en gebiedende macht niet gade, of wil het naar de begeerlijkheden of de krachten van de zondaar beperken. Soms roemt het Gods *genade* en *barmhartigheid*, maar *verdraait* het tegelijk, naar de zondige aandoeningen van verderfelijke mensen, en neemt Gods *heiligheid* en *gerechtigheid* geheel niet in enige aanmerking. Dan eens schijnt het de heiligheid en gestrenge rechtvaardigheid van de Heere te erkennen, maar laat de heerlijke barmhartigheid en genade in geen overweging komen. En wat het ook van Gods volmaaktheden beschouwen mag, het gaat daarin alle heerlijkheid, die het hart

met kinderlijke eerbiedigheid, vrees, ontzag, en gehoorzaamheid vervult, geheel ongemerkt voorbij. Want het kan van de heerlijkste volmaaktheid horen, denken en spreken, zonder het allermiste van die gemoedsgestalten te ondervinden. Dit blijkt het allerduidelijkste, wanneer het van Gods heerlijke goedheid, genade en barmhartigheid denkt, spreekt en roemt. Want daaronder kan het hart zo oneerbiedig, zonder vrees, en wild bestaan, dat men uit alle spreekmanieren, gebaren en gedragingen duidelijk vernemen kan, hoe vreemd het hart van de Goddelijke heerlijkheid van de barmhartigheid is. Dit kan men nog duidelijker ontdekken uit dat allerschadelijkste misbruik, dat het van Gods heerlijke genade en barmhartigheid maken durft. Want het wordt zo vermetel om op Gods barmhartigheid zorgeloos te worden, de ongerechtigheid gieriger te bedrijven, en Gods wetgevende macht, heiligheid, rechtvaardigheid, wet, beeld en volk onboetvaardig te bestrijden. En zo blijkt het dat het die heerlijke volmaaktheid beschouwt, alsof het van alle heiligheid, rechtvaardigheid en heerlijkheid was afgescheiden, en de alleronedelste spreker van alle wildheid en ongerechtigheid geacht moest worden. Wellicht kon iemand denken dat die natuurlijke kennis toch Gods heerlijkheid aanschouwt, wanneer het Gods geduchte heiligheid en rechtvaardigheid met een knechtelijke schrik zo ziet, dat het daarvan ontsteld, vluchtend, ja wanhopig wordt. Maar wanneer men deze kennis wat grondiger onderzoekt, dan blijkt het dat het in die heerlijke volmaaktheden geheel geen heerlijkheid ontdekt. Maar het maakt zich er alleronedelste bevattingen van. Want het ziet ze aan als de onedelste gestalten van de allergruwelijkste tiran, of hardste heer. Het beschouwt Gods heerlijk oppergezag, heiligheid en rechtvaardigheid als eigenschappen, die vermaak hebben in het voorschrijven van zware, lastige en ondoenlijke geboden, die alle krachten van het arme schepsel te boven gaan ende hoogste onbillijkheid zijn. Die uit onbarmhartigheid en hooggevoelendheid, met afkeer van het arme en ellendige schepsel, dat niet anders kan dan zo zijn als het is, zijn aangedaan. Die zich bloeddorstig verkwikken in de pijnen, rampen en ellenden van het jammerlijke schepsel. Die van alle genade en barmhartigheid zijn afgescheiden. Die men door ondraaglijke dingen door de onaangenaamste bezigheden moet proberen te veranderen, te bedaren, te verzachten, en te vermurwen. Of waar geen veranderen en verzoenen door enig middel plaatsvindt, zodat men het in wanhoop moet opgeven. Hiervandaan veroorzaakt die kennis ook niet de minste eerbiedige buiging. Maar het vervult het hart met allerlei opstand en vijandschap, die de arme mens met een ongebroken hart voor God, als voor een gewelddrijvende onverzoenbare vijand en dwingeland, doet vluchten. Zo blijkt het immers dat ook deze kennis in de heerlijke volmaaktheden van God geen heerlijkheid ontdekken kan.

Leg u, beminde lezer! bij de genoemde zaken eens met bedaardheid neer. Onderzoek uzelf of u ook die rechte kennis van Gods heerlijkheid ontvangen hebt, dan of uw kennis niet een louter algemene natuurlijke is, zoals we zojuist beschreven hebben. Bevindt u zich in de laatste staat, hoe gevaarlijk is het dan! Alle redelijke schepselen zullen toch eens een levendige indruk van Gods heerlijkheid moeten ondervinden. Want God kan Zijn heerlijkheid niet verloochenen, en daarom gedooft Hij het ook niet dat Zijn redelijke schepselen die altijd verloochenen zouden. Leren ze hier in dit leven Gods heerlijkheid niet recht kennen, tot hun bekering en eeuwige zaligheid, dan zullen ze die in het eeuwig verderf, zoals het in God is, tot hun

eeuwige verschrikking eindeloos moeten overwegen. Daar zullen ze het opmerken, hoe heerlijk die heiligheid en gerechtigheid is, waarvan zij zo laag gedacht hebben, en die zich nu uitlaat op de allerheerlijkste wijze, om hen rechtmatig en billijk te straffen. Daar zullen ze de levendigste beseffen hebben van de heerlijkheid van de Goddelijke goedheid, genade en barmhartigheid. En hoe heerlijker hen die daar voorkomt, zoveel te groter angst, benauwdheid en vertwijfeling zullen zij gevoelen. Want ze hebben het in dit leven niet gekend, gezocht of omhelsd, en daarom moeten ze van de genieting ervan voor eeuwig verstoken blijven.

Zo groot de rampzaligheid van deze ongelukkig schepselen is, (1) zo groot is, integendeel, de zaligheid van Gods heerlijke kinderen. Want zij *allen hebben, met ongedekten aangezichte de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwd, en worden naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest, 2 Kor. 3:18.* Toen hen het aangezicht van Jezus Christus geopenbaard werd, ontdekten zij daar *Gods heiligheid en rechtvaardigheid* als een Goddelijke heerlijkheid, die hun ziel met ontzag, eerbied, vrees en liefde vervulde. Ze bogen zich met een vrijwillig hart voor deze heerlijkheid, en rechtvaardigden het, wanneer het hen verstoten wilde. Ze verheugden zich dat God zo'n heilige en rechtvaardige Rechter is, en wensten niet dat er van die geduchte heerlijkheid een enige stip minder in God mocht zijn. Ze ondervonden een tere bekommering omdat heerlijk Opperwezen toch niet te beledigen. Zo heerlijk schenen deze Goddelijke eigenschappen hen in het hart, omdat ze ook gelovig opmerkten hoe de *heerlijke goedheid, genade en barmhartigheid*, op het allernauwste er mee verbonden was. Hoe zacht, verschonend en aanhalend hen deze eigenschap ook voorkwam, echter kenden zij het als een heerlijkheid, die hem met eerbied, ontzag en kinderlijke vrees vervulde. Want het gaat met de Goddelijke heiligheid, gerechtigheid en majesteit vergezelschap. Hun ziel verheugde zich over deze heerlijkheid. Maar het gebeurde met beving, om die goedheid toch niet door oneerbiedigheid of enige zonde te beledigen. Want hoe levendiger zij die Goddelijke genade en barmhartigheid erkenden, die Gods eniggeboren Zoon niet gespaard, maar voor hen overgegeven had, zoveel te groter was die kinderlijke smart en schaamte, dat ze die goedertierenheid zo slecht behandeld hadden. Sommigen lieten zich in hun eerste kinderlijke, maar oprechte eenvoudigheid, deze strelende taal voor Gods aangezicht ontvallen: "ach! Mijn Heere Jezus! Had ik Uw liefde en lijden, dat U mijn zonden zo zwaar gevallen zijn, recht gekend, dan zou ik zo tegen U niet hebben kunnen zondigen. Ik hoop het nu nooit meer te doen." En wanneer zij naderhand bespeuren dat hun krachten aan hun oprechte wens niet beantwoordden, dan veroorzaakt hen dit de grootste smart, veroordeling en verdenking, dat ze zich tegen zo'n goedertierenheid zo slecht misdragen hebben. Even zo grote heerlijkheid ontdekten zij ook in de *opperheerschappij en wetgevende macht* van God. Ze achtten het ten hoogste billijk, dat zij en alle mensen alle beelden van die hoge en heerlijke Wetgever, in alles volmaakt gehoorzamen. De minste zonde scheen hen verschrikkelijk, omdat het tegen zo'n grote heerlijkheid streed. Hun onmacht werd hen allerschandelijkst, verdoemelijk en ondraaglijk. Want het stelde hen buiten staat om die heerlijke opperheerschappij naar behoren onderdanig te zijn. Ze wilden zichzelf liever duizendmaal veroordelen en vervloeken, dan die heerlijke opperheerschappij beschuldigen, beperken of verloochenen. Ze stelden hun voornaamste zaligheid daarin,

dat ze door Christus er toe zouden teruggebracht worden. Ze gaven zich met de uiterste gewilligheid er onbepaald aan over. Ze gevoelden de teerste bekommering om er toch niet tegen te zondigen. Één gedachte of neiging, die tegen enig gebod in het hart was opgekomen, maakte hen zo beklemd en verlegen, dat ze zonder belijdenis, vergeving en bekering, nergens enige echte rust konden vinden.

(2) Hoewel Gods echte kinderen deze indruk van Gods heerlijkheid nooit geheel kunnen verliezen, worden ze toch dikwijls door de overgebleven verdorvenheid zodanig dwars gezeten, dat ze op sommige tijden en in sommige gevallen bij Gods heerlijkheid zo onderscheiden en levendig als wel op andere tijden, niet bepaald kunnen worden.

a Want het kan wel eens gebeuren dat een Godzalig mens, die aan het verbijsteren geraakt is, omtrent *zijn plicht* wat onopmerkzamer en ongezonder wordt. Hij kan zo ver aan het dwalen raken, dat hij in de woorden, wet, gebod, plicht, gehoorzaamheid, het doen van Gods geboden, geen heerlijkheid of zonderlinge aangenaamheid ontdekken kan. Die woorden en zaken komen hem wel eens benauwend voor. Ja, ze schijnen hem in zijn haasten wel eens verdachte, wettische werkheilige dingen te zijn. Iemand die hem over plichtsverzuim vermaant, en tot bijzondere plichten in de geestelijke strijd, getrouw en evangelisch probeert aan te sporen, is soms niet echt welkom. Hij kan, dat zeer hoog gaat, de onmacht van hem en van de vermaner, ja Gods genade misbruiken, om een vriendelijke vermaner de mond te stoppen. Hij grauwt hem deze bitse woorden toe: “kunt u dat alles doen? Wat bent u groot! Gods arme kinderen zijn onmachtig!” Hij maakt zich deze uitdrukking zeer eigen: “zal ik dat doen, dan moet Gods genade mij te machtig worden, ik kan van mijzelf niets goeds doen”. Hij zegt dit niet uit een beschamende erkenning van zijn onmacht, en ook niet uit een ootmoedig inzicht in de noodzakelijkheid van de genade, die hij verbeurd heeft, en die hem, op zichzelf beschouwd, billijk geweigerd mocht worden. Maar zijn haastig, onverbroken, verdrietig gelaat en stem, doen met reden vrezende dat er een adder onder dat schone gras verborgen is, en dat hij het maar zonder indruk zegt, om zijn vriend die hem vermanen wil, de mond toe te stoppen. Men kan nu volkomen zeker zijn dat een Christen, die zo bestaat en spreekt als genoemd is, bij de *heerlijkheid van Gods wetgevende opperheerschappij* op die tijd niet recht levendig bepaald is. òf omdat men die opperheerschappij en de levendmakende genade te ver vaneen scheidt, òf omdat de verdorvenheid, die geen zin in de Godzaligheid heeft, te sterk is geworden. Want als iemand levendige indrukken van die heerlijkheid heeft, dan zal hij er zijn zaligheid in stellen dat God hem zo'n heilige wet gegeven heeft, die alleen het schadelijkste verbiedt en het zalige gebiedt, en dat hij aan die Wetgever verbonden en verplicht is. Hij zal zeer beschaamd worden wanneer hij overweegt dat hij tot die zalige plicht zo onmachtig is geworden, dat hij zo'n grote genade tot de betrachting ervan nodig heeft, en die overvloedige genade door zijn eigen schuld niet meer gebruikt. Hij zal eerder roepen: “God mocht Zijn genade rechtvaardig van mij nemen”, dan onbedachtzaam heen zeggen: “God moet mij genade geven”. Hij zal erkennen dat God en alle mensen hem over zijn schandelijk plichtsverzuim op het allerstrengste mogen bestraffen, en de volbrenging van zijn plicht met volkomen recht van hem vorderen. De woorden *plicht* en *wet* en het doen van Gods geboden, zijn voor hem die bij Gods heerlijke opperheerschappij recht levendig bepaald is, geen lage, maar recht heerlijke zaken.

b. Op diezelfde wijze kan de *heerlijkheid van Gods heiligheid en gerechtigheid*, wat al te ver uit het oog van een Christen raken. Dit is buiten alle twijfel gebeurd, wanneer hij zich in sommige zonden en wereldsgelijkvormigheden wat al te veel toegeeft. Want als hij op die tijd zulke levendige indrukken van die heerlijkheid als op andere tijden gevoelde, dan zou hij onder die dingen niet zo onverschillig kunnen zijn. Men vindt van deze ongestalte ook nog andere bewijzen. Wanneer een Christen van Gods heiligheid en gerechtigheid zulke gedachten maakt, die hem er zonder ootmoedige buiging voor doen schrikken en wegvlugten, dan kan hij volkomen zeker zijn dat hij van de heerlijkheid ervan geen levendige indrukken bezit. Want hij beschouwde het dan niet in die heerlijkheid, die het in het aangezicht van Jezus liet stralen, en hij berooft het van de heerlijkheid van de genade, die in Christus er onafscheidelijk mee vergezelschap is. Immers, de rechte heiligheid en gerechtigheid van God, die in Christus geopenbaard is, is een heerlijkheid die, wanneer het recht ingezien wordt, de mens niet doet vluchten, maar hem ootmoedig en beschaamd doet naderen, om zich ervoor te buigen, en zichzelf met innige onderwerping te veroordelen, in hoop dat het, omdat het in Christus verzoend is, zijn onafhankelijke en koninklijke heersende heerlijkheid openbaren zal, in het rechtvaardig uitdelgen van de schulden, om de volkomen voldoening van Christus.

c. Eindelijk gebeurt het ook wel dat een waarachtig Godzalig mens de heerlijkheid van Gods aanbiddelijke *genade* niet voldoende ter harte neemt. Deze eigenschap is wel zeer zacht, vriendelijk, strelend en uitlokkend. Maar het bezit ook tegelijk een ontzaglijke heerlijkheid, die de diepste neerbuiging, eerbied en kinderlijke vrees in het hart van hem, die het recht aanschouwt, moet verwekken. Want het is de heerlijke God Zelf, voor Wie de serafijnen hun aangezichten en voeten uit eerbied bedekken. Daarom is het ook hoog, heilig, rechtvaardig, almachtig en onafhankelijk, zoals men op het allerduidelijkst ontdekken kan, wanneer men het in het aangezicht van Jezus beschouwt. Maar deze heerlijkheid van de genade wordt door Gods kinderen niet altijd naar behoren opgemerkt. En deze ongestalte openbaart zich in verschillende onbetamelijke misdragingen. Daarom moet men het als een teken aanmerken, dat men die heerlijkheid van de genade niet behoorlijk inziet, wanneer men van de genade en zijn zaligmakende werking in ons of anderen, onbedachtzaam, oneerbiedig, met schertsende uitdrukkingen spreken kan. Een levendige ondervinding van de genade vervult het gemoed met blijdschap, en zo'n vrolijkheid, die zich ook in een vriendelijk lachend wezen, gebaren en spreekmanieren naar buiten openbaart. Maar het gaat eveneens, wanneer men de heerlijkheid van de genade levendig beseft, met zulke tekens van eerbied en ontzag gepaard, dat de blijdschap over de genade, van een natuurlijke, oneerbiedige, schertsende luchtigheid, in woorden en gebaren goed is te onderscheiden. Want een gemoed dat de heerlijkheid van de genade opmerkt, verheugt zich met een eerbiedige beving. Een ander blijk dat de heerlijkheid van de genade niet levendig genoeg wordt ingezien, is ook dit, wanneer men onder de schijn van vrijmoedigheid in de gebeden en toenaderingen tot God, zich gedraagt alsof de heerlijke genade aan ons gelijk was. Dit doet men, wanneer men een genadige God oneerbiediger dan een heerlijk mens durft aan te spreken, of in een plechtig gebed geen gebaren van eerbied kan maken. Ik bekent dat een levendige indruk van de genade het gemoed veel vrijmoediger jegens God, dan de allergeemeenzaamste medemens kan

maken. Maar hoe groter die vrijmoedigheid is, zoveel te groter is ook de eerbied en het ontzag, dat er mee gepaard moet gaan. Want zou u van een geringe bedelaar, die door een vriendelijke genadige, maar tegelijk een heerlijke koning was uitgenodigd, om zonderschroom en schrik zich in het gebrek tot hem te wenden, toch wel denken, wanneer hij op die nodiging die vriendelijke koning zonder enig teken van eerbied op het lijf wilde lopen, en hem zo aanspreken: *‘hu, werk aan, geef op, u kunt er niet buiten toe, u moet mij geven, u bent niet beter dan uw woord, u hebt het mij beloofd’* Laat die eindige heerlijkheid van een aardse koning het niet toe zich zo omtrent hem te gedragen, zou men zich dan wel durven onderwinden de Koning van alle koningen zodanig te behandelen? Wanneer de heiligen van de heerlijkheid van de genade levendige indrukken gevoelen, dan naderen ze ~~net~~ deze taal: *zie toch; ik heb mij onderwonden te spreken tot den Heere, hoewel ik stof en as ben!* Gen. 18:27. Men mag verder met zekerheid geloven dat men de heerlijkheid van de genade uit het oog verloren heeft, wanneer men van de genade roemt, en ondertussen omtrent verdorvenheden onverschilliger en zorgelozer wordt. Want hoe levendiger de indruk van de heerlijkheid van de genade in het hart is, zoveel te groter is de bekommernis om die genade, die ook heilig is, toch in het allerminste niet te beledigen. *Wat dan? Zullen wij zondigen, omdat wij niet zijn onder de wet, maar onder de genade? Dat zij verre!* Rom. 6:15. Het is eindelijk nog eenduidelijk bewijs dat men door de heerlijkheid van de genade niet krachtig genoeg geraakt is, wanneer men er niet toe durft naderen, omdat men geen waardigheid of geschiktheid in zich vindt, of bevreesd is dat men tot de volheid ervan al te vaak komen mocht. Want hoewel dit in de eerste oogopslag uit een besef van de heerlijkheid van de genade schijnt voort te vloeien, echter is het een levendig teken dat men de onafhankelijkheid, algenoegzaamheid, onveranderlijkheid, ja het eigen wezen van de genade, en daarom zijn gehele heerlijkheid, niet levendig genoeg heeft ingezien.

(3) Die dan in een echte en levendige Godzaligheid voorspoedig wenst te wandelen en toe te nemen, dient zich vooral te benaastigen dat hij Gods heerlijkheid, zoals het zich in het aangezicht van Jezus openbaart, bestendig in het oog houdt, en zich in kinderlijke onderwerping, eerbied, vrees en gehoorzaamheid, er voor neer buigt. Hij moet zorgvuldig zijn dat hij deze volmaaktheid van Gods heerlijkheid niet verloochent, en ook niet vergeet, wanneer hij die andere in aanmerking neemt. Beschouwt men Gods heerlijke goedheid, waardoor Hij in onmachtigen het willen en werken naar Zijn welbehagen werken wil, dan moet men ook Zijn heerlijke opperheerschappij en gebiedende macht, waaraan wij ondanks onze onmacht verbonden en verplicht zijn, zeer nauwkeurig opmerken. Want zonder dit kan men de heerlijkheid van die goedheid niet levendig erkennen. Vestigt men zijn oog op Gods hoog en heerlijk recht en oppermacht om ons, Zijn van Hem afhankelijke schepselen, te gebieden, en om de onmachtigste tot volkomen gehoorzaamheid te verplichten, dan moet men Zijn heerlijke goedheid, die in onmachtigen alles wat Hij gebiedt Zelf werken wil, tegelijk in aanmerking nemen. Want anders zouden wij die gebiedende oppermacht beroven van zijn heerlijkheid, die het gemoed er in kinderlijke eerbiedigheid aan onderwerpt. Erkent men de hoge heiligheid en rechtvaardigheid van God, dan moet men deze volmaaktheden ook als verzoend beschouwen, en de heerlijke genade en barmhartigheid niet vergeten. Want ze zouden ons zonder dit niet glansrijk, heerlijk en onderwerpend, maar duister, verdervend en

verdrijvend voorkomen. Neemt men de Goddelijke goedheid, genade en barmhartigheid ter harte, dan moet men zich tegelijk herinneren dat deze eigenschappen met de hoogheid, heiligheid en rechtvaardigheid van God vergezelschap gaan, opdat wij ons jegens hen niet oneerbiedig, maar zeer eerbiedig en onderwerpend gedragen mogen. Men moet de genade van de heerlijkheid van de onafhankelijkheid, algenoezaamheid en onveranderlijkheid niet beroven, opdat men in plaats van eerbiedig en bestendig tot die te naderen, niet vreesachtig ervan wegloopt.

V. *God schonk de evangeliedienaren de kennis van Zijn heerlijkheid, IN HET AANGEZICHT VAN JEZUS CHRISTUS.* Jezus Christus, Die Zich in Zijn woorden en werken als God en mens, de Middelaar van God en van de mens, en die gezalfde Zaligmaker van rampzalige zondaren, openbaarde, was het voornaamste *Onderwerp* waarin, en het enige *Middel* waardoor zij Gods heerlijkheid aanschouwden.

Hieruit volgt:

- (1) dat zij, die Jezus Christus niet recht kennen, ook geen *waarachtige* kennis van Gods heerlijkheid tot zaligheid hebben kunnen. De wet en de heerlijke werken van de natuur, van de schepping en van de voorzienigheid, ontdekken ons ook wel iets van Gods heerlijkheid. Maar men kan daar de gehele heerlijkheid van God, zo als het tot zaligheid van een zondaar strekt, en zo als dat het gemoed van een zondaar in kinderlijke onderwerping, eerbied en gehoorzaamheid ervoor neerbuigt, niet ontdekken. Zoals in de verklaring ende daar aangehaalde plaatsen reeds is aangemerkt.
- (2) Men kan hieruit ook besluiten dat zij die Gods *heerlijkheid* niet *bevindelijk* en *levendig* kennen, ook geen rechte kennis van Jezus hebben, hoewel zij een historische kennis en geloof van Jezus' Messiasschap mochten bezitten, en daarvan veel spreken en preken konden. Want die het aangezicht van Jezus recht aanschouwt, moet daar ook Gods heerlijkheid, die daar zeer helder schijnt, noodzakelijk gewaar worden.
- (3) Men ziet hier verder dat de rechte weg om Gods heerlijkheid levendig te aanschouwen, deze is, dat men het aangezicht van Jezus bedaard beziet en kent.
- (4) Eindelijk ontmoet men hier het voornaamste en wezenlijkste stuk, waardoor de heidense zedenleer, en de ware Godzaligheid van een Christen, alsook de algemene werkzaamheden van schijnchristenen, en de echte bevindingen van een echte Christen, van elkaar wezenlijk verschillen, en de laatste boven de eerste zo uitnemend verheven zijn. Want de zedenleer van de heidenen en alle natuurlijke mensen, beschouwt God alleen zo, als Hij Zich door de werken van de natuur openbaart. Hierom is aan hen het wezenlijke van Gods heerlijkheid, dat tot zaligheid van een zondaar dient, en dat zijn gemoed in een kinderlijke gehoorzaamheid, eerbied en vrees aan God onderwerpen moet, geheel onbekend. Hoewel de natuurleer, als het door het licht van Jezus' aangezicht verlicht is, voor een Christen in allerlei opzichten zeer nuttig kan zijn, echter kan het zonder het licht van Jezus' aangezicht, als het alleen staat, geen mens tot een ware betrachtning van de deugd leiden. Het kan God niet openbaren als het hoogste goed voor een zondaar. Toch is dat volstrekt noodzakelijk, wanneer men God recht zal kennen, beminnen, gehoorzamen, en uit die beginselen zijn gedachten, woorden en werken tot Gods heerlijkheid richten, waarin de ware deugd gele gen

is. Want het vertoont ons wel enige volmaaktheden en heerlijkheden van God; maar het laat zoveel donkerheden over, dat een zondaar de eigenlijke glans, zoals die in God tot zaligheid van zondaren plaats heeft, niet recht kan opmerken. Het ontdekt vele volmaaktheden van God, die in de eerste oogopslag tegen elkaar en tegen de zaligheid van een zondaar rechtstreeks schijnen te strijden. De gehele natuur weet geen raad om deze zwaarigheid grondig op te lossen. Het laat hier een arme zondaar alleen staan. Het laat het toe dat hij in zijn duisternissen en boosheden, òf sommige van Gods heerlijkheden tegen het natuurlicht zelf geheel verloochent, òf er lichtvaardig overheen stapt, en ze alle naar zijn dwaasheid en vleselijkheid verdraait, òf dat hij aangeen een recht bedaard, met innige liefde en gerustheid van het gemoed denken kan. Het laat hem òf in een onverschoonlijke lichtvaardigheid, òf in een onverdraaglijke onrust, en daaruit voortvloeiende slaafse vrees, vijandschap en huichelachtigheid, rampzalig neerzitten. En daarom blijft een gemoed, dat niets anders dan het natuurlicht heeft, ontbloot van de echte en rechte kennis van de heerlijkheid van God. Het merkt wel dat er zulke eigenschappen in God zijn. Maar het maakt zich er geheel slechte en onedele bevattingen van. Het dringt zichzelf op dat de wetgevende heerlijkheid en macht, zich allen tot het uitwendige, en niet zozeer tot het binnenste van het gemoed, de beginselen en oogmerken, uitstrekt; en dat ze zichzelf verloochenen, en in zeer vele dingen van hun heerlijkheid wat toegeven kunnen. Het verbeeldt zich dat de vlekkeloze heiligheid zich met vele zonden verenigen kan. Het vleit zich dat Gods onkrenkbare gerechtigheid geen recht behoeft te doen, of zich door enige schijndingen laat verblinden. Van de goedheid en barmhartigheid maakt het zich de allerslechtste, onreinste en schandelijkste bevattingen. Zo'n gemoed kan Gods heerlijkheid ook onmogelijk beminnen. Het is wel zeer verliefd op die zondige denkbeelden, die het zich van God maakt. Maar die zij immers een afgod, die het zichzelf in zijn verduisterd hart heeft gesmeed. De ware heerlijkheid van God kan het niet beminnen omdat het die niet kent. Ja, het bemint niet eens de donkere stralen, die het natuurlicht van Gods heerlijkheid aanwijst. Want het verdraait die, of bant ze met een slaafse schrik uit de gedachten. En hoe zou zo'n mens zich aan God, in kinderlijke eerbied, vrees en gehoorzaamheid, vrijwillig kunnen onderwerpen? Sommigen spreken wel zeer verheven van een onderwerping aan God. Maar het zijn enkel trotse klanken, die ze zelf niet eens verstaan of beoefenen, of ze verstaandaardoor een onnatuurlijke ongevoeligheid, of een gedwongen onderwerping aan een blind toeval en noodlot, dat ze niet kunnen veranderen.

Uit het eenen het ander moet dan volgen dat al hun schoonschijnende en hooggeroemde deugden niets anders zijn dan blinkende zonden. Want al wat ze deugd noemen, bestaat maar in enige weinige uitwendige waarnemingen, waartoe zij door de natuurlijke gematigdheid, de opvoeding, de burgerwetten, de liefde tot roem, de ambitie van hen genaamd, geleid worden. Onder welke dingen zij van alle wezenlijke gronddeugden, en de rechte kennis, liefde, vrees van, en onderwerping aan God, ten enenmale ontbloot zijn. Hoe kan het wat anders dan zonde zijn, dat uit een schrikkelijke onkunde en misvatting van Gods heerlijkheid voortvloeit? Het moet immers zonde zijn, dat de mensen alleen doen om zichzelf, eigen eer, eigen belang, eigen volmaaktheid, of op zijn best, het algemeen welzijn, zonder enig opzicht op de ware God, te bevorderen. Want

daardoor stelt men zichzelf, eigen eer, eigen of algemeen welzijn, duidelijk tot zijn god. Is het niet een allerschrikkelijkste zonde, dat men een schepsel als een god zoekt, en alleen dient? Om kort te gaan, al die heidense natuurlijke deugden zijn zonden, die *God verboden heeft*. Het stoffelijke van sommige dingen is hen wel geboden, maar het vormelijke, dat het wezen uitmaakt, het gemoedsgestel, de beginselen, de einden en oogmerken die daaronder plaats hebben, maken het tot zonden die God verboden heeft. Want hoewel God bv. de aalmoezen heeft voorgeschreven, is het toch een verboden misdaad, wanneer iemand zonder geloof en liefde iets geeft, om van mensen gezien te worden, of het God als een voldoening voor de zonde toe te tellen. Vergelijkt men nu met deze heidense natuurlijke deugden de echte Godzaligheid van een Christen, dan ziet men hoe groot en wezenlijk onderscheid tussen beiden is, en hoezeer de laatste de eerste overtreft.

Want de Christelijke Godzaligheid aanschouwt Gods glansrijke heerlijkheid in het aangezicht van Jezus Christus, in zijn echte en zuivere luister, zoals het tot zaligheid van een zondaar verstrekt. Het kent de Goddelijke heerlijkheden, zoals ze met elkaar en met de zaligheid van de ellendigste zondaar lieflijk overeenstemmen. Die kennis maakt in het hart de teerste liefde, eerbied, vrees en onderwerping gaande. En hieruit ontstaat een oprechte gezetheid, om zich in alle uitwendige en inwendige plichten bestendig te oefenen, met verloochening van zichzelf, tot verheerlijking van God, Die men alleen wenst te dienen. Laten we nu ook eens kort uit diezelfde grond bezien, hoezeer de schijndeugden en schijntroost van een naamchristen, van de geestelijke werkzaamheden en de echte troost van een echte Christen verschillen. Een tijdgelovige naamchristen kan ook vele blinkende schijnwerken verrichten, en zichzelf troosten. Maar in al zijn doen is hij van het aanschouwen van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus ontbloot. Hij kan zich met zijn aandoeningen, bevindingen, de kentekens van de genade die hij zich lichtvaardig toeëigent, en de beloften van het Evangelie die hij zonder grond op zichzelf toepast, vertroosten, zonder dat hij ooit bij Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus levendig is bepaald, en met betrekking op zichzelf werkzaam geworden.

Een echte Christen is geheel anders. Hij heeft Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus, onderscheiden, levendig, bevindelijk, met opzicht op zichzelf leren kennen. Zijn geestelijke werkzaamheden van evangelische verootmoediging, geloof, hoop, liefde, bekering en Godzaligheid, zijn geboren uit dat aanschouwen van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus. Want toen hij enige stralen van Gods heerlijkheid in de wet, en de strenge wegen van de voorzienigheid ontdekte, werd hij wel beangst, maar tegelijk verhard, en afkeriger van God. Maar toen hij Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus opmerkte, werd zijn gehele gemoed in vrijwillige verootmoediging voor God gebogen. Toen kreeg hij eerst vrijmoedigheid om in het gezicht van zijn walgelijkheden, schulden en verdoemelijke krachteloosheden, tot een heilige en rechtvaardige Rechter te naderen. Toen werd hij de eerste beginselen van een gegronde en levendige hoop gewaar. Toen gevoelde hij de eerste vonken van een ongeveinsde liefde tot God, Zijn volmaaktheden, wet, beeld en volk. Toen scheidde zich eerst zijn ziel van alle zonden af, en begon zich tot alle Godzaligheid en deugd, in oprechtheid en kracht te bekeren. Ik beken, geestelijke bevindingen en de kentekens van de genade zijn

voor een echte Christen bijzonder aangenaam. Hij kan geen troost genieten, als hij ze in zichzelf niet kan ontdekken. Maar deze dingen zijn geen gronden of beginselen, waaruit zijn troost voortvloeit, maar alleen bewijzen dat hij aan de enige troostgrond een wettig aandeel heeft. De enige grond en beginsel van zijn leven, troost en rust, is Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus. De weg om die te genieten is een levendig gelovig aanschouwen van die heerlijkheid, met betrekking op zichzelf. De echte vruchten die daaruit geboren worden, zijn de bevindelijke werkzaamheden. En de bewijzen van echtheid zijn de kentekens van de genade.

Vervoeg u eens bij een echte Christen, die onder zijn geestelijke ellendigheden bedrukt en treurig neerzit. Stel hem al zijn echte bevindingen, en de duidelijkste merktekens van de genade zo levendig voor ogen, dat hij ze zonder zich te ontmensen niet kan ontkennen. Als hem onder dit alles, wat vaak gebeuren kan, Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus, donker blijft, dan zullen al die bevindingen en merktekens hem geen troost kunnen bijzetten. Want hij ontdekt in die dingen geen wijsheid, gerechtigheid en sterkte, die hem uit zijn blindheid, schuld en krachteloosheid, waaronder hij treurig zucht, redden kunnen. Maar als de overweging van deze dingen een middel mocht zijn waardoor hij bij Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus bepaald werd, dan zou hij troost in zijn ziel gevoelen. Niet uit die bevindingen, maar uit Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus. Op diezelfde wijze bestaat hij omtrent de beloften. Als troostelijke beloften en bemoedigende uitdrukkingen middelen zijn, waardoor hij bij Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus bepaald wordt, dan zullen ze hem ongemeen vertroosten en bemoedigen. Maar blijft hem die heerlijkheid daaronder verborgen, dat helaas! vaak gebeurt, dan zal hij zich met de allerderbaarste beloften niet grondig troosten kunnen. Zie! zo groot en wezenlijk is het onderscheid tussen de grootste schijnchristen en de geringste van Gods echte kinderen. De eerste staat, leeft, werkt, en vertroost zich buiten God en Christus, in zichzelf. Maar de andere heeft Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus tot een zuivere grond van zijn staat, leven, werken en vertroosting.

Het is niet zonder belangrijke redenen gebeurd, dat ik in deze aanmerkingen weer zo lang heb stil gestaan bij het wezenlijke onderscheid tussen de heidense zedenleer en de Christelijke Godzaligheid. Het is gebeurd omdat het heidendom de allergevaarlijkste vijand is, met wie het Christendom in onze dagen te strijden heeft. Een heiden is eigenlijk een mens, die met verwerping van de openbaring, de godsdienst alleen naar het natuurlicht, door een verdorven verstand, op een grovere of beschaafdere wijze probeert in te richten. Nu is het aantal van zulke heidense mensen, die de Christelijke zedenleer in een heidense natuurleer met alle list en macht proberen te veranderen, ongelooflijk groot en neemt dagelijks onbegrijpelijk toe. En velen, die de geopenbaarde godsdienst nog belijden, werken toch heimelijk, hetzij bewust, hetzij onbewust, om dat heidendom voor te staan, en nog verder uit te breiden, door het hoog opvijzelen van de heidense deugden, en het verdedigen van die dwaling, dat de beschaafde, deugdzame heidenen, zoals zij ze tegen alle recht en reden noemen, wel zalig geworden konden zijn. Als de gemeente van de Heere niet op een Rotssteen gebouwd was, dan zou men gedurig moeten vrezen dat het gehele Christendom nog eindelijk tot het blinde heidendom terug zou keren. Men ontmoet zulke blinde

heidene onder alle rangen van de genaamde Christenen, onder *de groten* van de aarde, onder de *geleerden*, en onder de *gewone man*. Zeer velen schuilen onder de aanzienlijke lieden van deze wereld. Hoewel de Heere onder deze ook nog de Zijnen heeft. Want omdat vele van hende ware grootheid niet kennen, en ook niet bezitten, maar het in een verstandeloze en lage grootsheid zoeken, daarom wordt voor hen alles wat gewoon is verachtelijk. Hierdoor vervallen ze, onder ander zeer lage dwaasheden, ook aangaande de godsdienst, in de allerverderfelijste dwalingen. Sommigen, die de naam van een grote en sterke geest beminnen, storten in de allergrootste laagheid en zwakheid van gemoed, die op de wereld plaats kan vinden. Ze laten de alleredelste verstandelooste dwaling, die tegende allereerste en zekerste beginselen strijdt, over zich heersen, en ze worden zo klein, laag en zwak van gemoed, dat ze de allereenvoudigste en helderste beginselen van de menselijke rede niet eens kunnen inzien, en ook niet redelijk gebruiken. Maar ze laten zich door de laagste misvattingen en gemoedsdriften in een zee van volslagen onzekerheid, als redeloze ontmenste, versteende wanschepsels, omvoeren. Ze worden, om het kort te zeggen, Ongodisten, of zoals zij die goddeloosheid verkeerd noemen, Deïsten, en sterke geesten. Anderen, die de naam van een fatsoenlijk man beminnen, en vernemen dat in sommige rijken de natuurlijke religie, of het heidendom, de religie van zogenaamde fatsoenlijke lieden geworden is, gaan tot de Naturalisten of bescheidenste Vrijgeesten over. Hoewel ze de uiterlijke plechtigheden van de geopenbaarde godsdienst, als onverschillige omstandigheden, uit aardse inzichten ook waarnemen, zijn ze het echter in de gronden van de godsdienst met de beschaafde heidenen volkomen eens. In enige opzichten echter, zijn ze erger dan de heidenen. Want de heidenen staken in hun blindheid, omdat ze de openbaring misten. Maar deze verwerpen de openbaring die ze hebben, en ze omhelzen de dwaling, uit een verstandeloze drift om wat groots en bijzonder boven het gemeen te zijn. Sommige heidenen erkenden nog uit de natuur, de ongenoegzaamheid van de natuur om een betamelijke weg van zaligheid aan te wijzen. En ze toonden zich zeer begerig naar een Goddelijke openbaring. Maar deze misbruiken enige stralen die ze van de openbaring geleend hebben, bij welke ze enige zaken in de natuur ontdekken, die hen zonder de openbaring verborgen zouden gebleven zijn, om de natuur op te vijzelen en de openbaring heftig te bestrijden. Vele van de hedendaagse heidenen houden zich ook op onder de zogenaamde geleerde naamchristenen, bijzonder die zich in de filosofie geoefend hebben. Sommigen maken van deze edele wetenschap, die, als het recht gebruikt is, aan de godsdienst een onwaardeerbare dienst kan doen, een allerschadelijkst misbruik, om een louter heidendom bedekt in te voeren.

Ze nemen deze stelling, *een wijsgeer weet van geen openbaring*, in een onbepaalde zin onbedachtzaam aan. Want, hoewel men van die uitdrukking in een zeer bepaalde zin, een gezonde verklaring kan geven, is het echter, in een volstreckte zin genomen, een allerverderfelijste misvatting, die lijnrecht tegen de beschrijving van een wijsgeer zelf strijdig is. Immers hij, die deze naam naar waarheid draagt, onderzoekt op een onderscheiden en gegronde manier, zonder onderscheid, alle dingen die zijn of mogelijk zijn, in hun wezen, mogelijkheid, einden en betrekkingen. Een christenfilosoof kan nu niet onkundig zijn van de mogelijkheid en het daadwerkelijk bestaan van een openbaring in de wereld. Wil hij nu aan zijn naam voldoen, dan moet hij natuur en openbaring beide, in de rechte betrekking die ze op elkaar hebben, nauwkeurig onderzoeken; of hij beschouwt de zaken niet volledig of filosofisch. Maar

sommigen schijnen deze stelling in eenallervolstrekstte zin te nemen. Ze stellen de openbaring terzijde. Ze maken een naarstig gebruik van de Schriften van de oude heidense wijsgeren. Ze onderzoeken de gronden die het natuurlicht ontdekt, en bezien die soms door een verrekijker, die men zonder dat men het weten wil, van de openbaring heeft geleend. Men timmert daar een gebouw van een natuurlijke zedenleer en godsdienst, en men schildert daar een filosofische deugdzaamheid, waar alle gronden die de openbaring aan de hand geeft, zorgvuldig vermeden zijn. Men heeft aan geen betrekking, die de natuur op de openbaring heeft, gedacht. Om kort te gaan, men vervaardigt een schets van een heidense zedenleer en deugd. Men verwondert zich over zijn eigen werk. Men vergeet of veracht de christelijke zedekunde als al te eenvoudig.

Het allerbeklaaglijkste en wonderbaarlijkste is, dat sommigen, die zich tot dienaars van de geopenbaarde godsdienst hebben laten huren, hun predikaties, bestraffingen, vermaningen, vertroosting en besturingen naar die filosofische zedenleer inrichten. Zo werkt men om het heidendom in het Christendom bedekt in te voeren. Het grootste gedeelte van de gewone lieden bestaat omtrent de godsdienst ook als de heidenen. Want ze hebben Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus nooit aanschouwd. Ze kennen van God niets anders, dan wat uit de natuur van hen kennelijk is, dat zij door hun boosheid nog erger dan de heidenen verderven. Want de heidenen geloofden nog dat er voldoening voor de zonde moest zijn. Maar zij maken zich van God zo'n onheilige en onrechtvaardige bevatting, alsof Hij zonder voldoening met een zondaar gemeenschap kon hebben. Ze verdrukken het natuurlicht zodanig, dat ze van beschuldigende gedachten minder weten dan de heidenen. Toch verbeelden ze zich dat ze, wanneer ze enige stukken van een natuurlijke burgerlijke heidense eerbaarheid, rechtvaardigheid, matigheid en goedaardigheid betrachten, zeer deugdzaam mens zijn, die de zaligheid veilig mogen hopen. Zo ziet men hoezeer de wereld vervuld is geworden met mensen, die van geen andere godsdienst en zedenleer dan de heidenen weten. Als nu deze mensen dat grote onderscheid tussende natuurlijke zedenleer en de Christelijke Godzaligheid, boven, blz. 138-139 genoemd, in een bedaarde overweging namen, dan zouden ze zich verplicht vinden met schaamte te erkennen, dat ze zich aan de grootste dwaasheid en goddeloosheid schuldig hebben gemaakt, wanneer ze met voorbijgaan of verachten van de Christelijke godsdienst, zo'n allerellendigste heidense religie hebben aangenomen. Wanneer zij, die belijden dat ze de geopenbaarde Christelijke religie kennen en geloven, maar toch staande houden dat sommige heidenen echte deugden geoefend hebben en ook wel zalig geworden konden zijn, de eigenlijke natuur van de natuurlijke religie, zedenleer en deugdbetrachting, met de natuur van de Christelijke godsdienst, die Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus beschouwt, zonder vooroordeel vergeleken, dan zouden ze zich misschien over zichzelf verwonderen, hoe ze tot zo'n allergevaarlijkste stelling gekomen waren, en onbestaanbare dingen samen hadden willen voegen. Want het is waarlijk *onbestaanbaar* dat iemand de geopenbaarde Christelijke godsdienst grondig kent en gelooft, en de genoemde stelling met enige overreding staande houdt. Die onbestaanbare dingen kunnen niet anders dan door de band van donkere begrippen, vooroordelen en verkeerde neigingen verbonden worden.

Het is ook een *allergevaarlijkste* stelling, waaruit de allergevaarlijkste gevolgen natuurlijk moeten voortvloeien. Want als een heiden, zonder kennis van

Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus, door het enkele natuurlicht waarachtige dingen kan doen, en zalig worden, dan volgt immers noodzakelijk dat de beschaafde heidense en Christelijke religie, die beide totwezenlijke deugden en zaligheid leiden, niet in wezen verschillen. Dat de kennis van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus, voor alle mensen tot zaligheid niet noodzakelijk is. Dat die Naturalisten, Socinianen en Vrijgeesten, die staande houden dat de openbaring niets anders doet dan de natuurlijke religie nader op te helderen, de zaak goed begrepen hebben. En dat men in een religie van staat, in de Vrijgeesterij, in een heidendom, ook waarachtige deugden kan doen en zalig worden. En zo is men dan heimelijk bezig om het eigen wezen van deugd in een heidense schijndeugd te veranderen, en de eigenlijke heerlijkheid van God, in het heerlijk aangezicht van Jezus, als minder noodzakelijk tot deugd en zaligheid te verdonkeren. En welke redenen of voorwendsels heeft men toch, om de geopenbaarde religie die men belijdt, zo bedekt en onbedachtzaam te grieven? Is het enige teerheid van gemoed, om geen deugden in enig mens te veroordelen? Hoe verbijsterd is dan die teerheid! Want, men laat zich daardoor misleiden om de schijndeugd, tot wezenlijk nadeel van de ware deugd, voor te staan. Is het een mensliefde, die ook de heidenen niet onbarmhartig kan veroordelen? Hoe verbijsterd, nutteloos en schadelijk is deze verkeerde mensliefde en barmhartigheid! Want men draagt de heidenen een liefde toe waar ze geen nuttigheid van kunnen hebben, maar die de mensen die met of na ons leven, een onbeschrijflijke schade veroorzaken kan, waardoor ze in een verderfelijke dwaling aangaande de ware deugd, en de weg van de zaligheid vervallen moeten. Is het een indruk van de Goddelijke goedheid, die men niet verkleinen wil door te stellen dat het de deugdzame heidenen gestraft zou hebben? Hoe slecht is die indruk! Want, die stelt een Goddelijke goedheid, die een schijndeugd voor een ware deugd zou aanzien, en die tot verdonkering van de heiligheid en rechtvaardigheid met de eeuwige zaligheid bekronen. Wat een indruk is dat, die zo teer voor zo'n ingebeelde goedheid zorgt, maar geen zwaarigheid maakt, zoiets te stellen waardoor de wezenlijke goedheid, heiligheid, rechtvaardigheid en heerlijkheid, die in het geven van Jezus Christus geopenbaard is, als minder noodzakelijk verdonkerd moet worden? Of is het een nederigheid, die zwaarigheid maakt om aangaande de deugden en zaligheid van de heidenen een bepaling te maken?

Maar, wat moet men van die nederigheid toch denken, die zwaarigheid maakt te geloven wat Gods Woord zo duidelijk leert? Wat voor nederigheid is het, die zich onderwindt die waarheid, dat de zaligheid in geen ander is dan in Christus Jezus, en dat alle heidenen in deze wereld zonder God hebben heen gewandeld, te verloochenen of ellendig te verdraaien? Meent men dat Christus die zaligheid voor hen had kunnen verdienen, en hen, zonder kennis, geloof en liefde van God en Christus, mededelen, dan meent men dat Christus verdiend heeft dat mensen, die tot ontluistering van Gods heerlijkheid op deze aarde hebben geleefd, in de hemel zouden komen. Zou men dan ook niet kunnen stellen, dat de meeste mensen, die zonder kennis, geloof en bekering sterven, door Christus Die zij niet kennen, toch zalig worden, en dat men die uitdrukkingen, die van de noodzakelijkheid van kennis, geloof en bekering spreken, maar verklaart van een natuurlijke kennis en geloof, of het alleen toepast op die mensen, aan wie de evangelisten en de apostelen, toen zij op de aarde waren, in de eerste plaats geschreven hebben? Waar wil dit heen? Heeft misschien een oude

godgeleerde in zijn haasten iets geschreven, en hebben sommigen, die verstandig en deugdzaam zijn, enig gevoelen dat daarheen helt alsof men sommige heidenen de deugd en zaligheid niet mag afpraten; toch zou het een onbetamelijk vooroordeel zijn, gesproten uit verkleefdheid aan menselijk gezag, wanneer men het liever met die mensen, dan met de klare waarheid en de Heilige Schriften wilde houden. Vreest men dat men zelf, met vele andere mensendie de roem van deugdzaam hebben, en gewend zijn de deugd liever uit enige heidense zedenlessen af te leiden dan uit Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus, die roem van deugdzaam verliezen zou, als men beleed dat de deugden vande heidenen maar blinkende zonden waren, laat men dan toch eens bedenken of het niet een grote winst zou zijn, wanneer men die ongegronde roemen de daarop gebouwde hoop, in dit leven nog verliezen mocht, opdat men een meer gegronde deugd en hoop in Christus mocht terugvinden. Laat men zich toch niet ergeren aan deze aanmerking. Want het vloeit natuurlijk voort uit de uitdrukking en het oogwit van de apostel, en het kan in onze dagen niet genoeg ingescherpt worden.

Dat de beminde lezer nu ook een weinig nader tot zichzelf geliefde te keren, om zich te onderzoeken hoe hij zelf omtrent de godsdienst toch mag bestaan. Herinner eens dat grote onderscheid tussen de natuurlijke zedenleer en de Christelijke Godzaligheid. Tussen de algemene werkzaamheden van natuurlijke mensen, en de echte bevindingen van oprechte Christenen, waarvan wij boven spraken. Hoe staat het met uzelf? Bent u ook slechter dan beschaafde heidenen, die zich door het natuurlicht lieten bewegen om zich in natuurlijke betrachtningen vande deugd te oefenen? Bent u ook zo onnatuurlijk geworden, dat u zich aan grovere ondeugden, vanongodsdienstigheid, onrechtvaardigheid, onmatigheid, onlijdzaamheid en leugens, tegen de openbaring en het natuurlicht beide, hebt overgegeven? Dan zou uw rampzaligheid immers zwaarder zijn dan die van de heidenen. Want, hoewel hun beste deugden blinkende zonden waren, echter zijn de uwe in trappen onbeschrijfelijk veel groter. Immers, zij namen nog de zweem van de deugden aan, maar u vertrappt alle schijnt van deugd, en geeft u openlijk aan de grofste ondeugden over. Zij zondigden tegen het natuurlicht, maar u tegen natuur en openbaring beide. Hoe onverdraaglijk zou dat verwijt toch zijn, dat u van de beschaafde heidenen zou moeten lijden, wanneer u met hen in de eeuwige verdoemenis zou liggen! Of denkt u dat u een godsdienstig en deugdzaam mens bent, zie dan toch eens met bedaardheid toe of uw godsdienstigheid en deugd wel beter is dan die van beschaafde heidenen, of tijdgelovige naamchristenen. Bezit u ook die verheven Godzaligheid van echte Christenen? Kent u Gods heerlijkheid zoals het zich in het aangezicht van Jezus vertoont? Kent u het aangezicht van Jezus zodanig, dat u Gods heerlijkheid er levendig en bevindelijk in hebt aanschouwd? Is het levendig en bevindelijk aanschouwen van Gods heerlijkheid, in het aangezicht van Jezus, het voornaamste beginsel en beweegreden van uw geloof, hoop, liefde, bekering, Godzaligheid en deugd geworden? Is het niet? Bent u van het aanschouwen van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus vervreemd? Ach! Dan bent u nog geen echte Christen of deugdzaam mens! U hebt Gods heerlijkheid nog nooit recht gekend, zoals het tot zaligheid nodig is. Al uw gestalten, andoeningen en deugden, hoe levendig, hartelijk en heerlijk ze ook zijn mogen, zijn in de grond niets anders dan ellendige, natuurlijke, zondige schijndingen, waarmee u zichzelf misleidt. Want het wezen van het Christendom, het aanschouwen van Gods heerlijkheid in het

aangezicht van Christus, is in al die dingen niet te vinden. Hoe gevaarlijk is uw staat! Want God kan Zijn heerlijkheid niet verloochenen. Elk mens, die Hij geschapen heeft om Zijn heerlijkheid te kennen en te erkennen, zal het moeten opmerken en ondervinden. Leert men het hier, in de zachte spiegel van Jezus' aangezicht, tot zaligheid niet bevindelijk en levendig kennen, dan zal men het in het eeuwig verderf tot zijn eeuwige verschrikking moeten opmerken, zoals boven reeds breder is aangemerkt. V. Wenst iemand dan een echte Christen, een Godzalig en deugdzaam mens te zijn; wenst hij God recht te kennen en bij aanvang of voortgang in een levendig geloof, hoop, liefde, vrees, en teer leven, voorspoedig te wandelen, dan dient hij voor en boven alles ernaar te streven, dat hij Gods heerlijkheid *in het aangezicht van Jezus* recht onderscheiden en levendig kent. Want alle moedbenemende angsten, alle onverschilligheden, dodigheden, werkeloosheden en afzwerpingen, zijn levendige bewijzen dat men bij het aangezicht van Jezus niet levendig genoeg bepaald is.

Laat men dan proberen die heerlijke, zachte, zalige en levendige spiegel van Jezus' aangezicht gedurig voor ogen te houden. Laat men Zijn leven overdenken, Zijn lijden, staten en ambten, zoals ons die in het Evangelie en in de wegen van de voorzienigheid van de genade worden voorgesteld. Laat men alle middelen gebruiken die daartoe dienen kunnen. Laat men lezen, horen, spreken en vragen van, en naar dat aangezicht. Maar laat men niet vergeten dat God onder dit alles in onze harten schijnen moet, als we er recht bij bepaald en ingeleid zullen worden, zoals wij direct nader hopen te vernemen.

VI. *Toen God in het hart van de heiligen scheen, werden zij eerst DE KENNIS van Gods heerlijkheid, in het aangezicht van Jezus Christus, deelachtig.*

1. Zij

- (1) verkregen een letterlijke, zakelijke, bevindelijke, levende en geestelijke kennis, waardoor ze bij Gods heerlijkheid bedaald werden bepaald, en het verstandig, redelijk, onderscheiden, met overreding opmerkten, zodat hun gemoed en gedrag daarnaar gevormd werd.
  - (2) Deze kennis was *het eerste en voornaamste voortbrengsel* van Gods zaligmakende werking in hun harten. Want alle andere genaden en gestalten lagen er in opgesloten, en moesten er ook onmiddellijk uit voortvloeien.
  - (3) Het was de enige weg en deur, waardoor Gods heerlijkheid in de ziel kon komen. Het was volstrekt onmogelijk zonder dat van Gods heerlijkheid enige redelijke bevinding of zaligheid te ontvangen. Jes. 53:11; Joh. 17:3.
2. Daarom volgt dan, (1) dat zij, die een *waarachtige kennis* van geestelijke dingen deelachtig zijn, ook zaligmakende genade bezitten. En dat zij, die van *deze kennis* ontbloot zijn, ook alle zaligmakende genade missen. (2) Men moet verder besluiten dat zij, die naar zaligmakende genade, naar echte bevindingen van geestelijke dingen streven, zich eerst en meest moeten bemoeien om een waarachtige kennis ervan deelachtig te worden.
3. Hoe gevaarlijk zijn zij dan aan het dwalen, en hoe verschrikkelijk bestrijden zij God, Zijn genade en hun eigen zaligheid, die de waarachtige kennis *verachten, verdenken en overslaan!*

- (1) Toch maken allerlei mensen zich aan zo'n *verachting* schuldig.
- (a) Men kan gemakkelijk begrijpen hoe de bedorven geestdrijvers daartoe vervallen. Want omdat hun redeloze en geesteloze verbeeldingen en aandoeningen, die van alle waarachtige kennis ontbloot zijn, geen bedaard onderzoek kunnen verdragen, daarom veroordelen zij alle kennis, als natuurlijk en vleeselijk.
- (b) Het is ook wel na te gaan hoe geruste zondaars van de rechte kennis zo laag denken, spreken, en uitroepen: *men weet genoeg als men er maar naar doet*; of, *die niet veel weet zal ook niet veel verantwoorden*. Want die ongelukkige mensen menen daardoor hun onkunde, traagheid en zorgeloosheid te verschonen. Maar zij bedenken niet dat ze noodzakelijk kwaad doen, als ze naar hun weten doen, omdat hun begrippen van God, van zichzelf, en van alle geestelijke dingen verkeerd en kwaad zijn. Ze hebben het niet opgemerkt dat het volk dat zonder kennis is, verloren gaat, en dat God met vlammend vuur wraak zal doen over hen, die God niet kennen. 2 Thess. 1:8.
- (c) Maar hoe komt het toch dat sommige van Gods echte kinderen, die de beginselen van de waarachtige kennis deelachtig zijn, vaak zo spreken, alsof de kennis, zonder onderscheid, niet nodig, ja schadelijk was? Zou het ook zijn, dat hun geweten hen aanzegde, dat ze ongemeen klein, donker en verward in de rechte kennis waren, en daarenboven onderhevig zijn aan een schandelijke schaamte en traagheid in het zoeken ernaar? Zou het ook zijn dat ze dit gebrek op deze wijze probeerden te bedekken, om de roem van bijzondere geestelijkheid, die ze bij zichzelf hebben opgevat, of van anderen onbedachtzaam ontvangen, des te beter te bewaren? Misschien hebben sommigen zich, door een blinde achting voor anderen die zo onbedachtzaam spraken, laten misleiden om hen zonder bedaard onderzoek daarin blindelings na te volgen. Maar de meesten komen daartoe door een kwalijk bestuurde goede bedoeling. Ze merken dat vele mensen zich met een dode woordenkennis van geestelijke zaken vergenoegen, en er een ongelukkig misbruik van maken. Dit willen zij met alle ernst tegengaan. Ze zijn daarin zeer te prijzen. Maar ze voeren die goede bedoeling niet verstandig uit. Ze onderscheiden die dode woordenkennis niet duidelijk genoeg van een levende, en ook niet het onbetamelijk misbruik van de kennis zelf. Ze spreken van de kennis, zonder onderscheid, zo laag en onvoorzichtig, dat menig eenvoudig mens op die gedachten kon komen, dat alle kennis onnodig was, en opgeblazen maakte. En zo maakt men dat vele mensen ook jegens de waarachtige kennis, dat eerste en voornaamste genadegoed, met verachting worden aangedaan. Hoe vermetel is dit gedrag in een zaak van zo'n gewicht, waardoor men in de verbeelding van nut te doen, meer schade dan voordeel doet! Wat voor nut zou hij toch doen, die de geveinsden wilde ontdekken, en intussen daarvan zo onvoorzichtig handelen, dat de meeste mensen daardoor op die gedachten kwamen, dat de ware Godzaligheid zelf, en de openbaring ervan naar buiten, onnodig, ja gevaarlijk was? Men moet dan de ongenoegzaamheid van de letterlijke kennis, en de schadelijkheid van het misbruik ervan, duidelijk aanwijzen; maar zo voorzichtig en onderscheiden daarvan handelen, dat men de letterlijke en geestelijke kennis zelf in geen verdenking brengt. Zegt Paulus, 1 Kor. 8:1, *de kennis maakt opgeblazen*, dan spreekt hij daar, zoals onze overzetters hebben aangemerkt, van een kennis die sommigen voorwendden, van een verbeelding, en niet van het wezen van een

waarachtige kennis, zoals uit het 2e vers duidelijk te zien is. Want de ware kennis is het rechte middel om zich recht ootmoedig te gedragen. Joh. 17:3.

(2) Hoewel een ongegronde *verdenking* van de kennis zo'n grote zonde niet is als de verachting en de veroordeling ervan, toch moet het voor een zeer schadelijke dwaling en ondankbaarheid gehouden worden. En hieraan maken vele van Gods kinderen zich in hun haasten schuldig, door een kwade besturing van hun zucht naar oprechtheid. Want ze zijn dikwijls bevreesd dat ze zichzelf bedrogen hebben, of nog misschien bedriegen zullen, omdat ze van geestelijke dingen een letterlijke en zakelijke kennis hebben. Men hoort vaak deze klacht: "ik ben in die dingen onderwezen, en heb ze duidelijk onder mijn bevattings; ik weet en versta het, hoe Gods kinderen werken; en ik werk ook zo, omdat ik het weet. Ach! Ik vrees dat al mijn werk verstandswerk zal zijn, en dat mijn kennis mij nogbuiten Christus zal houden, en tot verzwaring van mijn oordeel verstrekken! Had ik wat minder kennis, en kon ik dan zo hartelijk werken als deze en die van Gods tere kinderen, dan zou ik eerder denken dat mijn bevindingen echt en recht waren." Als men deze klacht van nabij beschouwt, dan blijkt het dat deze zielen, die zich verbeelden dat ze teveel kennis bezitten, nog veel te weinig hebben, en dat ze zich door gebrek aan kennis, niet alleen tot onnodige kwellingen van zichzelf, maar ook tot grote zonden en ondankbaarheden laten vervoeren. Ze dienden veeleer te klagen: ach! Dat ik zo weinig kennis bezit! Want als ze wat meer kennis bezaten, dan zouden ze zien dat de letterlijke kennis een noodzakelijk middel is om tot de zaligmakende kennis te komen. Want de Heilige Schriften, die buiten alle tegenspraak het middel tot geestelijke verlichting zijn, zijn niets anders dan woorden waarmee men onmogelijk werken kan, als men de rechte letterlijke mening niet verstaat. Hoe groot is dan het gebrek van kennis, wanneer men zich verbeeldt, dat een onderscheiden bevattings van het rechte middel tot ware genade, een middel zal zijn dat wij daarvan verstoken blijven. Vergenoegen sommigen zich met een enkele woordenkennis: ook dat gebeurt door gebrek van kennis, waardoor ze de eigenlijke natuur en het rechte doeleinde van de woordenkennis niet recht kennen. Hadden zij onderscheidener kennis, dan zou het een middel zijn waardoor hen dit misbruik spoediger ontdekt kon worden. Immers mag men het misbruik aan de kennis zelf allerminst wijten. Bezaten deze achterdochtige zielen meer kennis, dan zouden ze zien dat alle geestelijke werkingen van Gods kinderen een waarachtig verstandswerk zijn. Want het eerste werk, dat de Heilige Geest in de harten van de uitverkorenen verricht, bestaat daarin dat Hij hun verstand verlicht, opdat ze door het middel van de woordenkennis bij de zaken zelf bepaald mogen worden, om die onderscheiden, bevindelijk en levendig te kennen en te weten. Het zaligmakende geloof bestaat ook in geestelijk kennen en weten. Jes. 53:11; Ef. 1:17, 18. Alle overige werkzaamheden van de Godzaligheid moeten uit dit kennen en weten voortvloeien, als ze recht zullen zijn. Alle ongestalten, afzwerpingen en werkeloosheden van Gods kinderen ontstaan daaruit, dat hun kennis niet recht opgewekt en levendig is. Want zo gauw ze maar bij de zaken bepaald worden, en die zoals ze zijn, levendig beginnen te kennen en te weten, dan nemen hun gestalten en werkzaamheden een andere keer. Aan welke zonden en ondankbaarheden makende deze geslingerde zielen zich dan in hun haasten schuldig! Ze denken en spreken alsof alle echte bevindingen en werkzaamheden van de Godzaligen niets anders dan verstandeloze driften waren. Ze verachten het eerste en voornaamste voortbrengsel van

Gods zaligmakende genade, de kennis, die God door Zijn schijnen in het hart heeft gelieven voort te brengen. Zegt men: “er is tochook een algemene, dode en natuurlijke kennis, waarmee de mensen verloren gaan”. Het is de waarheid. Maar dat neemt niet weg dat het zaligmakende geloof ook in een kennen en weten, hoewel van en geheel andere natuur, gelegen is, endat hij die dit veracht, zich zeer ondankbaar gedraagt. Het onderscheid tussen een algemene, dode en natuurlijke kennis aan de ene kant, en een bevindelijke, levende en geestelijke kennis aan de andere kant, is ten dienste van eenvoudigen naar vermogen duidelijk aangewezen, in een uitgebreide aantekening, boven, blz. 105-106, te vinden. Men zie ook de *Aanmerkingen over Zach. 3:9, § 28, II, //, en de Aanmerkingen over Ps. 119:75, boven, blz. 94.*

(3) Het is ook eindelijk een zeer schadelijke dwaling, wanneer men de waarachtige kennis onbedachtzaam *overslaat*. Vele bekommerde mensen zijn naar een zaligmakende overtuiging, geloof en bekering zeer begerig. Ze arbeiden en woelen om zich die dingen op te dringen. Ze bidden en smeken dat God hen die dingen schenken mag! Maar ze vorderen niets. Wat is de reden? Deze. Ze hopen dit alles zonder een waarachtige kennis te verkrijgen. Sommige van Gods kinderen wensen van harte in geloof, liefde, ootmoed en Godzaligheid toe te nemen. Maar ze vorderen niet. Waarom? Ze zien het toenemen in de ware kennis van deze dingen voorbij. En zo werkt men zichzelf vruchteloos af, zoals men zich eveneens aan een verachting van het eerste voortbrengsel van de genade, de waarachtige kennis, schuldig maakt.

Wenst men dan de zaligmakende genade bij aanvang of voortgang te ondervinden; wenst mende ware Godzaligheid recht te betrachten, en daarin voorspoedig toe te nemen, dan moet men voor en boven alle dingen naar een letterlijke, zakelijke, bevindelijke, levendige en geestelijke kennis streven. Men moet alle middelen die God daartoe verordend heeft, vlijtig gebruiken, Gods Woord naarstig onderzoeken, overdenken, horen, en daarover met anderen spreken. Maar onder dit alles moet men niet vergeten dat wij daarenboven Gods onmiddellijk schijnen in het hart nodig hebben, wanneer deze middelen gezegend zullen zijn.

VII. *Wanneer God in de harten van de heiligen geschenen had, waren zij DE VERLICHTING der kennis deelachtig geworden.*

1.

God schonk hen (1) geestelijk licht, dat is, eenbovennatuurlijke hebbelijkheid, waaruit die geestelijke kennis geboren werd. (2) Hij verlichtte hun kennis, en begiftigde ze met een grotere trap van onderscheiden klaarheid en levendigheid.

2.

Hieruit kan men de volgende waarheden veilig afleiden.

(1) Alle geestelijke kennis wordt uit geestelijk licht geboren. Waar geen geestelijk licht is, daar kan ook geen geestelijke kennis zijn. Waar integendeel geestelijk licht is, daar moet ook geestelijke kennis komen. Want geestelijk licht en geestelijke kennis hebben op elkaar een betrekking, als een hebbelijkheid op zijn daadwerkelijke oefening, en als de redelijkheid op zijn redelijke daden. Is het nu onmogelijk dat een redeloos schepsel, dat van de hebbelijkheid van de redelijkheid ontbloot is, redelijke daden zou oefenen, zo kan het ook niet gebeuren dat een mens zonder

geestelijk licht geestelijke kennis zou bezitten. En zoals een mens die de hebbelijkheid van de rede deelachtig is, met de tijd redelijke daden doet, zo openbaart zich ook het geestelijk licht in het voortbrengen van geestelijke kennis. Verder, zoals men uit redelijke daden tot het aanwezen van de redelijke hebbelijkheid veilig besluiten mag, zo kan men ook uit de geestelijke kennis van het bestaan van het geestelijke licht volkomen verzekerd zijn.

(2) Men moet ook in de geestelijke kennis zeer verschillende *trappen* van licht, duidelijkheid en levendigheid, zorgvuldig aanmerken. Soms kan de geestelijke kennis *zo donker en flauw* zijn, dat men met de zaken die men kent, niet naar behoren kan werken. Dit leert de dagelijkse ondervinding alle kinderen van God. Ze zijn een waarachtige geestelijke kennis van hun rampzaligheid, en van de verlossing die in Christus is, deelachtig geworden, en zullen het ook eeuwig behouden. Maar die kennis kan vaak zo donker en flauw zijn, dat die waarheden, die ze kennen endaadwerkelijk beschouwen, geen grote kracht op het gemoed en de wandel doen. Soms kan de trap van licht, duidelijkheid en kracht zeer groot zijn. Hoewel niemand, die een waarachtige geestelijke kennis bezit, in een volstreekte onkunde weer kan vervallen, zijn echter de trappen van de verlichting van de kennis zeer *veranderlijk*. Die vandaag een donkere kennis heeft, kan binnenkort een grote verlichting daarvan ontvangen. En die vandaag een zeer opgeklaarde kennis heeft, kan morgen door verschillende oorzaken zeer donker zijn.

(3) Als dan iemand begerig is dat hij bij aanvang een waarachtige geestelijke kennis mag ontvangen, of dat het bij voortgang meer verlicht mag worden, dan moet hij zich aan de verlichtende genade aanbieden, dat die hem bij aanvang of voorgang de *verlichting* schenken mag. Want het is onmogelijk dat iemand zonder dat geestelijk licht een geestelijke kennis oefenen zou. Als een blinde, of iemand die een duister gezicht heeft, begerig is om onderscheiden en duidelijk te zien, dan dient hij naar een middel om te zien, waardoor de hebbelijkheid van het gezicht herstelt of versterkt kan worden. Wat zou u toch wel denken van iemand die een blinde wilde overreden dat hij het vermogen had om te zien, en dat hij niet nodig had de geneesmiddelen van een ervaren dokter tot herstelling van het gezicht te gebruiken, maar die de blinde man gedurig vermaande om nauwkeurig toe te zien? Hetzelfde handelen zij met geestelijk blinde zondaren, die hen tot de oefening van een geestelijke kennis vermanen, en hen de rechte weg tot geestelijke verlichting verbergen of afraden. En zo buitensporig een blinde handelen zou, wanneer hij verschillende boeken en spiegels kocht om te lezen en zich te beschouwen, maar de raad vaneen ervaren dokter, om van hem ogenzalf tot een onfeilbare herstelling van het gezicht, vergeefs te ontvangen, in de wind sloeg; zo uitzinnig handelt ook een blinde zondaar, wanneer hij zich vermoeit om geestelijke dingen geestelijk te kennen, maar weigert als een blinde tot Christus tot verlichting de toevlucht te nemen.

3.

Die in dit stuk, waarvan de zaligheid in tijd en eeuwigheid afhangt, verstandig en getrouw met zichzelf en anderen wil handelen, moet vooral toezien dat hij de *zaligmakende verlichting* van het gemoed door gewisse en *onbedrieglijke merktekens* nauwkeurig onderscheiden mag van een natuurlijk *levendigheid*, een

geestdrijvende *verbeelding* en een *algemene verlichting* van de tijdgelovigen. Dit is zoveel te nodiger, omdat vele mensen hier op allerlei manieren zeer gevaarlijk dwalen. Want sommigen zijn zo lichtvaardig, dat ze genoemde schijndingen, tot hun eeuwig onherstelbaar verderf, voor de waarachtige verlichting houden. Anderen zijn zo vreesachtig, dat ze de bovennatuurlijke verlichting van de Heilige Geest als een natuurlijk algemeen werk aanmerken. Nog anderen laten zich uit verschillende beginselen bewegen om zo te denken, te spreken, en zich te gedragen, alsof men in dit gewichtige stuk, aangaande zichzelf of een andere, altijd in een volstreekte onzekerheid moest blijven, en nooit tot een gegronde en onbedrieglijke zekerheid kon komen. Hoewel deze laatste dwaling dikwijls de schijn van de voorzichtigheid, van de getrouwheid, en van een bijzonder doorzicht in geestelijke dingen probeert aan te nemen, echter moet men het als een schadelijke onvoorzichtigheid, trouweloosheid en donkerheid veroordelen, die tegen vele waarheden van de Heilige Schriften en van de Hervormde leer strijdig is, en die voortvloeit uit verschillende beginselen van eigen wijsheid, zelfgekozen leiding, donkerheid aangaande het wezen van de genade, of een redeloze vreesachtigheid. Temeer omdat het recht geschikt is Gods kinderen van hun troost, en God van Zijn eer te beroven. Men kan, God zij dank! in deze belangrijke zaak tot een zedelijke zekerheid geraken, en grondig genoeg onderscheiden wat zaligmakend, en wat natuurlijk algemeen licht is. Maar hier moet men de uiterste omzichtigheid gebruiken, om *bedrieglijke* merktekens van onbedrieglijke duidelijk te onderkennen. Sommigen nemen tot een zeker merkteken aan, *dat ze het licht dat ze ondervinden, in hun macht niet hebben, om het naar hun welgevallen zelf te veroorzaken*. Hoewel deze misvatting zeer algemeen is, is het echter de bedrieglijkheid zelf. Want daardoor zou men ook bewijzen kunnen dat men natuurlijke ziekten, loomheden, en de daar tegenoverstaande gezondheid en natuurlijke levendigheid, als geestelijke zaken moest aanmerken, omdat men die dingen ook niet in zijn macht heeft om ze naar welgevallen te veroorzaken of te verdrijven. Hoe verstandeloos dit besluit ook is, echter vindt men vele menen die, tot hun eeuwig onherstelbaar verderf, dit allerongelukkigst besluit maken. Want ze hebbeneen natuurlijke redeloze vlugheid en levendigheid, die van hun lichaamsgestel, het fatsoen, of andere lichamelijke dingen afhangen. Ze ondervinden gelijksoortige verwardheden en beklemdheden. Ze worden aangename en onaangename verbeeldingen gewaar. Ze zien dit aan als geestelijk licht en duister. Welk bewijs hebben ze, dat ze het daarvoor houden mogen? Dit. Ze kunnen zich deze dingen naar hun welgevallen niet geven, en ook niet afnemen. Dit is naar hun gedachten bewijs genoeg, om zonder verder onderzoek te besluiten, dat dit licht door Gods zaligmakende genade in hen gewerkt is. Gewis, de ogen van hen, die het heil van hun naastenbeminnen, moeten wel van droefheid overlopen, wanneer ze horen dat sommigen dit als een veilig merkteken van iemands genadestaat lichtvaardig misbruiken. En ach! Dat Gods echte kinderen in dit stuk verstandiger handelden! Maar ook zij, die de waarachtige bovennatuurlijke verlichting van de zaligmakende genade deelachtig zijn geworden, laten zich door deze bedrieglijke stelling menigmaal misleiden, om zich ten aanzien van de omstandigheden grote schade toe te brengen. Want, zoals menigeen enkel lichamelijke verwardheden en benauwdheden als verberging van Gods aangezicht, of als tekens van Gods vreselijk ongenoegen aanziet, tot zijn beangstiging en moedbeneming, zo kan hij ook een lichamelijke en natuurlijke levendigheid, opgewektheid, en vrolijkheid voor een

bijzondere verlichting houden, zich daar zonderling mee vermaken, en omtrent het zoeken naar de wasdom en beoefening van het waarachtige geestelijke licht onverschilliger worden. Daar hij toch in die levendigheid minder verlichting ondervindt dan op een andere tijd, toen hij zich verbeeldde veel duisterder en van God verlaten te zijn. En welke reden heeft hij voor die misvatting? Deze. Ik heb dat licht en duister niet in mijn macht. Ik kan het mij naar mijn welgevallen niet geven en ook niet afnemen. Daarom moet het een licht zijn, dat Gods genade in mij gewerkt heeft.

Er zijn er ook die *een zinnelijke gevoelige verruiming en blijdschap*, tot een veilig merkteken van de waarachtige verlichting stellen. Maar dit is van diezelfde natuur en waarde als het zojuist genoemde. Want zulke zinnelijke verruimingen kunnen ook uit enkel natuurlijke oorzaken voortkomen. En integendeel kunnen Gods kinderen waarachtige verlichting van God ontvangen, en toch wegens een ontsteld lichaam, of andere omstandigheden, die zinnelijke verruiming missen. De onheilen, die deze misvatting in de wereld brengt, zijn diezelfde die uit het eerstgenoemde bedrieglijke merkteken voortvloeiden. Anderen stellen het merkteken van geestelijk licht *in zekere trappen van Godzaligheid*, die naar hun gedachten daaruit geboren moeten worden. Maar ook dit is een zeer schadelijke misvatting. Want hoewel men de boom aan zijn vruchten veilig kennen kan, echter zou hij zeer dwalen, die niet het wezen, maar zekere trap van schoonheid en volmaaktheid van de vruchten tot een merkteken van de natuur en het leven vande boom wilde stellen. Immers, alle merktekens van de natuur van dingen moeten niet gesteld worden in de omstandigheden en trappen, die in alle wezens en in die alleen niet te vinden zijn, maar in wezenlijke eigenschappen, die alle wezens en die alleen bezitten. De schade die genoemde misvatting veroorzaakt is wel zo groot en verderfelijk niet, als die welke de beide eerste stellingen aanbrengen, omdat onboetvaardige zondaars die van het wezen van de Godzaligheid ontbloot zijn, zich daarmee zo gemakkelijk niet kunnen bedriegen. Toch is die groot genoeg om daarvoor te schrikken. Want die bedroefde misvatting is de voornaamste oorzaak waarom vele van Gods verlichte kinderen aangaande hun genadestaat, troost en vrolijke oefening van de Godzaligheid, in een treurige donkerheid blijven zitten. Immers, een goed aantal van hen kan nooit tot vastigheid van hun staat komen. Heeft meneens uit het aanschouwen van Jezus' aangezicht enige troost genoten, dan bestrijdt men het als eenschadelijk zelfbedrog. Men verhindert zichzelf in een bestendige en vrolijke betrachtning van de Godzaligheid, door gestadige verdenkingen van zichzelf. Wat is de oorzaak? Deze. Men denkt: "als ik waarachtig geestelijk licht bezat, dan moest ik zo'n trap van geloof, liefde, lijdzaamheid en sterkte in de geestelijke strijd bezitten. Die trap bevind ik niet. Daarom zal mijn licht naar alle waarschijnlijkheid maar een dwaallicht zijn." Zie! Zo verderfelijk is het, wanneer men in het stellen van de merktekens van de waarachtige verlichting mistast en lichtvaardig handelt. Ach! Dat God een ieder, die van de zielestaat en van Gods zaligmakende werkingen in het hart van zichzelf en van een ander, denken en spreken wil, de teerheid en het oneindig belang van deze dingentoch op het gemoed drukte! Gewis, die stukken zijn Aanmerkingen over 2 Korinthe 4:6 149 zo teer en belangrijk, dat geen mens zich diende te onderwinden van zulke zaken een merkteken te stellen of toe te passen, behalve dan als hij voldoende tijd, vlijt, gebeden en arbeid besteed had om het met de uiterste zorgvuldigheid

te onderzoeken, opdat hij van de gegrondheid ervan uit zekere gronden recht grondig overreed was.

Laten we dan, onder indruk van de teerheid van de zaak, in afhangende van de leiding van de Geest in de waarheid, ook eens bezien welke de eigenlijke, wezenlijke en onbedrieglijke merktekens zijn, waaraan men de waarachtige verlichting van alle natuurlijke levendigheid, verbeeldingen, algemene verlichtingen en alle dwaallichten, veilig onderscheiden kan. Hier moet men vooraf aanmerken dat een merkteken van waarachtig genadicht en leven, de volgende eigenschappen aan zich moet hebben.

(1) Het moet in geen omstandigheid, toevalligheid, of trap bestaan, maar in een wezenlijke eigenschap of vrucht, die van het wezen zelf niet gescheiden kan worden.

(2) Hieruit volgt

(a) dat het in waarachtige begenadigden *alleen*, en in geen natuurlijke mensen, hoe nabij zij ook mogen komen, of hoe hoog ze in tijdgelovige verrukkingen gestegen mogen zijn, plaats moet hebben.

(b) Het moet in *alle* begenadigden, niet alleen de gevorderde en levendige, maar ook in de allerswakste, donkerste en dodigste, gevonden worden. Want de kleinste van Gods kinderen bezit zowel het wezen van geestelijk leven en licht, als de allergrootste. Zoals het kleinste kind en de zwakste mens het wezen van de mensheid zo wel deelachtig is, als de grootste en sterkste held.

(c) Het moet, wat het wezen en het beginsel aangaat, in alle begenadigden *op alle tijden* zijn, niet alleen wanneer ze opgewekt en levendig werken, maar ook wanneer ze zich allerdodigst en ellendig bevinden. Want een waarachtig verlichte kan het geestelijk leven nooit geheel verliezen. De zalving die hij van de Heilige Geest ontvangen heeft, blijft in hem wat het wezen aangaat, en onderscheidt hem wezenlijk van de beste tijdgelovige. 1 Joh. 2:27. Een redelijk mens behoudt, in wat voor staat hij ook mag zijn, de redelijkheid en de beginselen van redelijke werkingen, die zich telkens wanneer hij werkt, openbaren, al was het ook in een verbijstering van zinnen. Een levende vruchtboom heeft zijn leven, vruchtbaarheid, en de beginselen van de vruchten altijd, ook midden in de winter, in zich, zodanig, dat een verstandige onderzoeker van de natuur ze duidelijk genoeg kan ontdekken, endat ze, wanneer het seizoen de vochten aan de gang brengt, ook altijd in knoppen, bladeren, bloemen en vruchten, in mindere of meerdere mate uitbreken. Het is met een waarachtig verlichte even zo gelegen. Hij heeft de beginselen van de wezenlijke merktekenen ook altijd, in de grootste ongestalten, in zich. Ze openbaren zich altijd vanzelf, zo gauw hij omtrent geestelijke dingen werkt, in mindere of meerdere mate. Hoewel hij zelf, of een donkere Godzalige, ze niet kan vinden, zo zal toch een ge oefende Christen, wanneer hij ze gezet en bedaard onderzoekt, die ook in de naaste geestelijke winter vaak kunnen ontdekken.

(3) Eindelijk mag men niets als een onbedrieglijk merkteken van het geestelijke licht en leven aannemen, dat de Heilige Schrift, die, zoals in alle zo ook in deze stukken onze enige regel en toetssteen blijven moet, niet als zodanig aan de hand geeft. Zo'n onbedrieglijk merkteken, dat al deze eigenschappen heeft, is dan, om tot de zaak zelf te komen, de wezenlijke, natuurlijke *uitwerking* die aan het geestelijk licht en leven alleen, in allen, altijd, en noodzakelijk eigen is. Matth. 12:33; 1 Joh. 3:14. Tot deze

uitwerking behoren drie stukken, waarin onze catechismus met recht het wezen van de Godzaligheid stelt, namelijk, geestelijke *armoede*, een levend *geloof* in Christus, en de echte *liefde*, alle drie samengenomen.

- (1) Het eerste stuk dan, dat tot de wezenlijke uitwerking van het geestelijk licht en leven behoort, is de *geestelijke armoede*, waardoor men zijn geheel verdorven aard, zonde, smet, schuld, en zijn volstrekt gebrek van alle deugd, gerechtigheid en kracht, waarin men van nature steekt, zo onderscheiden, bevindelijk en levendig inziet, dat men zich als een arme voor God gedraagt. Matth. 5:3.
- (2) Het andere is een *levend geloof* in Christus, waardoor men Hem, met verloochening van zichzelf en alle schepselen, geheel in Zijn Persoon, ambten en goederen, zonder enige uitzondering, vrijwillig kiest en omhelst. Joh. 1:12; 3:36.
- (3) Het derde is de *liefde*, dat uit dit geloof geboren is, waardoor men een innige oprechte *toeneiging* of gezindheid tot God, als verzoend in Christus, tot Jezus, tot de wet, het beeld, en volk van God, in zijn binnenste gevoelt, met die uitwerking, dat men een innige afkeer en droefheid over alle zonden ondervindt, en dat men naar alle geboden met een naarstig voornemen begint te leven. Gal. 5:6; 1 Joh. 3:14; Matth. 7:21.

Maar hier dient men weer aan te merken,

- (1) dat men deze drie stukken moet samenvoegen. Want de echtheid van het ene moet uit het andere openbaar worden.
- (2) Men moet hier ook in geen geval op de *trappen* van volmaaktheid of onderscheidenheid, maar op het *wezen* van deze vruchten zien. Want men kan ook uit een vrucht, die door verschillende toevallen tot zijn volkomenheid niet is gekomen maar door wormen beschadigd is, van de levendigheid van een vruchtboom veilig oordelen. Het geestelijk licht en leven bevindt zich midden in de duisternis en de dood die in het vlees is overgebleven. Hierom ontmoet men tussen armoede, geloof en liefde, ook nog de tegenovergestelde vruchten van het vlees, die tegen de vruchten van de *geest* strijden en ze onvolkomen doen blijven. Gal. 5:17.
- (3) Eindelijk dient men hier ook nog de *tijden* te onderscheiden. Want hoewel deze vruchten aan het geestelijk licht altijd eigen zijn, echter zijn ze er op de ene tijd anders, dan op de andere. Immers, zoals een vruchtboom de vruchtbaarheid altijd in zich heeft, maar het anders in de winter en weer anders in de zomer en herfst openbaart, zo heeft het geestelijk leven ook deze vruchten altijd in zich, maar anders in een geestelijke winter, en weer anders in een geestelijke zomer.

Onder genoemde bepalingen mag men deze drie stukken voor veilige en onbedrieglijke kenmerken van geestelijk licht en leven houden. Want

- (1) ze zijn aan het geestelijk licht en leven *alleen* eigen. Ze kunnen van geen natuurlijke levendigheid of algemene verlichting, hoe verheven ze ook zijn, voortkomen. De levendigste en hoogste natuurlijke tijdgelovige aandoeningen, verbrekingen, verrukkingen, verruiming en ijverigste werkingen van spreken, bidden en andere bezigheden, zijn van deze wezenlijke vruchten geheel ontbloot. Al hun verbrekingen zijn maar oppervlakkige aandoeningen van redeloze beroeringen of wettische benauwingen over deze of gene grovere zonde en straf, zonder dat bedaarde, redelijke, bevindelijke, levendige en ootmoedige inzicht in

zijn geheel ontblote toestand, dat in de allerzwakste van Gods oprechte kinderen, ook dan wanneer zij het slechtst gesteld zijn, zeer goed te ontdekken is. Al hun ingebeelde geloofsoefeningen zijn maar ongegronde, lichtvaardige en oppervlakkige toeëigeningen van enige beloften en goederen, zonder daadwerkelijke, bedaarde, armoedige, bevindelijke, levendige werkzaamheden en omhelzingen van Christus Zelf, zoals Hij in het Evangelie wordt aangeboden, welke in de allerzwakste gelovige duidelijk te vinden zijn. Al hun blijdschappen, bevindingen, en werkingen zijn maar oppervlakkige vertoningen, waar niet het minste van liefde tot God, van bedaarde tegenstand tegen alle zonden, en van een tere zucht en strijd tot een nauwgezette Godzaligheid te bespeuren is. Ze slaan deze dingen over, en geven zich vaak aan het tegengestelde des te onbedachtzamer over.

- (2) Bovengenoemde vruchten zijn verder aan het geestelijk licht en leven zo natuurlijk en noodzakelijk eigen, dat ze *in alle* begenadigden, niet alleen de meest gevorderde, maar ook de allerzwakste, zo veel het wezen aangaat, duidelijk genoeg gevonden worden.
- (3) Ze zijn ook *altijd* in hen. Het kangebeuren dat ze in het begin, in geestelijke wintertijden en in uren van verzoeking, zo ingewikkeld verborgen liggen, dat een begenadigde zelf, of een andere ze zo direct niet kan opmerken of daarvoor houden. Maar op een andere tijd ontwikkelen ze zich, en maken zich onderscheiden openbaar. Ja, wanneer iemand, die in geestelijke dingen enig doorzicht heeft, ze met voldoende bedaarheid en wijsheid onderzoekt, dan kan hij ze ook in de zwaarste winter in hun beginselen zo duidelijk tegenkomen en aantonen, dat ook een kind van God in de allerslechtste toestand ze in zich kan vinden. Hoewel hij ze veelal voor geen echte vruchten houden durft.
- (4) Eindelijk wordende deze vruchten ook in Gods Woord zelf als echte merktekens van waarachtig geestelijk licht en leven opgegeven. Matth. 13:33; 5:3; Joh. 1:12; 3:36; Gal. 5:6; 1 Joh. 3:13; Matth. 7:21. Daarom kan men dan volkomen veilig zijn dat allen die deze drie vruchten bezitten, het geestelijk levendeelachtig zijn, en integendeel dat allen die daarvan ontbloot zijn, het ook nog missen. Men mag zich verzekerd houden dat tot het wezen van het geestelijk leven niet meer, maar ook niet minder vereist wordt. Het zou misschien zeer nuttig zijn wanneer men zich in het onderzoeken van zijn eigen staat, of die van een ander, of in het besturen van onsterfelijke zielen, aan deze weinige en veilige merktekens alleen hield, en al de bijzondere stukken tot deze weinige hoofden bracht. Want een voorname reden waarom vele zielen in gedurige slingeren zonder vastigheid heengaan, is ook deze dat mende merktekens al te zeer vermenigvuldigt en al te verscheiden voordraagt. Immers, vele zielen komen daardoor in verwarring. Ze zien dikwijls iets aan, dat maar op een andere manier voorgedragen wordt, alsof het iets vreemds was, waarvan zij geen bevinding hebben; wat zij levendig in zich gewaar worden wanneer het maar op een gewone manier, kort en duidelijk wordt voorgesteld.

Ik beken, in elk van de drie genoemde merktekens zijn verschillende bijzonder stukken, die men onderscheiden en duidelijk moet aanwijzen verklaren, opdat men van het geheel een waar en grondig begrip mag hebben. Men kan elk bijzonder stuk ook zeer gevoeglijk in een samenspraak, oefening of leerrede gebruiken, entoepassen

tot ontdekking of bevestiging van de mensen, en aantonen dat de andere stukken in het geheel niet kunnen zijn, waar dit wezenlijke gedeelte ontbreekt. Of dat zij, die een wezenlijk gedeelte hebben, ook de andere stukken, die daarvan niet gescheiden kunnen worden, deelachtig zijn, zoals Johannes, 1 Joh. 3:14, handelt. Ook kan het zeer nuttig zijn dat men aantoonde hoe in allerlei werkzaamheden van Godzaligen, al deze stukken samenlopen. Zo kan men in een echte honger en dorst naar Gods gerechtigheid, of in een geestelijke waarachtige begeerte naar Christus, alle wezenlijke eigenschappen en vruchten van het geestelijk lichte leven helder genoeg ontdekken, en aan geslingerde zielen tot bemoediging aantonen. Maar het zou voor eenvoudige zielen zeer nuttig kunnen zijn, wanneer men die zaken, zoveel mogelijk is, naar die bekende, verklaarde en bewezen hoofdstukken schikte, om hen voor verwarring zoveel mogelijk is te bewaren. Sommigen konden misschien vrezen dat men op deze wijze vervallen zou om telkens hetzelfde te zeggen. Maar dit is gewis een nodeloze vrees. Want stel eens dat iemand voorgenomen had verscheiden zinnebeeldige Namen van de Heere Messias, of het zaligmakend geloof te verklaren. Zou u ook denken dat die man telkens op een onverstandige wijze hetzelfde zei, wanneer hij met eigenlijke uitdrukkingen aantoonde dat elk zinnebeeld ons de Heere Messias, of het geloof van de uitverkorenen aanwees? Anderen konden wel eens vrezen dat zij, die het alleen voor een geleerde en verstandige handelwijze houden wanneer men in de toepassing diezelfde zinnebeeldige uitdrukkingen, die in de tekst gevonden worden, zonder daarvan enigszins af te wijken, stipt gebruikt, deze manier van handelen als onverstandig en algemeen mogen aanzien en uitroepen. Maar welke zwaarigheid? Men kan zeker genoeg bewijzen dat mensen die dit doen, ongeleerd en onverstandig zijn, of dat zij door vooroordelen misleid zijn en in dit stuk niet grondig of verstandig redeneren. Een dienaar van het Evangelie diende zoveel verstand te hebben, dat hij zich aan zulk onverstandig doen niet keerde, en dat hij liever het wezenlijk nut van eenvoudige zielen, dan de ijdele roem van zulke mensen bedoelde. Zou een welmenende knecht van Christus zich niet voor het aangezicht van zijn Heere moeten wegschamen, wanneer hem daar te binnen kwam: “ik heb in de toepassing, die ik niet alleen naar de uitdrukkingen maar ook naar de verklaarde zaken moest schikken, mij stipt aan enige zinnebeeldige uitdrukkingen gehouden, die voor eenvoudigen donker waren, opdat enige mensen die zo'n handelwijze beminnen, het geleerd en verstandig mochten noemen; met dit gevolg dat ik die roem verkregen heb, maar dat Uw eenvoudige arme kinderen daardoor onzeker gebleven, of nog verwarder geworden zijn”!

VIII. *De daad, waardoor God de verlichting der kennis in de harten van de heiligen veroorzaakte, bestond hierin dat **Hij ZELF** in hun harten SCHEEN TOT verlichting.*

I. God Zelf werkte dan door Zijn almachtige kracht *onmiddellijk* in hun harten, om die bovennatuurlijke hebbelijkheid van verlichting uit de duisternis daar voort te brengen. En die verlichting waaruit de kennis van Gods heerlijkheid geboren werd, was een onmiddellijk gevolg en voortbrengsel van dat krachtdadig schijnen.

II. Zo ziet men hier

(1) dat tot verlichting van een ziel, behalve en boven alle middelen die de geestelijke voorwerpen aan het verstand tot beschouwing voorstellen, nog een bijzondere daad van Gods scheppende almacht, die een bovennatuurlijke hebbelijkheid in de

ziel scheidt, noodzakelijk vereist wordt. Want de heiligen waren met het heerlijk aangezicht van Jezus, waarin zich Gods heerlijkheid zeer duidelijk en levendig vertoonde, en met de overige genademiddelen bevoorrecht. Maar zouden zij, die van nature blinde en duistere mensen waren, die heerlijkheid in die spiegel ook aanschouwen, dan was het nodig dat hen nog een nieuwe weldaad geschonken werd. God Zelf moest nog daarenboven in hun harten schijnen, om daar een verlichting, of een bovennatuurlijke hebbelijkheid van geestelijk licht te voorschijn te brengen.

- (2) Het is ook niet genoeg dat God eenmaal in een hart geschenen heeft. Hij moet daar ook aanhoudend voortschijnen om dat geestelijk licht te onderhouden, op te wekken en te regeren, als men geestelijke zaken recht geestelijk en levendig kennen zal.
- (3) Naarmate dan de onafhankelijke Heere Zijn schijnen in het hart geheel of ten dele inhoudt, naar die mate blijft een ziel ook duister. Integendeel wordt het in een hart bij aanvang of bij voortgang licht, naarmate het de vrijmachtige God behaagt door Zijn scheppend alvermogen daarin te schijnen. Hier ontmoet men een vaste grond, waaruit men de verschillende gesteldheid van de mensen onder de genademiddelen zeer grondig verklaren kan. Er zijn verschillende mensen onder een heldere en krachtige verkondiging van het Evangelie. Deze en gene worden in verschillende geestelijke zaken bij aanvang of bij voortgang helder en krachtig ingeleid. Maar de meesten blijven duister en werkeloos zitten. Op de ene tijd ondervinden Gods kinderen onder het horen of lezen ongewoon licht in de zaken. Maar op een andere tijd bevinden ze zich zo donker en verward, dat diezelfde dingen hen nu zeer duister zijn. Hoe komt dit? U zult misschien denken: men kan verschillende oorzaken daarvan aanwijzen. Sommigen die het Evangelie lezen of horen, sluiten hun hart voor het licht van de waarheid, door schadelijke vooroordelen. Anderen benevelen hun verstand door een dikke damp van schadelijke begeerlijkheden, die hen zodanig kunnen aftrekken, dat ze niet eens bedaard luisteren. En Gods kinderen benemen zich vaak het licht door ongelovige moedeloosheden, of door een eigenzinnig woelen in eigen krachten. Het is zo. Deze dingen zijn vaak middelloorzaken, waardoor de mensen zichzelf voor de waarheid en zijn kracht onvatbaar maken. Maar het gebeurt ook dat verschillende lieden, die met geen vooroordelen boven anderen bezet waren, maar een algemene overreding van de waarheid bezaten, duister en onbekeerd blijven zitten. Daar anderen, die met vooroordelen en vijandschap vervuld waren, zelfs onder hun tegenwerken licht in de waarheid ontvangen en bekeerd worden. Menigeen die zich verbeeldde met een zucht om bekering naar de kerk te gaan, blijft onbekeerd zitten. Daar een ander, die enkel door begeerlijkheden gedreven naar de kerk ging, daar licht in de waarheid ontvangt. Sommige van Gods kinderen komen met moed en onderwerping onder het gehoor, of aan het lezen. Maar onder die bezigheden worden zij zo donker en verward, dat ze nergens bij komen. Terwijl anderen moedeloos en verward heengingen, en onder datzelfde voorstel buitengewoon licht ontvangen. Hoe komen deze dingen? De enige grond waaruit men deze vraag grondig kan beantwoorden, is alleen in Gods vrijmachtig schijnen te vinden. Deze worden onder het voorstel verlicht, en met de waarheid geestelijk werkzaam, omdat God naar Zijn onafhankelijke genade in hun harten schijnt. Maar gene blijven onder het krachtigste voorstel duister en onbekeerlijk zitten, omdat een

vrijmachtige God Zijn schijnen in het hart naar Zijn rechtvaardig oordeel inhoudt. Deze van Gods donkere kinderen ondervinden een meerdere verlichting van hun kennis, omdat hun goedertieren Vader nu, om goede en wijze redenen, helderder en krachtiger in het hart schijnt. Maar gene van Gods levendige kinderen worden onder het levendigste voorstel donkerder, omdat hun vrijmachtige en getrouwe bonds-God tot hun vernedering en onderwijzing Zijn schijnen wat meer gelieft in te houden.

Ach! Dat alle *leraars* en *toehoorders* dit stuk recht begrepen, en in de zin van de gedachten van hun harten bewaarden. Ze zouden onder het spreken en horen geheel anders zijn dan helaas! veelal gebeurt.

(1) De *leraars* zouden zich wel verplicht achten om uit gehoorzaamheid aan hun Heere, de waarheden zo duidelijk, onderscheiden en krachtig als hen ooit mogelijk is, voor te dragen.

- a. Maar zij zouden zich nooit verbeelden dat zij daardoor enige toehoorder zouden kunnen of moeten verlichten.
- b. Ze zouden voor, onder en na hun spreken tot de onafhankelijke verlichtende genade met ootmoedige onderwerping opzien, ende verlichting van de harten er ootmoedig vansmeken, en zonder bepaling met lijdzaamheid verwachten.
- c. Als ze bemerkten dat een of meerdere zielen onder hun voorstel bij aanvang of voortgang tot licht waren gekomen, dan zouden ze daarvan geen melding durven maken met een oogmerk dat zij zelf daarvan enige roem of achting ontvangen mochten. Het zou hen zeer walgelijk zijn, wanneer een onverstandige vleier dat voortbrengsel van Gods schijnen vermelden wilde, om hen daarover in het aangezicht te prijzen. Ze zouden wel in diepe neerbuiging, met aangenaamheid en dankzegging erkennen dat een vrijmachtige God Zijn heilig en heerlijk schijnen met hun lage spreken en gebrekkige pogingen had gelieven te paren, maar ze zouden ook tegelijk hartelijk wensen, dat een ieder allerlevendigst geloofde, dat zij er niets toe gedaan hadden dan alleen door de kracht van de Heere de voorwerpen voor te stellen, en dat God alleen door Zijn krachtadig schijnen dat licht veroorzaakt had, opdat dus, niet zij, maar de Heere daarvoor geprezen werd.
- d. Als de hoorders duister en werkeloos bleven, dan zouden ze niet moedeloos worden, en ook niet op de toehoorders toornig worden, maar met onderwerping erkennen dat God de verlichting van de zielen van hun handen nooit vordert, en Zich ook niet verplicht heeft om Zijn schijnen met hun spreken, naar hun welgevallen altijd te vergezelschappen. Ze zouden met de onbekeerlijke zondaren een innig medelijden hebben, aangezien de Heere Zijn schijnen van hun harten vrijmachtig inhiel.

(2) Een onderscheiden begrip en een levend geloof van bovengemelde waarheid zou ook buitengewoon nuttig voor de *toehoorders* kunnen zijn.

- (a) Het zou hen aansporen om in afhanging van het vrijmachtig schijnen van de Heere, de middelen te gebruiken.
- (b) Wanneer zij duister bleven, zouden ze de schuld daarvan op de leraar niet durven werpen, maar ootmoedig erkennen dat God Zijn schijnen in het hart van

hen, die zich alle verlichting onwaardig hebben gemaakt, rechtvaardig had ingehouden.

- (c) Als zij onder de genademiddelen geestelijk licht ontvingen, zouden ze het aan de arme leraar ook niet toeschrijven, maar aan God, Die in hun harten geschenen had, de eer daarvan ootmoedig laten toekomen. Want als een ziel met geestelijke dingen werken zal, dan worden daartoe twee zaken vereist. Eerst is het nodig dat de weldaden hem helder, onderscheiden en betooglijk worden voorgedragen. Want wanneer een voorstel duister en verward is, kan een verlicht gemoed de zaken, die verward voor hem zijn, niet als onderscheiden beschouwen. Hierom is het een onwaardeerbaar voorrecht, wanneer men onder middelen verkeert waar de waarheden helder, onderscheiden en betooglijk worden voorgesteld. God, Die door gepaste middelen werkt, pleegt dit ook zodanig te beschikken, wanneer het Zijn welbehagen is mensen in de waarheid te heiligen en verder op te bouwen. Maar behalve dat voorstel is het ook nodig dat God eronder in het hart schijnt. Het is hier in het geestelijke als het in het natuurlijke zou zijn, wanneer een blindgeborene uit een geschrift belangrijke zaken gemakkelijk lezen en onderscheiden zou leren. Hiertoe zou buiten twijfel eerst vereist worden, dat een leesbaar geschrift, waarin die belangrijke zaken onderscheiden waren voorgesteld, voor zijn aangezicht gelegd werd. Want als er geen geschrift te vinden is, of als het onleesbaar is geschreven, of als de zaken onverstaanbaar voorgesteld waren, dan zou hij, als had hij zijn gezicht ontvangen, toch niet verstaanbaar kunnen lezen. Maar al had een blindgeborene het leesbaarste geschrift voor zijn aangezicht liggen, dan zou hij toch niets lezen kunnen, als hem het gezicht door een wonderwerk niet geschonken werd. Als dan iemand, die deze dingen recht begrijpt en levendig gelooft, onder enig middel verlicht mocht worden, dan zal hij God daarvan de eer moeten toebrengen. Hij zal de gaven en het werk van de dienaar wel erkennen en zeer waarderen, 1 Thess. 5:12, maar hij zal de roem daarvan laten toekomen aan God, Die deze bekwaamheden in hem gelegd heeft, en door Zijn voorzienigheid dat middel genadig beschikt heeft. Hij zal eindelijk ook vrijwillig erkennen dat de hebbelijkheid van geestelijk licht in zijn ziel, van Gods onmiddellijk schijnen in zijn hart is voortgekomen, zonder dat de arme leraar daar iets heeft kunnen toebrengen.

IX. De apostel BELIJDT hier eenvoudig en openlijk: God HEEFT in ONZE harten geschenen.

/. Hij (1) was op goede gronden verzekerd dat de verlichting, die hij en zijn medediens ontvingen hadden, een echt voortbrengsel van de zaligmakende genade was. (2) Hij sprak daarvan vrijmoedig, niet alleen tot ware begenadigden, maar ook tot de valse apostelen. (3) En dit was zeer nuttig tot weerlegging van de valse apostelen, tot versterking van de gemeente, en tot verheerlijking van de Goddelijke genade.

// Zo (1) kan dan een Christen van de verlichting van hem en van een ander, voldoende zeker zijn. (2) Hij kan en mag het voor allerlei mensen belijden, zonder daarbij te voegen die herinnering, *als ik mij niet bedrieg*, die zeer velen uit een lelijke gewoonte zich zo eigen gemaakt hebben. Hij moet zich niet verbeelden dat dit de enige weg is om tot stichting van zijn naasten te spreken, zoals sommige eenvoudigen denken dat zij of anderen niet stichtelijk gesproken hebben als ze van

zichzelf en van hun vorige of tegenwoordige bevindingen niet iets genoemd hebben. Dit is een groot misverstand. Het spreken van zijn bevindingen is in sommige gepaste gevallen, maar niet alleen, ook niet altijd nodig en nuttig. Men kan soms meer stichten wanneer men van stellige bevindelijke waarheden spreekt. Immers, de apostelen hebben niet alleen, en altijd, maar bij sommige gelegenheden van hun bevindingen gesproken.

///. Het is dan een gevaarlijk teken van een verduisterd gemoed, wanneer men niet verdragen kan dat kinderen van het licht tot verheerlijking van God en tot stichting van de naaste, bij gelegenheden vrijmoedig verhalen hoe God bij aanvang of bij voortgang in hun hart of in dat van een ander, tot verlichting der kennis geschieden heeft. Een mens die zo'n verhaal veracht, of met woorden, gebaren en werken tegengaat, gedraagt zich als een ongelukkig kind der duisternis, dat als een onedele nachtuil de weerschijn van Gods schijnend licht niet verdragen kan, en wiens zinnen de god van deze eeuw allerongelukkigst verblind heeft door vijandschap, nijd, hovaardij, of andere begeerlijkheden. De uitvluchten waardoor men die blindheid en afkerigheid probeert te verschonen, zijn niets anders dan nieuwe bewijzen van een beklaglijke verblinding. Men geeft voor dat men zulke verhalen van die verlichting niet goed verdragen kan, omdat gewone, onverstandig en soms jonge mensen zich daarop verheffen, en verstandige oudere lieden verachten. Maar welk bewijs heeft men toch voor die verdenking? Ze doen een ootmoedige belijdenis van hun eigen duisternis, en roemen de vrijmachtige ontferming die in hun hart, dat boven anderen verduisterd was, onafhankelijk geschieden heeft. Die zo spreekt, verhoogt immers de genade, en vernedert zichzelf. Men maakt dan openbaar dat men in geestelijke dingen geheel niet zien kan, wanneer men een betamelijke zelfvernedering als een onbetamelijke zelfverheffing aanziet. Misschien oordelen sommigen het spreken van de geestelijke verlichting ongeoorloofd, omdat zij, die deze zalige verlichting nog missen, er niet van mee kunnen spreken. Maar hoe vergiftig is de grond, waar dit oordeel uit voortspruit! Want men begeert dat geen mens van Gods genadewerkingen melding maakt, wanneer men zelf buiten staat is daarvan te spreken. En men beschuldigt Gods kinderen van zelfverheffingen boven anderen, wanneer ze zich vernederen en de genade verheffen, en men bewijst met sprekende daden dat men zichzelf boven God verheffen wil! Is men zelf buiten staat Gods onafhankelijke genade te roemen, dan diende men immers des te ernstiger te begeren, dat anderen die daartoe bekwaam zijn dat doen mochten, als men zich niet als een opzettelijke bestrijder van Gods heerlijkheid gedragen wil. Heeft men lust om in zulke gezelschappen mee te spreken, dan zou men het op een stichtelijke wijze ook kunnen doen, wanneer men zijn gemis van die verlichting maar eenvoudig te kennen gaf, onderzoek deed naar de rechte weg waardoor men ook tot licht kon komen, en anderen opwekte om daarvan wat nader met ons te handelen. En wat een schade of schande is het toch, wanneer iemand die van zijn eigen verlichting niet kan spreken, met een toegenegen gemoed onder verzuchtingen tot God, anderen van hun verlichting hoort spreken?

////. Het is zeer te bejammeren dat iets van die donkere vooroordelen ook sommige verlichte kinderen van het licht nog aankleeft. Men maakt soms zwaarigheid om een vrijmoedige belijdenis te doen van de verlichting die God gegeven heeft. En kan men

het niet geheel ontwijken, dan kan men niet laten, of men moet dat licht verdonkeren door vele onnodige bijvoegsels, bv., als ik mij niet bedrieg, als het maar waar is, u moet niet denken dat ik wat bijzonders heb, en dergelijke meer. Maar hebben de apostelen, de eerste Christenen, en de eerste Hervormde belijders dan ook zo gehandeld? Of zijn die misschien zo voorzichtig niet geweest als zij, waarvan ik nu spreek? Nee, zal men zeggen. Men moet onze woorden zo niet uitleggen. Wij spreken dit uit nederigheid. Want de apostelen en eerste Christenen waren bijzondere heiligen, waarmee wij ons niet durven vergelijken. Maar deze oplossing zweemt wat naar de redenering van de roomsgezinden, die op onze bewijzen voor de zekerheid van het geloof, deze uitvlucht maken, dat de apostelen en bijzondere heiligen die bezeten hebben, maar dat men van hengeen besluit op gewone Godzaligen maken kan. Men moet zeker met eerstbeginnenden en vreesachtigen, die uit donkerheid en zwakheid, gepaard met een zucht naar oprechtheid, zo redeneren, een innig medelijden hebben, en hen met vele lankmoedigheid Gods wegen en werken bescheiden uitleggen. Maar men zou iemand, die zich zo'n handelwijze eigen had gemaakt uit gewoonte of uit verbeelding van nederigheid, voorzichtigheid en armoedigheid, met een heilige voorzichtigheid wel mogen bestraffen. Immers, de verlichting van de harten wordt door Gods onafhankelijk schijnen veroorzaakt, zonder dat de grootheid of kleinheid van de mensen daarbij in enige aanmerking komt. Wanneer God in het hart van de gewoonste man gelieft te schijnen, ziet hij even zo waarachtig als de grootste heilige. In dit geval is er geen onderscheid tussen beide. Wanneer een doorgeleerde natuurkundige, en een gewone eenvoudige man een welbekende vriend ontmoeten, en de zon op de heldere middag de ogen van hen beiden verlicht, dan kan de laatste die vriend even goed zien als de eerste.

Stel eens dat die gewone man, als hem gevraagd was of de zon hem ook had verlicht, en of hij die welbekende vriend bij dat zonlicht ook gezien had, wilde antwoorden: "als ik mij niet bedrieg, als het maar waar is, dan heb ik hem ook gezien, maar u moet van mij niets bijzonders denken". Stel eens dat hij, als hem verder gevraagd was waarom hij zulke bedenkingen toch gebruikte, waarvan de geleerde man niets meldde, dan antwoordde: "dat is een geleerde man, maar ik een gewone persoon; ik spreek zo uit nederigheid; ik durf mij immers met die grote man niet in één rang te plaatsen". Wat zou u toch van zo'n nederigheid denken? Pas dit nu eens toe op hen, die uit een enkele gewoonte ook zo van hun geestelijke verlichting spreken. Maar donkere en vreesachtige zielen, die zulke bepalingen, als ik mij niet bedrieg, daarbij voegen, omdat ze de zaligmakende verlichting van de algemene niet voldoende kunnen onderscheiden, moet men, zoals boven reeds herinnerd is, van de zojuist genoemde zorgvuldig onderscheiden.

X. Die grote weldaad dat God in het hart van de evangeliedienaren geschenen had, tot verlichting van de kennis van Zijn heerlijkheid in het aangezicht van Christus, was DE OORZAAK waarom zij NIET ZICHZELF, MAAR CHRISTUS PREDIKTEN.

/. Toen zij Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus aanschouwden (1) verloor alle heerlijkheid van de schepselen zijn luister in hun ogen. (2) Ze vonden daarin zo'n zaligheid, dat zij geen aardse achtung, roem, goed of vermaak, naast, zonder en tegen dat, mochten of wilden begeren, (3) en de liefde van Christus drong hen zodanig, dat zij in hun prediken geen eigen achtung, voordeel of vermaak, maar de openbaring van die heerlijkheid bedoelden.

// Zo ziet men hier zeer duidelijk

- (1) dat een waarachtige verloochening van alle wereldse begeerlijkheden, een noodzakelijk gevolg en teken van de waarachtige zaligmakende verlichting is. Al het licht dat de mensen aanzet om eigen eer, voordeel en gemak in de wereld na te jagen, kan van de echte soort niet zijn. Hoe meer geestelijk licht iemand deelachtig is geworden, zoveel te minder gezetheid op eigen roem en voordeel zal hij ook hebben. En zoveel te meer zal hij beschaamd en verlegen worden, wanneer hij merkt dat de oude mens enige aardse bedoelingen, of met list, of met geweld, daar tussen wil mengen.
- (2) Dit heeft in het bijzonder in rechtgeaarde diemren van het Evangelie plaats. En hoe levendiger zij Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus aanschouwen, zoveel te meer worden zij aangespoord om niet zichzelf, maar Christus, hun gezegende Heere, te prediken. Ze stemmen het hartelijk met Johannes de Doper in, toen hij betuigde: *Hij, namelijk Christus, moet wassen, maar ik minder worden.* Joh. 3:301.

/// Het zou zeer nuttig kunnen zijn dat zij, die enig licht menen te hebben, en die van geestelijke dingen tot anderen spreken, oefenen of prediken, zichzelf vaak zorgvuldig onderzochten of men Christus, dan of men zichzelf bedoelde en predikte. Wenst men dit recht grondig te doen, dan moet men zich onderscheiden voorstellen waarin het prediken van zichzelf, en het prediken van Christus eigenlijk gelegen is; en zichzelf dan daarmee nauwkeurig vergelijken. Men predikt zichzelf, wanneer men bedoelt door het prediken zijn eigen bekwaamheid bekend te maken, en daardoor achting, liefde en voordeel in de wereld te verkrijgen. Laten we zo'n ongelukkige spreker, oefenaar of prediker eens wat nader en onderscheidener beschouwen. Die man verbeeldt zich dat hij met licht, wijsheid, geleerdheid, welsprekendheid, gaven en bekwaamheden begiftigd is. Hij richt zijn spreken, oefenen en preken zo in, dat de mensen die hem horen, zijn genadegaven en bekwaamheden mogen opmerken, achten, bewonderen, vertellen, roemen en prijzen. Hij hoop daardoor achting, eer, roem, toegenegenheid, voordeel of andere aardse dingen in de wereld te verkrijgen. Hij is zeer begerig te weten wat de mensen van hem oordelen, en of hij ook genoeg gegeven heeft. Soms wenst hij ook wel te weten of Godzalige mensen door zijn spreken, oefenen of preken gesticht zijn geworden. Maar dit ontstaat zo zeer niet uit een zucht tot het heil van de Godzaligen, als wel uit een hoop dat de Godvruchtigen, als ze het goed voor hun zielen.

Sommigen verklaren deze plaats alsof Johannes hier van zijn eigen werkzaamheden omtrent Christus, en van zichzelf sprak, zo: "Christus moet in mijn ogen, voor mij noodzakelijker en dierbaarder worden, omdat ik bij mijzelf hoe langer hoe minder word, dat is, mijn verdorvenheid, schuld, onmacht en onwaardigheid hoe langer hoe meer ondervinden en erkennen moet". Maar, hoewel dit een volstreekte waarheid op zichzelf was, echter werd die hier op deze plaats niet bedoeld. Het is uit de samenhang voldoende zeker dat de Doper hier niet spreekt van de achting die hij zelf, maar die andere mensen voor Christus en Johannes hebben moesten. Christus moest wassen in de achting en genegenheden van anderen, en meer aanhang krijgen. Hoe meer Christus wies, zoveel te meer moest Johannes in de achting van anderen verminderen. Ze moesten hun achting en genegenheden van Johannes aftrekken, aan Christus alleen

geven, en Johannes maar om Christus wil beminnen. Want Christus moest de Bruidegom geacht worden, maar Johannes alleen een vriend endienaar van de Bruidegom gehad hebben, hem de eer daarvan mochten geven, en zich over zijn geestelijk en bevindelijk handelen verwonderen. Want het brengt hem weinig stichting aan, als iemand die onder zijn handelen gesticht was, alleen van de Heiland wilde roemen, en hem te verstaan geven dat hem de spreker daaronder uit het oog en het hart geraakt was. Ontmoet zo'n ellendige zelfbedoeler mensen die zich over zijn licht, inzicht, wijsheid en gaven verwonderen, en verklaren dat zij in tijden zulk spreken, oefenen of prediken niet gehoord hebben, dan wordt zijn ziel met een tintelend genoeg overgoten. Hij zet zich rechtop om die lofrede met aandacht aan te horen. Het gelaat van zijn aangezicht wordt helder, aangenaam en vrolijk. Het vuur van eigenheid begint te branden. De gesloten mond gaat open. Hij spreekt met ongewone ijver en indruk. En dit vervoert hem zodanig, dat hij aan de geschiedenis van Herodes, in Hand. 12:21-24 aangetekend, niet eens kan denken. Gebeurt het dat hij met al zijn spreken, oefenen en preken geen achtung of verwondering kan krijgen, dan verwondert hij zich over het onverstand, vooroordeel of de partijdigheid van de mensen. Hij klaagt over verachtingen en liefdeloosheden in de wereld. Hij wordt moedeloos en zou met spreken, oefenen of prediken wel willen stoppen; niet uit een bekommring of de Heere zijn ellendig, gebrekkig en walgelijk werk niet misschien rechtvaardig versmaadde, welke moedbenemende gedachte de oprechtste van de knechten van de Heere, die op rotsen ploegen, vaak bekruipen kan; maar uit een verdrietigheid dat hij zijn eigen eer en roem niet naar genoeg kan bereiken. Hij is daarenboven over de achtung van anderen zeer achterdochtig. Hij hoort niet het liefst dat van de genade, bekwaamheden en zegeningen, die God aan anderen verleend heeft, tot roem van de Gever enige melding gemaakt wordt. Hij weet in een ieder wat te berispen. Zo niet met woorden, dan tenminste in zijn gedachten. In gezelschappen is de zelfzoeker geheel nietstichtelijk. Of het moest zijn in een vergadering van eenvoudigen, waar hij de profeet kan spelen, en waar men zich, wanneer hij de mond opent, al verwondert over de zaken die hij nog zeggen zal. Want ontmoet hij lieden voor welke hij bevreesd is dat ze hem misschien zijn licht betimmeren konden, dan verandert hij graag de stichtelijke samenspraken in onstichtelijke twistingen en haarkloverijen, om zijn wijsheid te openbaren. Laten we nu ook eens een spreker, oefenaar of prediker, die Christus predikt, een weinig nader bezien. Zo'n gelukkig mens is van zijn eigen rampzaligheid recht grondig, levendig en onderscheiden overtuigd. God scheen daaronder in zijn hart om hem te geven de verlichting van de kennis van Zijn heerlijkheid in het aangezicht van Christus Jezus. Deze werd daardoor in zijn ogen het allerheerlijkst, schoonst, beminnelijkst, noodzakelijkst en zaligst Voorwerp op aarde. Hij gaf zijn ziel, lichaam, en alles wat hij had, met verloochening van zichzelf en alle schepselen, aan Hem en Zijn dienst vrijwillig en vastberaden over. Hij ondervond een heersende begeerte dat die Schoonste onder alle mensenkinderen gekend, omhelsd, genoten, gediend en geroemd mocht worden. Deze liefde dringt hem om de heerlijkheden van Christus naar vermogen voor te dragen, te verklaren en aan te prijzen. Van alle licht, wijsheid, geleerdheid, gaven en bekwaamheden, die God hem gegeven heeft, maakt hij een naarstig gebruik. Niet met een oogmerk dat de mensen die dingen zouden opmerken, bewonderen of hem daarom achten, beminnen en prijzen. Maar opdat zij met des te meer helderheid, overreding, aangenaamheid en toegenegenheid van Christus

mochten horen, Hemkennen, omhelzen, ondervinden, beminnen en alleen aanhangen. Verneemt hij dat anderen boven hem in licht en gaven uitmunten, en dat zij aan het rijk van Christus grotere diensten dan hij doen, dan kan hij zich daarover wel eens in zijn geest recht innerlijk verheugen. Want hij weet dat hij niet in staat is zijn Zaligmaker naar behoren te verkondigen, te roemen en aan te prijzen. Het zou hem aan het hart smarten, wanneer het niet heerlijker dan hij doen kan, verricht kon worden. Heeft een vrijmachtige God anderen, die voor meerdere gaven vatbaar waren, bekwaam gemaakt om zijn gebrek te vervullen, dan verblijdt hij zich dat Christus zo heerlijk verkondigd wordt. Zijn er gemeenten en geestelijke kinderen, die hem omwille van Christus en van het werk een betamelijke achting en liefde toedragen, dan neemt hij dat in nederigheid met dankzegging aan God bescheiden aan. Maar hij eindigt in die achting en liefde zelf niet. Hij merkt het aan als tekens dat die personen betrekking op Christus en Zijn werk gekregen hebben, en als middelen waardoor ze hem met des te meer aangenaamheid en vrucht van Christus kunnen horen spreken, oefenen of prediken. Mag hij eens uit de mond van zijn gestichte kinderen deze taal vernemen: “mijn ziel werd onder uw voorstel zodanig aan Christus verbonden, dat u uit mijn oog en hart raakte, en dat ik u gemakkelijk missen kon”, dan zegt zijn ziel met Johannes: *nu is mijn blijdschap vervuld geworden; want Hij moet wassen, maar ik minder worden*. Gebeurt het dat enige ongelukkige mensen zich, met voorbijgaan van Christus, tot de leraar bekeren, en de achting, liefde en roem die ze aan Christus schuldig zijn, aan de arme dienaar willen geven, dan maakt hem dat innerlijk verlegen. Hij wordt over zichzelf achterdochtig, of hij tot zo'n goddeloosheid ook aanleiding gegeven mocht hebben. Hij legt zich voor Gods alziende ogen open, om hem toch nauwkeurig te onderzoeken en te ontdekken. Hij protesteert daartegen. Hij zegt met Johannes: *gij zelf zijt mijn getuigen, dat ik gezegd heb: ik ben de Christus niet, maar dat ik voor Hem heen uitgezonden ben*.

Hij die verlichte ogen des verstands gekregen heeft, en zichzelf recht kent, en die het prediken van zichzelf en van Christus van elkaar weet te onderscheiden, ziet ook wel dat zijn overgebleven verdorvenheid het prediken van Christus probeert te bederven, door vervloekte zelf-zoeking, of met list, of met geweld daarin te mengen. Want het verdorven vlees zou Paulus zelf tot verheffingen over de openbaringen vervoerd hebben, als het niet door de vuistslagen van een engel van de satan ten onder was gehouden 2 Kor. 12:7. Maar wanneer hij zulke woelingen van het vlees in zich gewaar wordt, dan moet hij die als de allerschandelijkste, schadelijkste en gevaarlijkste vijand aanmerken. Hij wordt over zichzelf en zijn gehele werk achterdochtig. Hij onderzoekt zichzelf met een innerlijke bekommernis. Hij veroordeelt zichzelf voor God over het minste innemsel van die dode vlieg. Hij zoekt verzoening in het bloed ende heiligheid van Hem, Die gehoorzaam is geworden tot de dood van het kruis. Hij strijdt, waakt en bidt tegen die allerverderfelijkste vijand. Hoe meer die verdorvenheid heeft gewoeld, zoveel te ijveriger is hij bezig dat die toch aan het kruis van Christus gekruisigd mag worden, en zoveel te gewilliger kan hij een welgevallen aan de straf van zijn ongerechtigheid nemen, en erkennen dat hij om de minste innemsel van eigenheid en zelfzoeking, door God en alle mensen veracht, versmaad en vervolgd mocht worden. Ach! Dat elke spreker, oefenaar en prediker zich nu eens met het bestaan van hem die zichzelf, en van hem die Christus predikt, nauwkeurig vergeleek, en toezag op wie hij toch in zijn spreken, oefenen en prediken

lijken mag! Als zo'n onderzoek naar behoren gebeurde, dan zouden sommigen moeten erkennen dat het rampzalig zelfprediken over hen nog een volstrekte heerschappij voert, en dat zij Christus nog nooit recht gepredikt hebben. Anderen zouden moeten belijden dat zij door Gods genade Christus oprecht prediken, maar ook dat de overgebleven verdorvenheid nog vaak werkt om die aangename zelf te bederven door het inwerpen van enige dode vliegen van de zelf-zoeking.

Die dan van zulke boosheden wenst, bij aanvang of voortgang, verlost of daarvoor bewaard te worden, diende zich de gruwelijkheid daarvan levendig voor ogen te stellen.

(1) Dat met recht vervloekte zelfprediken is een levendig bewijs van een ongelukkige blindheid aangaande Jezus' heerlijkheid, en de eigen ellendigheid van de spreker. Want het is onmogelijk dat iemand op eentijd wanneer zijn ziel door een levendig gezicht van Jezus' heerlijkheid en van zijn eigen laagheid en onwaardigheid geraakt is, zich door zijn eigenheid zodanig zou laten beheersen, dat hij zichzelf zou prediken en in de plaats van Christus aan de gemeenten aanprijzen. Die dat wil doen, moet eerst de indrukken van Jezus' heerlijkheid, en van zijn eigen laagheid uit zijn hart bannen. Immers, wanneer Paulus wil bewijzen dat hij niet zichzelf, maar Christus predikte, dan belijdt hij maar dat God in hun hart geschieden had, tot verlichting van de kennis Zijner heerlijkheid in het aangezicht van Christus Jezus. Hij veronderstelt daardoor dat een mens, van wie het hart door Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus geraakt is, zichzelf niet kon, maar Christus moet prediken.

(2) Een mens die zichzelf predikt, bedrijft de allerverschrikkelijkste afgoderij, en het allerafgrijselijkst geestelijk overspel dat op aarde bedreven kan worden. Hij probeert God en Christus te verbergen, zichzelf in hun plaats te stellen, en zich als God en Christus aan te merken en te prijzen. Hij probeert de harten en de genegenheden, die aan Christus alleen toekomen, aan zich te trekken, en onsterfelijke zielen te bekoren, dat ze in een ongeoorloofde liefde en achting met hem hoereren mogen.

Verbeeld u eens dat een machtige en beminnelijke vorst een staatsdienaar had uitgezonden om een geliefde prinses voor zijn heer tot echtgenoot te verzoeken. Maar die ongelukkige en trouweloze dienaar liet zich door zijn begeerlijkheid misleiden om de genegenheden van die prinses van zijn heer en meester af te trekken, en voor zichzelf te gewinnen. Hij wist eindelijk door bedekte kunstgrepen de zinnen van die persoon zodanig te betoveren, dat zij met verachting van zijn meester, in onkuise liefde met hem hoereerde. Hoe verschrikkelijk zou deze misdaad zijn, en hoe groot zou hun ontsteltenis worden, wanneer zij door die vorst zelf op die onkuise daad betrapt werden! Maar oneindig veel groter is de misdaad, wanneer een ellendige sterveling zich onderwindt in plaats van Christus zichzelf te prediken, en de genegenheden van de mensen, van Christus tot zichzelf af te trekken. Zijn ziel zou zonder twijfel van ontsteltenis moeten bezwijken, wanneer hij die goddeloosheid in zijn eigen aard beschouwde, en met overreding geloofde, dat de jaloerse ogen van de Koning van alle koningen hem op die overspelige trouweloosheid betrapt.

(3) God, Die Zichzelf onmogelijk verloochen kan, moet Zijn ijver tegen zo'n snoodheid ook noodzakelijk openbaren. Over de beginselen daarvan, die in het vlees

van Paulus waren overgebleven, deed Hij door de vuistslagen van een engel van de satan een smartelijke bezoeking om het ten onder te houden. Wat een toorn moet Hij dan in Zijn rechtvaardig oordeel brengen over hen, in wie die goddeloosheid een volslagen heerschappij voert?

- a. Soms geeft Hij de zelfzoeker aan zichzelf over. Dan misdraagt die ellendige zich als een verstandeloze. Hij roept het zelf uit, dat hij zichzelf zoekt. Hij wordt met blindheid geslagen. Hij meent zich behaaglijk te maken door redevoeringen, uitdrukkingen, gebaren en gedragingen, die hem bij alle mensen verachtelijk maken. God sluit alle genegenheden voor hem rechtvaardig toe, en stort gehele stromen van verachting over hem uit. Hij verteert zijn leven van verdriet. Hij sterft en zijn gedachtenis is vergaan van de aarde.
- b. Maar soms laat een rechtvaardige Rechter het toe, dat de zelfprediker ongelukkige mensen aantreft, die hem voor een kleine tijd aanbidden. Maar dan is zijn toestand nog gevaarlijker. Want hoe meer men hem aanbidt, zoveel te meer wordt hij voor het geloof onvatbaar gemaakt. Hij wordt bevestigd in die ongelukkige staat, waarvan de Heiland spreekt, Joh. 5:44, *hoe kunt gij geloven, gij, die eer van elkander neemt, en de eer, die van God alleen is, niet zoekt?* Hoe groter hij bij zulke overspelige mensen wordt, zoveel te gruwelijker wordt hij ook in Gods heilige ogen. *Want wat hoog is onder de mensen, is een gruwel voor God*, Luk. 16:15. Hoe meer mensen hij misleidt, en hoe meer hij zich laat aanbidden, zoveel te meer schuld en schatten van toorn hij voor zich ook vergadert. Soms maakt hij de maat in dit leven zo vol, dat hij tot een voorbeeld van anderen buitengewone straffen moet ondergaan. Men vindt daarvan in die ongelukkige Herodes een echt leerzaam voorbeeld. Want toen hij een redevoering deed, en het volk hem toeriep: een stem van God, en niet van een mens! - toen sloeg de engel des Heeren hem van stonde aan, daarom dat hij Gode de eer niet gaf; en werd van de wormen gegeten, en gaf de geest. Hand. 12:21-23. Geen wonder. Want zoude Heere over zulke heersende goddeloosheden geen bezoeking doen, omdat Hij de overgebleven zwakheden in Zijn liefste kinderen dikwijls met zeer zware en smartelijke vernederingen bezoekt? Zijn dan de beginselen, de natuur en de gevolgen van dat ongelukkige zelfprediken zo verschrikkelijk; de ziel van wie zou dan, wanneer hij dit overweegt, daarvoor niet vervaard moeten worden? Die onder de heersende kracht van deze zonde nog gevangen mochten zijn, dienden met de allergrootste ernst te zoeken dat zij daarvan grondig overtuigd, gerechtvaardigd, en bekeerd mogen worden. Gods getrouwe knechten dienden tegen de overblijfselen daarvan met de uiterste bekommering te waken, te strijden, en te bidden. Het veiligste middel om voor die verschrikkelijke boosheid bewaard te worden, is buiten alle twijfel een onderscheiden, levendig en gelovig inzicht in Jezus' heerlijkheid, en onze eigen laagheid en onwaardigheid.

XI. *De verlichting van de kennis van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus, die de apostelen van God ontvangen hadden, was DE OORZAAK waarom zij het Evangelie, door inmenging van JOODSE SCHADUWEN en van HEIDENSE WIJSHEID, niet mochten en niet wilden VERVALSEN.*

/. Ze wisten (1) dat Gods heerlijkheid, die in het aangezicht van Jezus geopenbaard is, het allerheerlijkste en beminlijkste was, dat in de hemel of op de aarde bedacht kon worden. (2) Ze erkenden dat alle afgeschafte Joodse schaduwen, in zichzelf

aangemerkt, geen wezen of heerlijkheid bezaten, en daarom ook aan het Evangelie niet konden bijzetten; en dat alle heidense wijsheid bij die heerlijkheid niets anders dan enkel duisternis endwaasheid geacht moest worden. (3) Ze geloofden dat die innengsels het Evangelie maar vervalsten. (4) Ze waren uit de natuur van de zaak en uit hun eigen ondervinding verzekerd, dat men het Evangelie het best kon aanprijzen wanneer men Gods heerlijkheid, die in het aangezicht van Jezus ontdekt is, naakt en helder verkondigde, met eengelovig zuchten dat God daaronder in de harten tot verlichting van de kennis schijnen mocht.

//. Hier vindt men dan een vaste grond waaruit men met volkomen zekerheid weten kan, welke wijze van prediken van het Evangelie men voor de beste, en welke men voor de slechtste houden moet.

(1) Die het Evangelie op de allerverstandigste, heerlijkste en beste wijze prediken, leven en handelen zo. God, Die gezegd heeft dat het licht uit de duisternis zou schijnen, heeft in hun harten geschenen om hen te geven verlichting van de kennis Zijner heerlijkheid, in het aangezicht van Jezus. Ze geloven dat Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus het verhevenste, heerlijkste en zaligste voorwerp is, dat uit en van zichzelf genoegzaam is om het gehele hart aan zich te trekken, en met een onuitsprekelijke zaligheid te vervullen. Ze zijn daarom het eerst en het meest daar op uit, dat hun toehoorders bij die heerlijkheid bepaald mogen worden, en dat onderscheiden en levendig kennen. Om dit doeleinde te bereiken, gebruiken ze deze middelen. Ze proberen die heerlijkheid op eeneenvoudige, heldere, verstaanbare manier en betooglijke wijze voor te stellen. En omdat ze goed weten dat een ziel, die van nature door duisternis verblind is, daartoe een bovennatuurlijke verlichting nodig heeft, daarom smeken ze dat God, Die gezegd heeft dat het licht uit de duisternis zou schijnen, daaronder tot verlichting in de harten onafhankelijk mocht schijnen. Van dit krachtadig schijnen verwachten zij met onderwerping en lijdzaamheid de verlichting van hun hoorders.

(2) Maar die het Evangelie op een zeer slechte manier, zoals de valse apostelen, verkondigen, handelen op deze wijze. Zijzelf missen de verlichting van de kennis van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus. Ze stellen de heerlijkheid in enige vleselijke onbekende gewoonten en spreekwijzen, die de vleselijke verbeeldingskracht en zinnen oppervlakkig strelen. Een naakte vertoning van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus komt hun verduisterd hart al te laag en eenvoudig voor. Ze verbeelden zich dat *zij* het Evangelie, of zichzelf, bij anderen heerlijk en aangenaam kunnen maken, door inmenging van die vleselijke zaken, die hun vleselijke verduisterd verstand heerlijk toeschijnen. Hierom richten zij hun gehele arbeid op de volgende wijze in. Ze hebben geen bekommering dat Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus, aan hen of aan hun toehoorders bekend mag worden. Ze maken geen werk van te smeken dat God, Die gezegd heeft dat het licht uit de duisternis zou schijnen, in hun harten dat van hun toehoorders, tot geestelijke verlichting schijnen mag. Maar men besteedt alle tijd en vlijt aan het verzamelen en wonderbaarlijk inmengen van enige vleselijke dingen, die zij en andere vleselijke mensen heerlijk en magnifiek noemen. Men stelt meer roem in de verschillende gevoelens van geleerde mannen, dan in de eenvoudige mening van de Heilige Geest, door Wie het Evangelie is ingegeven. Men verbeeldt zich dat het wonderbaar heerlijk luidt, wanneer een verkondiger van het Evangelie in staat is

te verhalen wat een blinde Jood, Aben-Ezra, Kimchi, Maimonides of Abarbanel, wat de grote Hugo de Groot, de Apollos van de Schriften Coccejus, of de hooggeleerde Voetius over deze plaats gedacht en geschreven hebben. En eindelijk wat IK of WIJ, met een grootse verwerping van alle bijgebrachte meningen, gevoelens, oordelen en vaststellen. Een geestelijk dienaar van het Evangelie maakt ook zijn werk van wat anderen gedacht hebben in heteenzame te onderzoeken, en ook soms in donkere en twijfelachtige stukken het een of ander tot nadere opheldering in het openbaar zedig te noemen. Maar hij stelt in het noemen van die namen, en van hun verschillende gevoelens, dat de zaken dikwijls meer verduistert en eenvoudigen in verwarring brengt, geen bijzondere heerlijkheid, zoals deze vleeselijke mensen doen. Zo wonderlijk men in het aanwijzen van het rechte gevoelens handelt, zo misselijk gedraagt men zich ook in de uitbreiding ervan. Men ontdekt meer heerlijkheid in enige oude versleten gewoonten van Joden, Grieken, Romeinen, of andere volken, dan in de eeuwige onveranderlijke Raad des Vredes, in die oude beproefde wegen die de Drieënige God in het zaligen en regeren van Zijn uitverkoren bondsvolk gehouden heeft, en in de verborgen en openbare handelingen van de onderdanen van het oude rijk der genade. Men meent meer heerlijkheid, kracht en klem te vinden in een zinrijk spreukje van Cicero, Seneca, Epictetus, Antonius, Tertullianus, Chryostomus, Augustinus en anderen, dan in de nadrukkelijkste uitdrukkingen die door de Heilige Geest Zelf ingegeven zijn. Men vergadert deze heerlijke gewoonten en spreukjes, als dingen die aan de verkondiging van het Evangelie een onbegrijpelijke luister bijzetten, met een ongelooflijke moeite bijeen. De verlichte evangeliedienaars bedienen zich ook wel eens, in navolging van Paulus, van enige oude gewoonten en van deze of gene getuigenissen van heidense schrijvers, om een zaak daardoor op te helderen of te bevestigen, of om een naamchristen, die blinder en trouwelozer dan en heiden handelt, te ontdekken of te beschamen. Maar allerminst om daardoor het Evangelie heerlijker te maken, en naar de smaak van het vlees te vervalsen, zoals die mensen waarvan ik nu spreek, plegen te doen. Men maakt zich eindelijk wijs dat men die magnifieke zaken tot luister van het Evangelie, in een magnifieke stijl moet voordragen¹. Men denkt dat er een buitengewone heerlijkheid te vinden is in enige ongewone, oude of nieuw gemaakte woorden, spreekwijzen, leenspreuken en persoonsverbeeldingen, die men in een heldendicht, roman en treurspel gevonden heeft, of dat nog het fraaiste schijnt, die men zelf uitgedacht heeft. Een Grieks, Latijns of Duits versje schijnt hen in een redevoering als een kostbare parel zeer magnifiek te staan. Sommige oprecht Christelijke en geestelijke redenaars gebruiken wel eens een geestelijk versje, dat enige geestelijke zaak kort, helder, krachtig en aangenaam uitdrukt, om de aandacht op te wekken, en om te stichten. Hoewel men dat niemand tot navolging kan aanprijzen, omdat men daarvan bij de beste gewijde en ongewijde redenaars, om gewichtige redenen geen voorbeelden vindt. Echter zijn ze niet zeer te berispen, omdat ze dat niet doen om daardoor aan het Evangelie enige heerlijkheid bij te zetten, zoals deze mensen zich verbeelden dat door hun Griekse, Latijnse en Duitse versjes gebeurt. Men besteedt uren, dagen en weken om deze heerlijke dingen door een weg van vermoeiende arbeid echt wonderlijk samen te hechten. Men dwingt er een stijl uit, die op een heldendicht of toneelstuk lijken zal. En sommigen, die zoveel niet bijeen hebben kunnen vergaderen, dat zij het, zoals ze begonnen hadden, tot een einde kunnen brengen, maken er een walgelijke mengelmoes van, alsof er dan een toneelspeler, dan een redenaar, dan een leermeester, en dan eens een

losbollige straatslijper sprak. Evenwel probeert men zichzelf en anderen wijs te maken, dat dit magnifiek is. Ongelooflijk is de moeite die men doen moet om die ongegronde dingen in het geheugen te prenten. Eindelijk beklimt men de preekstoel met een onverdraaglijke verwaandheid, of met eenknagende bekommering dat men van die fraaie dingen toch niets vergeet. Men pakt daar die rare kraam uit met gemaakte of nagebootste.

Verschoon mij, lezer, dat ik nu en dan dat vreemde woord *magnifiek* gebruik. Want het is bij vele van die mensen, waarvan wij nu handelen, zeer algemeen en zeer geliefd. En ik kan geen ander vinden dat hun bestaan, bedoeling en handelwijze eigenaardiger kon uitdrukken. stemleiding en gebaren. Herinnert men zich dat men een geleerde naam, een spreukje, of een uitdrukking vergeten heeft, dan heeft men er meer verdriet over dan of men in de gehele christelijke redevoering de dierbare Naam van Christus Jezus vergeten had. Is het werk naar wens afgelopen, dan kietelt men zich met een verbeelding dat men het Evangelie, of liever zichzelf, recht heerlijk heeft aangeprezen. Men dankt God voor de ondersteuning in die gewichtige post. Men bidt omeen zegen over de verkondiging van het Evangelie. Wie schrikt niet? Eindelijk ziet men om, en onderzoekt met een ongeduldige begeerte, of het volk niet in de handen klapt en zich over dat heerlijke prediken verwondert. Omdat nu enige eenvoudige zielen zich door zo'n handelwijze kunnen laten verblinden, daarom zou het niet ondienstig zijn dat men bij deze zeer gepaste gelegenheid bedaard overwoog, hoe *onchristelijk*, *verstandeloos* en geheel *vergeefs* die vermoeiende arbeid is. Met goed recht mag men deze arbeid *onchristelijk* noemen. Want die strijdt rechtstreeks tegen de predikwijze van Paulus, en stemt integendeel volkomen overeen met die vande valse apostelen, die hij met een heilige ijver, als een vervalsing van het Evangelie veroordeelde en bestreed. Immers, de apostel verkondigde Christus de Gekruisigde, en Gods heerlijkheid dat in Zijn aangezicht geopenbaard is, op een heldere, verstaanbare en deftige manier. Hij oordeelde dat een naakte vertoning van die heerlijkheid zichzelf aangenaam kon maken bij de gewetens van de mensen. Hij smeekte alleen dat God verlichte ogen van het verstand mocht schenken. Maar voor de valse apostelen scheen dit al te eenvoudig. Ze meenden dat zij het Evangelie door inmenging van Joodse gewoonten of van heidense wijsheid, heerlijker moesten voordragen, en naar de smaak van de wereld schikken.

Oordeel nu eens, bescheiden lezer! of die predikers, waarvan wij hier spreken, op Paulus dan of ze op de valse apostelen lijken. Komen ze niet met Paulus, maar met de valse apostelen volmaakt overeen, dan doet men hen geheel geen onrecht wanneer men hun handelwijze onchristelijk noemt. Want het gedrag van de valse apostelen werd door Paulus met recht als onchristelijk veroordeeld en bestreden. Zo zeker het dan is dat die lieden onchristelijk handelden, zo zeker is het ook dat zij zich *onverstandig* gedragen. Want zij jagen naar de roem van wijsheid en welsprekendheid, maar slaanen weg in die lijnrecht tegen alle gegronde regels van *wijsheid* en *welsprekendheid* strijdig is. Is dat niet onverstandig? Laten we dit wat nader bewijzen. De ware wijsheid bestaat buiten alle twijfel hierin, dat men zich in zijn doen het rechte doeleinde helder, levendig en bestendig voor ogen stelt, en dat men zulke middelen kiest, en ze zo schikt en gebruikt, als het tot de veiligste, gemakkelijkste en spoedigste bereiding van het voorgestelde doeleinde het meest dienstig is. Als nu iemand het Evangelie wenst te verkondigen en recht grondig aan te

prijzen, dan moet hij buitenalle twijfel tot zijn bestendig *doelwit* stellen, dat hij aantoonde welke grote heerlijkheid, dierbaarheid en nuttigheid het Evangelie *in zichzelf* bezit, boven alles wat heerlijk is op aarde; welke in niets anders dan in *Gods heerlijkheid in het aangezicht van Christus*, die het Evangelie openbaar maakt, te vinden is. Probeert hij dat doeleinde door gepaste middelen met wijsheid te bereiken, dan moet hij geen vreemde dingen, die tot die heerlijkheid niet behoren, in het Evangelie mengen, en het ook niet verdonkeren en verbergen door vreemde woorden en spreekwijzen, die de aandacht van het Evangelie tot zichzelf of tot de spreker trekt. Maar hij moet die heerlijkheid die zichzelf aanprijst, door heldere, verstaanbare, deftige woorden aanwijzen, verklaren en betogen, onder een aanhoudend, ootmoedig en afhankelijk zuchten dat God onder het voorstel in de harten van spreker en hoorders krachtadig mag schijnen. Wat doen nu onze beklaglijke predikers? Ze hebben het gehele doelwit van de prediking van het Evangelie uit het oog verloren. Ze kunnen in Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus geen heerlijkheid ontdekken. Die schijnt hen al te laag en te eenvoudig. De naam van Abarbanel, Grotius en anderen schijnt hen heerlijker dan de heerlijke Naam van Christus Jezus te zijn. Een spreukje van Seneca, of een oude kerkleeraar, een hoogdravende ongewone spreekwijs, of een ander bloemetje komt hen veel luisterrijker voor dan een klare vertoning van Gods luisterrijke heerlijkheid in het aangezicht van Jezus. Zoals zij het recht doeleinde van de verkondiging van het Evangelie niet kennen, zo bedienen ze zich ook van tegenstrijdige middelen. Ze besteden een vermoeiende arbeid om door het bijbrengen van verschillende gevoelens, oude gewoonten, hoogdravende, onverstaanbare spreekmanieren, de inhoud van het Evangelie te bedekken, te verdonkeren, onzeker en veracht te maken. En zo proberen zij, op zijn best genomen, door deze dingen de aandacht van Gods heerlijkheid, tot die vreemde dingen, of liever tot zichzelf, trouweloos af te trekken. Moet men nu iemand, die naar de roem van wijsheid streeft, en die inmiddels het rechte doelwit van zijn doen niet kent, en daarenboven de tegenstrijdigste middelen gebruikt, niet met groot recht onverstandig noemen? *Zie deze grote dwaasheid door enige levendige gelijkenissen nader opgehelder, boven, blz. 108.*

Zo zeer die predikwijze tegen alle regels van de wijsheid strijdt, zo zeer loopt het ook tegen de rechte welsprekendheid aan, naar de roem waarvan deze ellendige mensen zeer verstandeloos streven. Want terwijl ze anderen een indruk willen geven dat zij welsprekend zijn en een verheven stijl gebruiken, doen ze niets anders dan luidkeels uit te roepen dat ze van een goede stijl niet de allerminste bevattings hebben. Immers, een ieder die de eerste gronden van de welsprekendheid en van een goede stijl maar terloops heeft overgezien, die heeft ook opgemerkt dat de wezenlijkste en voornaamste eigenschappen daarvan in de *duidelijkheid, zuiverheid, welgepastheid, natuurlijkheid* en *zedigheid* gelegen zijn.

(1) Omdat een verstandige spreker of schrijver eerst en meest bedoelt dat men de zaken die hij voordraagt, naar waarheid, gemakkelijk en met aangenaamheid verstaan mag, daarom moet men de eerste en voornaamste deugd van een goede stijl in de *duidelijkheid* en *helderheid* stellen. Die nu helder en duidelijk handelt, spreekt zo. Hij maakt zich van de zaken die hij voordraagt, heldere, onderscheiden en gegronde begrippen, en stelt die in een natuurlijke, navolgbare orde van stuk tot stuk voor ogen. Hij bedient zich van zulke woorden, spreekwijzen en woordschikkingen, die, zodra zij

gehoord of gelezen worden, in een aandachtige hoorder of lezer diezelfde denkbeelden, die de spreker had, zonder moeilijk nadenken moeten verwekken. Hij stelt de verhevenste zaken zodanig voor, dat de eenvoudigste zowel als de verstandigste hoorder ze met aangenaamheid hoort, gemakkelijk begrijpt, en zo levendig beschouwt, dat hij niet aan de spreker en zijn stijl, maar aan de zaken zelf denken moet.

(2) Aan de duidelijkheid is het allereerst, als een bijzonder hulpmiddel, ondergeschikt de *zuiverheid*, die men echter van de viezevazerijen van de eigenzinnige taalvitters nauwkeurig onderscheiden moet. Die zuiver spreekt, bedient zich van zulke woorden, buigingen, betekenissen en schikkingen, als de *natuur van de taal* waarin doenlijk is, alle verouderde, zonder noodzaak nieuw gemaakte, uit andere talen overgenomen, of uit verschillende talen samengelapte woorden, buigingen, samenvoegingen, schikkingen en betekenissen.

(3) Door de *welgepastheid* verstaat men dat de stijl naar de *verschillende soorten* van zaken en verhandelingen *geschikt* moet zijn. Het grootste onderscheid is tussen een gebonden en ongebonden redevoering. In een ongebondenrede verschillen de handelwijzen van den redenaar, van een geschiedschrijver, en van een leermeester, buitengewoon veel van elkaar. Een dichter heeft zijn eigen stijl, die hij weer naar zijn verschillende dichtstukken moet schikken. Een redenaar bedient zich van een andere, die hij eveneens naar de verschillende soorten van zijn redevoeringen moet inrichten. Een geschiedschrijver gebruikt een stijl die aan de geschiedenissen bijzonder eigen is. Een leraar, die zijn leerlingen in enige wetenschappen onderwijzen wil, moet zich ook van een bijzondere leerstijl, die van alle voorgaande onderscheiden is, bedienen. Het wordt in de welsprekendheid voor een van de misselijkste misslagen gehouden, wanneer men die verschillende schrijfwijzen onder elkaar verwacht. Men merkt het als een doorslaande blijk van grove onkunde en eveneens van een schandelijke opgeblazenheid aan, wanneer een redenaar zijn redevoeringen in de stijl van een dichter, en een leermeester zijn onderwijzing in de stijl van een redenaar dwingen wil.

(4) Een goede stijl moet verder *natuurlijk* zijn, dat is, alle onnatuurlijke gemaaktheden en gedwongen nabootsingen zorgvuldig vermijden. Want zo gauw de kunst zijn gedaante van de natuur verliest, en laat zien dat het iets heeft gezocht, gemaakt, of gedwongen, om zichzelf aan te prijzen, dan verliest het al zijn aangenaamheid, en maakt zich bij alle verstandigen als een walgelijke grootsheid verachtelijk. Want het is de plicht van de kunst in het verborgen, zonder zich ooit te laten zien, ootmoedig te dienen.

(5) Eindelijk moet een goede stijl ook *zedig* zijn, dat is, men moet in al zijn spreken een oprechte liefde tot waarheid endeugd, een ongeveinsde toegenegenheid tot het welzijn van hoorders of lezers, benevens een betamelijke bedaardheid, bescheidenheid en ootmoedige nederigheid openbaren. Vergelijkt men nu de predikwijze van onze hoogdravende predikers met genoemde eigenschappen van een goede stijl, dan blijkt het dat zij zich door hun onkundige opgeblazenheid hebben laten vervoeren, om alle vermogens in te spannen dat ze hun stijl, zoveel ze ook maar konden, in de grond verderven mochten.

(1) Want door hun vreemde, hoogdravende uitdrukkingen, leenspreuken, persoonsverbeeldingen en schikkingen, verwarren en verdonkeren ze

de denkbeelden zodanig, dat men in een lange reeks van hun winderige woorden, geen één gezond en gegrond begrip kan vinden. En als er nog enige bevatting in mocht liggen; die is echter zo bedekt, dat men het met veel moeite en inspanning zoeken moet. *Ze geven winderige wetenschap voor antwoord, en vullen de buik met oostenwind, Job 15:2. Ze openen de mond in ijdelheid, en vermenigvuldigen de woorden zonder wetenschap, Job 35:16. Ze verduisteren de raad met woorden zonder wetenschap, Job 38:2.*

- (2) Als ze maar een verouderd of nieuw gemaakt woord, een spreekwijze tegenkomen, die in hun oren ongewoon en hoogdravend klinken, dan nemen ze die tot bemorsing van de taal gretig over.
- (3) Ze brengen de stijl van een heldendicht of roman in een zogenaamde geestelijke redevoering, zoals boven reeds gemeld is.
- (4) Men kan met handen tasten dat zij meer naar vreemde uitdrukkingen, dan naar wezenlijke zaken gezocht hebben, en dat ze een grote roem in onnatuurlijke, gemaakte nabootsingen stellen.
- (5) Men kan eindelijk in de gehele redevoering geen blijk van liefde tot waarheid en tot de stichting, en ook niet enig teken van een ootmoedige nederigheid vinden. Maar uit de gehele verhandeling wasemt een misselijke stank van een winderige opgeblazenheid. Wat dunkt u, lezer! Moet men zo'n doen van mensen, die de roem van welsprekendheid beminnen, dat tegen alle regels van de welsprekendheid zo lijnrecht strijdig is, niet met groot recht onverstandig noemen? Als Paulus deze mensen hoorde, dan zou hij met een heilige ijver tegen hen ontstoken worden, omdat zij het Evangelie zo verstandeloos mishandelen. Was Cicero en Muretus onder hun gehoor, dan zouden zij van walging over de misselijke stijl het in de gehoorplaats niet langer verduren kunnen. Maar wat het voornaamste is, met wat een toornige ogen moet de opperste Leraar der gerechtigheid deze mensen aanschouwen, omdat zij, die de naam van Zijn dienaren hebben aangenomen, van de predikwijze die Hij en Zijn apostelen gehouden hebben, zo wijd verbijsterd zijn! Zoals hun arbeid onchristelijk en onverstandig is, zo moet die ook noodzakelijk *onvruchtbaar* zijn. Want ze verspillen al hun krachten zonder het rechte doeleinde, dat zij bedoelen moesten, of ook het verkeerde dat zij zich voorgesteld hadden, daardoor te bereiken. Het rechte doelwit dat een verkondiger van het Evangelie in het oog moet houden, bestaat hierin dat de hoorders bij Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus bepaald mogen worden, en het tot hun overtuiging, bekering of vertroosting, onderscheiden kennen, geloven en ondervinden. Maar die onchristelijke predikwijze is tegen dit oogmerk strijdig. Want de hoorders wordendaardoor van Gods heerlijkheid, tot zeldzame woorden en een wonderlijke prediker afgetrokken. En de voornaamste vrucht is, dat een ijdele verbeelding wat gekieteld, de zinnelijke aandoeningen redeloos beroerd, en de verwondering over ongehoorde spreekwijzen opgewekt wordt, terwijl de hoorder even onkundig en werkeloos thuis komt, en niets anders onthouden heeft dan dat hij wat ongewoons en onnavolgbaars gehoord heeft. Het verkeerde oogwit dat deze predikers zich voorstellen wordt door hun handelwijze ook niet bereikt. Ze bedoelen de roem van een geleerde, welsprekende en gemoedelijke man te verkrijgen, en groot genoeg te geven. Maar zij behalen het tegendeel. Een eenvoudig mens, in wiens hart God geschenen heeft, en die het om de waarheid

van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus te doen is, kan in die onverstaanbare hoogdravende dingen geheel geen genoegen vinden. Een verstandige man, die maar enig begrip van de welsprekendheid heeft, maakt zeer lage gedachten van zulke personen, die van de welsprekendheid niets verstaan, en toch door een bestudeerde overtreding van de regels ervan, naar die roem zeer onrechtvaardig, onverstandig en hovaardig streven. Misschien roemt een onverstandige zo'n prediker, door uit te roepen: "die man heeft zo geleerd gepredikt, dat men er niets van begrijpen of onthouden kon". Ook mag het gebeuren dat iemand, die in woorden zonder wetenschap behagen heeft, van die Aziatisch wonderigheid uitroept: "de man heeft Laconiek, magnifiek gepredikt!" Dit is al de vrucht die de prediker van zijn zo zeer vermoeiende arbeid trekken kan. Het moet gewis een laag gemoed zijn, dat voor zo'n lage prijs zijn moeilijke arbeid, ja, het Evangelie zelf verkopen kan.

Die predikwijze doet niet alleen geen nut, maar integendeel onbedenklijke schade.

- (1) Want menige jongeling van buitengewone vermogens en verwachting, wordt alleen door die predikwijze voor het koninkrijk van Christus ten eenemale onbruikbaar gemaakt. Hij laat zich wijsmaken dat die predikwijze de beste is. De krachten en de tijd, die hij aan het onderzoek van wezenlijke zaken besteden moest, verspilt hij in het bijeen vergaderen en samenstellen van zulke wonderlijke dingen. Omdat hij voor zijn handelwijze geen vaste gronden heeft, daarom mishaaft hem morgen dat hem heden als iets moois wonderlijk behaagd had. Hij moet zijn werk ontelbare keren veranderen, en enige weken tijd hebben eer hij zo'n magnifieke predikatie vaardig kan krijgen, en in het geheugen kan zetten. En dan bespeurt hij nog dat de gemeenten daar geen groot genoegen in vinden. Hij ziet tegen die arbeid eindeloos aan, wordt moedeloos en traag, en verteert zijn krachten en zijn leven door verdriet.
- (2) Als eindelijk zo'n predikwijze de overhand kreeg, zou de wezenlijke inhoud van het Evangelie, en de ware Godzaligheid onder de mensen spoedig zoek raken.